

Rodno zasnovano nasilje u univerzitetским zajednicama

**Politika, prevencija i obrazovne
intervencije u Britaniji**

Urednice:

Sundari Anitha i Ruth Lewis

Fondacija

www.tpo.ba

Rodno zasnovano nasilje u univerzitetskim zajednicama

Politika, prevencija i obrazovne intervencije u Britaniji

Urednice:

Sundari Anitha i Ruth Lewis

Sarajevo, 2022. www.tpo.ba

Impresum:

Izdavač: TPO Fondacija

Prevod: Adisa Okerić Zaid

Lektura: Sandra Zlotrg

Dtp: Neven Misaljević

Štamparija: Dobra knjiga

Tiraž: 200

Sarajevo, 2022.

Prvi put objavljeno u Velikoj Britaniji 2018. godine. Objavio:

Policy Press • University of Bristol • 1-9 Old Park Hill • Bristol BS2 8BB • UK • Tel +44 (0)117 954 5940 • e-mail pp-info@bristol.ac.uk • www.policypress.co.uk

Ured u Sjevernoj Americi: Policy Press • c/o The University of Chicago Press • 1427 East 60th Street • Chicago, IL 60637, USA • t: +1 773 702 7700 • f: +1 773-702-9756 • e:sales@press.uchicago.edu • www.press.uchicago.edu

© Policy Press 2018

British Library Cataloguing in Publication Data

Kataloški zapis za ovu knjigu dostupan je iz British Library Library of Congress Cataloging-in-Publication Data

Zatražen je kataloški zapis za ovu knjigu.

ISBN 978-1-4473-3659-4 meki uvez

ISBN 978-1-4473-3657-0 tvrdi uvez

ISBN 978-1-4473-3660-0 ePub

ISBN 978-1-4473-3661-7 Mobi

ISBN 978-1-4473-3658-7 ePdf

ISBN 978-9926-422-23-3

CIP zapis dostupan u COBISS sistemu Nacionalne i univerzitetske biblioteke BiH pod ID brojem 49752582

Fondacija

www.tpo.ba

Sundari Anitha i Ruth Lewis su potvrdile svoje pravo da se identificiraju kao urednice ovog rada u skladu sa Zakonom o autorskim pravima, dizajnu i patentima iz 1988. godine.

Sva prava zadržana: nijedan dio ove publikacije ne smije se umnožavati, pohranjivati u sistem za pretraživanje niti prenositi ni u kom obliku, niti bilo kakvim sredstvima, elektronskim, mehaničkim, fotokopiranjem, snimanjem ili na drugi način, bez prethodne dozvole Policy Press-a. Izjave i mišljenja sadržana u ovoj publikaciji isključivo pripadaju urednicama i saradnicima, a ne Univerzitetu Bristol ili Policy Press-u. Univerzitet Bristol i Policy Press ne preuzimaju odgovornost za nanošenje štete osobama ili imovini kao rezultat bilo kojeg materijala objavljenog u ovoj publikaciji.

Policy Press se nastoji boriti protiv diskriminacije po osnovu roda, rase, invaliditeta, dobi i seksualnosti.

Reader's Guide

Ova knjiga je optimizirana za PDA.

Fondacija

www.tpo.ba

U znak sjećanja na Kate Cavanagh, od koje sam toliko naučila (Ruth Lewis)

Za Jamaala, Nafisu i Charlieja, s nadom da će promjene doći (Sundari Anitha)

Fondacija

www.tpo.ba

Sadržaj

Bilješke o autoricama	8
Zahvalnice	13
Uvod: neki osvrti u ovim obećavajućim i izazovnim vremenima	14
<i>Sundari Anitha i Ruth Lewis</i>	

Prvi dio: Problem

1 Kontinuum prihvatljivosti: razumijevanje stavova mladih o rodno zasnovanom nasilju	32
--	----

Vanita Sundaram

2 „Momačka kultura“ (<i>lad culture</i>) i seksualno nasilje nad studenticama.....	45
--	----

Alison Phipps

Drugi dio: Historija i politika obrazovnih intervencija protiv rodno zasnovanog nasilja u međunarodnim kontekstima

3 Seksualno nasilje u kampusima američkih koledža: historija i izazovi	62
--	----

Renate Klein

4 Razlozi za zabrinutost: australijska perspektiva o odgovorima na seksualni napad i uznemiravanje u univerzitetskim okruženjima	78
--	----

Andrea Durbach i Rosemary Grey

5 Prevencija rodno zasnovanog nasilja na univerzitetima u Ujedinjenom Kraljevstvu: kontekst politike	95
--	----

Anni Donaldson, Melanie McCarry i Aimee McCullough

Treći dio: Izazovi i intervencije u Ujedinjenom Kraljevstvu

6 Studentski feministički aktivizam protiv rodno zasnovanog nasilja	114
---	-----

Ruth Lewis i Susan Marine

7 Korištenje zakona za borbu protiv rodno zasnovanog nasilja u univerzitetskim zajednicama	128
--	-----

Louise Whitfield

8 Intervencijska inicijativa: teoretske osnove, razvoj i provedba143

Rachel A. Fenton i Helen L. Mott

9 Razumijevanje studentskih odgovora na rodno zasnovano nasilje u kampusu:
pregovaranje, reinskripcija i otpor159

Ana Jordan, Sundari Anitha, Jill Jameson i Zowie Davy

10 Borba protiv rodno zasnovanog nasilja u univerzitetskim zajednicama: perspektiva
praktičarki175

Ellie Hutchinson

Zaključak: utvrđivanje programa za suzbijanje rodno zasnovanog nasilja na
univerzitetima189

Ruth Lewis i Sundari Anitha

Fondacija

www.tpo.ba

Bilješke o autoricama

Sundari Anitha predaje na Fakultetu društvenih i političkih nauka Univerziteta Lincoln. Opsežno je istraživala i objavljivala u dva područja svog istraživačkog interesa – rodno zasnovano nasilje i rod i rad. U svom novijem radu razmatrala je iskustva nasilja u porodici među osobama koje migriraju radi stupanja u brak, prisilni brak, ostavljanje bračnih partnera u zemlji porijekla, selektivni pobačaj na osnovu spola, nasilje vezano za miraz, rodno zasnovano nasilje u univerzitetskim zajednicama, te položaj i borbu radnica iz južne Azije na tržištu rada u Ujedinjenom Kraljevstvu. Ranije je upravljala skloništem za pomoć ženama, a upravlja i specijaliziranim skloništem za preživjele porodičnog nasilja u južnoj Aziji, Asha Projects, kao i ATLEU (Jedinica za borbu protiv trgovine ljudima i radne eksploatacije), koja pruža usluge pravnog zastupanja žrtvama trgovine ljudima i radne eksploatacije.

Zowie Davy je docentica u području LGBTQ istraživanja u Centru za LGBTQ istraživanja, Univerzitet De Montfort. Njen rad usmjeren je na medikolegalne konstrukcije roda i seksualnosti u zdravstvenoj zaštiti. Njeno trenutno istraživanje obuhvata (trans)rodne studije, uključujući kritičke pristupe rodnoj disforiji, projekat o iskustvima roditelja sa školskim okruženjima dok nastoje podržati svoju trans djecu, te zdravlje i migraciju LGBT osoba radi pružanja seksualnih usluga. Zowie je objavila nekoliko knjiga i članaka o transrodnom utjelovljenju, a njena knjiga *Recognizing Transsexuals* je 2012. godine osvojila Memorijalnu nagradu Philip Abrams. Zowie je u upravnom odboru Međunarodne asocijacije za proučavanje kulture seksualnosti i društva, potpredsjednica je Mreže za istraživanje seksualnosti Evropskog sociološkog udruženja i naučna savjetnica u Evropskom profesionalnom udruženju za zdravlje transrodnih osoba.

Anni Donaldson je trenutno saradnica za razmjenu znanja/voditeljica projekta za jednaku sigurnost u visokom obrazovanju (ESHE) na Univerzitetu Strathclyde. ESHE implementira Strategiju rodno zasnovanog nasilja na univerzitetu. Anni je 20 godina radila kao vodeća službenica za nasilje nad ženama, koordinatorica partnerstva za nasilje nad ženama i voditeljica usluga u škotskoj lokalnoj vladi. Anni je također historičarka i trenutno piše usmenu historiju nasilja u porodici u Škotskoj u periodu 1979–92. godine, aktivistkinja protiv nasilja nad ženama, spisateljica i nagrađivana novinarka.

Andrea Durbach je profesorica prava na Univerzitetu New South Wales (UNSW) u Sidneju. Bila je direktorica Australijskog centra za ljudska prava UNSW-a (AHRCentre) u periodu od 2004. do 2017. godine. Obavljala je visoke pozicije u polju ljudskih prava, uključujući i funkciju zamjenice australijskog komesara za spolnu diskriminaciju i konsultantice australijske radne grupe za odgovor na zlostavljanje u oblasti odbrane koja je radila na izradi okvira za rješavanje potreba žrtava rodno zasnovanog nasilja u odbrambenim snagama. Andrea je mnogo objavljivala o nizu pitanja ljudskih prava, uključujući rodnu pravdu, a trenutno je jedna od istražiteljica u timu koji se bavi razmatranjem reparacije za žrtve seksualnog nasilja nakon sukoba zahvaljujući grantu Australijskog vijeća za istraživanja. U periodu između 2015. i 2017. godine, Andrea je vodila veliki istraživački projekat AHRCentre pod nazivom „Jačanje odgovora australijskog univerziteta na seksualne napade i uznemiravanje“.

Rachel Fenton je docentica prava na Univerzitetu Exeter. Mnogo je objavljivala na temu roda i zakona, posebno u vezi sa seksualnim deliktima i zakonskim propisima o potpomognutoj oplodnji, a jedna je od urednica časopisa *Gender, Sexualities and Law* (Routledge, 2011). Nedavno se, kao voditeljica projekta za javno zdravstvo Engleske, u radu fokusirala na uspostavljanje baze dokaza za intervenciju posmatrača na sprečavanju seksualnog i nasilja u porodici u univerzitetskim okruženjima i razvoj i evaluaciju (sa Helen Mott) prvog programa za posmatrače zasnovanog na dokazima „Intervencijska inicijativa za engleske univerzitete“.

Rosemary Grey je postdoktorantica na Pravnom fakultetu u Melburnu, gdje predaje na Međunarodnoj klinici za krivično pravo u partnerstvu s Amnesty Internationalom. Od 2015. do 2016. godine, bila je prva direktorica za istraživanja na projektu „Jačanje odgovora australskog univerziteta na seksualne napade i uznemiravanje“. Od tada, Rosemary je nastavila istraživati rodna pitanja u oblasti zakona, a posebno krivično gonjenje rodno zasnovanih krivičnih djela prema međunarodnom pravu. U doktoratu koji je završila na Univerzitetu New South Wales 2015. godine, razmatrala je procesuiranje ovih krivičnih djela na Međunarodnom krivičnom sudu. Njenu monografiju o rodno zasnovanim krivičnim djelima i MKS-u objavit će Cambridge University Press 2018. godine.

Ellie Hutchinson je direktorica feminističke organizacije Empower Project, koja okuplja interseksionalno članstvo i radi na suzbijanju zlostavljanja žena i djevojčica pomoću interneta i tehnologije. Prethodno je radila na politici prevencije u organizaciji Scottish Women's Aid, gdje je četiri godine vodila program *Get Savi*. Magistrirala je međunarodne odnose i evropsku politiku na Univerzitetu u Edinburgu i strastveno je zanimaju prava djece, participacija, feminizam i promjene.

Jill Jameson je docentica kriminologije na Univerzitetu Lincoln i zanima se kako za kriminologiju, tako i za pitanja koja se odnose na „studentska iskustva“. Provodila je istraživanja u kojima je razmatrala zapošljivost i angažman studentica i studenata, izvrsnost u nastavi, „studente kao proizvođače“ (sa Katie Strudwick i Sue Bond Taylor, Univerzitet Lincoln), sheme posmatrača i rodno zasnovano nasilje u univerzitetskom kampusu (sa Anom Jordan, Sundari Anitha i Zowie Davy). Njena predavačka interesovanja uključuju teorije kriminala, rod, feminizme, viktimologiju i penologiju, a posebno je zainteresirana za ohrabrivanje studentica i studenata dodiplomskih studija da se uključe u istraživanja i zajedničko pisanje i predstavljanje akademskih radova. Pomagala je studentima i studenticama u predstavljanju konferencijskih radova u različitim okruženjima i objavljivanju u akademskim publikacijama kao što su *Enhancing Learning in the Social Sciences* (ELISS) i *Student Engagement in Higher Education Journal*.

Ana Jordan je docentica na Fakultetu društvenih i političkih nauka Univerziteta Lincoln. Objavljivala je radove o muškim pokretima, uključujući konstrukciju očinstva i maskuliniteta od strane pokreta za prava očeva, rodnu politiku grupa za prava muškaraca i odnos između negativne reakcije, postfeminizma i muških pokreta. Provodila je istraživanja (zajedno sa drugim istraživačicama i istraživačima) o rodno zasnovanom nasilju na univerzitetima. Akcioni istraživački projekat „Stand Together“ na Univerzitetu Lincoln bio je jedan od prvih programa o intervenciji posmatrača koji je osmišljen za suzbijanje rodno zasnovanog nasilja na jednom univerzitetu u Ujedinjenom Kraljevstvu. U okviru ovog projekta su razmatrani studentski stavovi o rodno

zasnovanom nasilju i potencijal za edukaciju o njegovoj prevenciji. Trenutni istraživački projekti uključuju monografiju o maskulinitetima i muškim pokretima u UK i koautorsko istraživanje o „križi“, maskulinitetu i samoubistvu; budući projekti će se odnositi na maskulinitete i nasilje.

Istraživačka psihologinja po obrazovanju, **Renate Klein** fokusira se na rod i nasilje uz različite kurseve, istraživanja i stipendije. Ima iskustvo dugogodišnje saradnje u međunarodnim istraživanjima, a dobila je značajne grantove od velikih nacionalnih institucija uključujući Njemačku istraživačku fondaciju, Nacionalnu lutriju Ujedinjenog Kraljevstva i Ministarstvo pravde SAD-a. Njen je okvir međunarodni, interdisciplinarni i orijentiran na praksu. Provela je istraživanje za organizacije lokalne zajednice kao što su Penquis Law Project i Maine Coalition to End Domestic Violence, a dobitnica je Nagrade Teal od Službi za odgovor na silovanje kao izvanredna partnerica u zajednici. Osnivačica je i dugogodišnja koordinatorica Evropske mreže za rod i nasilje, te jedna od osnivačica mreže „Univerziteti protiv rodno zasnovanog nasilja“ sa sjedištem u Ujedinjenom Kraljevstvu.

Ruth Lewis je vanredna profesorica na Odsjeku društvenih nauka Univerziteta Northumbria. Mnogo je objavljivala na temu feminističkog aktivizma i rodno zasnovanog nasilja, a učestvovala je u različitim vrstama feminističkog aktivizma na lokalnom i nacionalnom nivou. Nedavna istraživanja ispituju: uključivanje mladih žena u feminizam i razvoj feminističkih zajednica (sa Susan Marine); iskustva feministkinja sa zlostavljanjem na internetu i otpor toj pojavi (sa Mikeom Roweom i Clare Wiper), te isključivo ženski prostor kao političku strategiju (sa Elizabeth Sharp i Julie Scanlon). Ranije istraživanje sa Rebeccom Dobash, Russell Dobash i Kate Cavanagh uključuje prvu evaluaciju programa za počiniocce nasilja u porodici u UK i prvo sociološko razmatranje ubistava u Ujedinjenom Kraljevstvu.

Susan Marine je vanredna profesorica i direktorica programa na Visokoobrazovnom master programu na Koledžu Merrimack, Massachusetts, SAD. Sa 24-godišnjim iskustvom u vođenju inicijativa u visokom obrazovanju za napredovanje žena i trans* studenata svih rodova, dr. Marine posjeduje specifičnu ekspertizu u prevenciji i odgovoru na seksualno nasilje, kao i zagovaranju za prava LGBTQ zajednice. Bila je osnivačka direktorica Harvardskog ureda za prevenciju i odgovor na seksualne napade i obavljala različite zastupničke uloge na četiri različita univerzitetska kampusa. Istraživanje dr. Marine fokusira se na izgradnju rodno ekspanzivnih kampusa, uključujući prekid seksualnog nasilja nad LGBTQ studenti(ca)ma i podsticanje punog učešća trans* studenata_ica. Ona u svom radu nastoji transformirati kulture kampusa i neprestano unapređivati socijalnu pravdu u visokom obrazovanju. Doprinijela je brojnim naučnim časopisima i knjigama, a autorica je knjige *Stonewall's Legacy: Bisexual, gay, lesbian and transgender students in higher education* (Naslijeđe Stonewalla: Biseksualne osobe, gejevi, lezbejke i transrodne osobe studenti_ce u visokom obrazovanju).

Melanie McCarry je trenutno direktorica dodiplomskog programa socijalne politike na Univerzitetu Strathclyde. Također je i glavna istraživačica i voditeljica istraživanja na projektu „Jednako sigurni u visokom obrazovanju“. Prije nego što se pridružila Univerzitetu Strathclyde, Melanie je bila viša saradnica za istraživanja i osnivačka članica Connect centra za međunarodno istraživanje o međuljudskom nasilju i šteti, Univerzitet Central Lancashire. Prethodno je provela više od trinaest godina u Centru za istraživanje roda i nasilja na Univerzitetu u Bristolu. U proteklih 20 godina, Melanie je

objavila brojne publikacije o nasilju muškaraca nad ženama i djecom i rodno zasnovanom nasilju u širem smislu, uključujući zlostavljanje u odnosima mladih ljudi, prisilni brak, seksualnost, rodne konstrukcije i istraživačku etiku. Pored svog akademskog rada, Melanie je bila aktivna u feminističkim aktivističkim pokretima protiv muškog nasilja i drugim kampanjama socijalne pravde.

Aimee McCullough je trenutno saradnica za istraživanja na projektu „Jednako sigurni u visokom obrazovanju“ (ESHE) na Univerzitetu Strathclyde. Odgovorna je za generiranje kvalitativnih podataka o stavovima i iskustvima vezanim za rodno zasnovano nasilje i kod osoblja i kod studentica i studenata na univerzitetu. Sa obrazovanjem u oblasti demogeografije i društvene historije, Aimee ima iskustvo u različitim društvenim, historijskim i političko-istraživačkim kontekstima. U svojoj nedavno završenoj tezi koju je finansirao ESRC na Univerzitetu u Edinburgu istraživala je očinstvo, maskulinitete i intimne porodične odnose u Škotskoj, a bila je uključena u niz savremenih projekata društvenih istraživanja pri Vladi Škotske i organizaciji trećeg sektora Citizens Advice Scotland. Njeni glavni istraživački interesi su rod, porodice, roditeljstvo i seksualnosti u Britaniji 20. stoljeća do danas.

Helen Mott je nezavisna istraživačica i akademkinja. U njenom istraživanju se razmatraju kulture seksizma, diskriminacija i nasilje nad ženama i djevojčicama. U proteklih 20 godina, bila je aktivna u raznim feminističkim kampanjama i političkim organizacijama u UK. Helen je bila članica Vlade UK i univerzitetske radne grupe za sprečavanje seksualnog uznemiravanja i seksualnog nasilja na univerzitetima, koja je u novembru 2016. godine objavila izvještaj pod nazivom „Promjena kulture“. Bila je vodeća konsultantica za izradu izvještaja British Councila o učinku Ujedinjenog Kraljevstva u odnosu na ciljeve održivog razvoja UN-a za rodnu ravnopravnost 2016. godine. Zajedno sa Rachel Fenton, Helen je osmislila i evaluirala „Intervencijsku inicijativu“. Pomogla je u razvoju vodećeg programa za borbu protiv zlostavljanja i promoviranje zdravih odnosa i rodne ravnopravnosti u školama, „The Bristol Ideal“. Helen trenutno radi kao stručna savjetnica za seksualno uznemiravanje i seksualno nasilje u radnoj grupi Parlamenta Ujedinjenog Kraljevstva sa zadatkom da unaprijedi institucionalni odgovor Parlamenta na seksualno uznemiravanje.

Alison Phipps je profesorica rodnih studija na Univerzitetu Sussex. Koautorica je prve nacionalne studije o „momačkoj kulturi“ u univerzitetskim okruženjima pod nazivom „That’s What She Said“ (Tako je rekla), a mnogo je objavljivala i na temu seksualnog uznemiravanja i nasilja nad studenticama. Suosnivačica je projekta „Promjena univerzitetskih kultura“, nastalog iz financiranog istraživanja na Koledžu Imperial, koji kombinira tehnike sociologije i organizacijskog razvoja kako bi pomogao institucijama da promoviraju jednakost i raznolikost i da se suoče s maltretiranjem, uznemiravanjem i nasiljem.

Vanita Sundaram je trenutno profesorica u obrazovnom procesu na Univerzitetu York. Njeno istraživanje pokriva široku oblast roda i obrazovanja, s posebnim fokusom na rodno zasnovano nasilje i tinejdžere; borbu protiv svakodnevnog seksizma, uznemiravanja i zlostavljanja u obrazovanju tokom životnog vijeka; te „momačke kulture“ i seksualno nasilje u visokom obrazovanju. Autorica je brojnih publikacija o ovim temama, uključujući *Global Debates and Key Perspectives on Sex and Relationships Education: Addressing Issues of Gender, Sexuality, Plurality and Power* (2016) (Globalne rasprave i ključni stavovi o edukaciji o seksu i vezama: rješavanje pitanja

roda, seksualnosti, pluraliteta i moći) i *Preventing Youth Violence: Rethinking the Role of Gender in Schools* (2014) (Prevenција nasilja među mladima: promišljanje o ulozi roda u školama). Akademska je članica Strateškog tima NUS-a za „momačku kulturu“, članica savjetodavnog odbora Grupe 1752, te članica izvršnog odbora Udruženja za rodna pitanja i obrazovanje i uređivačkog odbora časopisa *Gender and Education*.

Louise Whitfield je advokatica i partnerica u firmi Deighton Pierce Glynn u Londonu, gdje se specijalizirala za sporove sa državnim organima, posebno u vezi s rodnom ravnopravnošću i diskriminacijom po osnovu invaliditeta. Pripremala je pravne brifinge za koaliciju „Prekinimo nasilje nad ženama“ o seksualnom nasilju u kampusu i u školama. Njen rad na predmetima uključuje savjetovanje ženskih organizacija, kao što su Southall Black Sisters i Ženski resursni centar, o smanjenju usluga za podršku žrtvama nasilja u porodici. Zastupala je širok spektar feministkinja, uključujući one koje su osporavale odluku Banke Engleske u vezi sa historijskim ličnostima na novčanicama, te heteroseksualni par koji je tražio životno partnerstvo. Također je članica komisije Društva Fawcett koja razmatra zakon o diskriminaciji po osnovu spola.

Fondacija

www.tpo.ba

Zahvalnice

Ova knjiga je prvobitno osmišljena sa Ruth Jones OBE sa Univerziteta Worcester; sa zahvalnošću joj odajemo priznanje za njen doprinos projektu i rad na rješavanju problema rodno zasnovanog nasilja u svim oblicima. Zahvalni smo na posvećenosti svake od autorica ovoj knjizi, kao i na njihovom širem radu na zaustavljanju rodno zasnovanog nasilja na univerzitetima; svaka čast! Zahvaljujemo se Renate Klein na njenoj dodatnoj ulozi u pružanju karakteristično pronicljivih komentara o našem pisanju za potrebe ove knjige, kao i anonimnim recenzenti(ca)ma u Policy Pressu. Hvala Viktoriji Pittman koja je podržala projekat od samog početka i usmjeravala ga do njegovog kraja. Ruth Lewis se zahvaljuje Aniti, Susan Marine i kolegicama iz Grupe za rodna istraživanja na Univerzitetu Northumbria koje utjelovljuju svoj feminizam kroz sestrinsku podršku i tako što rad, pa čak i o sumornim temama poput ove, čine zabavnim. Sundari Anitha se zahvaljuje Ani Jordan, Jacqui Briggs, Sari Owen, Kathryn Brookfield i Ruth Pearson na njihovoj podršci i solidarnosti kroz izazove na rješavanju ovog problema, te Ruth Lewis, mojoj saputnici na ovom sve uspješnijem intelektualnom i aktivističkom putovanju!

Uvod: neki osvrti u ovim obećavajućim i izazovnim vremenima

Sundari Anitha i Ruth Lewis

Ovaj zbornik izlazi na svjetlo dana usred nekih obećavajućih i izazovnih vremena za aktivistice, studentice i članice akademske zajednice u UK i šire, koje su istraživale i vodile kampanje o pitanju rodno zasnovanog nasilja u univerzitetskim zajednicama. U kontekstu novih istraživačkih dokaza i povećanja javne svijesti i medijske pažnje kada se radi o ovom problemu, ovo su zaista prvi koraci ka njegovom priznavanju i rješavanju u različitim zemljama, uključujući Ujedinjeno Kraljevstvo i Australiju. U ovom poglavlju se razmatraju kontekst i obrisi nekih novijih debata o rodno zasnovanom nasilju u univerzitetskim zajednicama u kojima je smješten ovaj zbornik. Rodno zasnovano nasilje razumijevamo kao ponašanje ili stavove utemeljene na nepravednim odnosima moći koji povređuju, prijete ili potkopavaju ljude zbog njihovog (pretpostavljenog) roda ili seksualnosti. U ovoj definiciji se priznaje da je rodno zasnovano nasilje pod uticajem rodnih odnosa i da utiče na njih, te se problematizira nasilje zasnovano na hijerarhijskim konstrukcijama roda i seksualnosti. Žene i djevojčice čine ogromnu većinu žrtava rodno zasnovanog nasilja, a muškarci ogromnu većinu počinitelja (Watts i Zimmerman, 2002; Hester, 2009). Rodno zasnovano nasilje uključuje kontinuum ponašanja i stavova poput nasilja u porodici, seksualnog nasilja, seksističkog uznemiravanja na ulici, trans/homofobnog izražavanja i ponašanja, te izražavanja na društvenim medijima kojim se normaliziraju seksizam i seksualna objektivizacija. Ovi izrazi i ponašanja povezani su kroz ono što je Kelly (1988) opisala kao kontinuum incidenata i iskustava. Kontinuum incidenata (Kelly, 1988, 1989) odnosi se na konceptualne veze između radnji koje stoje u pozadini prijestupa – ponašanja i izraza koji su toliko uobičajeni da se često stope sa sitnicama svakodnevnog života – i manje uobičajenih „silovitih“ događaja (Stanko, 1985) koji su u širem smislu prepoznati kao štetni, a temelje se na orodnjenim hijerarhijama moći koje istovremeno učvršćuju. Svakodnevni izrazi i ponašanja stvaraju obrise kulture rodnih neravnopravnosti koja održava i omogućava takva rjeđa djela. Vezani koncept kontinuuma iskustava (Kelly, 1988) obuhvata subjektivne percepcije i zajedničke elemente u tome kako žene i seksualne manjine doživljavaju ove izraze i ponašanja kao prijestupe. Dakle, ova konceptualizacija sugerira da se ne možemo baviti jednim krajem kontinuuma – na primjer, silovanjem i ubistvom u porodici – a da ne problematiziramo svakodnevne manifestacije seksizma i orodnjenih hijerarhija (Bates, 2014). Ovaj koncept kontinuuma pruža koristan okvir za razmišljanje o prirodi problema, sa pripadajućim implikacijama o tome kako opažamo nepravdu i osmišljavamo odgovore na nju. Feministička analiza izrade politika skreće pažnju na to koliko je važno da se rastumači uokvirivanje društvenih problema i „činjenje politike vidljivom“ (Bacchi, 2012). Takav pristup omogućava analizu koja prevazilazi fokusiranje na uticaj ili efektivnost politika i može kritički ispitati kako se neko društveno pitanje definiralo kao problem, te koja su isključenja i šutnje u toj konstrukciji. Na primjer, postoje tvrdnje da način na koji se rodno zasnovano nasilje konceptualizira može omogućiti ili spriječiti imenovanje problema i traženje pomoći (DeKeseredy i Schwartz, 2011). U kontekstu univerzitetskih zajednica, ovaj pristup se može primijeniti kako bi se razmotrilo kako se problem predstavlja – kao seksualni napad sa uskim fokusom na pojedinačne žrtve i počinitelje (incidentalizam), ili postoji širi fokus na rodno zasnovanom nasilju koji prepoznaje kontinuitet nanesene štete, problematizira temeljne kulture koje učvršćuju postupke i stavove,

prepoznaje nepovoljniji položaj i neravnopravnosti na osnovu roda i seksualnosti i bavi se rodno zasnovanim nasiljem između studenata, osoblja i studenata i između članova osoblja. Tendencija fokusiranja na određena djela, na određene brojive manifestacije rodno zasnovanog nasilja i određene pojedince kao problem može se kritikovati zbog ignoriranja veza između različitih manifestacija rodno zasnovanog nasilja. Ova elizija odražava širi jaz u trenutnom teoretiziranju o rodno zasnovanom nasilju, pri čemu postoji vrlo malo istraživanja koja sistematski ispituju i empirijske i teorijske veze između različitih manifestacija rodno zasnovanog nasilja (za izuzetke vidi Stockdale i Nadler, 2012). Ta nemogućnost uspostavljanja širih veza ima implikacije – na primjer, usko fokusiranje na seksualno nasilje u politikama američkih kampusa može značiti da institucije ne daju prioritet preispitivanju širih kultura koje potiču takva djela (vidjeti Klein, treće poglavlje u ovoj knjizi). U svojoj rekonceptualizaciji nasilja u porodici, Stark (2007) poziva na prelazak sa fokusa na korpus incidenata i računanje štete gdje se pretpostavlja da je nasilje opasnije što su incidenti češći i ozbiljniji. Njegov koncept prinudne kontrole ocrta počiniteljev projekat ponovnog urezivanja i učvršćivanja rodne neravnopravnosti i ograničavanja slobode i potencijala žena, prvenstveno i efektivno kroz izolaciju, degradaciju i kontrolu, a povremeno i kroz fizičko i druge oblike nasilja. Stark (2007) promišlja o zaustavljenoj revoluciji otprilike četiri decenije nakon što su 1970-ih uspostavljena prva utočišta za „pretučene žene“, te navodi da taj problem proizlazi iz promjene u našem projektu. On tvrdi da smo fokusiranjem na pojedinačna djela fizičkog, seksualnog, finansijskog i emocionalnog nasilja skrenuli pažnju sa uzroka problema – strukturnih neravnopravnosti koje proizlaze iz orodnjenih odnosa moći i grade takve odnose – na određene manifestacije ili simptome problema. U kontekstu rodno zasnovanog nasilja u univerzitetskim zajednicama, ovaj zbornik je dio šireg projekta koji nastoji razmotriti kako bismo mogli skrenuti pažnju na uzroke, a istovremeno se baviti i simptomima, ovdje i sada.

Problem

Značajni dokazi iz SAD-a ukazuju na visoku učestalost rodno zasnovanog nasilja u studentskim zajednicama, uključujući visok nivo seksualnog nasilja u univerzitetskim kampusima (Cantor i sar., 2015; Fisher i sar., 2000, 2010). Nedavna studija koja je obuhvatila 27 visokoobrazovnih ustanova u SAD-u i odgovore 150.000 studentica i studenata (Cantor i sar., 2015) pokazala je da je od upisa na fakultet 23% studentica iskusilo seksualni kontakt koji uključuje fizičku povredu ili onesposobljavanje, a 62% je doživjelo seksualno uznemiravanje. Istraživanja iz drugih zemalja u Evropi i Australiji (Feldes i sar., 2012; Sloane i Fitzpatrick, 2011; Valls i sar., 2016) ukazuju na sličan problem u univerzitetskim zajednicama koji se tek počinje priznavati i dokumentovati. Za razliku od istraživačkog i političkog konteksta u SAD-u, pitanje nasilja u porodici u intimnim odnosima mladih i rodno zasnovanog nasilja u studentskim zajednicama u Ujedinjenom Kraljevstvu u fokusu je istraživanja tek od sredine 2000-ih. Studije u UK dokumentuju visoku učestalost nasilja u intimnim odnosima mladih (Barter i sar., 2009). Istraživanje dobrotvorne organizacije Girlguiding koja radi s mladim ženama i djevojčicama u UK pokazalo je da se 59% djevojčica i mladih žena u dobi od 13 do 21 godine suočilo s nekim oblikom seksualnog uznemiravanja u školi ili na fakultetu u prethodnoj godini (Girlguiding, 2014). Istraživanje Nacionalne studentske unije (NUS) koje je obuhvatilo 2.000 studentica i studenata koji studiraju u Engleskoj, Velsu, Škotskoj i Sjevernoj Irskoj pokazalo je da je svaka sedma studentica bila žrtva ozbiljnog seksualnog napada ili ozbiljnog fizičkog nasilja na univerzitetu, a 12% su bile žrtve uhođenja (NUS, 2010). Od anketiranih osoba, 68% su bile žrtva jedne ili više vrsta

seksualnog uznemiravanja u kampusu, a 16% je doživjelo neželjeni poljubac, dodirivanje ili maltretiranje. U većini slučajeva, u svim ispitanim kategorijama incidenata, počinitelj je bio muškarac kojeg je žrtva poznavala. Postoje i dokazi da „momačke kulture“¹ u kampusima stvaraju „pogodna okruženja“ (Kelly, 2016) za niz drugih manifestacija rodno zasnovanog nasilja (Phipps i Young, 2012). Rodno zasnovano nasilje pogađa i druge studentske grupe. Istraživanje koje je obuhvatilo 4.205 LGBT studenata_ica i pomoćnog osoblja pokazalo je da je 31% LGBT studenata_ica iskusilo homofobno/bifobno verbalno zlostavljanje, dok je 7% bilo fizički zlostavljano (Valentine i sar., 2009: 18), 30% trans studenata_ica je doživjelo verbalno zlostavljanje, a veći procenat – 11,3% – bio je izložen fizičkom zlostavljanju (Valentine i sar., 2009: 24). Izvještaj „out in sport“ koji je objavio NUS (2012) pokazao je da je 14,3% LGBT studenata_ica doživjelo homofobiju, bifobiju ili transfobiju, što ih je odvratilo od bavljenja sportom. Gotovo četvrtina trans studenata_ica je maltretirana ili diskriminirana od samog početka univerzitetskog studija. Ovakvi rezultati možda mogu objasniti zašto je 20% (524) LGBT studenata_ica i 28,5% (53) trans studenata_ica privremeno prekinulo studij (Valentine i sar., 2009: 25). Navedena istraživanja zajednički pokazuju da takve problematične kulture utiču na iskustva žena i seksualnih manjina na univerzitetima (Brooks, 2011; Nicholls, 2015), u online zajednicama i na društvenim medijima (Lewis i sar., 2017; Jane, 2017), te u kontekstu nastave i učenja na univerzitetima (Jackson i Sundaram, 2015; Jackson i sar., 2015). Odnedavno se pažnja posvećuje i pitanju rodno zasnovanog nasilja u široj univerzitetskoj zajednici, posebno u kontekstu razlika u odnosima moći između osoblja i studentica i studenata i univerzitetskih praksi sporog preuzimanja odgovornosti i istraživanja zloupotrebe moći među osobljem u vezi sa rodno zasnovanim nasiljem nad studenticama (Ahmed, 2016a, 2016b; Weale i Batty, 2016). Međutim, posvećivanje pažnje širim institucionalnim kulturama ne bi trebalo odvlačiti fokus sa ljudi koji imaju moć da donose odluke i podržavaju postojeće institucionalne kulture, i koji bi mogli biti pozvani na odgovornost zbog svojih odluka i zaista mogu preoblikovati ove kulture. Pitanje seksualnog nasilja osoblja nad studenticama došlo je u fokus kada je profesorica Sara Ahmed nedavno dala ostavku u znak protesta protiv „neuspjeha Univerziteta Goldsmith da se pozabavi problemom seksualnog uznemiravanja“ (Ahmed, 2016a). Ahmed (2016b) je iznijela razloge i kontekst svoje ostavke u široko distribuiranoj objavi na svom blogu pod nazivom „Ostavka je feminističko pitanje“. Uprkos svijesti o postojanju problema seksualnog uznemiravanja na univerzitetima, proces razmatranja određenih pritužbi studentica doveo je profesoricu Ahmed do sve jasnije spoznaje o seksističkom etosu i kulturi u pojedinim dijelovima njenog univerziteta. Sara Ahmed tvrdi da je, dok se (neuspješno) kretala kroz birokratske procedure pokušavajući se baviti pitanjima koja su pokretale studentice, „počela shvatati kako sistem funkcionira“ i da je „počela shvatati da sistem doista funkcionira. (...) Počela sam uviđati i vlastito saučesništvo sa tim sistemom“ (naglasak u originalu). Ono što je Ahmed učinkovito opisala riječima i djelima načini su na koje je neoliberalni model univerziteta kao firmi koje se takmiče za bolji položaj i broj studenata stvorio kontekst u kojem jazovi u efikasnom rješavanju problema rodno zasnovanog nasilja ne predstavljaju „slabosti“ univerzitetskih politika i prakse. Zapravo, ono što se čini kao birokratska neefektivnost ili neefikasnost/nesposobnost određenih članova osoblja zaduženih za rješavanje žalbi može se bolje shvatiti kao sistem koji upravo ostvaruje svoju namjenu – da upravlja potencijalnim negativnim publicitetom, da odvraća potencijalne podnosiocice pritužbi i na taj način svjedoči broj pritužbi na najmanju mjeru, da skrene pažnju sa šireg i

sveprisutnog kulturnog konteksta u kojem se dešavaju određena djela i prijestupi, te da svako uspješno obeštećenje koje studentice ostvare prikrije klauzulama o tajnosti koje su osmišljene da zaštite ugled akademskih radnika i akademskih institucija. Tokom protekle decenije, druge ustanove – u Ujedinjenom Kraljevstvu i šire – na teži način su otkrile da su velika rasprostranjenost seksualnog nasilja i zlostavljanja i, što je još važnije, kultura nekažnjivosti i sistematskog prikrivanja nanijele nepopravljivu štetu institucionalnom ugledu u vojnim strukturama (Alleyne, 2012), crkvama (BBC News, 2010; Ruhl i Ruhl, 2015; Sherwood, 2016), domovima za nezbrinutu djecu (HIA, 2017; Morris, 2013), medijima (Martinson i Grierson, 2016) i sportskim organizacijama (Rumsby, 2016). Tamo gdje je univerzitetima trebalo vremena da čak i priznaju postojanje rodno zasnovanog nasilja u svojim zajednicama iz straha da će to naškoditi njihovom ugledu, u kontekstu sve veće kontrole institucionalnih kultura u vezi sa rodno zasnovanim nasiljem, možda svjedočimo prelasku na normativni okvir u kojem će se (pretpostavljeno) nepoduzimanje ničega u vezi sa rodno zasnovanim nasiljem činiti štetnijim od poduzimanja koraka u tom smislu. U ovim obećavajućim vremenima, čini se prikladnim osvrnuti se na izazove koji su pred nama.

Razumijevanje problema i odgovor na njega: mogućnosti i izazovi

Ujedinjene nacije (CEDAW)² i Svjetska zdravstvena organizacija (SZO i Butchart 2004) zagovarale su programe primarne prevencije kako bi se pozabavile problemom rodno zasnovanog nasilja. Vladina politika i praksa u vezi sa rodno zasnovanim nasiljem u Ujedinjenom Kraljevstvu fokusirale su se na krivičnopravne sankcije i u manjoj mjeri na pružanje usluga, zanemarujući prevenciju (Walklate, 2008), a takav fokus politike je preslikan u Australiji (vidi Durbach i Grey, četvrto poglavlje ovog izdanja). Dok se rad na sekundarnoj prevenciji sa počiniteljima etablirao u politici vlade Ujedinjenog Kraljevstva tokom protekle decenije, primarna prevencija ostaje najslabiji aspekt odgovora britanske vlade na rodno zasnovano nasilje (Coy i sar., 2009). Rodno zasnovano nasilje ili, u užem smislu, seksualno nasilje dugo je bilo predmet istraživanja, političkih direktiva i studentskog aktivizma na američkim univerzitetima (Fisher i sar., 2010; Klein, treće poglavlje ovog izdanja). Međutim, pod Trumpovom administracijom je i dalje prisutna neizvjesnost u pogledu obima posvećenosti politikama i procesima koje su savezna vlada i sudovi institucionalizirali u protekle četiri decenije. Novija dešavanja u domenu politika u UK (vidi Donaldson i sar., peto poglavlje u ovom izdanju) – kao što je ratifikacija Istanbulske konvencije sa njenim zahtjevima prema vladi Ujedinjenog Kraljevstva koji se odnose na prevenciju i praćenje, kao i amandmani na Zakon o djeci i socijalnom radu iz marta 2017. godine kojima se uvodi obavezna edukacija o odnosima i seksualno obrazovanje u sve srednje škole u Engleskoj – predstavlja zaokret u politici. Ovaj zaokret kojim se fokus više usmjerava na prevenciju uslijedio je nakon perioda sve veće medijske pažnje i studentskog aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja u školskim i univerzitetskim zajednicama. U tom kontekstu su provedeni prvi intervencijski pilot-programi za posmatrače na univerzitetima u Ujedinjenom Kraljevstvu, i to na Univerzitetu West of England i Univerzitetu Lincoln, a organizacija Scottish Women's Aid ih je provela na škotskim univerzitetima i visokoškolskim ustanovama u periodu 2014–16. godine (vidi Fenton i Mott (osmo poglavlje), Jordan i sar. (deveto poglavlje) i Hutchinson (deseto poglavlje, u ovom izdanju)). Otprilike u istom periodu, neki univerziteti su najavili nekoliko inicijativa nakon negativnog publiciteta povezanog sa incidentom rodno zasnovanog nasilja (Payne i Green, 2016; Weale i Batty, 2017). Universities UK (UUK, Univerziteti UK) – organizacija za zastupanje univerziteta Ujedinjenog Kraljevstva koja uključuje prorektore i rektore

univerziteta – objavila je formiranje radne grupe koja će razmatrati pitanje „nasilja nad ženama, uznemiravanja i krivičnih djela počinjenih iz mržnje koji pogađaju studentice i studente, s fokusom na seksualnom nasilju i uznemiravanju“ (Odjel za poslovanje, inovacije i vještine, 2015). Izvještaj radne grupe (UUK, 2016a) sadrži niz preporuka za rješavanje ovih pitanja kroz efikasne odgovore na žalbe i inicijative za prevenciju, što predstavlja reviziju ranijih pristupa ovom problemu (vidi Donaldson i sar., peto poglavlje ovog izdanja). Iako ovaj izvještaj predstavlja značajan prvi korak, on ne uspijeva usvojiti širok pristup rodno zasnovanom nasilju koji prepoznaje niz povreda prava zasnovanih na (predodžbi o) rodu i seksualnosti. Na primjer, usprkos sve brojnijim dokazima o visokom nivou nasilja u porodici u vezama mladih, izvještaj se u manjoj mjeri eksplicitno bavi ovim pitanjem. Izvještaj se također isključivo fokusira na incidente između studenata, čime je propuštena prilika za prepoznavanje i rješavanje problema rodno zasnovanog nasilja osoblja nad studentima i između članova osoblja. U istom periodu kada je radna grupa UUK-a obavljala svoj posao, Univerzitet Durham je osnovao Radnu grupu za seksualno nasilje. U kontekstu u kojem je mali broj univerziteta u Ujedinjenom Kraljevstvu imao samostalne politike o rodno zasnovanom nasilju (Bows i sar., 2015), a još manje ih je imalo posebno osoblje obučeno da podrži studente sa ovim problemom, radna grupa Univerziteta Durham bila je pionirska inicijativa (Univerzitet Durham, 2015; Towl, 2016). Iako se mora pozdraviti njeno priznanje kontinuuma seksualnog nasilja izvan ograničavajućeg okvira seksualnog napada, veze između seksualnog nasilja i drugih oblika rodno zasnovanog nasilja izostavljene su iz tog okvira. Međutim, inicijativa Univerziteta Durham ima nekoliko pozitivnih elemenata, kao što je omogućavanje anonimnih prijava čiji cilj nije pokretanje istraga, kako bi se mapirao obim i priroda problema i osmislili adekvatni odgovori na njega. To se mora pozdraviti u kontekstu u kojem tek mala manjina studentica prijavljuje svoju viktimizaciju (Fisher, 2009, NUS, 2012). Kao rezultat rada ove radne grupe, Univerzitet Durham je izdvojio resurse za uvođenje novog radnog mjesta službenice/ka za podršku student(ica)ma i obuku (seksualno nasilje i nedolično ponašanje) sa punim radnim vremenom, za koje se vjeruje da je prvo te vrste u zemlji, što ukazuje na dobrodošlu i stalnu posvećenost uvođenju stvarne promjene u ovoj ustanovi. U trenutku štampanja ovog izdanja, nekoliko drugih univerziteta u Ujedinjenom Kraljevstvu revidira svoje politike o rodno zasnovanom nasilju, ali nepostojanje obaveznog zahtjeva za univerzitete da se bave rodno zasnovanim nasiljem kroz prevenciju i evidentiranje prijavljenih incidenata znači da će svaki napredak vjerovatno zavisiti od posvećenosti same ustanove. Ovo je u suprotnosti sa praksom u SAD-u, gdje obavezni zahtjevi predstavljaju osnovu odavno uspostavljenih inicijativa o ovom pitanju. Ovaj zbornik izlazi u ovom jedinstvenom trenutku i nastoji maksimalno iskoristiti rijetku priliku za razmatranje iskustva iz SAD-a, učenje iz njihovih grešaka i uspjeha i ponovno promišljanje o tome kako bi oni koji su novi na ovom putovanju mogli krenuti od nešto drugačijih premisa i odabrati malo drugačije puteve. U tom smislu, raspravljamo o dvije teme koje su važne za rad u ovoj oblasti: značaj roda i potreba za ponovnim promišljanjem o slagalici odgovora.

Rod u rodno zasnovanom nasilju: slon u prostoriji?

Rod je objektiv koji se sve više zamagljuje kada se sagledavaju uzroci i posljedice problema koji paradoksalno privlači pažnju. Ovo izostavljanje roda odvija se u kontekstu privlačnosti postfeminističkih diskursa o izjednačavanju koji rodnu ravnopravnost smatraju svršenim činom, a svaki čin nasilja kao rezidualne ostatke iz prethodne ere – idiosinkratske i individualne, a ne ukorijenjene u strukturnim nejednakostima.

Ovo zamagljivanje roda i strukturnih nejednakosti koje se ukrštaju s rodom možda se može bolje razumjeti u okviru preovlađujućih narativa o individualnoj emancipaciji i mikropolitici koji su u skladu s dobro dokumentiranim zaokretom prema neoliberalnim kulturama individualizma, gdje je breme promjene čvrsto na leđima pojedinca. Unutar ovog diskursa, koncepti kao što je „nasilje zasnovano na moći“ (Katz i sar., 2011: 689) postali su sredstvo pomoću kojeg se rodno zasnovano nasilje odvaja od svojih strukturalnih korijena i istovremeno pretvara u nešto što se „može dogoditi bilo kome“. Otpor rodno zasnovanom nasilju je uokviren privlačnim terminima kao što su pristupi institucija zasnovani na „ravnopravnosti i različitosti“ s jedne, i kroz zdravorazumski apel na aktivnog prosocijalnog posmatrača s druge strane. Na kraju krajeva, nijedna osoba niti ustanova ne smatra za sebe da teži biti neravnopravna ili antisocijalna. U ideološkom smislu, takvo neutraliziranje roda konstruira ovaj problem kao problem određenih (patoloških) pojedinaca koji zloupotrebljavaju svoju moć, a nasilje kao efemerno i zasnovano na moći, a ne ukorijenjeno u hijerarhijama roda i seksualnosti koje uporno opstaju kroz historiju. Stoga problem nije uokviren kao rezultat strukturalnih nejednakosti ili institucionalnih kultura, nego kao individualna aberacija. U osnovi ovog pristupa je premisa da će, pojednostavljenim riječima, neki ljudi uvijek zloupotrijebiti svoju moć, neki ljudi povređuju druge; da je problem „maltretiranje“, a ne orodnjeno nasilje koje je podržano orodnjenim normama, praksama i strukturama. Posebni programi za posmatrače u SAD-u, kao što je program *Green Dot*, počeli su usvajati diskurse o „nasilju zasnovanom na moći“ koji su istovremeno evoluirali jer su ih preoblikovali studenti/ce koji se opiru ideji da orodnjene strukturalne nejednakosti čine osnovu nasilja (Katz i sar., 2011). Ovakvi okviri mogu biti privlačni i za one koji osmišljavaju programe i edukator(ic)e o borbi protiv nasilja koji žele da minimiziraju otpor posebno studenata, ali i studentica, koji se mogu uklopiti u „momačke kulture“. Međutim, binarno razumijevanje problema kao sistemskog ili individualnog onemogućava razumijevanje načina na koji pojedinci djeluju u odnosu na vršnjačke grupe i kako formiraju lične i institucionalne mreže koje reaguju na strukturalna ograničenja i provode ih. Kao što Katz i saradnici (2011: 689) tvrde, pristupi orijentirani ka socijalnoj pravdi zahtijevaju da „pitanja roda, rase i seksualne orijentacije, a posebno uloga saučesničke šutnje pripadnika dominantnih grupa“ budu u prvom planu bilo kojeg nastojanja da se uvede promjena. Kao što Lewis i Marine (šesto poglavlje ovog izdanja) naglašavaju, studentske feminističke grupe u Ujedinjenom Kraljevstvu propituju tu „saučesničku šutnju“ u nastojanju da uvedu promjene u kampusu. Feministički pristup podrazumijeva da svoje aktivnosti i politiku moramo i dalje nazivati feminističkim, kako bismo pokazali da su stereotipi netačni, bolje informirali ljude o tome šta feminizam jeste, a šta nije, i spriječili da snage neoliberalizma i njegovi narativi o individualnoj odgovornosti i „osnaživanju“ (Lewis i sar., 2016; Marine i Lewis, 2014) kooptiraju (ili „uzmu u obzir“, kako navodi McRobbie (2009) „feminizam“.

Izvan granica ortodoksija: preispitivanje slagalice kaznenih odgovora, pružanja usluga i edukacije o prevenciji

Jedno od ključnih načela američke političke direktive univerzitetima usredotočeno je na kaznene odgovore na pritužbe na seksualne napade, a taj se fokus kritički razmatrao u hvaljenom dokumentarcu *The Hunting Ground*. Javne projekcije ovog dokumentarca u kampusima u UK i Australiji bile su presudne za promjenu percepcije o ovom pitanju i omogućavanje razgovora o rodno zasnovanom nasilju u univerzitetkim zajednicama (vidi Durbach i Grey, četvrto poglavlje ovog izdanja).

Procedura za podnošenje pritužbi također čini centralni dio preporuka UUK-a (2016b). Akademске feministkinje dugo su kritizirale rješenja krivičnog pravosuđa za problem nasilja nad ženama i djevojčicama i skretale pažnju na mnoge načine na koje su pravne institucije, procesi i konceptualizacije pravnog subjekta duboko orodnjeni (na primjer, Anitha i Gill, 2009; LSE, 2017; Walklate, 2008). Premda priznaju potrebu za snažnim krivičnopravnim odgovorima na nasilje nad ženama i djevojčicama, oni ističu prednosti i nedostatke, probleme i mogućnosti koje donosi ova strategija (Gill i Anitha, 2009; Lewis, 2004; Walklate, 2008). Kao odgovor na feminističku kampanju i aktivizam, sada radimo na kriminalizaciji ponašanja koje se ne tako davno smatralo prihvatljivim, ali žene i seksualne manjine i dalje ne koriste ove mehanizme, a stopa prijavljivanja rodno zasnovanog nasilja i dalje je niska (Fisher i sar., 2003). Veliki ponor (Kelly i sar., 2005) između zakona u teoriji i praksi pokreće pitanja o primjerenosti ili, u najmanju ruku, granicama posvećivanja najvećeg dijela naše energije institucionalnim i krivičnopravnim istražnim i kaznenim mehanizmima. Međutim, samo postojanje ovih mehanizama i kodificiranje prijestupa ipak ima kapacitet za promjenu društvenih normi. U drugim kontekstima se sugerira da se norme koje podupiru činjenje rodno zasnovanog nasilja možda nisu značajno promijenile u posljednje tri decenije, ali žene možda snažnije osjećaju da imaju pravo na sigurnost i kvalitet života (Lewis, 2004), što je očekivanje koje je evidentno prožimalo svjedočanstva žena i seksualnih manjina u dokumentarcu *The Hunting Ground*. Povećanje broja prijava seksualnog nasilja i nasilja u porodici u Ujedinjenom Kraljevstvu u posljednjih nekoliko godina ukazuje na postojanje sličnog očekivanja; međutim, ako se ništa drugo ne promijeni, to bi moglo dovesti do još nižeg nivoa zadovoljstva krivičnopravnim sistemom. U kontekstu univerziteta, rizikujemo ponovno pokretanje sličnih pitanja ako se nastavimo usko fokusirati na mehanizme izvještavanja i politike i procedure za podnošenje pritužbi. Ključni dio slagalice odgovora uključuje i snažne i rodno specifične odgovore službi i inicijative za edukaciju o prevenciji. Pružanje usluga u zajednici nakon nasilja dugo je predstavljalo ključni dio odgovora na rodno zasnovano nasilje u nizu zemalja u okruženju u kojem velika većina preživjelih ne traži zadovoljštinu kroz krivično pravosuđe ili kaznene odgovore, zbog kombinacije troškova koje to podrazumijeva (vidi Whitfield, sedmo poglavlje ovog izdanja), uključujući rizik od sekundarne viktimizacije (Laing, 2016). Niz usluga u zajednici, kao što su skloništa za žene i usluge podrške žrtvama silovanja, prepoznaju štetu naneseu nasiljem i rade na vraćanju osjećaja ličnog integriteta i građanske i političke ličnosti preživjelih. Potrebno je prepoznati i preispitati uticaj tekućeg raspada socijalne države u Ujedinjenom Kraljevstvu i drugim industrijaliziranim demokratijama kao što su SAD i Kanada na ravnopravnost i sigurnost žena i djece (Sanders-McDonagh i sar., 2016). Ovi širi domeni politika za pružanje usluga neizbježno utiču na potencijalne odgovore na rodno zasnovano nasilje u univerzitetkim zajednicama, jer mogu značajno ometati zajedničke napore da se objedini postojeća ekspertiza na suzbijanju rodno zasnovanog nasilja na holistički način, u kojem se prepoznaje položaj univerziteta u okviru širih zajednica. Pored ovih neposrednih i hitnih problema, došlo je i do dugoročnijeg zaokreta sa potencijalno transformativnijeg fokusa koji se nastoji baviti i nasiljem i temeljnim uzrocima takvog nasilja prema više individualističkom projektu u neoliberalnom kontekstu, kojim se nastoji pružiti podrška preživjelim da se oporave od nasilja i vrate u položaj u kojem su bile prije nasilja. Ovo zamjenjuje projekt prepoznavanja strukturalne osnove nasilja što bi moglo dovesti do preispitivanja okruženja koja podržavaju takvo nasilje za sebe i druge. Sličan zaokret se može uočiti u feminističkom aktivizmu u drugim kontekstima, od kolektivnog projekta osnaživanja do individualističkog pružanja usluga

i preseljavanja; od politike odbijanja prema „politici zahtijevanja“ (Alwis, 2009). U kontekstu rodno zasnovanog nasilja u univerzitetskim zajednicama, kada je podrška prepoznata kao ključno drugo načelo odgovora na nasilje, moramo razmisliti i o kulturama ove podrške. Kada je strukturirana oko kaznenog, individualističkog odgovora na rodno zasnovano nasilje, takva podrška rizikuje da postane sredstvo za upravljanje očekivanjima u kontekstu podnesenih ili očekivanih pritužbi, sredstvo za zadržavanje studenata, umjesto da bude u funkciji osnaživanja, otpora i stvarne prevencije nasilja. Edukacija o prevenciji je s pravom skrenula pažnju aktivistica protiv nasilja kao potencijalni kontrapunkt individualističkom fokusiranju na određene signalne radnje i pojedinačne počinitelje – kao prilika da se širi spektar izraza i ponašanja i kultura koje ih podupiru iznova konceptualiziraju kao štetni, kao i da se preispita vlastito saučesništvo u ovim kulturama. Umjesto da slijedi taj neminovno izazovan cilj, fokus programa za posmatrače može se zaustaviti na opipljivim intervencijama u slučajevima kada druge osobe koriste i izražavaju nasilje. U ovom, bez sumnje pozitivnom, projektu okupljanja posmatrača kao aktivnih građana čini se da nedostaju počinitelji, kao i oni koji mogu biti saučesnici i koji izvlače korist iz kulture koja podržava takvo nasilje. Kako da uključimo muškarce u projekat kroz koji će imenovati i odbaciti svoje rodne privilegije? Pristup kojim se odgovornost ograničava na muškarce kao pojedince, umjesto na šire kulture neravnopravnosti koje podstiču rodno zasnovano nasilje i impliciraju mnogo više o nama i kulturama u kojima živimo, može se pokazati kao efikasna strategija koja se obraća muškarcima i ženama, kao i institucijama. Ali šta gubimo u takvom okviru? Potrebno je dodatno ispitati šta to sve čini intervenciju, kao i mogućnost definiranja/mjerenja njene „uspješnosti“. Osim toga, programi ne smiju postati alat koji institucije koriste kako bi studentice i studente smatrale odgovornim za vlastitu sigurnost i ne smiju dovesti do udaljavanja od nadzora nad institucionalnim kulturama i institucionalnom odgovornosti.

Organizacija ovog izdanja

U prvom dijelu se razmatraju konceptualizacije nasilja i uloge rodni normi u njima. U prvom od dva poglavlja u ovom dijelu, Sundaram istražuje razumijevanje nasilja među mladima i faktore koji utiču na njihovo prihvaćanje nasilnog ponašanja i pribjegavanje takvom ponašanju. Ona tvrdi da rodne norme posreduju u razumijevanju rodno zasnovanog nasilja među mladima i diskursima o pretpostavljenoj prihvatljivosti takvog nasilja. Sundaram tvrdi da stavovi mladih ljudi o nasilju postoje u kontinuumu, a ne u binarnom smislu gdje se nasilje percipira kao „ispravno“ i „pogrešno“. Ova tvrdnja ukazuje na potrebu za bavljenjem rodni normama u širem smislu u okviru preventivne intervencije. U poglavlju o momačkim kulturama, Phipps nastavlja razmatrati rodne norme – budući da se one ukrštaju sa društvenim strukturama kao što je klasa – kako bi ispitala oblike seksualiziranih šala, „svakodnevnog“ seksizma i seksualnog uznemiravanja u studentskim zajednicama, što se zajednički naziva „momačkim kulturama“. Istražujući veze između „momačkih kultura“ i drugih oblika seksualnog nasilja, u ovom poglavlju se teoretizira o „momačkim kulturama“ kako bismo ih bolje razumjeli i osmislili učinkovite intervencije. Također se nudi kritička perspektiva kojom se takve agresije i nasilje smještaju u institucionalne kulture neoliberalnih univerziteta vođenih konkurencijom, te daju prijedlozi za intervencije kojima se može postići kulturna promjena i pružiti novi alati za istraživače koji žele teoretizirati o ovom pitanju. U drugom dijelu ovog zbornika objedinjuje se pregled politika i praksi u različitim zemljama: SAD, gdje su odgovori na određene oblike rodno zasnovanog nasilja u univerzitetskim zajednicama dobro uspostavljeni, te Australiji i Ujedinjenom

Kraljevstvu, gdje su se ova pitanja tek nedavno počela ozbiljno razmatrati. U ovom dijelu se nedavne debate vođene u Ujedinjenom Kraljevstvu smještaju u okvire širih međunarodnih debata i aktivnosti koje se odnose na suzbijanje rodno zasnovanog nasilja u studentskim zajednicama. Kritički historijski pregled aktivnosti SAD-a koji daje Klein obuhvata rana istraživanja koja su previdjela orodnjenu prirodu fenomena koji su istraživala i početna nastojanja da se „žene nauče kako da ostanu sigurne“, a kritizirana su zbog implicitnog okrivljavanja žrtava, do novijih pristupa prevenciji koji su fokusirani na intervenciju posmatrača i ulogu prijatelja, vršnjaka i društvenih mreža u prevenciji nasilja. U ovom poglavlju se razmatraju tri međusobno povezana pitanja: ograničenja postojećeg smještanja seksualnog nasilja u kampusima u okvire nedoličnog seksualnog ponašanja među pojedinim studentima, gdje se slabo uzimaju u obzir isprepletene strukture rodne neravnopravnosti i iskorištavanja; izostanak institucionalnih odgovora u smislu fundamentalnih promjena u upravljanju univerzitetima; i ograničenja u postupanju univerziteta sa žrtvama i počiniteljima. Durbach i Grey ističu da se prevenciji posvećuje ograničena pažnja u odgovorima australijskih politika na rodno zasnovano nasilje općenito, a posebno unutar studentskih zajednica. U kontekstu nedavne pažnje posvećene ovim pitanjima u politikama i medijima, autorice predstavljaju nalaze prvog nacionalnog istraživanja usmjerenog na uspoređivanje podataka o rasprostranjenosti, iskustava sa studentskim prijavama i preferiranih odgovora na seksualno nasilje u univerzitetkim okruženjima. U ovom poglavlju je dat historijski i politički kontekst istraživanja i razmatra se kako rezultati istraživanja i analiza mogu pružiti informacije za osmišljavanje učinkovitih odgovora na seksualni napad i seksualno uznemiravanje na australijskim univerzitetima i promjenu kulture koja omogućava (pa čak i potiče) štetno seksualno ponašanje. Decenijama kasnije nego u drugim zemljama, Ujedinjeno Kraljevstvo postaje svjesno činjenice da rodno zasnovano nasilje kvari iskustva mnogih studenata. U poglavlju koje su napisale Donaldson, McCarry i McCullough, predstavljena je kritička analiza teorijskih osnova dominantnih okvira politike o rodno zasnovanom nasilju među različitim nacijama u Ujedinjenom Kraljevstvu, a nedavna dešavanja u pristupima univerziteta rodno zasnovanom nasilju smještene su u nacionalni kontekst. Ovo poglavlje nudi neka zapažanja o mogućnostima i izazovima sa kojima se suočava sektor visokog obrazovanja u Ujedinjenom Kraljevstvu u osmišljavanju pristupa prevenciji rodno zasnovanog nasilja. U narednom dijelu ovog zbornika objedinjene su neke novije inicijative koje propituju rodno zasnovano nasilje na univerzitetima u Ujedinjenom Kraljevstvu, čime se dokumentuje novo područje prakse i istraživanja. Na taj način, bavi se složenošću i izazovima izrade, provedbe i evaluacije inicijativa za prevenciju rodno zasnovanog nasilja i inicijativa za edukaciju. Poglavlje autorica Lewis i Marine oslanja se na podatke iz kvalitativne studije mladih feministkinja na univerzitetima u UK i SAD, kako bi razmotrile kako one stvaraju zajednice otpora prema rodno zasnovanom nasilju. Univerzitet ima historijsku i savremenu ulogu u pružanju važnih prilika za stvaranje zajednica i mreža, formalnih i neformalnih, u kojima aktivizam protiv rodno zasnovanog nasilja može procvjetati, ali strukturne i kulturne promjene na univerzitetima mogu ugroziti njihov opseg i poticanje takvog razvoja. U poglavlju se tvrdi da su feminističke zajednice ključne u borbi protiv rodno zasnovanog nasilja na univerzitetima. Pored aktivizma i kampanje protiv rodno zasnovanog nasilja na univerzitetima, otpor ovom zabrinjavajućem problemu oslanjao se i na pravne pristupe. Autorica Whitfield u svom poglavlju istražuje progresivni potencijal postojećih zakonskih okvira, kao što su propisi o ljudskim pravima i ravnopravnosti, da zaštite i osiguraju pravdu za osobe koje su preživjele rodno zasnovano nasilje i pozivanje institucija na odgovornost. Ovo

poglavlje – koje je napisala istaknuta pravica koja posjeduje jedinstveno stručno znanje i iskustvo u zastupanju preživjelih rodno zasnovanog nasilja u univerzitetskim zajednicama – pokazuje ograničenja postojećih odgovora univerziteta na seksualno nasilje nad studentima i osvrće se na potencijal postojećeg zakonodavstva da univerzitate pozove na odgovornost, kao i inherentne izazove i tenzije u takvim pristupima. Fenton i Mott u svom poglavlju opisuju historiju razvoja Intervencijske inicijative (*The Intervention Initiative*), programa zasnovanog na dokazima i teorijama o posmatračima i društvenim normama i kriterijima javnog zdravlja za efikasno programiranje prevencije, koji uključuje obuku zasnovanu na vještinama kako bi se učesnicama/ima omogućilo da sigurno i efikasno interveniraju kada svjedoče problematičnom ponašanju u okviru kontinuuma nasilja. Predstavlja bazu dokaza i teorijsko obrazloženje programa, kako bi se pokazalo kako taj program učesnice/ke vodi kroz svaku fazu promjene koja je potrebna da bi posmatrači intervenirali. Poglavlje se završava raspravom o preporukama politike za dalju implementaciju programa u kontekstu aktuelnih planova za univerzitetski sektor. Poglavlje autorica Jordan, Anitha, Jameson i Davy oslanja se na istraživanje provedeno u okviru programa intervencije posmatrača i osvrće se na neke od ključnih izazova i potencijal edukacije o prevenciji u kontekstu univerziteta. U poglavlju se razmatraju mogućnosti i složenost osporavanja orodnjenih stavova, ponašanja i širih kulturnih normi koje podupiru rodno zasnovano nasilje na dva mjesta na kojima se rodne norme i svakodnevni oblici rodno zasnovanog nasilja ponovo utvrđuju, dogovaraju i nailaze na otpor – društveni mediji i noćna ekonomija. S obzirom na složenost realiziranja efektivnih odgovora na rodno zasnovano nasilje, u ovom poglavlju se ispituju mogućnosti za kreiranje aktivističkih odgovora na problematične kulture kampusa u neoliberalnim institucionalnim kontekstima britanskih univerziteta. Tekst koji je napisala Hutchinson zasniva se na njenim iskustvima koje je stekla osmišljavajući program edukacije o prevenciji „Get Savi“ (Inicijativa za studentice protiv nasilja) dok je radila za Scottish Women’s Aid, škotski ogranak vodeće nacionalne dobrotorne organizacije koja radi na suzbijanju nasilja u porodici. Ona ističe ulogu promjenjivog političkog konteksta u Škotskoj u širem oblikovanju određenih odgovora na rodno zasnovano nasilje, a posebno u edukaciji o prevenciji. Hutchinson raspravlja o praktičnom procesu razvoja programa „Get Savi“ i razmišlja o njegovoj konceptualnoj osnovi baveći se temama koje se odnose na kontekste lokalne politike, institucionalne kulture, kolaborativni rad i orodnjeni pristup rodno zasnovanom nasilju. Posljednje poglavlje objedinjuje neke ključne teme ovog izdanja i razmatra buduće pravce aktivizma, politike, prakse i istraživanja o pitanju rodno zasnovanog nasilja u univerzitetskim zajednicama. Predstavljamo neke prijedloge o prirodi aktivizma i djelovanja koji mogu riješiti ovaj problem, kao i o ulozi koju akademsko istraživanje može imati u ovom procesu.

Bilješke

1 „Momačka kultura“ se definira kao „grupni mentalitet“ koji se ispoljava kroz aktivnosti poput sporta i intenzivne konzumacije alkohola, a karakterizira ga seksističko i homofobno „zezanje“ (Phipps i Young, 2012: 28). Za opisivanje ove pojave korišteni su i širi pojmovi kao što je „kultura seksualnog objekta“ (koju je popularizirala kampanja *Object*) i „kultura silovanja“ (koju su razvile američke feministkinje tokom sedamdesetih godina). Ovo drugo se odnosi na skup općih kulturnih uvjerenja kojima se podržava nasilje muškaraca nad ženama.

2 Vidi www.un.org/womenwatch/daw/cedaw

Reference

Ahmed, S. (2016a) „Resignation“,

feministkilljoys, 30 May, <https://feministkilljoys.com/2016/05/30/resignation/>

Ahmed, S. (2016b) „Resignation is a feminist issue“, feministkilljoys, 27 August, <https://feministkilljoys.com/2016/08/27/resignation-is-a-feminist-issue/>

Alwis, M. (2009) „Interrogating the „political“: feminist peace activism in Sri Lanka“, *Feminist Review*, 91: 81-93.

Alleyne, R. (2012) „Judge fears „Deepcut“ culture remains after „cover up“ of army recruit sexual abuse“, *Telegraph*, 26 November, www.telegraph.co.uk/news/uknews/9703451/

Judge-fears-Deepcut-culture-remains-after-cover-up-of-army-recruit-sexual-abuse.html

Anitha, S. and Gill, A. (2009) „Coercion, consent and the forced marriage debate in the UK“, *Feminist Legal Studies*, 17 (2): 165-84.

Bacchi, C. (2012), „Why study problematizations? Making politics visible“, *Open Journal of Political Science*, 2(1): 1-8.

Barter, C, McCarry, M. Berridge, D. and Evans, K. (2009) *Partner Exploitation and Violence in Teenage Intimate Relationships*, London: NSPCC, www.nspcc.org.uk/inform/research/findings/partner_exploitation_and_violence_report_wd-f70129.pdf

Bates, L. (2014) *Everyday Sexism*, London: Simon & Schuster.

BBC News (2010) „Catholic Church seks abuse scandals around the world“, 14 September, www.bbc.co.uk/news/10407559

Bows, H, Burrell, S. and Westmarland, N. (2015) *Rapid Evidence Assessment of Current Interventions, Approaches, and Policies on Sexual Violence on Campus*, Durham: Durham University Sexual Violence Task Force, www.dur.ac.uk/resources/svtf/DUSVTFRAEfinalpdfversion.pdf

www.tpo.ba

Brooks, O. (2011) „Guys! Stop doing it!“ Young women’s adoption and rejection of safety advice when socializing in bars, pubs and clubs“, *British Journal of Criminology*, 51: 635-51.

Cantor, D, Fisher, B, Chibnall S, Townsend, R, Lee, H, Bruce, C. and Thomas, G. (2015) *Report on the AAU Campus Climate Survey on Sexual Assault and Sexual Misconduct*, Maryland: Association of American Universities, www.aau.edu/sites/default/files/%40%20Files/Climate%20Survey/AAU_Campus_Climate_Survey_12_14_15.pdf

Coy, M. Kelly, L. and Foord, J. (2009) *Map of Gaps 2 – The Postcode Lottery of Violence against Women Support Services in Britain*, London: End Violence Against Women Coalition and Equality and Human Rights Commission.

DeKeseredy, W. and Schwartz, M.D. (2011)

„Theoretical and definitional issues in violence against women“, in C. Renzetti, J.L. Edleson and R.K. Bergen (eds) *Sourcebook on Violence Against Women*, London, pp 3-20.

Department for Business, Innovation and Skills (2015) „Business Secretary calls on universities to tackle violence against women on campus“, Department for Business, Innovation and Skills, 6 September, www.gov.uk/government/news/business-secretary-calls-on-universities-to-tackle-violence-against-women-on-campus

Durham University (2015) *Durham University’s Sexual Violence Task Force: A Higher Education Initiative to Address Sexual Violence and Misconduct on Campus – A guide for staff and student HE leader sin how the issue of sexual violence and misconduct may be addressed in a university environment*, Durham: Durham University, [www.neevawg.org.uk/sites/default/files/SVTF%20brochure%20PROOF%20\(1\).pdf](http://www.neevawg.org.uk/sites/default/files/SVTF%20brochure%20PROOF%20(1).pdf)

Feltes, T, Balloni, A, Czapska, J, Bodelon, E. and Stenning, P. (2012) *Gender-Based Violence, Stalking and Fear of Crime*, Final report to European COMmission, Directorate General Justice, Freedom and Security (Project JLS/2007/ISEC/415), <https://vmits0151.vm.ruhr-uni-bochum.de/gendercrime.eu/pdf>

Fisher, B.S. (2009) „The effects of survey question wording on rape estimates: Evidence from a quasi-experimental design“, *Violence Against Women*, 15 (2): 133-47.

Fisher, B.S, Cullen, F. and Turne, M. (2000) *The Sexual Victimization of College Women*, Washington, DC: National Institute of Justice and Bureau of Justice Statistics.

Fisher, B.S, Daigle, L.E. and Cullen, F.T. (2010)

Unsafe in the Ivory Tower: The Sexual Victimization of College Women, Thousand Oaks, CA: Sage.

Fisher, B.S, Daigle, L.E. and Cullen, F.T. and Turner, M.G. (2003) „Reporting sexual victimization to the police and others: Results from a national-level study of college women,“ *Criminal Justice and Behavior*, 30 (1): 6-38.

Gill, A. and Anitha, S. (2009) „The illusion of protection? A policy analysis of forced marriage legislation in the UK“, *Journal of Social Welfare and Family Law*, 31 (3): 257-69.

Girlguiding (2014) *Girls' Attitudes Survey*, London: Girlguiding, www.girlguiding.org.uk/globalassets/docs-and-resources/research-and-campaigns/girls-attitudes-survey-2014.pdf

Hester, M. (2009) *Who Does What to Whom? Gender and Domestic Violence Perpetrators*, Bristol: University of Bristol.

HIA (2017) „Historical Institutional Abuse Inquiry. The Inquiry into Historical Institutional Abuse 1922 to 1995 and The Executive Office,“ www.hiainquiry.org/historical-institutional-abuse-inquiry-report-chapters

Jackson, C. and Sundaram, V. (2015) *Is „Lad Culture“ a Problem in Higher Education? Exploring the Perspectives of Staff Working in UK Universities*, Society for Research into Higher Education, Lancaster University, University of York, www.srhe.ac.uk/downloads/JacksonSundaramLadCulture.pdf

Jackson, C, Dempster, S. and Pollard, L. (2015) „They just don't seem to really care, they just think it's cool to sit there and talk“: laddism in university teaching-learning contexts“, *Educational Review*, 67 (3): 300-14.

Jane, E.A. (2017) *Misogyny Online: A Short (and Brutish) History*, London: Sage.

Katz, J, Heisterkamp, H.A. and Fleming, W.M. (2011) „The social justice roots of the mentors in violence prevention model and its application in a high school setting,“ *Violence Against Women*, 17 (6): 684-702.

Kelly, L. (1988), *Surviving Sexual Violence*, Minneapolis: University of Minnesota Press.

Kelly, L. (1989) „The continuum of sexual violence,“ in M. Maynard, and J. Hanmer (eds) *Women, Violence and Social Control*, London: Macmillan, pp 46-60.

Kelly, L. (2016) „The conducive context of violence against women and girls“, *Discover Society*, 30, 1 March, <https://discoversociety.org/2016/03/01/theorising-violence-against-women-and-girls/>

Kelly, L, Lovett, J. and Regan, L. (2005) *Gap or Chasm: Attrition in Reported Rape Cases*, Home Office Research study 293, London: HMSO.

Laing, L. (2016) „Secondary victimization: Domestic violence survivors navigating the family law system“, *Violence Against Women*, published online 23 August.

Lewis, R. (2004) „Making Justice Work: Effective Interventions for Domestic Violence“, *British Journal of Criminology*, 44: 204-24.

Lewis, R, Marine, S. and Keeney, K (2016) „I get together with my friends and I change it“: Young feminist students resist „laddism“, „rape culture“ and „everyday sexism“, *Journal of Gender Studies*, 27 (1): 56-72, <http://dx.doi.org/10.1080/09589236.2016.1175925>

Lewis, R, Rowe, M. and Wiper, C. (2017) „Online abuse of feminists as an emerging form of violence against women and girls“, *British Journal of Criminology*, 57 (6): 1462-81.

LSE (2017) *Confronting Gender Inequality: Findings from the LSE Commission on Gender, Inequality and Power*, London: London School of Economics and Political Sciences, <http://eprints.lse.ac.uk/66802/1/Confronting-Inequality.pdf>

Marine, S. and Lewis, R. (2014) „I'm in this for real“: Revisiting young women's feminist becoming“, *International Women's Studies Forum*, 47: 11-22.

Martinson, J. and Grierson, J. (2016) „Serious failings' at BBC let Jimmy Savile and Stuart Hall go unchecked“, *Guardian*, 25 February, www.theguardian.com/media/2016/feb/25/serious-failings-bbc-jimmy-savile-abuse-72-woman-children-report

McRobbie, A. (2009) *The Aftermath of Feminism: Gender, Culture, and Social Change*, London: Sage.

Morris, S. (2013) „Jillings report confirms „extensive“ abuse at North Wales children's homes“, *Guardian*, 8 July, www.theguardian.com/uk-news/2013/jul/08/jillings-report-north-wales-child-abuse

National Union of Students (NUS) (2010) *Hidden Marks: A Study of Women Students' Experiences of Harassment, Stalking, Violence and Sexual Assault*, London: NUS.

Nicholls, E.M.L. (2015) „Running the Tightrope: Negotiating femininities in the night time economy in Newcastle“, PhD Thesis, Newcastle University, UK.

NUS (2012) *Out in Sport: LGBT Students' Experiences of Sports*, London: NUS, www.nus.org.uk/global/final%20out%20in%20sport_new_web.pdf

Payne, F.M. and Green, D. (2016) „Alison Smith speaks out on domestic abuse scandal“, *The Badger*, 12 October, <http://thebadgeronline.com/2016/10/alison-smith-speaks-out-on-domestic-abuse-scandal-students-will-feel-safe/>

Phipps, A. and Young, I. (2012) „That's What She Said“: *Women Students' Experience of „Lad Culture“ in Higher Education*, London: NUS.

Phipps, A, Ringrose, J, Renold, E. and Jackson, C. (2017) „Rape culture, lad culture and everyday sexism: researching, conceptualizing and politicizing new mediations of gender and sexual violence“, *Journal of Gender Studies*, 27 (1): 1-8.

Ruhl, J. and Ruhl, D. (2015), „NCR research: Costs of sex abuse crisis to US church underestimated“, *National Catholic Reporter*, 2 November, www.ncronline.org/news/accountability/ncr-research-costs-sex-abuse-crisis-us-church-underestimated

Rumsby, B. (2016) „English football's child sexual abuse scandal set to spread to other sports“, *Telegraph*, 26 November, www.telegraph.co.uk/football/2016/11/26/english-footballs-child-sexual-abuse-scandal-set-spread-sports/

Sanders-McDonagh, E, Neville, L. and Nolas, S. (2016) „From pillar to post: Understanding the victimisation of women and children who experience domestic violence in an age of austerity“, *Feminist Review*, 112: 60-76.

Sherwood, H. (2016), „Damning report reveals Church of England's failure to act on abuse“, *Guardian*, 15 March.

Sloane, C. and Fitzpatrick, K. (2011) *Talk About It Survey*, National Union of Students, Australia, <https://d3n8pro7vhmx.cloudfront.net/nus/pages/33/attachments/original/1435818157/talk-about-it-survey-results-and-recommendations.pdf?1435818157>

Stanko, B. (1985) *Intimate Intrusions: Women's Experience of Male Violence*, London: Unwin Hyman

Stark, E. (2007) *Coercive Control: How Men Entrap Women in Personal Life*, Oxford: Oxford University Press.

Stockdale, M.S. and Nadler, J.T. (2012) „Situating sexual harassment in the broader context of interpersonal violence: Research, theory and policy implications,“ *Social Issues and Policy Review*, 6 (1): 148-76.

Towl, G. (2016) „Tackling sexual violence at UK universities: a case study,“ *Contemporary Social Science*, 11 (4): 432-7.

UUK (2016a) *Changing the Culture: Report of the Universities UK Taskforce Examining Violence Against Women, Harassment and Hate Crime Affecting University Students*, Universities UK, www.universitiesuk.ac.uk/policy-and-analysis/reports/Documents/2016/changing-the-culture.pdf

UUK (2016b) *Guidance for Higher Education Institutions: How to Handle Alleged Student Misconduct Which May Also Constitute a Criminal Offence*, Universities UK, www.universitiesuk.ac.uk/policy-and-analysis/reports/Documents/2016/guidance-for-higher-education-institutions.pdf

Valls, R, Puigvert, L, Melgar, P. and Garcia-Yeste, C. (2016) „Findings from the first study of violence against women on campuses in Spain“, *Violence Against Women*, 22 (13): 1519-39.

Valentine, G, Wood, N. and Plummer, P. (2009) *The Experience of Lesbian, Gay, Bisexual and Trans Staff and Students in Higher Education*, Equality Challenge Unit, www.ecu.ac.uk/wp-content/uploads/2015/04/Experiences-of-LGBT-staff-and-students-in-he.pdf

Walklate, S. (2008) „What is to be done about violence against women“, *British Journal of Criminology*, 48 (1): 39-54.

Watts, C. and Zimmerman, C. (2002) „Violence against women: global scope and magnitude,“ *The Lancet*, 359 (9313): 1232-7.

Weale, S. and Batty, D. (2016) „Sexual harassment of students by university staff hidden by non-disclosure agreements,“ *Guardian*, 26 August, www.theguardian.com/education/2016/aug/26/sexual-harassment-of-students-by-university-staff-hidden-by-non-disclosure-agreements

Weale, S. and Batty, D. (2017) „New sexual harassment claims at Goldsmiths spark calls for inquiry,“ *Guardian*, 6 March, www.theguardian.com/education/2017/mar/06/new-sexual-harassment-claims-goldsmiths-university-of-london-calls-inquiry

WHO and Butchart, A. (2004) *Preventing Violence: A Guide to Implementing the Recommen-*

ditions of the World Report on Violence and Health, Geneva: World Health Organisation.

Fondacija

www.tpo.ba

Prvi dio

Problem

Fondacija

www.tpo.ba

Kontinuum prihvatljivosti: razumijevanje stavova mladih o rodno zasnovanom nasilju

Vanita Sundaram

Uvod

U visokom obrazovanju u UK, sve je veći fokus na seksualnom nasilju. Sve brojnija istraživanja pokazuju da su iskustva seksualnog uznemiravanja u univerzitetkim zajednicama raširena (Phipps i Young, 2013). Nedavno istraživanje pokazuje i da je institucionalno znanje i djelovanje na suzbijanju seksualnog uznemiravanja i nasilja (koje se često opisuje kao „momačka kultura“) oskudno, te da većina inicijativa koje predvode univerziteti zauzima reaktivan i često kazneni pristup (Jackson i Sundaram, 2015). Inicijative za *prevenciju* nasilja u visokom obrazovanju još uvijek su nedovoljno razvijene. Međutim, sve veća pažnja se posvećuje načinu „rješavanja“ ili „preispitivanja“ problema seksualnog uznemiravanja i nasilja na univerzitetima. Godine 2016, Odbor za žene i ravnopravnost UK pokrenuo je istraživanje o seksualnom uznemiravanju u školama. U finalnom izvještaju nakon istraživanja spominje se učestalost različitih oblika seksualnog nasilja u školama, uključujući neželjene seksualne dodire, nazivanje seksualiziranim nadimcima i seksualno nasilje u tinejdžerskim partnerskim odnosima (WEC, 2016). Važna preporuka iz ovog izvještaja, koja se zasniva na kvantitativnom i kvalitativnom istraživanju niza stručnih organizacija i pojedinaca, bila je da se mora više raditi na razumijevanju i prevenciji rodno zasnovanog nasilja u ranijoj fazi obrazovanja, kako bi se riješilo pitanje „momačke kulture“ na univerzitetima.

Stoga se u ovom poglavlju raspravlja o istraživanju stavova i iskustava učenica i učenika srednjih škola u vezi sa rodno zasnovanim uznemiravanjem i nasiljem, kako bismo bolje razumjeli kako takve prakse nastaju i postaju uvriježene. Istraživanje se posebno bavi načinima na koje mladi govore o prihvatljivosti nasilja u različitim situacijama. U nekoliko studija je zabilježeno da mladi imaju visoku toleranciju na različite oblike rodno zasnovanog nasilja (Burton i sar., 1998; Prospero, 2006; Barter i sar., 2009, 2015, McCarry, 2010), ali je mali broj njih analizirao zbog čega su takvi stavovi prisutni. U kontekstu osmišljavanja prevencije nasilja u školama i na univerzitetima, tvrdim da je od ključnog značaja razumjeti nijanse, kontradiktornosti i složenosti stavova mladih o nasilju. U mom radu na ovu temu (Sundaram, 2013, 2014a, 2014b) sugerira se da stavovi mladih postoje u *kontinuumu prihvatljivosti*, te da se rijetko usvajaju binarni stavovi o nasilju. Stavovi koje mladi usvajaju duž ovog kontinuumu u osnovi su oblikovani njihovim razumijevanjem normalnog i primjerenog rodno ponašanja. Korišteni diskurs o nasilju kao „prihvatljivom“ ili „neprihvatljivom“ oblikovan je kontekstom i okruženjem, percipiranom dinamikom odnosa i rodno – na takav način da slični oblici nasilja mogu biti opravdani u jednom, a smatrati se neprihvatljivim u drugom slučaju. Stoga podučavanje o rodno zasnovanom nasilju vjerovatno neće biti učinkovito ako šalje dominantne pojednostavljene poruke da je nasilje „pogrešno“, a posebno ako one nisu praćene kritičkim podizanjem svijesti o rodno normama i očekivanjima koja leže u osnovi stavova o nasilju. Novije inicijative za prevenciju nasilja

u visokom obrazovanju (na primjer, *The Intervention Initiative*, o kojoj se govori u osmom poglavlju ovog izdanja) na sličan način se fokusiraju na promjenu kulture i normi, umjesto na unapređenje ponašanja.

Obavezna heteroseksualnost, mladi i nasilje

U ovom dijelu se osvrćem na nedavno istraživanje o mladima i rodno zasnovanom nasilju koje je provedeno u Ujedinjenom Kraljevstvu. Fokus je prvenstveno na gledištima i stavovima mladih o nasilju, kako bi se ovo poglavlje dovelo u vezu sa pitanjima o tome zašto rodno zasnovano nasilje postoji u univerzitetskim zajednicama i koje mjere bi bile potrebne da se podstakne kulturna promjena u visokoobrazovnim ustanovama. Ključno je razumjeti kako se vrijednosti i stavovi o rodno zasnovanom nasilju manifestuju među mlađim ljudima, te koji su ključni faktori koji utiču na te stavove.

Sve brojnija istraživanja u UK i drugim zemljama pokazuju da iskustva rodno zasnovanog nasilja prevladavaju među mladima, uključujući seksualno uznemiravanje, prisilu i napad. Nalazi nedavne studije provedene u EU pokazuju da je 48% mladih žena u dobi od 14 do 17 godina navelo da je doživjelo seksualno nasilje od strane intimnog partnera (Barter i sar., 2015), a u nedavnoj parlamentarnoj istrazi u UK na temu seksualnog uznemiravanja u školama, utvrđeno je da je seksualno nasilje (u različitim oblicima) uobičajeno iskustvo, posebno među djevojčicama školske dobi. U školama u UK je registrovano više od 5.000 slučajeva seksualnog uznemiravanja ili napada u periodu od 2012. do 2015. godine, a anketa koju je proveo Girlguiding 2015. godine pokazala je da 75% djevojčica osjeća anksioznost povezanu sa seksualnim uznemiravanjem. U spomenutoj parlamentarnoj istrazi je utvrđeno da seksualno uznemiravanje obuhvata niz iskustava, uključujući neželjene seksualne dodire, pipanje, šale seksualne prirode, korištenje nadimaka vezanih za izgled, homofobno maltretiranje, širenje seksualnih tračeva na internetu i u stvarnom životu, slanje golih fotografija, prisiljavanje na učestvovanje u seksualnoj aktivnosti i seksualni napad intimnih partnera.

Iako su negativne emocionalne, fizičke, socijalne i psihološke posljedice seksualnog uznemiravanja i nasilja dobro dokumentovane, čini se da postoji i visok stepen tolerancije ovakvih praksi. Posebno istraživanja provedena među mladim ženama pokazuju da različite prisilne seksualizirane prakse (na primjer, Ringrose i Renold, 2011; Keddie, 2009) negativno utiču na njihovo uživanje u vremenu koje provode u školi. U postojećoj literaturi se navodi da prakse poput provjeravanja telefona, praćenja prijateljstava i kontakata s vršnjacima i ograničenja u pogledu oblačenja predstavljaju uobičajene oblike uznemiravanja i zlostavljanja. Ipak, mlade žene normalizuju i prihvataju takva ponašanja, opisujući ih kao brižna, puna ljubavi ili očekivana (čak i ako nisu poželjna).

Normalizacija seksualnog nasilja među mladima ključna je za njihovu reprodukciju. Seksualno nasilje se preinačava u „prakse u vezama“ koje označavaju ozbiljnost, posjedovanje, ljubav i prihvaćene su, iako ih svi ne smatraju „dobrim“.

Mladići usvajaju ove prakse kao izraze „pravog“ muževnog ponašanja (na primjer, McCarry, 2010), na taj način demonstrirajući kontrolu, dominaciju i muškost pred drugim muškarcima i partnericama.

Sveprisutna normalizacija i prihvatanje rodno zasnovanog nasilja među mladima dobro je dokumentovano u istraživačkoj literaturi iz UK i SAD-a. Studije koje su proveli Zero Tolerance Trust (Burton i sar., 1998), Prospero (2006), Barter i sar. (2009, 2015), McCarry (2010) i Coy i sar. (2016) pokazuju da mladi opravdavaju i racionalizuju nasilje nad ženama i djevojčicama u nizu različitih situacija. Smatra se da je nasilje nad ženama ponekad opravdano, a za žene se često smatra da su same dale povod za nasilje nad njima. Coy i saradnici (2016) su utvrdili da je pristanak koncept koji tinejdžeri slabo shvataju, a brojni slučajevi seksualnog uznemiravanja ili prisile smatraju se „normalnim“ dijelom veza ili nečim što je žena u datoj situaciji sama izazvala. Nasilje u vezi koje počine mladići opisuje se kao „normalno“, ako ne i poželjno, te ga stoga brojni mladići i mlade žene toleriraju. Tako se proizvodi „istina“ o orodnjenim interakcijama u kojima se nasilje ne treba automatski osporavati ili odbacivati. Prema Foucaultu, imperativ je da prepoznamo načine na koje društveni aranžmani proizvode diskurse o rodu i drugim hijerarhijama, tako da određena znanja postaju zdravorazumska, a alternativna tumačenja se marginalizuju, ocrnjuju ili ušutkuju (Waitt, 2010). To je značajno da bismo razumjeli kako i zašto mladi – i odrasli – počnu normalizovati toksične heteronormativne prakse i racionalizovati ih kroz esencijalistička tumačenja roda.

Razna istraživanja pokazuju da je seksualno uznemiravanje i nasilje često u obrazovnim okruženjima (pogledati, na primjer, Sundaram i Sauntson, 2015). Postoji sve veći broj dokaza koji pokazuju da mladi toleriraju, opravdavaju, pa čak i normalizuju različite oblike nasilja, te da se i same žene koje su izložene nasilju ponekad okrivljavaju da su dale povod za to (pogledati, na primjer, Barter i sar., 2009). Manje se teoretizira o razlozima zbog kojih bi mladi ljudi (i odrasli) mogli počinuti, prihvatiti i opravdavati nasilje u različitim kontekstima.

Heteronormativnost kao okvir za opravdavanje nasilja

Orodnjene društvene norme imaju ključni uticaj na mlade koji posmatraju „nasilje“ i razumijevaju ga kao „pogrešno“ ili prihvatljivo. Očekivanja mladih u pogledu primjerenog i očekivanog rodno ponašanja u kontekstu veza presudno utiču na njihovu definiciju određenih praksi kao nasilja i na njihovo prihvatanje nasilnih praksi. Centralno mjesto heteronormativnih rodno očekivanja u opravdavanju nasilja kod mladih je takvo da tvrdim da se heteroseksualna hegemonija (Butler i sar., 1994) sama po sebi može shvatiti kao nasilna dok upravlja stavovima i praksama mladih kako bi oni „pogrešno prepoznali“ nasilje (u smislu ovog pojma koji iznosi Bourdieu). Nasilje se ne prepoznaje uvijek kao ono što doista jeste (Bourdieu, 2000) zbog istaknute uloge heteronormativnih rodno očekivanja u oblikovanju razumijevanja „normalnog“ rodno ponašanja među mladima.

Jasno je da mladi imaju velika očekivanja u pogledu „primjereno ženstvenog“ ponašanja. To se pokazalo u radu s osnovnoškolskom djecom (Davies, 1989; Reay, 2001; Renold, 2005), kao i starijom djecom i mladima. Ove diskurzivne konstrukcije „normalnog“ rodno ponašanja također igraju ulogu u načinima na koje mladi posmatraju nasilje, šta čini nasilje i prihvatljivost nasilja (Sundaram, 2013, 2014a).

Nalazi mog istraživanja (Sundaram, 2014a) pokazuju da mladi ljudi koriste različite i kontradiktorne diskurse o prihvatljivosti nasilja, gdje naizmjenično tvrde da je „pogrešno“ i „neprihvatljivo“ upotrebljavati nasilje nad ženama, ili ga pak nazivaju

„razumljivim“ ili čak „zaslužnim“. Kontekst nasilja, dinamika odnosa među uključnim društvenim akterima i njihovo nametanje rodni očekivanja u ova dva aspekta datog scenarija imaju ogroman uticaj na narative koje mladi koriste u odnosu na prihvatljivost nasilja. Očekivanja žena su predstavljala posebnu prekretnicu oko koje su bili centrirani narativi o nasilju kao prihvatljivom ili neprihvatljivom. Ta očekivanja se nisu eksplicitno koristila da se *a priori* opravda nasilje, nego su se pojavljivala u raspravama o nasilju, u kojima su mladi otkrili da njihova shvatanja o tome kako se žene trebaju ponašati u različitim situacijama utiču na njihov stav o nasilju. Time su se pozicionirali u kontinuum prihvatljivosti, gdje se pokazalo da su njihova razumijevanja nasilja složena, slojevita i nebinarna. Njihova orodnjena očekivanja u pogledu ponašanja u datoj situaciji presudno su uticala na njihove položaje u kontinuumu.

Čini se da su mladi dobro upoznati sa formalnim diskursima škola i vlada o nasilju nad ženama. Nekoliko mladih ljudi koje sam intervjuirala bili su upoznati s vladinom kampanjom *This is Abuse* (Ovo je zlostavljanje) koja je pokrenuta 2010. godine kao kampanja javnog informisanja o nasilju u vezama među mladima. Kampanja je imala posebnu web-stranicu sa navedenim izvorima podrške, primjerima i pričama o različitim oblicima nasilja u vezama, te forumom za rasprave mladih. Nudila je i kratke filmove o različitim scenarijima nasilja među mladima, koji su gledaocima predstavljali moralni izbor: osporiti i odbaciti nasilje ili biti počinilac. Mnogi učesnici su o kampanji razgovarali kao o pozitivnom obliku podizanja svijesti, iako su skoro sve fokus-grupe imale snažne stavove o nepovezanosti roda i nasilja. Mnogi su smatrali da djevojčice jesu i mogu biti nasilne u intimnim vezama i istospolnim prijateljstvima. Oспорavana je i ideja da je svako nasilje nezaslužno, a neki su iznosili stavove kojima su vrijeđali osobe koje se osjećaju kao „žrtve“ kod relativno „blagih“ oblika nasilja, kao što su guranje, šamar ili vršenje seksualnog pritiska na nekoga.

Vrijednost razgovora s mladima o „stvarnim“ situacijama, umjesto o apstraktnim moralnim dilemama isplivala je na površinu tokom primjene kombinovanih metoda u ovoj studiji (pogledati Sundaram, 2014a). Kada su pokrenute relativno generalizirane rasprave o „nasilju“, ogromna većina učesnika brzo je odbacila nasilje nad ženama i negativno označila počinioce. Neka od iznesenih mišljenja o počiniocima podrazumijevala su strogo kategoriziranje i blisko povezivanje korištenja narkotika, određenih načina oblačenja ili ponašanja u društvu i upotrebe nasilja. Nijedna mlada osoba obuhvaćena ovom studijom nije iznijela pozitivan stav o „nasilju“ kao takvom. Nasilje nad ženama je opisano kao „pogrešno“, „neprihvatljivo“ i kao nešto što mladi skoro intuitivno znaju da ne trebaju raditi.

Yasin: „To je nešto što znamo, ali ne znamo opisati riječima.“

Korištenje skica iz „stvarnog života“ izazvalo je drugačiji, slojevitiji odgovor mladih u odnosu na nasilje. Isticane su pojedinosti o (pretpostavljenom) kontekstu, dinamici veze i okruženju kako bi se potkrijepio narativ o nasilju kao neprihvatljivom ili, u mnogim slučajevima, o nasilju kao razumljivom, opravdanom ili čak zaslužnom. Djela nasilja su iznova kategorizirana kao „samoodbrana“, „pretjerana briga“ (unošenje previše emocija u situaciju), ili kao „prirodna (muška) reakcija“. Dakle, stavovi mladih o tome šta nasilje predstavlja zapravo su se počeli mijenjati dok su zamišljali i uvodili više

pojediniosti u različite scenarije o kojima se raspravljalo. Učesnici su iznosili hipoteze o redoslijedu događaja koji su doveli do određenog nasilnog scenarija, kolektivno stvarajući priče u kojima brane uznemiravanje, prisilu i fizičko nasilje (Sundaram, 2014a).

Mark: „Ako je on varao, npr. ako je varao svoju suprugu ili tako nešto, onda biste to vjerovatno očekivali (da jedan muškarac udari drugog).“ (odgovor na pokazanu fotografiju na kojoj jedan muškarac udara drugog)

Laura: „Da ona nije navikla na to, vjerovatno bi se branila, ali je ona vjerovatno u prošlosti udarila njega da se odbrani i postalo je još gore, pa sad vjerovatno misli ‘samo sjedi i ne radi ništa’.“ (odgovor na fotografiju muškarca koji ima prijeteći stav prema ženi)

U različitim školskim okruženjima, mladi su iznosili dosljedne stavove o tome šta smatraju „normalnim“ emocijama, praksama i reakcijama muškaraca. Tu su navodili ljubomoru, ponos, potrebu da pokažu dominaciju i kontrolu, da ih se ne smatra slabim, osjećaj bijesa ili posramljenosti ako ih neko odbije, i činjenje onoga što bi drugi muškarci ili dječaci od vas očekivali. Naturalizacija ovih emocija kao rodnjenih, koje se upravo očekuju od „muškaraca“, koristi se kao sredstvo da se opravda ili objasni zbog čega muškarci vrše nasilje. Esencijalistički diskurs o (heteroseksualnim) „muškarcima“ koristi se da bi se normalizirala njihova upotreba nasilja i na neki način umanjio njen značaj ili bitnost.

Josh: „Mislim, znate li kako su Rimljani imali gladijatore i to, žudjeli su za nasiljem, isto je i kod svih nas. Recimo da su se Elliott i John mnogo svađali i pomislimo da bi se mogli potući, svi će ih pokušati nagovoriti da se potuku. Zato što, iskreno, dani su u školi prilično dosadni i nema se šta raditi.“

U nekim slučajevima, očekivanja u pogledu „muškog ponašanja“ koriste se da se odbrani njihova upotreba nasilja, indirektno i eksplicitno. Pretpostavke o „prirodi“ muškaraca u odnosu na seksualni apetit i ponos iznose se da bi se opravdalo nasilje u različitim oblicima, uključujući uznemiravanje i prisilu. Na primjer, nasilje se smatra opravdanim ako je muškarac prije toga seksualno odbačen ili ako je njegova dominacija u vezi ili porodičnoj dinamici dovedena u pitanje (od strane partnerice ili drugog muškarca). Ova objektivizacija društveno konstruiranih očekivanja u pogledu muškog ponašanja kao „prirodnog“ tako je iskorištena da se opravda nasilje muškaraca.

Tallyia: „Neki tip je zviždao za mojom sestrom, a moj rođak je to vidio i napravio mu šljivu na oku.“

Isobel: „Zависи kako se ona ponaša, jer ako ga odbije i (...) on se osjeća odbačeno i posramljeno, to bi se moglo pretvoriti u nasilnu situaciju.“

Očekivanja u pogledu primjerenog ponašanja djevojaka ili žena također su se jasno iznosila kao dopuna narativima o „normalnim“ muškim ponašanjima. Dok se s jedne strane muška upotreba nasilja prikazivala opravdanom u zavisnosti od scenarija o kojem se raspravljalo, pretpostavljeno transgresivno ponašanje djevojaka ili žena (posebno u kontekstu veza među intimnim partnerima) korišteno je da se opravda uznemiravanje, prisila ili nasilje. Očekivanja mladih u pogledu odgovarajućeg ponašanja žena i djevojaka postaju očigledna kroz njihove narative o tome kada bi se nasilje moglo koristiti. Njihova opravdavanja nasilja objašnjavala su ta normativna očekivanja od žena. Normativno „ženstveno“ ponašanje uključivalo je seksualno udovoljavanje i pokoravanje, iskrenost, slušanje i činjenje onoga što se od tebe traži. Scenariji o kojima su mladi raspravljali i koje su zajedno osmišljavali otkrili su da nevjera, seksualno odbacivanje i „neslušanje“ predstavljaju situacije u kojima bi nasilje moglo biti opravdano u različitoj mjeri.

Marta: „Da je spavala s nekim drugim, moglo bi biti malo nasilja, ali on ne bi trebao ići do ekstrema.“

Farah: „(...) Nekim momcima ne smeta kad pričaš s (drugim) momkom, ali jednostavno, ako ga varaš, očigledno će 'isprljati ruke'.“

Rodne norme su moćne u oblikovanju njihovih stavova o tome šta predstavlja nasilno ponašanje i gdje leže granice prihvatljivosti (upotreba eufemizama za nasilje – kao u prethodnom tekstu – također ukazuje na parametre za nazivanje neke prakse „nasilnom“). Stavovi mladih su fluidni i često kontradiktorni, i mijenjaju se u zavisnosti od zamišljenog scenarija. Rodne norme se možda naizmjenično spominju kako bi se nasilje označilo kao neprihvatljivo (Richard: „muškarac bi trebao znati bolje“) ili razumljivo (Emma: „nije mu trebala tako lagati“). Kao što je ranije spomenuto, pretpostavke o vremenskim i prostornim kontekstima i dinamici veze nameću se u scenarije nasilja kako bi se ono učinilo prihvatljivim ili neprihvatljivim. Važno je prepoznati i iskoristiti fluidnost i tenzije koje prate različite priče mladih o nasilju kad se razmišlja o tome kako ih najbolje educirati o nasilju i rodu. U sljedećem dijelu tvrdim da je nastajanje kontinuuma nasilja povezano sa prihvatljivošću nasilja u narativima mladih.

Nove teorije o stavovima mladih o nasilju: Ka „kontinuumu prihvatljivosti“

Rad koji je napisala Liz Kelly (1988) od presudnog je značaja za naše razumijevanje nasilja – a posebno seksualnog – koje ima brojne oblike koji se međusobno preklapaju. U tom radu je prikazan niz oblika nasilja koje čine i doživljavaju mladi, uključujući seksističke nadimke, pipanje i seksualne dodire, prisilu i fizički napad. Kelly (1988) tvrdi da seksualno nasilje treba konceptualizirati kao kontinuum agresija koje mogu biti vizuelne, verbalne, fizičke ili seksualne (a sve one se mogu odvijati istovremeno), koje žrtva doživljava kao degradirajuće ili invazivne, koje im oduzimaju sposobnost da kontroliraju intimni kontakt (Kelly, 1988: 41). Ova konceptualizacija nasilja je ključna za razumijevanje doživljaja i uticaja nasilja na osnovu iskustva preživjelih. U trenutnom političkom i kulturnom okruženju, u kojem se ženska iskustva sa seksualnim uznemiravanjem i napadom rutinski banalizuju, ismijavaju i odbacuju (kako to radi američki predsjednik Donald Trump, na primjer)

(WEC, 2016; Bates, 2015), neophodna je teorija o seksualnom nasilju koja iskustvo preživjelih stavlja u središte.

Nadograđujući ovaj koncept kontinuuma nasilja, a kako bi se razumjelo zašto mladi prihvataju i opravdavaju nasilje, smatram da je korisno njihove stavove smjestiti u *kontinuum prihvatljivosti*. Mladi ne konceptualiziraju nasilje izravno, binarnim pojmovima „ispravno“ i „pogrešno“; naprotiv, oni ponekad nasilje označavaju kao „pogrešno“, a ponekad smišljaju narative kako bi ga opravdali. O nasilju se nekad govori kao o negativnoj praksi, ali se njegova upotreba u određenoj situaciji i dalje prihvata. Na položaje u tom kontinuumu snažno utiču njihovi stavovi o tome šta je primjereno ili „normalno“ rodno ponašanje. Dakle, nasilje nad ženama se generalno može smatrati lošim, ali ako je žena iznevjerila očekivanja u pogledu primjerenog „ženstvenog“ ponašanja u datoj situaciji, za počinioca se pokazuje razumijevanje i empatija. Na sličan način, ako se „muška“ reakcija na neku situaciju smatrala „prirodnom“, onda bi nasilje koje je ranije odbačeno moglo biti opravdano.

Koncept u kojem se stavovi mladih o nasilju smještaju u kontinuum značajan je u kontekstu razmišljanja o radu na prevenciji koji je namijenjen ovoj grupi.

U prethodnim nacionalnim mjerama za prevenciju nasilja nad ženama i djevojčicama, potreba za podučavanjem mladih o tome da je nasilje nad ženama „pogrešno“ uzimana je kao polazna tačka i primarni fokus. Iako je očigledni imperativ da se mladi nedvosmisleno podučavaju da je nasilje nad djevojčicama i ženama pogrešno, postojeća istraživanja pokazuju da to možda nije učinkovit način da se ospore društvene i kulturne norme na osnovu kojih mladi formiraju mišljenje o nasilju. Moje i druga istraživanja (na primjer, Prospero, 2006; Sundaram, 2014b; Barter i sar., 2015) pokazuju da mladi „znaju“ da je nasilje pogrešno u moralnom i pravnom smislu. Poznata su im školska, društvena, kulturna i zakonska „pravila“ koja odbacuju nasilje – posebno nasilje nad ženama. Oni tečno ponavljaju ove formalne, naučene diskurse i iznose to znanje uvjereni u njegovu vrijednost. Prilikom izrade edukativnih programa za mlade, potrebno je da uzmemo u obzir tu tenziju između formalnog znanja i implicitnijih vrijednosti i stavova o nasilju.

Korištenje baze feminističkih istraživanja (uz feministički politički pristup) za prikupljanje informacija za programe prevencije u školama i na univerzitetima predstavljalo bi nov pristup u kontekstu UK. Tokom protekle decenije, feministička istraživanja su pokazala da mladi uglavnom prihvataju nasilje nad ženama i da kulturne norme i očekivanja u odnosu na rod predstavljaju ključ njihovog prihvatanja i opravdavanja nasilja. Stoga, temeljni aspekt preventivnog rada mora biti osporavanje ovih ukorijenjenih rodničkih očekivanja. Budući da su rodne norme šire ugrađene u kulturu, uključujući lokalne kulture (na primjer, školske ili univerzitetske kulture), jedan element rada na prevenciji nasilja treba biti uticaj na takve lokalne kulture i njihovo mijenjanje. Connell (2006) opisuje organizacije u javnom sektoru, uključujući univerzitete, kao „rodne režime“ koji podržavaju – pa čak i štite – orodnjenu raspodjelu moći, rada i emocija, stvarajući tako okruženja koja pogoduju rodnoj neravnopravnosti, uključujući zloupotrebe orodnjene moći. Stoga mijenjanje institucionalnih kultura zahtijeva pristup prevenciji nasilja koji prevazilazi identifikaciju problematičnih pojedinaca ili uvođenje efektivnih politika za odgovor na individualne slučajeve uznemiravanja ili nasilja. Zahtijeva razumijevanje svih manifestacija nasilja (da bi se izbjeglo fokusiranje na jednokratne, „ozbiljne“ incidente), razumijevanje da su vrijednosti i prakse u

obrazovnom okruženju blisko povezane sa onima koje su prisutne u širem društvu (a time i potrebe za podizanjem kritičke svijesti o tim širim kulturnim normama), te razumijevanje da su nastavnici/e, roditelji i učenici/e svi zajedno odgovorni za stvaranje kulturnih normi i očekivanja u školi. Intervencije kojima se nastoje promijeniti prevladavajuće društvene norme stoga predstavljaju ključ za uvođenje promjene. Međutim, u kontekstima visokog obrazovanja koje je sve izloženije tržištu, gdje je ostvarivanje prihoda i zaštita institucionalnog ugleda od najvećeg značaja, osporavanje orodnjenih, rasiziranih i klasno podijeljenih odnosa moći može biti teško.

Podizanje kritičke svijesti, što se rijetko provodi u okviru rada na osnaživanju mladih (Allen i Carmody, 2012), u ovom slučaju podrazumijeva da rodne norme i njihova društveno i kulturno konstruirana priroda trebaju biti eksplicitne i vidljive mladima. Uticaj na proživljena iskustva mladih žena i muškaraca treba se učiniti vidljivim, uz korištenje pedagoških strategija kako bi se mladima pomoglo da se osvrnu na pozitivne i negativne načine na koje rodne norme utiču na njihove živote. Kako tvrde i Donaldson, McCarry i McCullough u ovom zborniku, postoji potreba za odmicanjem od rodno neutralnog fokusa na „zdravim odnosima“ koji je trenutno na sceni. Neke mlade ljude privlači krivičnopravni ili legalistički pristup prevenciji nasilja. Privlačna je sposobnost kategoričnog identificiranja određenih praksi kao „kriminalnih“ i postojanje jasnih posljedica za takva ponašanja (Sundaram, 2014b). Jasno se vidi privlačnost ograničenih, dosljednih poruka koje povezuju djelo i posljedicu, a u narativima ovih tinejdžera, prijetnja kažnjavanjem je predstavljena kao primarni poticaj za izbjegavanje upotrebe nasilja.

Connor: „Ako policija npr. da propisna verbalna upozorenja, a onda ih nakon nekoliko puta novčano kazni ili tako nešto, nešto što će ih zaista zaustaviti.“

Farah: „Mogu se dati informacije ako ne shvatate koliko ste nasilni, koliko bi daleko to moglo otići (u pogledu težine kazne).“

Neosporavanje okruženja u kojima se upotreba nasilja smatra prihvatljivom predstavlja jedno ograničenje ovog pristupa. Mladi ne smatraju sva djela nasilja negativnim ili „nasilnim“, a njihovi stavovi o nasilju su fluidni u zavisnosti od situacije. Dakle, zauzimanjem isključivo legalističkog pristupa koji možda podrazumijeva dosljedno razumijevanje nasilja, jasne kategorizacije nasilnih praksi i linearnost između djela i posljedice previdjeli bi se izazovi u konceptualizacijama nasilja među mladima. Drugo, pristup koji se snažno fokusira na individualna djela nasilja i pravni postupak previđa kulturne norme koje proizvode nasilje, kao i vrijednosti mladih koje se vrte oko nasilja. Phipps (2016) navodi načine usvajanja kaznenih pristupa i u univerzitetским kontekstima, čime se učvršćuju kulturni mitovi o „nekoliko loših dečki“ koji su odgovorni za nasilno ponašanje. Kazneni pristup je u sukobu sa željama preživjelih nasilja koje se odnose na sadržaj programa prevencije. U istraživanju koje su proveli Coy i sar. (2016), preživjele su navele da bi mlade trebalo učiti da poštuju jedni druge, vježbaju pristanak na različite načine, i da ne budu dominantni i ne kontroliraju ponašanje drugih u vezi. Edukacija o seksu i vezama pruža očigledan edukativni prostor za osporavanje orodnjenih društvenih normi sa mladima, gdje se razmatra na koje sve načine one ograničavaju i sputavaju njihove prakse i identitete.

Stoga podržavam eksplicitno utvrđivanje načina na koje heteronormativnost oblikuje i ograničava živote i iskustva mladih u radu na prevenciji nasilja i pružanje vještina mladima da počnu prepoznati i razlikovati rodne norme i biološke stvarnosti, a potom da osporavaju seksistička očekivanja i prakse. Takav pristup mladima pruža i znanje i alate za prepoznavanje rodno normativnih očekivanja i praksi oko sebe, na primjer u medijima, u ponašanju slavnih ličnosti ili uzora na koje se ugledaju, i da budu kritični prema njima u širem smislu, kao i u vezi s nasiljem. Intervencija posmatrača je pristup u odgovoru na nasilje koji se široko koristi u visokoobrazovnom kontekstu u SAD-u (Katz, 2001). Pristup koji se fokusira na posmatrače mnogi smatraju učinkovitim kada se radi o stavovima o rodno zasnovanom nasilju u kontekstu SAD-a (na primjer, program „Mentori u prevenciji nasilja“), a sada se uvodi i u kontekstu UK (na primjer, *The Intervention Initiative*, Univerzitet West of England), o čemu govore Fenton i Mott (u osmom poglavlju ovog izdanja). Pristup usmjeren na posmatrače zasniva se na premisi da se društvenim akterima može dati pozitivna i aktivna uloga u suzbijanju nasilja nad ženama (Fenton i sar., 2015), a time i u promjeni društvenih normi i institucionalnih kultura. Intervencije posmatrača uključuju razvijanje znanja i sticanje vještina; na primjer, znanja o uzrocima i oblicima rodno zasnovanog nasilja i vještine za suzbijanje uznemiravajućeg ili nasilnog ponašanja.

Moguće ograničenje u pristupima posmatrača je u tome da, iako oni nastoje „učvrstiti zajedničke društvene identitete“ (Fenton i sar., 2015: 2) koji mogu prevagnuti nad percipiranim razlikama među društvenim akterima (na primjer, etničko porijeklo, invaliditet itd.), sposobnost osobe da razumije datu situaciju kao potencijalno uznemirujuću ili nasilnu i da se osjeti osnaženo i sigurno da učini nešto u vezi s tim intimno je povezana sa karakteristikama kao što su etničko porijeklo, rod, invaliditet i klasa. Međutim, kada se koristi u kontekstu „zatvorene zajednice“ kakva je škola, pojačano opredijeljenošću institucije za suzbijanje uznemiravanja i nasilja, pružanje mladima znanja i vještina da prepoznaju seksualno nasilje i interveniraju (kada je sigurno da to učine) moglo bi biti učinkovit način za suzbijanje seksualnog uznemiravanja.

Veze između „momačke kulture“, seksualnog uznemiravanja i seksualnog nasilja na univerzitetima

Odbor Vlade UK za žene i ravnopravnost je 2016. godine dao preporuku da trebamo razmotriti porijeklo aspekata „momačke kulture“, kao što su seksualno uznemiravanje i zlostavljanje ranije u školi, da bismo se „momačkom kulturom“ mogli pozabaviti u daljem i visokom obrazovanju.

„Momačka kultura“ nije precizno definirana u malobrojnim studijama koje su provedene o seksualnom uznemiravanju u visokom obrazovanju (na primjer NUS, 2010, 2014; Phipps i Young, 2013; Jackson i Sundaram, 2015). Okarakterizirana je kao skup vrijednosti i praksi koje se često vrte oko intenzivne konzumacije alkohola, natjecateljskih igara ili aktivnosti i javnog zlostavljanja orodnjenih i kulturološki „drugih“. Phipps i Young (2013) navode da „momačka kultura“ često uključuje diskurs o seksističkom stereotipiziranju, seksualnoj objektifikaciji žena i banaliziranju nasilja nad ženama i silovanja. Nacionalna studentska unija je utvrdila da „momačka kultura“ uključuje seksualno uznemiravanje, neželjene dodire, seksualne nadimke i šale o silovanju (NUS, 2010, 2014). Jackson i Sundaram (2015) su utvrdile da je „momačka kultura“ povezana sa ponižavanjem i degradiranjem studentica i zaposlenica u društvenim

kontekstima, te prostorima za podučavanje i učenje. Neki od primjera „momačke kulture“ u učionicama su homofobni grafiti, seksistički komentari na seminarima, sistematsko odbijanje učešća u podučavanju i pokušaji podriivanja predavačica.

Mnoge vrijednosti i prakse povezane sa „momačkom kulturom“ veoma su slične prijavljenim ponašanjima u školama. Orodnjene norme o primjerenom seksualnom ponašanju i identitetu koje su zapisane na ženskim tijelima jasno su prikazane u našem radu na temu „momačke kulture“ u univerzitetskim okruženjima (Jackson i Sundaram, 2015). Učesnice naše studije o institucionalnim perspektivama o „momačkoj kulturi“ govorile su o ličnim iskustvima seksualnog posramljivanja na internetu i u stvarnom životu, kako bi se potkopao njihov autoritet i kredibilitet, gdje su nazivane „kurvama“ ili „droljama“ – jer nisu dovoljno „ženstvene“. U jednom slučaju, rukovodeća službenica u studentskoj uniji univerziteta otkrila je da je mjesecima napadana i zlostavljana na internetu, kada su seksualizirane poruke i njene slike objavljivane na javnim profilima na društvenim mrežama. Postavljane su javne objave o njenom seksualnom životu, kao i životu članica njene porodice, uz gole fotografije žena čiji je izgled izmijenjen kako bi ličile na nju. Katalizator navedenog uznemiravanja i vizuelnog nasilja (Kelly, 1988) bila je činjenica da je naša učesnica problematizirala ponašanje muškog sportskog tima na svom univerzitetu (koje je uključivalo mizogino pjevanje u javnom prostoru i verbalno uznemiravanje ekvivalentnog ženskog tima), što im je onemogućilo učešće na sportskim događajima tokom određenog perioda.

Ostali učesnici i učesnice u našoj studiji pričali su o slučajevima orodnjenog seksualnog posramljivanja i uznemiravanja kojem su svjedočili u univerzitetskim okruženjima. To je uključivalo uznemiravanje univerzitetskog osoblja tokom predavanja, profesionalnih evaluacija i općenito u prostorima za predavanja.

„To može biti posebno problematično za osoblje kada se radi o sportskim programima. Studenti mogu ometati predavanja, a muški članovi osoblja ne pomažu zato što toleriraju takva ponašanja ili ih ne problematiziraju.“ (HEI 3, intervju 3, dekanica fakulteta)

„Vidjeli smo slučajeve seksualiziranih povratnih informacija o predavanjima, na primjer MILF.“ (HEI 1, intervju 2, dekanica fakulteta)

Nekoliko zaposlenica koje su učestvovalе u našoj studiji spomenule su da je „ladizam“ ili učvršćivanje muških privilegija prevladavalo na višim akademskim nivoima, zbog čega ga je bilo teško problematizirati ili prijaviti. Neke žene su navele da su pokušale pokrenuti pitanje seksualiziranog uznemiravanja ili seksističkog ponašanja u nekim slučajevima, ali ih više rukovodstvo u njihovim institucijama nije podržalo. Ostalo osoblje (muškarci i žene) banaliziralo je seksualne šale, nadimke i uznemiravanje nazivajući ih „zezancijom“ i sugerirajući da seksizam nije osnovni pokretač takvih praksi. Prakse koje bi se mogle nazvati oblicima seksualnog uznemiravanja, poput seksualiziranog pjevanja ili dobacivanja, opisivane su kao zabava mladića koja je otišla malo „predaleko“, a alkohol je smatran glavnim faktorom koji doprinosi takvom uvredljivom ponašanju.

Dakle, normalizacija seksualnog uznemiravanja pokazala se očiglednom i među univerzitetskim osobljem. Govorilo se kako je neizbježno, prirodno ili čak poželjno da se velike grupe mladića tako ponašaju. Koristile su se esencijalističke i pseudoevolucijske perspektive kako bi se opravdali mladići koji su se „*malo zabavljali*“. (HEI, intervju 4, profesorica).

Narativi o tome kako se mladići tako ponašaju kada se sastanu u grupama implicirali su da je to *normalno* ponašanje za njih, ništa oko čega se treba pretjerano uznemirati ili brinuti. Naturalizirani diskurs koji se koristio sadržavao je dozu odbrambenosti; kada su potaknuti da analiziraju zbog čega se mladići tako ponašaju, nekoliko učesnika se tome usprotivilo, tvrdeći da se i mnoge mlade žene slično ponašaju (iako se o tome uglavnom pričalo kao o „zabrinjavajućem“ ponašanju među mladim ženama).

Postoje preklapanja i opetovane sličnosti među oblicima seksualnog uznemiravanja i prostorima u kojima se mladi osjećaju kao meta. Možemo unaprijediti svoje razumijevanje veza između ovih ponašanja u različitim fazama obrazovanja i okruženjima tako što ćemo iskoristiti postojeća istraživanja o stavovima mladih i prihvatanju seksualnog uznemiravanja i nasilja. Znanje koje imamo može poboljšati naše razumijevanje razvoja ovih ponašanja tokom procesa obrazovanja, kao i normalizaciju ovakvih praksi među mladima. Ono može doprinijeti i prevenciji na nivou univerziteta, nudeći nam važne uvide u mitove, pretpostavke i vrijednosti koje se trebaju preispitati među studentima i osobljem koje učestvuje u sličnim praksama.

Konačno, postojeća istraživanja o prihvatanju seksualnog uznemiravanja, prisile i nasilja među mladima potencijalno nam nude uvid u razloge zbog kojih neke žene učestvuju u „momačkoj kulturi“, normaliziraju je i prihvataju. Očekivanja u pogledu primjerenog rodnog ponašanja duboko su ukorijenjena u kulturno tkivo i učvršćena širim društvenim i kulturnim diskursima, tvrdnjama i strukturnim faktorima. Međutim, tvrdim da simplistički argument o internaliziranoj mizoginiji nije dovoljan; on ne prepoznaje rasizirane i klasno podijeljene elemente „momačke kulture“ i seksualno uznemiravanje i nasilje općenito. To je očigledan jaz u postojećem radu, uključujući onaj o kojem se ovdje govori, kao i onaj kojim će se baviti budući radovi. U UK tokom „Brexita“ i Sjevernoj Americi tokom Trumpove ere, imperativ je razmišljati o načinima na koje se rodni identiteti ukrštaju sa rasom, religijom, invaliditetom i klasom, te kako se te hijerarhije održavaju i učvršćuju kroz seksualno i fizičko uznemiravanje i zlostavljanje.

Reference

Allen, L. and Carmody, M. (2012) „Pleasure has no passport“: re-visiting the potential of pleasure in sexuality education“, *Sex Education: Sexuality, Society and Learning*, 12 (4): 445-68.

Barter, C, McCarry, M, Berridge, D. and Evans, K. (2009) *Partner Exploitation and Violence in Teenage Intimate Relationships*, London: National Society for the Prevention of Cruelty to Children.

Barter, C, Stanley, N, Wood, M, Aghtaie, N, Larkins, C, and Overlien, C. (2015) *Safeguarding Teenage Intimate Relationships (STIR): Connecting Online and Offline Contexts and Risks*, <http://stiritup.eu/wp-content/uploads/2015/06/STIR-Exec-Summary-English.pdf>.

- Bates, L. (2015) *Everyday Sexism*, London: Simon and Schuster.
- Bourdieu, P. (2000) *Pascalian Meditations* (trans. R. Nice), Stanford, CA: Stanford University Press.
- Burton, S. Kelly, L., Kitzinger, J. and Regan, L. (1998). *Young People's Attitudes Towards Violence, Sex and Relationships: A Survey and Focus Group Study*, Research Report 002, Glasgow: Tolerance Charitable Trust.
- Butler, J., Osborne, P. and Segal, L. (1994) „Gender as Performance“, in P. Osborne (ed) (1996) *A Critical Sense: Interviews with Intellectuals*, London: Routledge.
- Coy, M., Kelly, L., Vera-Gray, F., Garner, M. and Kanyeredzi, A. (2016) „From ‘no means no’ to ‘an enthusiastic yes’. Changing the discourse on sexual consent through Sex and Relationships Education“, in V. Sundaram and H. Sauntson (eds) *Global Perspectives and Key Debates in Sex and Relationships Education: Addressing Issues of Gender, Sexuality, Plurality and Power*, Basingstoke: Palgrave Pivot.
- Connell, R. (2006) „Glass Ceilings or Gendered Institutions? Mapping the Gender Regimes of Public Sector Worksites“, *Public Administration Review*, 66 (6), 837-49.
- Davies, B. (1989) *Frogs, Snails and Feminist Tales. Preschool Children and Gender*, Sydney: Allen and Unwin.
- Fenton, R.A., Mott, H.L. and Rumney, P. (2015) *The Intervention Initiative: Theoretical Rationale*, Documentation, University of the West of England, <http://eprints.uwe.ac.uk/27671>
- Girlguiding (2015) *Girls' Attitudes Survey 2015*, London: Girlguiding.
- Jackson, C. and Sundaram, V. (2015) *Is 'Lad Culture' a Problem in Higher Education? Exploring the Perspectives of Staff Working in UK Universities*, Funder report, Society for Research into Higher Education.
- Katz, J. (2001) *Mentors in Violence Prevention 2000-2001 Evaluation Report*, Mentors in Violence Prevention, mvpnational.org/wp-content/uploads/2011/12/MVP-HS-Eval-Report-2000-2001-pdf
- Keddie, A. (2009) „Some of those girls can be real drama queens. Issues of sexual harassment, gender and schooling“, *Sex Education: Sexuality, Society and Learning*, 9 (1): 1-16.
- Kelly, L. (1988) *Surviving Sexual Violence*, London: Polity Press.
- McCarry, M. (2010) „Becoming a ‘proper man’: young people’s attitudes about interpersonal violence and perceptions of gender“, *Gender and Education*, 22 (1): 17-30.
- National Union of Students (NUS) (2010) *Hidden Marks: A Study of Women Students' Experiences of Harassment, Stalking, Violence and Sexual Assault*, London: NUS.
- NUS (2014) *Lad Culture and Sexism Survey*, August-September 2014. London: NUS.
- Phipps, A. (2016) „The university campus as ‘hunting ground’, gender, bodies, politics, 24 February, <https://genderate.wordpress.com/2016/02/24/hunting-ground/>
- Phipps, A. and Young, I. (2013). *That's What She Said: Women Students' Experiences*

od 'Lad Culture' in Higher Education, Project report. London: NUS.

Prospero, M. (2006) "The Role of Perceptions in Dating Violence Among Young Adolescents", *Journal of Interpersonal Violence*, 21 (4): 470-84.

Reay, D. (2001) "Spice girls', 'nice girls', 'girlies' and 'tomboys': Gender discourses, girls' cultures and femininities in the primary classroom", *Gender and Education*, 13 (2): 153-66.

Renold, E. (2005) *Girls, Boys and Junior Sexualities: Exploring Children's Gender and Sexual Relations in the Primary School*, Oxford: Routledge.

Ringrose, J. and Renold, E. (2011) "Slut-shaming", girl power and sexualisation: thinking through the politics of the international Slut Walks with teenage girls", *Gender and Education*, 24 (3), 333-43.

Sundaram, V. (2013) "Violence as understandable, deserved or unacceptable? Listening for gender in teenagers 'talk about violence'", *Gender and Education*, 25 (7), 889-906.

Sundaram, V. (2014a) *Preventing Youth Violence: Rethinking the Role of Gender and Schools*, Basingstoke: Palgrave Pivot.

Sundaram, V. (2014b) "You can try but you won't stop it. It will always be there". Youth Perspectives on Violence and Prevention in Schools", *Journal of Interpersonal Violence*, 31(4): 652-76.

Sundaram, V. and Sauntson, H. (eds) (2015) *Global Perspectives and Key Debates in Sex and Relationships Education: Addressing Issues in Gender, Sexuality, Plurality and Power*, Basingstoke: Palgrave Pivot.

Waite, G. (2010) "Doing Foucauldian discourse analysis: revealing social realities", in I. Hay (ed) *Qualitative Research Methods in Human Geography*, Don Mills, Ontario: Oxford University Press, pp 217-40.

Women's and Equalities Committee (WEC) (2016) *Sexual Harassment and Sexual Violence in Schools. Third Report of Session 2016-17*, House of Commons.

Fondacija

www.tpo.ba

“Momačka kultura” (*lad culture*) i seksualno nasilje nad studenticama¹

Alison Phipps

Uvod

U ovom poglavlju se govori o problemu seksualnog nasilja nad studenticama i konceptu „momačke kulture“ koji se koristi za uokvirivanje ove pojave u UK, a povezan je sa sličnim raspravama o maskulinitetima u drugim zemljama. O ovom pitanju se mnogo istražuje i raspravlja, ali nedovoljno teoretizira, a zbog nepostojanja intersekcionalnosti, radikalni feministički okviri za nasilje nad ženama su korisni, ali nepotpuni. U ovom poglavlju je opisan slojevitiji pristup razumijevanju seksualnog nasilja u kampusima i maskulinih kultura koje ga uokviruju, što je opet vezano za ukrštajuće strukture patrijarhata i neoliberalizma. Tvrdi se da je potrebno ova pitanja smjestiti u strukturalne i institucionalne okvire, kako bi se izbjegli individualistički i kazneni pristupi njihovom rješavanju, koji mogu izgledati feministički, ali su ugrađeni u neoliberalne racionalnosti.

Pozadina

Od bojazni oko „*Eve-teasing*“ (engl. doslovno *zadirivanje Eve*) ili orodnjenog i seksualnog uznemiravanja u kampusima u južnoj Aziji, preko rasprava o „momačkoj kulturi“ i slobodi govora u UK, do nastupa Lady Gage na dodjeli Oskara 2016. godine kada joj se na pozornici tiho pridružilo desetine preživjelih iz SAD-a, problem seksualnog nasilja nad studenticama je odnedavno visoko na međunarodnoj listi prioriteta. Od 1980-ih godina, seksualna viktimizacija studentica se proučavala u mnogim zemljama, uključujući Japan, Kinu (Ngyen i sar., 2013), Južnu Koreju (Jennings i sar., 2011), Haiti, Južnu Afriku, Tanzaniju (Gage, 2015), Jordan (Takashi sar., 2013), Čile (Lehrer i sar., 2013), Kanadu (Osborne, 1995), Njemačku, Italiju, Poljsku, Španiju (Feltes i sar., 2012), Bangladeš, Indiju, Šri Lanku (Chudasama i sar., 2013; Nahar i sar., 2013), SAD i UK (Phipps i Smith, 2012). Prve studije koje su pokrenute u SAD-u često su bile psihološke i individualističke, fokusirane na motivacije počinitelaca, prihvatanje „mitova o silovanju“ i iskustva sa posttraumatskim stresom. Ova orijentacija, uz uglavnom pozitivistički stav, i dalje je prisutna u akademskim radovima i politikama, jer je „problem“ utvrđen, a istraživanja počinju u novim međunarodnim kontekstima. Međutim, postoji i čvrsta nit feminističke analize utemeljena na konceptu patrijarhata i kontinuumu između „svakodnevnih“ oblika seksualnog uznemiravanja i „ozbiljnijih“ manifestacija seksualnog nasilja. Nedavno je bilo pokušaja da se nasilje u kampusima stavi u kontekst teorija o maskulinitetu, te da se tako oblikuju rasprave o „momačkoj kulturi“ u UK, „burazerskoj kulturi“ u SAD-u i novom/obnovljenom interesu za „kulturu silovanja“ na međunarodnom nivou.

Naša studija

Nacionalna studentska unija (NUS) je 2010. godine objavila prvu veliku studiju u UK o iskustvima studentica sa uznemiravanjem i nasiljem. Utvrđeno je da je svaka sedma studentica doživjela ozbiljan fizički ili seksualni napad tokom studija, a 68% je seksualno uznemiravano (NUS, 2010). Nakon toga, NUS je angažirao Isabel Young i mene da istražujemo veze između seksualnog nasilja i „momačkog“ maskuliniteta koji karakterizira natjecateljsko ispoljavanje seksizma i mizoginije. Naše istraživanje (NUS, 2013) predstavljalo je kvalitativnu studiju u kojoj je intervjuirano 40 studentica sa britanskih univerziteta; analizirana su njihova iskustva i osjećaji vezano za „momačku kulturu“ u njihovim zajednicama. Definirale smo „momačku kulturu“ kao grupni mentalitet koji postoji u kontekstu ponašanja kao što su bavljenje sportom, intenzivna konzumacija alkohola, usputni seks i seksistička/diskriminatorna „zezancija“ i utvrdile da mnoga od ponašanja obuhvaćena ovim pojmom zapravo predstavljaju seksualno uznemiravanje. Također smo utvrdile da je dobar dio njih normaliziran u studentskim zajednicama, uz uobičajeno „usputno“ nekonsenzualno pipanje na zabavama i društvenim događanjima i očekivanja u pogledu seksualne aktivnosti, prema kojima bi mlade žene trebale biti stalno dostupne, ali skoro potpuno pasivne. Tvrdile smo da su time stvoreni uslovi u kojima bi moglo doći do potencijalno ozbiljnih prekoračenja granica, uključujući seksualni napad. Objavljivanje našeg izvještaja je praćeno valom lokalnog aktivizma i razgovora o politikama, te poplavom medijskih priča koje su odražavale i istinsku zabrinutost i moralnu paniku (Phipps i Young, 2015a, b).

Ove rasprave u UK bile su slične onima o „burazerskim kulturama“ (Chrisler i sar., 2012), „kulturama muvanja“ (Sweeney, 2014) i „kulturi silovanja“ (Heldman i Brown, 2014) u SAD-u i na međunarodnom nivou. U mnogim zemljama je bilo sklonosti ka senzacionalizaciji ovog problema, uz pozive da se kazneno odgovori u znak odmazde, što je prikazano u filmu *The Hunting Ground* iz 2015. godine u kojem je kao filmska muzika korištena pjesma Lady Gage. Međutim, još uvijek postoji malo korisnih teorija o tome zašto i kako određene vrste maskuliniteta mogu oblikovati i proizvesti seksualno nasilje među studentima, što znači da je baza dokaza za potrebe prevencije oskudna.

U radikalnim feminističkim radovima na temu nasilja nad ženama, na kojima se uglavnom temelji nenasilna politika u zapadnim zemljama (Phillips, 2006; Jones i Cook, 2008; Bumiller, 2009), seksualno nasilje se definira kao orodnjena pojava, prvenstveno ga vrše muškarci nad ženama, a uokvireno je odnosima moći između spolova koji isto tako konstruiraju tipično muške i ženske seksualne uloge i očekivanja. Međutim, ovoj teoriji nedostaje slojevitost i ona ne pruža uvid u to zbog čega određene vrste muškaraca vrše seksualno nasilje u određenim kontekstima iz različitih razloga. Na sličan način, pojam „momačka kultura“ nije koristan u analitičkom smislu, jer spaja mnoga različita ponašanja i motivacije (Phipps, 2016). Dakle, postoji potreba za (ponovnim) utvrđivanjem teorije o „momačkim“ maskulinitetima i razmatranjem teorijskih okvira za nasilje nad ženama. Da bi se to propisno uradilo, trebamo zauzeti intersekcionalni pristup.

Utvrđivanje teorija o seksualnom nasilju

Radikalne feministkinje nisu prve politizirale pitanje silovanja. Kako je dokumentovala McGuire (2011), Američki pokret za građanska prava je bio ukorijenjen u moćnom (uglavnom neprikriivenom) nizu otpora protiv silovanja, koji je nagovijestio mnoge uvide feminizma drugog vala. Generacije aktivistkinja kao što su Ida B. Wells (McGuire, 2011: xviii) i Rosa Parks, koja je vodila kampanju protiv silovanja „dugo prije nego što je postala svetica zaštitnica autobusnog bojkota“ (McGuire, 2011: xvii), smještale su i seksualno zlostavljanje crnkinja i navode o silovanju crnaca u okviru šire analize dinamike rasističke opresije (pogledati i Davis, (1981) 2011). „Decenijama kasnije“, piše McGuire (2011: 46), „kada su radikalne feministkinje konačno silovanje i seksualni napad pretvorile u politička pitanja, one su slijedile stope (ovih) crnkinja.“ Radikalne feministkinje su se činile blaženo nesvjesne toga, jer su vjerovale da je organiziranje protiv silovanja bilo izum Ženskog pokreta za oslobođenje (pogledati npr. Brownmiller, 1975: 397). Činjenica da je izbrisan ogroman historijski doprinos crnkinja (što se i dalje dešava sa radom „obojenih“ feministkinja) govori o dinamici rasizma i privilegija unutar feminističkog pokreta. To je oblikovalo i nastajanje prilično jednodimenzionalne teorije.

„Nikad se nisam oslobodila straha od silovanja“, napisala je Susan Griffin 1971. godine (s. 26). Danas se u feminističkim krugovima često uzima zdravo za gotovo da je silovanje svakodnevno, a ne neuobičajeno, i da ga češće izvrše osobe koje žrtva poznaje nego neznanci. Međutim, ova ideja je relativno kratko živjela u političkom i kulturnom *mainstreamu*. 1970-ih i 1980-ih godina, radikalno feminističko teoretiziranje i empirijska istraživanja (pogledati npr. Russell, 1983; Hall, 1985) pomogla su da se opovrgne široko prihvaćena ideja da je silovanje rijetko i da mora biti vidno nasilno (Jones i Cook, 2008: 5). Kao i kod crnih aktivistkinja prije njih (McGuire, 2011), definicije silovanja radikalnih feministkinja su bile ekspanzivne, te su odražavale ženska iskustva i odbijale dozvoliti da muževi i članovi porodice prolaze nekažnjeno. Ovakvim centralnim pozicioniranjem proživljenih stvarnosti silovanje je definirano kao povreda ženskih tijela, a ne kao imovinsko pravo muškaraca; a politika svjedočenja crnkinja u pokretima za građanska prava (sve do perioda ropstva) i kasniji radikalni feministički aktivizam pod sloganom „lično je političko“ (Hanisch, 1971) fokusirali su se na žene kroz dijeljenje, liječenje i politiziranje traume (Jones i Cook, 2008; McGuire, 2011).

Brownmiller (1975) i sar. su se fokusirali na „nasilje“ u seksualnom nasilju, konceptualizirajući ga kao alat za rodnu opresiju koji je bio u funkciji očuvanja muške dominacije, a ne izražavanja nekontrolirane seksualnosti (kako se popularno vjerovalo). Prijetnja od „nepoznatog silovatelja“ smatrana je ključnom za održavanje strukturalnih odnosa patrijarhalne moći; time je stvoren generalizirani strah, a žene su se zbog toga počele obraćati određenim muškarcima tražeći zaštitu, što ih je često izlagalo većem riziku od zlostavljanja (Brownmiller, 1975; MacKinnon, 1989). Ovo strukturalno tumačenje oslanjalo se (bez pripisivanja zasluga) na politiku crnih feministkinja u okviru pokreta za građanska prava u njegovoj konceptualizaciji seksualnog nasilja kao strategije opresije i terora, premda se fokusirajući samo na dimenziju roda, a ne na međusobne povezanosti roda i rase.² U kontinuumu nasilja koji opisuje Kelly (1988) definiran je skup ponašanja, od seksualnog uznemiravanja do seksualiziranog

ubistva, čija je društvena i politička funkcija da žene zadrži tamo gdje im je mjesto. Radikalne feministkinje su tvrdile da niz postupaka (od kojih su neki već bili normalizirani ili definirani kao „minorni“) može biti štetan, te da to nije adekvatno uzeto u obzir u zakonima.

Ova konceptualizacija silovanja kao nasilja, a ne seksa dovela je do važnih zakonodavnih unapređenja, uključujući zabrane korištenja ranijeg seksualnog ponašanja kao dokaza na sudu, iako se u praksi to i dalje dešavalo (Kelly i sar., 2006). Nasuprot tome, druge radikalne feministkinje su pridjev „seksualno“ postavile u središte seksualnog nasilja, posebno razmatrajući institut i praksu heteroseksualnosti. Dworkin (1976) i MacKinnon (1989) su mišljenja da heteroseksualnost predstavlja orodnjenu erotizaciju dominacije i potčinjavanja, a ovo drugo je smatrano pristankom. To je značilo da su prisila i nasilje sastavni dio „normalnih“ seksualnih odnosa, a silovanje su definirale kao djelo koje vrše muškarci koji ne odstupaju od postojećih društvenih normi, nego predstavljaju njihov odraz. Konceptualizacija ženstvenosti kao socijaliziranog stanja utjelovljene potčinjenosti od tada se opravdano kritizirala zbog igranja na kartu mizoginih metafora i specifičnog predstavljanja identiteta i iskustava bijelkinja iz srednje klase (hooks, 1981; Skeggs, 1997; Serano, 2009; Phipps, 2009). Međutim, to je pružilo korisnu kritičku analizu konstruiranja pristanka u uslovima neravnopravnosti i omogućilo da se uzme u obzir uslovljena stvarnost u kojoj se mnoge žene nisu borile protiv napadača, osporavajući prevladavajuće mitove koji su „pravo silovanje“ definirali kao silovanje u kojem postoje dokazi o pružanju otpora (Lees, 1996).

Radikalne feminističke ideje su bile važne za razumijevanje postojanja i međusobne zavisnosti roda, seksualnosti i nasilja, i bile su odgovorne za više zakonodavnih i političkih dostignuća (Cahill, 2001). Međutim, od 1980-ih godina, našle su se na udaru sve jačih kritika crnih feministkinja i drugih zbog neuzimanja u obzir razlika između žena koje oblikuju doživljaj roda, seksualnosti i nasilja na različite i često direktno kontradiktorne načine (Davis, (1981) 2011; Carby, 1982; Crenshaw, 1991; Skeggs, 1997). Osim toga, značenja struktura kao što su porodica i država, koja se uzimaju zdravo za gotovo u radikalnim feminističkim teorijama, uglavnom su bila karakteristična za bijelu srednju klasu, brišući često potpuno drugačija iskustva drugih žena (Carby, 1982; Crenshaw, 1991). Iako su u radikalnim feminističkim radovima uspostavljene jake veze između maskuliniteta i nasilja, uglavnom nije razmatrana centralna uloga seksualnog nasilja u odnosima moći koji ne uključuju rod, npr. u kolonijalnim i rasističkim sistemima (pogledati, npr., Mohanty, 1988; Ahmed, 1992). Prostor za promišljanje o pitanjima vezanim za klasu, rasu ili kolonijalizam bio je ograničen na radikalne feminističke okvire u kojima je, kao što tvrdi MacKinnon (1989: 12), „žensko pitanje“ bilo najvažnije pitanje.

Koncept interseksionalnosti, kodificiran u razmišljanju crnih feministkinja od 1980-ih godina, djelimično kao odgovor na ove rasprave (Crenshaw, 1991; Hill Collins, 1998), neprocjenjiv je jer se nastoji odmaknuti od jednodimenzionalnih ideja i približiti idejama o zajedničkom postojanju i uzajamnoj zavisnosti društvenih kategorija, pozicija i susreta, koja proizvodi važne razlike u subjektivnosti, doživljaju i praksi. U pogledu seksualnog nasilja, interseksionalna perspektiva omogućava da se shvati zašto određene vrste muškaraca mogu biti nasilne u određenim situacijama, te kako žrtve i preživjele doživljavaju nasilje na različitim društvenim lokacijama. Također nas potiče da razmotrimo kako i djela seksualnog nasilja i *optužbe* za seksualno nasilje predstavljaju dio orodjenih i drugih opresivnih sistema, uključujući opresivnu moć koju država

više koristi protiv nekih grupa građana (ili za njihovu zaštitu) nego protiv drugih. Kada se primijeni na rasprave o „momačkoj kulturi“ i seksualnom nasilju na univerzitetima, interseksionalni okvir pokreće važna pitanja o prisutnosti klasno podijeljene i rasizirane, kao i orodnjene i heteroseksualizirane superiornosti, kao i uticaju širih struktura koje se ukrštaju poput patrijarhata i neoliberalizma. Također pokreće pitanja o zatvorskim rješenjima koja se trenutno predlažu i provode u odnosu na to koji muškarci se mogu utvrditi i označiti kao „nasilni“, te kako treba postupati s njima.

Teorije o „momačkim“ maskulinitetima

Ladizam se u UK dugo povezivao sa bijelim radničkim klasama, nakon čuvene studije Paula Willisovog *Learning to Labour* (1977), koja se fokusirala na pobunu protiv akademske zajednice i autoriteta koju su povelili mladići koje su nenaklonjeni obrazovni sistem i tržište rada označili kao „propalitate“. Ovakva vrsta momačke pobune još uvijek je prisutna u mnogim školskim i univerzitetkim učionicama, a posebno u visokom obrazovanju, u ustanovama sa raznovrsnijim sastavom u pogledu društvenih klasa (pogledati npr. Barnes, 2012; Jackson i sar., 2015; Jackson i Sundaram, 2015).³ Tumačenja ladizma u školama uglavnom su pratila Willisov okvir, a „momačka“ ponašanja u univerzitetkim učionicama se na sličan način mogu pozicionirati kao izraz otuđenja od neoliberalnog (i navodno feminiziranog) visokog obrazovanja srednje klase. Kada se ladizam prijavljivao u učionicama elitnijih univerziteta, uglavnom se radilo o dominantnijem ponašanju koje je definirano više kao zastrašivanje, a ne ometanje, a čini se da je češće bilo i otvoreno seksističko (NUS, 2013), iako su seksizam i nasilje nad ženama problemi koji prelaze klasne granice.

Dok su niža srednja i radnička klasa takvo ponašanje uglavnom svrstavali u ometanje rada u učionici, čini se da je seksistička „momačka kultura“ koja je nedavno identificirana u društvenim i seksualnim sferama života na univerzitetu velikim dijelom (iako ne isključivo) rezervirana za privilegirane muškarce. To je opisano u nalazima naših istraživanja i novijim medijskim izvještajima (NUS, 2013; Phipps i Young, 2015a, b), iako su potrebna dodatna istraživanja, posebno o razlikama između „novih“ i „starih“ univerziteta i onih u kampusu i urbanijim okruženjima. Nedavna rasprava o ladizmu na univerzitetima podsjeća na verziju srednje klase, „nove momke“ (*new lad*) iz 1990-ih, koja je podrazumijevala pijanke, drogiranje, usputni seks i ekstremne sportove (Phipps i Young, 2015a).

Tu su i povezivanja sa maskulinitetima kojima se u prošlosti ne bi pripisao epitet „momački“ (*laddish*) zbog konotacija vezanih za radničku klasu. Ragbisti, pripadnici društva koje učestvuje u pijankama i debatama sa elitnih univerziteta, koji su utjelovljenje savremenog ladizma u UK (Phipps i Young, 2015b) podsjećaju na muškarce i maskulinitete koje simbolizira Bullingdon Club, stoljećima star muški klub na Univerzitetu Oxford, koji se hvali svojim čuvenim bivšim članovima, uključujući bivšeg britanskog premijera Davida Camerona.

Pandan ovom klasnom profilu istaknut je u raspravi o „kulturi silovanja“ u SAD-u, gdje se izdvajaju elitna bjelačka bratstva (Valenti, 2014). U jednoj od poznatijih priča, bratstvo Delta Kappa Epsilon na Yaleu kolektivno je suspendovano zbog incidenta u kojem su njegovi članovi širom kampusa izvikivali: „Ne znači da! Da znači analno!“ (Burgoyne, 2011). Elitni muškarci su u fokusu bojazni o seksizmu i seksualnom

uznemiravanju i nasilju u drugim anglozapadnim zemljama; 2013. godine, studenti prestižnog Koledža Wesley kojim upravlja crkva u okviru Univerziteta Sydney dobili su godišnju nagradu „Ernie“ za seksizam zbog dijeljenja nosača za pivo sa natpisom „Nije silovanje ako mi je rođendan“ (AFP, 2013). U okviru interseksionalne analize, ponašanja poput ovih se ne mogu i ne trebaju tumačiti koristeći iste ideje o otuđenju i otporu koje su relevantne u raspravama o ladiizmu radničke klase. Agresivni seksizam privilegiranih muškaraca može se smatrati pokušajem da se očuva ili povrati teritorija u kontekstu patrijarhalnog otpora feminizmu i pokušaja da se studentska populacija u UK podijeli prema rodu, rasi i klasi.

Ukrštanja moći i privilegija

Teorija o ladiizmu ne može se oslanjati na okvir u kojem se navodi samo rod i patrijarhalna konstrukcija muškog nasilja nad ženama; iako orodnjeno nasilje vrše muškarci iz svih društvenih klasa, također je potrebno uzeti u obzir motivacije i kontekste u kojima se maskulinitet ispoljava na različite načine. Postoji razlika između mladića iz radničke klase nad kojim dominiraju drugi dok navigira kroz obrazovni sistem srednje klase i mladića iz srednje ili više klase koji osjeća da nad njim dominiraju drugi dok se on nosi s gubitkom privilegija (Phipps, 2016). Obojica se mogu posmatrati u odnosu na konstrukciju mladih pripadnika bjelačke srednje klase kao idealnih neoliberalnih obrazovnih predmeta, ali postoje i klasno podijeljeni odnosi između ovih maskuliniteta koje je potrebno istražiti. To znači da je analiza ladizma kao potvrde tradicionalnih rodni dualnosti, koja se dobro slaže sa radikalnim feminističkim konceptom seksualnog uznemiravanja i nasilja kao alata za držanje žena na svom mjestu (Kelly, 1988), zvučna, ali ipak nepotpuna.

U „momačkoj kulturi“ savremene srednje klase postoje snažne struje klasizma i rasizma, koje su možda povezane sa programima za širenje učešća i povećanje broja studenata koji pripadaju radničkoj klasi, crnačkoj i azijskoj populaciji i etničkim manjinama (BAME). U učionici, može se tvrditi da dominirajuće ponašanje privilegovanih muškaraca (Jackson i Dempster, 2009; NUS, 2013) predstavlja pokušaj da se žene zastraše, a ujedno i način da se „momci“ iz srednje klase pozicioniraju kao intelektualno superiorni nad svojim „remetilačkim“ kolegama iz radničke klase. Na sličan način, šaljivost i samosvjesna ironija ovog ladizma mogla bi se posmatrati kao protuteža konstrukciji crnačkog maskuliniteta kao opasno seksualnog (Williams i sar., 2008), jer obje čine bijelce kao počinioc nevidljivima i čuvaju ideju o crncima koji sami po sebi predstavljaju veću prijetnju (Phipps, 2016). Postfeministička „neprimjerenost“ te ideje mogla bi se razmatrati i kroz vezu sa percepcijama o Azijcima kao krhkim i seksualno neadekvatnim (Wong i sar., 2014). Dakle, u rasiziranim pojmovima, ladiizam bjelačke srednje klase može predstavljati potvrdu superiorne muževnosti koja se ipak pozicionira kao manje prijeteca (a time i superiorna) od onih crnih, hipermuževnih Drugih (Phipps, 2016).

Homofobija je također centralna komponenta momačkih kultura i ponašanja (NUS, 2013; Muir i Seitz, 2004), i može se posmatrati u odnosu na ideje o „inkluzivnom maskulinitetu“ ili „hibridnom maskulinitetu“ kao novoj normi srednje klase (Anderson i McGuire, 2010; Bridges, 2014). Retroseksistički nastupi mogu odgovoriti na ovo omekšavanje maskuliniteta, kao i potencijalno zamaglivanje rodni linija koje je pratilo veću vidljivost trans, *genderqueer*, nebinarnih i drugih osoba, posebno u

studentskim zajednicama (Dugan i sar., 2012; Rankin i Beemyn, 2012). Inkluzivni maskuliniteti su možda više stil nego suština, i stoga zamagljuje stalne rodne opresije (Sweeney, 2014). Slavljenja ovih maskuliniteta trebaju biti vezana i za geopolitičke diskurse u kojima se zapadnjaci prikazuju kao napredni, a Druge kulture kao inherentno mizogine i homofobne (Bhattacharyya, 2008). Ipak, predstavljanje, ako ne i stvarno stanje ovih maskuliniteta može biti značajno u razumijevanju savremenog ladizma u društvenim i seksualnim prostorima.

Sva ova pitanja koja se ukrštaju usložnjavaju tumačenja bjelačkog ladizma savremene srednje klase isključivo kao otpora feminizmu. Naravno, i to je na sceni, jer djevojčice i mlade žene iz bjelačke srednje klase sada često nadmašuju dječake i mladiće i utjelovljuju pouzdanu prilagodljivost koja je obavezna u savremenom zapošljavanju (Skelton, 2002; Williams i sar., 2008). Ideja da žene pobjeđuju u „bitici spolova“, koja je popularna u mnogim zapadnim zemljama, predstavlja ključni uokvirujući faktor u odnosu na „momačku kulturu“ (Phipps i Young, 2015b), kao i retroseksizam općenito. U okviru ovog narativa, uspješna bjelkinja iz srednje klase postaje univerzalna, dok se zanemaruju dokazi da mnoge orodnjene neravnopravnosti opstaju i da se žene iz manjinskih grupa i dalje muče (Karamessini i Rubery, 2013). Osim toga, ne uzima se u obzir činjenica da maskulinizirane vrijednosti i strukture moći u obrazovanju i dalje postoje (Skelton, 2002; Leathwood i Read, 2009). Takve senzacionalističke ideje o „krizi maskuliniteta“ za koje se smatralo da su potaknute unapređenjima ženskih prava imale su značajan uticaj na politiku i popularnu debatu (Skelton, 2002; Francis i Archer, 2005; Phipps, 2016), a u kontekstu ovih ideja, postoje dokazi da su bijele dječake iz srednje klase roditelji držali pod staklenim zvonom, smatrajući da su krhki i ugroženi (Williams i sar., 2008).

Gledano sa više saosjećanja, manifestacije ladizma mogu se posmatrati kao otpuštanje pritiska za bijele mladiće iz srednje klase koji se možda bore da zaposjednu neoliberalne obrazovne subjektivitete, ili reakcija protiv tetošenja od strane pretjerano zaštitnički nastrojenih roditelja. Ovaj potencijalni element pobune daje kontinuitet u slučaju radničke klase; međutim, *osjećaj* viktimizacije među privilegiranimima ne znači da je do nje zaista i došlo. Osim toga, ovaj narativ o opresiji nedavno su koristile dominantne klase kako bi stekle veliku političku prednost u raspravama o „slobodi govora“ u kampusima u Americi i UK, u kojima se „momačka kultura“ branila kao oblik seksualnog samoizražavanja u represivnom i ugnjetavanom društvu (pogledati npr. Hayes, 2013; O’Neill, 2014; Palmer, 2015). Treba priznati da su radikalne feminističke inicijative fokusirane na seksualno nasilje u prošlosti bile dio moralističkih i prozatorskih agendi; o tome će se govoriti u nastavku ovog poglavlja (Bumiller, 2009; Phipps, 2014). Međutim, ovim se ladizam ne želi pozicionirati kao progresivan, jer se zapravo radi o reakcionarnoj pojavi.

Ukrštanja patrijarhata, neoliberalizma i zatvorskog feminizma

Također, činjenica da se bijela srednja klasa i elitni maskuliniteti često smatraju usklađenim sa savremenim kontekstom korporativnog neoliberalizma (Connell, 2005; McGuire i sar., 2014) dovodi u pitanje generalizirani narativ o „krizi maskuliniteta“. U našem radu na temu ladizma, oslanjajući se na istraživanja o tome kako norme individualizma, konkurencija i konzumerizam oblikuju i preoblikuju seksualnosti (Gill i Donaghue, 2013), Isabel Young i ja tvrdimo da on utjelovljuje neoliberalne racionalnosti

kroz svoje karakteristične seksualizirane osvrte (Phipps i Young, 2015b). Mnogi elementi studentskih „momačkih kultura“ nisu novi; međutim, konvencionalne patrijarhalne načine ispoljavanja mizoginije i nadmetanja (Jackson, 2010) preoblikovale su neoliberalne vrijednosti u univerzitetском okruženju. Tvrdimo da se tržišno-politička racionalnost neoliberalizma (Brown, 2006), koja je postala dominantna u akademskoj domeni (Lynch, 2006; Ball, 2012), može posmatrati u okviru momačkih performativnih režima.

U okviru ladizma savremene srednje klase, starije prakse poput legendarne „pojebi brucoskinju“ postoje uz intenzivnije neoliberalizirane sisteme praćenja i odmjeravanja, poput planiranja seksualnih osvajanja i ocjenjivanja žena prema seksualnoj privlačnosti. U našem istraživanju je istaknuto mnoštvo različitih matrica i praksi seksualnog bodovanja u kojima muškarci procjenjuju žene. Jedna je razotkrivena u maju 2013. godine, kada se pojavilo nekoliko Facebook stranica pod nazivom „Ocijeni svoju jebačinu“, koje su bile povezane sa različitim univerzitetima, a „lajkalo“ ih je preko 20.000 korisnika ove društvene mreže tokom 72 sata prije nego što su ih administratori izbrisali (Dato, 2013). Isto tako, tradicionalniji oblici muških privilegija iznova su stavljeni u okvire ovih kultura mladih, čime se proširuje ideja o „posjedovanju“ žena idejom o maksimalnom uvećavanju seksualnog kapitala. To opet odražava ideju o postizanju maksimalnih rezultata minimalnim naporima na kojoj se sada temelji konzumiranje obrazovanja (Molesworth i sar., 2009). Može se reći da dominantna „postignuća bez napora“ koja karakteriziraju ladizam srednje klase u obrazovnim kontekstima (Jackson, 2003; Jackson i Dempster, 2009) animiraju i potragu za „lakim“ ženama.

Jednako kao što uokviruju savremeni studentski ladizam, neoliberalni i patrijarhalni univerziteti složno zanemaruju uznemiravanje i nasilje koje može proizaći iz njega. U SAD, gdje su tržišta visokog obrazovanja dobro uspostavljena, usprkos zakonodavnom okviru kojim je propisano objavljivanje statističkih podataka o krivičnim djelima počinjenim u kampusima (Phipps i Smith, 2012), ustanove su kritizirane zbog prikrivanja ili ohrabriranja studentica da odustanu od prijave kako bi se sačuvao ugled u toj konkurentnoj oblasti (Sack, 2012). To je zabilježeno i u UK (Younis, 2014), a privatiziranje ključnih usluga kao što su osiguravanje kampusa i podrška i savjetovanje studenata (Williams, 2011) ugroziti će sigurnost studenata i kvalitet pastoralne podrške. „Kultura pretis-lonca“ koja se razvija među članovima akademske zajednice (Grove, 2012) i strahovi od kazualizacije (Lynch, 2006) također stvaraju individualizam koji može značiti da akademsko osoblje skreće pogled na drugu stranu pokušavajući zadržati naša radna mjesta (u najboljem slučaju) i unaprijediti naše karijere (u najgorem).

Kada univerziteti poduzmu mjere, obično su one individualističke i kaznene, ne rješavaju korijene problema i nose ogroman potencijal da povećaju druge vrste neravnopravnosti. Pozivi na takve mjere u SAD-u, prikazani u filmu „The Hunting Ground“ iz 2015. godine, zasnovani su na istraživanju koje je proveo Lisak (2008), koji tvrdi da krivična djela u kampusima vrši šačica nasilnih sociopata koji „mame“ svoje žrtve i prisiljavaju ih i zastrašuju kako bi se pokorile. Međutim, ove tvrdnje su osporavane; prvobitni rad Lisaka i Millera (2002) zasnivao se na četiri različite studentske disertacije, a nijedna se nije konkretno bavila seksualnim napadima u kampusima. Također, u radu nije napravljena razlika između napada na različite žrtve i višestrukih napada na istu osobu (LeFauve, 2015). Za razliku od ove slike nasilnog serijskog silovatelja, teoretiziranje u ovom poglavlju ukazuje na to da mnoga djela seksualnog nasilja na univerzitetima potiču iz različitih situacija u kojima se spontano prelazi granica, a koje

su oblikovane intersekcionalnim kulturama maskuliniteta i omogućene patrijarhalnim i neoliberalnim racionalnostima ustanove. Pristup zasnovan na odmazdi i restituciji koji je ugrađen u ove okvire možda je potpuno neprimjeren u ovom kontekstu.

Osim toga, postoje važna intersekcionalna pitanja o pozivima na uvođenje zatvorskih sistema, bilo unutar ili izvan ustanova, koji mogu biti prepuni rasizma, klasizma i drugih nepravdi. Tu se sastaju radikalni feministički i neoliberalni modeli, a od 1980-ih godina, crne feministkinje su kritizirale radikalna feministička teoretiziranja o seksualnom nasilju zbog sve brojnijih nekritičkih apeliranja na državne aparate koji su bili duboko upleteni u rasističku opresiju (pogledati npr. Carby, 1982; Davis, (1981) 2011; Crenshaw, 1991). Pružanje usluga inspirirano radikalnim feminizmom također je osporavano zbog preuzimanja, a u nekim slučajevima i aktivne saradnje sa neoliberalnim programima kontrole kriminala, koji su se fokusirali na kriminalizaciju određenih grupa muškaraca (obično crnaca i pripadnika radničke klase) u službi zaštite određenih vrsta žena (obično bjelkinja, pripadnica srednje klase) (Bumiller, 2009).

Elizabeth Bernstein (2010) je smislila frazu „zatvorski feminizam“ kako bi opisala ove odnose između prilično jednodimenzionalne rodne teorije i neoliberalnih projekata koji, štiteći bjelkinje iz srednje klase, pojačavaju dominaciju drugih. Takva intersekcionalna analiza se treba primijeniti i na okvire politika i intervencije u visokom obrazovanju; potrebno je postaviti pitanja o tome ko bi se u njima mogao definirati kao nasilan, staviti pod nadzor i kažnjavati, a ko će se smatrati vrijednim zaštite.

Jednako kao što se crnci i dječaci i mladići iz radničke klase češće optužuju za „remećenje rada“ u učionici (Monroe, 2005; McDowell, 20017),⁴ prikazivanje ovih muškaraca inherentno seksualno agresivnijim od njihovih bijelih vršnjaka iz srednje klase (pogledati npr. Phipps, 2009; Roberts, 2013; McGuire i sar., 2014) moglo bi se odraziti na primjenu disciplinskih pravila. Ovim kaznenim pristupima nedostaje i pedagoški element, što je odraz bezdušnosti neoliberalne ustanove koja nije posvećena studentskoj dobrobiti, niti stvaranju zdravih i pozitivnih zajednica. Dakle, intersekcionalnost se treba ugraditi u naše teorije o ladiizmu i pokušaje bavljenja tim problemom.

Zaključak

Savremeni studentski ladiizam se može posmatrati kao korištenje moći i privilegija preko mnogih linija koje se ukrštaju. To znači da su radikalni feministički okviri korisni, ali nepotpuni; moramo uzeti u obzir univerzalnost muškog nasilja nad ženama, ali i istražiti razlike koje proizvode određene muške kulture i oblike i iskustva nasilja u specifičnim kontekstima. Studentska „momačka kultura“ također je odraz ukrštanja patrijarhata i neoliberalizma, a u pokušajima da se bavimo ovim problemom potrebno je uzeti u obzir i to kako je on institucionalno i strukturno uokviren, umjesto da pribjegavamo individualističkim pristupima koji su ugrađeni u neoliberalne racionalnosti i po prirodi kazneni, a ne pedagoški.

Bilješke

1 Ovo poglavlje je prvobitno objavljeno kao 13. poglavlje u izdanju N. Lombard (ed) (2018) *The Routledge Handbook of Gender and Violence*, Routledge: Oxford, s. 171.-182.

2 Kako ističe Davis (1981 (2011): 180), prevladavajuća konstrukcija „silovatelja iz policijskih izvještaja“ kao crnca i njena funkcija u strukturama rasističke opresije općenito je ignorirana.

3 U istraživanju koje su provele Jackson i Sundaram (2015) utvrđeno je da je ladizam u učionici bio češći na univerzitetima sa nižim kriterijima za upis, a to su uglavnom oni sa raznolikijim sastavom razreda (Sutton Trust, 2011).

4 To se odnosi i na mlade crkinje (pogledati Morris, 2007). Osim toga, zbog prevladavajućih stereotipa o crkinjama kao agresivnim i pretjerano seksualnim, manja je šansa da će one predstavljati „idealnu žrtvu“ u krivičnopravnom smislu (Phipps, 2009), što predstavlja nejednakost koja je možda preslikana i na univerzitetsko okruženje.

Reference

AFP (2013) „Beer Holder Slogan Wins „Ernies“ Sexism Prize“, *The Australian*, www.theaustralian.com.au/news/nation/beer-holder-slogan-wins-ernies-sexism-prize/story-e6frg6nf-1226736840058

Ahmed, L. (1992) *Women and Gender in Islam: Historical Roots of a Modern Debate*, New Haven, CT: Yale University Press.

Anderson, E. and McGuire R. (2010) „Inclusive Masculinity Theory and the Gendered Politics of Men’s Rugby“, *Journal of Gender Studies*, 19 (3): 249-61.

Ball, S. (2012) „Performativity, commodification and commitment: An I-spy guide to the neoliberal university“, *British Journal of Educational Studies*, 60 (1): 17-28.

Barnes, C. (2012) „It’s No Laughing Matter... Boys’ Humour and the Performance of Defensive Masculinities in the Classroom“, *Journal of Gender Studies*, 21 (3): 239-51.

Bernstein, E. (2010) „Militarized Humanitarianism Meets Carceral Feminism: The Politics of Sex, Rights, and Freedom in Contemporary Anti-trafficking Campaigns“, *Signs*, 36 (1): 45-72.

Bhattacharyya, G. (2008) *Dangerous Brown Men: Exploiting Sex, Violence and Feminism in the War on Terror*, London: Zed Books.

Bridges, T. (2014) „A Very “Gay” Straight? Hybrid Masculinities, Sexual Aesthetics, and the Changing Relationship between Masculinity and Homophobia“, *Gender & Society*, 28 (1): 58-82.

Brown, W. (2006) „American nightmare: Neoliberalism, neoconservatism, and de-democratization“, *Political Theory*, 34 (6): 690-714.

Brownmiller, S. (1975) *Against Our Will: Men, Women and Rape*, London: Penguin.

Bumiller, K. (2009) *In an Abusive State: How Neoliberalism Appropriated the Feminist Movement against Sexual Violence*, Durham, NC: Duke University Press.

Burgoyne, M. (2011) "Yale Bans "No Means Yes" Fraternity for Five Years", *Ms Magazine* blog, 18 May, <http://msmagazine.com/blog/2011/05/18/yale-bans-no-means-yes-fraternity-for-five-years/>

Cahill, A.J. (2001) *Rethinking Rape*, Ithaca, NY: Cornell University Press.

Carby, Hazel (1982) "White Woman Listen! Black Feminism and the Boundaries of Sisterhood". In *Centre for Contemporary Cultural Studies, Empire Strikes Back: race and racism in 70s Britain*, London: Hutchinson.

Chrisler, J.C, Bacher, J.E, Bangali, A.M, Campagna, A.J. and McKeigue. A.C. (2012) "A Quick and Dirty Tour of Misogynistic Bro Culture", *Sex Roles*, 66 (11-12): 810-11.

Chudasama R.K, Kadri, A.M, Zalavadiya, D, Joshi, N, Bhola, C, and Verma, M. (2013) "Attitude and Myths Towards Rape among Medical Students in Rajkot, India," *Online Journal of Health and Allied Sciences* 12(3): 1-6.

Collins, P.H. (1998) "It's All in the Family: Intersections of Gender, Race, and Nation", *Hypatia*, 13 (3): 62-82.

Connell, R.W. (2005) *Masculinities*, second edition, Berkeley: University of California Press.

Crenshaw, K. (1991) "Mapping the Margins: Intersectionality, Identity Politics, and Violence against Women of Color," *Stanford Law Review*, 43 (6): 1241-99. doi:10.2307/1229039

Datoo, S. (2013) "Facebook just Deleted Every University's "Rate Your Shag" Page", *Buzzfeed*, 28 May, www.buzzfeed.com/sirajdatoo/facebook-just-deleted-all-of-the-rate-your-shag-pa-9o1f

Davis, A.Y. ((1981) 2011) *Women, Race & Class*, New York: Knopf Doubleday Publishing Group.

Dugan, J.P, Kusel, M.L. and Simounet, D.M. (2012) "Transgender College Students: An Exploratory Study of Perceptions, Engagement, and Educational Outcomes", *Journal of College Student Development*, 53 (5): 719-36.

Dworkin, A. (1976) *Our Blood: Prophecies and Discourses on Sexual Politics*, New York: Perigee.

Feltes, T, List, K, Schneider, R, Hofker, S, Balloni, A, Bisi, R, Sette, R, Czapska, J, Klosa, M, Lesinska, E, Bodelon, E, Igareda, N, Casas, G, Stenning, P, Mitra-Kahn, T, and Gunby, C. (2012) *Gender-Based Violence, Stalking, and Fear of Crime*, Bochum: Ruhr-Universität Bochum.

Francis, B. and Archer, L. (2005) "Negotiating the Dichotomy of Boffin and Triad: British-Chinese Pupils' Constructions of "laddism", *The Sociological Review*, 53 (3): 495-521.

Gage, A.J. (2015) "Exposure to Spousal Violence in the Family, Attitudes and Dating Violence Perpetration Among High School Students in Port-Au-Prince", *Journal of Interpersonal Violence*, 13 (14): 2445-74, <https://doi.org/10.1177%2F0886260515576971>

Gill, R. and Donaghue, N. (2013) "As if postfeminism had come true", in S. Madhok, A. Phillips and K. Wilson (eds) *Gender, Agency and Coercion*, Basingstoke: Palgrave Macmillan, pp 240-58.

Griffin, S. (1971) "Rape: The All-American Crime", *Ramparts*, 10: 26-35.

Grove, J. (2012) "Stressed Academics are ready to blow in pressure-cooker culture", *Times Higher Education*, 4 October.

Hall, R. (1985) *Ask Any Woman: A London Inquiry into Rape and Sexual Assault*, Report of the Women's Safety Survey conducted by Women Against Rape, Bristol: Falling Wall Press.

Hanisch, C. (1971) "The Personal Is Political". Archive text available at: <http://www.carolhanisch.org/CHwritings/PIP.html>

Hayes, P. (2013) "The NUS's prissy war on "lad culture", *Spiked*, 10 April, [www.spiked-online.com/newsite/article/nus/13517Heldman, C. and Brown, B. \(2014\) "Why Colleges Won't \(really\) Address Rape Culture", *Ms Magazine* blog, 8 October, <http://msmagazine.com/blog/2014/10/08/why-colleges-wont-really-address-rape-culture>](http://www.spiked-online.com/newsite/article/nus/13517Heldman, C. and Brown, B. (2014))

hooks, b. (1981) *Ain't I a Woman: Black Women and Feminism*, Boston: South End Press.

Jackson, C. (2003) "Motives for "laddishness" at school: Fear of failure and fear of the "feminine", *British Educational Research Journal*, 29(4): 583-98.

Jackson, C. (2010) "I've sort of been laddish with them – one of the gang": teachers' perceptions of "laddish" boys and how to deal with them," *Gender and Education*, 22 (5): 505-19.

Jackson, C. and Dempster, S. (2009) "I sat back on my computer ... with a bottle of whisky next to me": Constructing "cool" masculinity through "effortless" achievement in secondary and higher education", *Journal of Gender Studies*, 18 (4): 341-56.

Jackson, C. and Sundaram, V. (2015) *Is "Lad Culture" a Problem in Higher Education? Exploring the Perspectives of Staff Working in UK Universities*, London: Society for Research into Higher Education.

Jackson, C, Dempster, S, and Pollard, L. (2015) "They just don't seem to really care, they just think it's cool to sit there and talk": Laddism in university teaching-learning contexts", *Educational Review*, 67 (3): 300-14.

Jennings, W.G, Park, M, Tomsich, E.A, Gover, A.R. and Akers, R.L. (2011) "Assessing the Overlap in Dating Violence Perpetration and Victimization Among South Korean College Students: The Influence of Social Learning and Self-Control", *American Journal of Criminal Justice*, 36 (2): 188-206.

Jones, H. and Cook, K. (2008) *Rape Crisis: Responding to Sexual Violence*, Lyme Regis: Russell House Publishing.

Karamessini, M. and Rubery, J. (2013) *Women and Austerity: The Economic Crisis and the Future for Gender Equality*, Oxford: Routledge.

Kelly, L. (1988) *Surviving Sexual Violence*, Chichester: John Wiley & Sons.

Kelly, L, Temkin, J. and Griffiths, S. (2006) "Section 41: An Evaluation of New Legislation Limiting Sexual History Evidence in Rape Trials (Home Office Online Report 20/06)", London: HMSO, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.628.3925&rep=rep1&type=pdf>

Leathwood, C, Read, B. and Society for Research into Higher Education (2009) *Gender and the Changing Face of Higher Education: A Feminized Future?* Maidenhead, Berkshire: Society for Research into Higher Education/Open University Press.

Lees, S. (1996) *Carnal Knowledge: Rape on Trial*, London: Hamish Hamilton.

LeFauve, L.M. (2015) "Campus rape expert can't answer basic questions about his sources", *Reason*, 28 July.

Lehrer, J.A, Lehrer, E.L, and Koss, M.P. (2013) "Sexual and Dating Violence among Adolescents and Young Adults in Chile: A Review of Findings from a Survey of University Students", *Culture, Health & Sexuality*, 15 (1): 1-14.

Lisak, D. (2008) and Miller, P.M. (2002) "Repeat rape and multiple offending among undetected rapists", *Violence and Victims*, 17 (1): 73-84.

Lynch, K. (2006) "Neo-liberalism and marketisation: The implications for higher education", *European Educational Research Journal*, 5(1): 1-17.

MacKinnon, C.A. (1989) *Toward a Feminist Theory of the State*, Cambridge, MA: Harvard University Press.

McDowell, L. (2007) "Respect, Deference, Respectability and Place: What Is the Problem With/for Working Class Boys?" *Geoforum*, 38 (2): 276-86. doi:10.1016/j.geoforum.2006.09.006.

McGuire, D.L. (2011) *At the Dark End of the Street: Black Women, Rape, and Resistance-a New History of the Civil Rights Movement from Rosa Parks to the Rise of Black Power*, London: Vintage Books.

McGuire, K.M, Berhanu, J, Davis, C.H.F. and Harper, S.R. (2014) "In Search of Progressive Black Masculinities Critical Self-Reflections on Gender Identity Development among Black Undergraduate Men", *Men and Masculinities*, 17 (3): 253-77, doi:10.1177/1097184X13514055

Mohanty, C.T. (1988) "Under Western Eyes: Feminist Scholarship and Colonial Discourses", *Feminist Review*, 30: 61-88, doi:10.2307/1395054

Molesworth, M, Nixon, E. and Scullion, R. (2009) "Having, being and higher education: The marketisation of the university and the transformation of student into consumer", *Teaching in Higher Education*, 14 (3): 277-87.

Monroe, C.R. (2005) "Why Are "Bad Boys" Always Black? Causes of Disproportionality in School Discipline and Recommendations for Change", *The Clearing House*, 79(1): 45-50.

Morris, E.W. (2007) "'Ladies' or 'Loudies?'" Perceptions and Experiences of Black Girls in Classrooms", *Youth and Society*, 38 (4): 490-515.

Muir, K.B. and Seitz, T. (2004) "Machismo, Misogyny, and Homophobia in a Male Athletic Subculture: A Participant-Observation Study of Deviant Rituals in Collegiate Rugby", *Deviant Behavior*, 25 (4): 303-27.

Nahar, P, van Reeuwijk, M. and Reis, R. (2013) "Contextualising Sexual Harassment of Adolescent Girls in Bangladesh", *Reproductive Health Matters*, 21 (41): 78-86.

National Union of Students (NUS) (2010) *Hidden Marks: A Study of Women Students' Experiences of Harassment, Stalking, Violence and Sexual Assault*, London: NUS.

NUS (2013) *That's What She Said: Women Students' Experiences of "Lad Culture" at Universities*, London: NUS.

Ngyen, T.T, Morinaga, Y, Frieze, I.H, Cheng, J, Li, M, Doi, A, Hirai, T, Joo, E, and Li, C. (2013) "College Students' Perceptions of Intimate Partner Violence: A Comparative Study of Japan, China, and the United States", *International Journal of Conflict and Violence*, 7 (2): 261-73.

O'Neill, B. (2014) "The Moral McCarthyism of the War on Lads", *Spiked*, 8 October, www.spiked-online.com/freespeechnow/fsn_article/the-moral-mccarthyism-of-the-war-on-lads

Osborne, R.L. (1995) "The Continuum of Violence against Women in Canadian Universities: Toward a New Understanding of the Chilly Campus Climate", *Women's Studies International Forum*, 18 (5-6): 637-46.

Palmer, J. (2015) "The real victim of "rape culture"? Free speech", *Spiked* 23 April, www.spiked-online.com/newsite/article/the-real-victim-of-rape-culture-free-speech/16901

Phillips, R. (2006) "Undoing an Activist Response: Feminism and the Australian Government's Domestic Violence Policy", *Critical Social Policy*, 26 (1): 192-219, doi:10.1177/0261018306059771

Phipps, A. (2009) "Rape and Respectability: Ideas about Sexual Violence and Social Class," *Sociology*, 43 (4): 667-83, doi:10.1177/0038038509105414

Phipps, A. (2014) *The Politics of the Body: Gender in a Neoliberal and Neoconservative Age*, Cambridge: Polity Press.

Phipps, A. (2016) "(Re)theorising laddish masculinities in higher education", *Gender and Education*, 29 (7): 815-30, doi:10.1080/09540253.2016.1171298

Phipps, A. and Smith, G. (2012) "Violence against Women Students in the UK: Time to Take Action", *Gender and Education*, 24 (4): 357-73, doi:10.1080/09540253.2011.628928

Phipps, A. and Young, I. (2015a) "Neoliberalisation and "Lad Cultures" in Higher Education", *Sociology*, 49 (2): 305-22.

Phipps, A. and Young, I. (2015b) "Lad Culture" in Higher Education: Agency in the Sexualization Debates", *Sexualities*, 18 (4): 459-79.

Rankin, S. and Beemyn, G. (2012) "Beyond a Binary: The Lives of Gender-Nonconforming Youth", *About Campus*, 17 (4): 2-10.

Roberts, S. (2013) "Boys Will Be Boys ... Won't They? Change and Continuities in Contemporary Young Working-Class Masculinities", *Sociology*, 47 (4): 671-86, doi:10.1177/0038038512453791

Russell, D.E. (1983) "The Prevalence and Incidence of Forcible Rape of Females," *Victimology*, 7: 81-93.

Sack, K. (2012) "Reform campus rape policy to prevent complaints becoming a "second assault", *Observer*, 18 November.

Serano, J. (2009) *Whipping Girl: A Transsexual Woman on Sexism and the Scapegoating of Femininity*, Emeryville, CA: Seal Press.

Skeggs, B. (1997) *Formations of Class & Gender: Becoming Respectable*, London: SAGE.

Skelton, C. (2002) "The "Feminisation of Schooling" or "Re-Masculinising" Primary education?" *International Studies in Sociology of Education*, 12 (1): 77-96.

Sutton Trust (2011) *Degrees of Success: University Chances by Individual School*, London: Sutton Trust.

Sweeney, B. (2014) "To Sexually Perform or Protect: Masculine Identity Construction and Perceptions of Women's Sexuality on a University Campus in the Midwestern USA", *Gender, Place & Culture*, 21 (9): 1108-24.

Takash, H, Ghaith, S. and Hammouri, H. (2013) "Irrational Beliefs About Family Violence: A Pilot Study Within Jordanian University Students", *Journal of Family Violence*, 28 (6): 595-601.

Valenti, J. (2014) "Frat Brothers Rape 300% More. One in 5 Women Is Sexually Assaulted on Campus. Should We Ban Frats?" *Guardian*, 24 September.

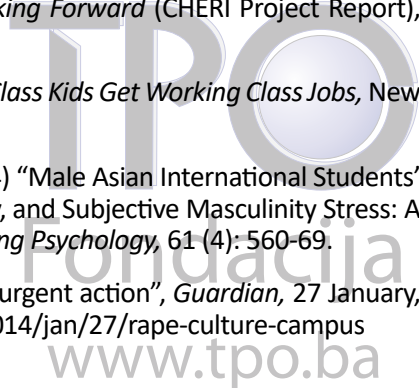
Williams, K, Jamieson, F. and Hollingworth, S. (2008) "He was a bit of a delicate thing": white middle-class boys, gender, school choice and parental anxiety", *Gender and Education*, 20 (4): 399-408.

Williams, R. (2011) "Supporting students in a time of change", in *Higher Education and Society in Changing Times: Looking Back and Looking Forward* (CHERI Project Report), Buckingham: Open University, pp 46-53.

Willis, P.E. (1977) *Learning to Labor: How Working Class Kids Get Working Class Jobs*, New York: Columbia University Press.

Wong, Y.J, Tsai, P.C, Liu, T, Zhu Q. and Wei, M. (2014) "Male Asian International Students' Perceived Racial Discrimination, Masculine Identity, and Subjective Masculinity Stress: A Moderated Mediation Model", *Journal of Counselling Psychology*, 61 (4): 560-69.

Youins, J. (2014) "Rape culture at university needs urgent action", *Guardian*, 27 January, www.theguardian.com/education/mortarboard/2014/jan/27/rape-culture-campus

Fondacija

www.tpo.ba

Drugi dio:

Historija i politika obrazovnih intervencija protiv rodno zasnovanog nasilja u međunarodnim kontekstima

Seksualno nasilje u kampusima američkih koledža: historija i izazovi

Renate Klein

U Sjedinjenim Američkim Državama, istraživanja o seksualnom nasilju u kampusima počinju od 1950-ih godina (Kamin, 1957; Kirkpatrick i Kanin, 1957). Uslijedile su brojne studije (Fisher, Daigle i Cullen, 2010), a u kampusima širom zemlje sukcesivno su uvedeni programi za prevenciju silovanja. Američki kongres je dao svoj doprinos usvajanjem saveznog zakonodavstva, Bijela kuća se angažirala na rješavanju problema 2014. godine¹, a medijsko izvještavanje o skandalima sa seksualnim napadima u kampusima je intenzivirano. Ipak, problem je i dalje prisutan. Teško je odgovoriti zbog čega je to tako. Ovo poglavlje ima tri glavne poente:

1. Potrebno je zauzeti historijsku perspektivu kako bi se vidjelo gdje su se stvari mijenjale, a gdje nisu.
2. Iako mnogo toga znamo o viktimizaciji, nedovoljno razumijemo uzajamno djelovanje dinamike počinjenja, kulture kampusa i institucionalnog upravljanja.
3. Trenutni naglasak politika na prijavljivanju je problematičan zato što ignorira većinu onoga što znamo o prijavljivanju krivičnih djela, a ne dovodi u pitanje ni počinjenje ni upravljanje univerzitetima.

Korišteni pojmovi

U ovom poglavlju naizmjenično se koriste pojmovi visokoobrazovna ustanova, koledž i univerzitet koji se prvenstveno odnose na četverogodišnje obrazovne ustanove u SAD-u na kojima se stiču napredne diplome (obično se zvanje *bachelora* stiče nakon četverogodišnjeg dodiplomskog programa; za magisterij su potrebne dodatne dvije godine školovanja). Izraz „u kampusu“ koristi se kada se govori o seksualiziranim oblicima nasilja u kontekstu visokog obrazovanja, bilo da se incidenti dešavaju u prostorijama univerziteta ili izvan njih. Bez obzira na mjesto, učešće studenata ili osoblja pokreće pitanja o odgovornosti univerziteta i njegovoj sposobnosti da intervenira, podrži i zaštiti. Kada se govori o specifičnim nalazima, koristi se terminologija autorica. Inače se pojam „seksualizirani oblici nasilja“ koristi za širok raspon ponašanja, od seksualiziranih SMS poruka do silovanja. Obuhvatanje takvog raspona jednim širokim pojmom ima svoje prednosti i nedostatke. Široki pojmovi omogućavaju sveobuhvatnu analizu koja razmatra različite obrasce ponašanja i povezuje rasprave o kampusima sa širim pitanjima seksualnog nasilja u savremenim društvima. Međutim, širi pojmovi mogu biti manje korisni kod praktičnih intervencija. Određena djela zahtijevaju prilagođene intervencije kojima je potreban konkretan naziv. Kada se govori o problemu seksualiziranih oblika nasilja ili seksualnom nasilju općenito i njegovoj prevenciji, to također znači da se svi njegovi vidovi trebaju ozbiljno shvatiti, od naizgled banalnih do otvoreno brutalnih. To ne znači da ova djela imaju isti uticaj na žrtve. Stvarni uticaj

zavisi od osobe, individualnog, društvenog i kulturnog konteksta. Međutim, važno je prepoznati da su čak i naizgled manji incidenti seksualnog uznemiravanja ozbiljni zato što stvaraju diskriminatorna okruženja koja podrivaju akademsko učenje, lični razvoj i društvenu ravnopravnost. Aktuelni predsjednik SAD-a zvanično je iznosio uznemirujuće mizogine opaske o seksualnoj agresiji muškaraca nad ženama. Njegov uspjeh na izborima pokazuje da značajan broj glasača, uključujući žene, oprašta ili banalizira seksualizirane oblike nasilja. Imajući u vidu takve stavove, važno je naglasiti ozbiljnost cjelokupnog spektra seksualne agresije, od uvreda na internetu do fizičkih napada. Pojam „nedolično seksualno ponašanje“ koji se često koristi u raspravama o kampusima nije zadovoljavajući zato što silovanje smješta u okvir studentskih kodeksa ponašanja, zajedno sa prijestupima kao što su pijenje piva na javnom mjestu ili prepisivanje na testu.

Potom se detaljno opisuje jedno veoma rano istraživanje, zato što pruža osnovu za razmatranje napretka i stagniranja koje je uslijedilo. Nakon toga slijedi rasprava o viktimizaciji i počinjenju, koja dovodi u pitanje uokvirivanje politika i trenutni fokus na prijavljivanju krivičnih djela.

Počeci

Godine 1957, Clifford Kirkpatrick i Eugene Kanin objavili su dvije studije koje su predstavljale pionirska istraživanja o seksualnom nasilju u kampusima. Ove studije pokazuju da se na neki način malo toga promijenilo u proteklih 50 godina; muške kulture seksualne agresije nad ženama i dalje opstaju, nedovoljno prijavljivanje od strane žrtava i dalje predstavlja problem, društvene mreže žrtava i počinilaca igraju ulogu, a učestalost je možda i dalje slična, iako je to teško utvrditi zbog metodoloških razlika. Autori su dosta govorili o postojanju muške kulture seksualne agresije nad ženama. Ipak, čini se da to uzimaju zdravo za gotovo. Uz gorku akademsku ironiju, obje studije pokazuju kako seksističke pretpostavke mogu zaslijepiti istraživače i kada se radi o njihovim vlastitim nalazima, tako da oni direktno posmatraju mizogine prakse, a ipak ih ignoriraju u unapređenju „znanja“.

Prvi rad pod nazivom „Muška seksualna agresija u univerzitetskom kampusu“ objavljen je u poznatom akademskom časopisu *American Sociological Review*, a predstavljao je dio revolucionarnog istraživanja koje je provedeno prema najvišim akademskim standardima u to vrijeme (Kirkpatrick i Kanin, 1957). Sa današnjeg stanovišta, korišteni jezik je seksistički, a teoretskom okviru nedostaje rodna analiza, iako orodnjene neravnopravnosti naprosto „vrište“ sa napisanih stranica. Tokom 1950-ih godina, pokret za građanska prava je jačao, a feminizam drugog vala je bio u povojima; rod još nije bio analitička kategorija i nije bilo interseksionalnih okvira. Ipak, postojali su sociološki koncepti društvene stigme i iskorištavanja u neravnopravnim odnosima. Studiju su potaknule „prijave nekih slučajeva nasilne muške agresije, u kojima su oštećene djevojke nerado zahtijevale zaštitu i kažnjavanje“ (Kirkpatrick i Kanin, 1957: 52-3). Ovdje su dva zapažanja i danas relevantna; uprava univerziteta je znala za seksualno nasilje u kampusu, kao i da žrtve oklijevaju da im prijave napade.

Studija je predstavljala istraživanje među studenticama u jednom univerzitetskom kampusu. Dva ključna nalaza i ukupan sadržaj zaključaka i danas zvuče začuđujuće poznato. Prvo, slučajevi seksualnog nasilja (od neželjenog pipanja „iznad struka“ i

„ispod struka“ do pokušaja silovanja) bili su česti. Od 291 studentice, 162 (55,7%) su „navele da su napadnute (od strane studenata) najmanje jednom tokom akademske godine (1954–1955) sa određenim nivoom erotske intimnosti“ (Kirkpatrick i Kanin, 1957: 53). Drugo, većina napada (preko 90%) nije prijavljena nadležnim organima, kao ni nijedan pokušaj silovanja. Prva preporuka se fokusira na žrtvu; „djevojke koje pohađaju koledž trebaju se obučiti i dobiti dovoljno *informacija* kako bi se znale oslanjati na vlastite snage“ (s. 58, naglasak kao u originalu). Mjere koje se odnose na žrtve i danas su prioritete. Međutim, autori naglašavaju i to da „roditelji, vršnjačke grupe i formalne agencije trebaju djelovati kako bi se izbjegla stigmatizacija (žrtve)“ (s. 58). Nijedna preporuka se ne odnosi na počinioc (koji kao studenti također pripadaju vršnjačkim grupama koje bi trebale izbjegavati stigmatizaciju žrtve). Žrtve su i danas zabrinute zbog stigme i srama, politike protiv konzumacije alkohola mogu žrtve odvratiti od prijavljivanja, vršnjačke grupe nisu efikasne u obuzdavanju počinitelja, a službenici u kampusu koji su odgovorni za davanje savjeta često su isti oni koji su odgovorni i za kažnjavanje.

Djela su bila ozbiljna; 27% predstavljaju ono što danas nazivamo pokušajem silovanja. Žene su doživljavale niz emocija, uključujući jak bijes i strah, te krivnju i gađenje. Autori ignoriraju nalaze o bijesu, strahu i gađenju i fokusiraju se isključivo na krivnju. Ipak, usprkos njihovoj eksplicitnoj teoretskoj premisi da stigma može žrtve učiniti podložnijim iskorištavanju, oni ne povezuju ženski osjećaj krivnje zbog predbračnih seksualnih aktivnosti sa društvenim normama iz 1950-ih godina prema kojima se od mladih žena očekuje da ostanu nevine do braka. Umjesto toga, autori špekuliraju da ta krivnja može biti povezana sa emocionalnim angažmanom u vezama, a „moguće i s provokacijom“ (s. 57). U radu se nigdje ne navode empirijski dokazi o provokacijama ili nesporazumu. Postoje dokazi koji pokazuju da je veliki broj počinitelja pripadao bratstvu, ali autori u zaključku naglašavaju nesporazum, a ne kulturu bratstva. Taj tekst pokazuje kako duboko ukorijenjene pretpostavke o muškoj seksualnoj agresiji nad ženama ostaju neupitne usprkos kontradiktornim dokazima. Mala je šansa da će se samim činjenicama uspjeti iskorijeniti takve pretpostavke.

Kanin je u popratnoj studiji (1957) intervjuirao bruceškinje o njihovim iskustvima tokom završne godine srednje škole i ljeta prije upisa na univerzitet. Cilj studije je bio da se „testira hipoteza predložena u ranijem istraživanju“, odnosno „zaštitni uticaj porodice, provociranje agresivnih epizoda i situacijski faktori, kao što je uticaj alkohola i mjesto događaja“ (Kanin, 1957: 197). Zanimljivo je da „provokacija“ sada predstavlja hipotezu, iako Kirkpatrick i Kanin (1957) nisu pronašli nikakve dokaze o provokaciji. Spominje se i alkohol, iako ga Kirkpatrick i Kanin (1957) ne spominju. Od 262 mlade žene obuhvaćene Kaninovima istraživanjem (1957), 62% je prijavilo „agresivne epizode sa nekim nivoom erotske intimnosti“, uključujući 30% koje su prijavile pokušaj silovanja i nasilni pokušaj silovanja. Ukupno je samo 16% napada prijavljeno roditeljima ili drugim organima (10% pokušaja silovanja).

Kanin (1957) često spominje „muško seksualno iskorištavanje“ i „mušku kulturu“ koje ženama prijete „erotskom agresijom i taktikom iskorištavanja“ (s. 199). On piše da „u određenoj mjeri, i muške i ženske supkulture uključuju ideju da je žena na neki način ‘kriva’ za seksualnu agresiju“ (s. 201), dok mlade žene zapravo navode da one ničim nisu isprovocirale muškarce, nego su napadnute iznenada. Nevjerovatno je kako se muška seksistička kultura seksualne agresije i iskorištavanja eksplicitno spominje, ali se nikada ne priznaje kao centralni problem u seksualnom nasilju muškaraca nad ženama.

Viktimizacija

Mnogo toga se promijenilo od ovog ranog istraživanja. Inspirirane pokretom za građanska prava, feministkinje drugog vala su odbile uzeti diskriminaciju po osnovu spola zdravo za gotovo, a silovanje i druge oblike nasilja nad ženama su definirale kao neprihvatljive društvene probleme. Aktivistkinje za građanska prava i feministkinje su lobirale za zaustavljanje spolne diskriminacije u zapošljavanju i obrazovanju. Zahvaljujući njihovim naporima, saveznim zakonodavstvom s početka 1970-ih godina (Poglavlje IX Amandmana na Zakon o visokom obrazovanju) zabranjene su prakse diskriminacije po osnovu spola u čitavom obrazovnom sistemu, od vrtića do univerziteta. U studijama koje su među prvima uključile mjerenje i reprezentativno uzorkovanje, naučni istraživači i istraživačice su osmislili metodologije za procjenu „istinskog obima“ silovanja (Koss i sar., 1987: 162; Koss i Oros, 1982). Koss i sar. se u početku u svom radu nisu fokusirale na kampuse kao takve, nego su studente posmatrale kao predstavnike dobne grupe koja je pod visokim rizikom od počinjenja i viktimizacije. Tokom godina su se akumulirali dokazi iz različitih vrsta studija, uključujući nacionalna istraživanja među studenticama i studentima koledža (Fisher i sar., 2000; Koss i sar., 1987), studije ograničene na jedan kampus ili mali broj njih (Krebs i sar., 2007), te Nacionalno istraživanje o kriminalnoj viktimizaciji (NCVS) koje je obuhvatilo širu populaciju, ali pravi razliku između studenata i ostalih (Sinovich i Langton, 2014). Budući da je NCVS zamišljeno kao istraživanje o krivičnim djelima, ono koristi uže definicije silovanja i seksualnog napada i uža pitanja nego studije koje se fokusiraju na javno zdravlje i koriste šire definicije i konkretnija pitanja (Fisher i sar., 2000; Krebs i sar., 2007). Pored toga, različite studije su procjenjivale učestalost u različitim vremenskim periodima, npr. od navršenih 14 godina, tokom godine koja je prethodila istraživanju ili tokom pohađanja koledža. Procjene se razlikuju u skladu s tim. Na osnovu analize NCVS podataka iz perioda od 1995. do 2013. godine, Sinovich i Langton (2014) su procijenile da je učestalost silovanja i seksualnog napada iznosila 6,1 na 1.000 studentica i 7,6 na 1.000 ostalih u dobnoj grupi od 18 do 24 godine (u prethodnih 12 mjeseci). Koristeći duži period od navršenih 14 godina, Koss i sar. (1987) su navele da je 44% od 3.187 žena doživjelo neželjeni seksualni kontakt; 2% je silovano. Deset godina kasnije, Fisher i sar. (2000) su utvrdili da je 2,8% od 4.446 žena na koledžu doživjelo pokušaj silovanja ili silovanje u prethodnih sedam mjeseci. Budući da su neke žene viktimizirane više puta, stopa incidenata je bila veća (35,3 na 1.000 studentica) od stope viktimiziranih osoba (27,7 na 1.000 studentica).

Seksualizirani napadi mogu ostaviti ozbiljne posljedice po zdravlje i mentalno zdravlje (Centri za kontrolu i prevenciju bolesti, 2016). Uticaj na akademski uspjeh studentica i njihove šanse za zapošljavanje trebalo bi posebno zabrinjavati univerzitete, zbog niza dugoročnih problema uključujući depresiju, poremećaje prehrane, zloupotrebu alkohola ili droga, suicidalne misli, gubitak samopouzdanja, strah od izlaska iz kuće i teško sticanje povjerenja u druge (Feldes i sar., 2012; Horsman, 2006). Viktimizirane studentice bi mogle na sebe skrenuti pažnju univerzitetskog osoblja, ne zbog prijavljivanja nasilja, nego zbog zaostajanja u učenju (Freeman i Klein, 2012, 2013). Žrtve mogu izostajati s predavanja kako bi izbjegle počinioca, a neke i potpuno prekinuti visoko obrazovanje (Feldes i sar., 2012; Freeman i Klein, 2013). Seksualni napadi utiču na ocjene, a teže nasilje se povezuje s lošijim akademskim uspjehom (Jordan i sar., 2014).

Počinjenje

U istraživanjima o počinjenju zauzeta su dva različita pristupa; jedan se fokusira na ponašanje i stavove počinioca, a drugi na društvene kontekste koji mogu potaknuti silovanje (Buchwald i sar., 2005). Od 341 neoženjenog studenta koje je Kanin intervjuirao 1969. godine, 87 (25,5%) je navelo agresivne pokušaje snošaja tokom kojih je počinilac vidio da „žena reagira uvrijeđeno, npr. svađom, vrištanjem, plačem itd.“ (s. 13). Deceniju kasnije, Rapaport i Burkhart (1984) su utvrdili da je 28% od 190 studenata otkrilo da su nekada pokušali prisiliti ženu na spolni odnos; 15% je otkrilo da su silovali ženu. Koss i sar. (1985) su naveli da je 4,6% od 1.846 studenata otkrilo da su počinili silovanje. U radu Koss i sar. (1987), 19% studenata koledža je otkrilo da su nekad prisilili ženu na seksualni kontakt; 1% muškaraca je priznalo prisilnu oralnu ili analnu penetraciju.

U radu Lisaka i Millera (2002) navodi se da je 120 (6,4%) od ukupno 1.882 studenata priznalo silovanje ili seksualni napad ili pokušaj silovanja/seksualnog napada, što predstavlja tek djelić ukupnog uzorka. Navedenih 120 silovatelja priznali su da su počinili ukupno 483 silovanja. Od toga su 44 silovanja (9%) priznali muškarci koji su naveli da su samo jednom počinili silovanje. To znači da je preostalih 439 (91%) silovanja počinilo 76 višestrukih silovatelja. Dakle, može se zaključiti da je mala, ali ključna manjina studenata na koledžima odgovorna za veliku većinu silovanja. Međutim, Swartout i sar. (2015) tvrde da je pretjerani naglasak na serijskim silovateljima promašen. Na osnovu analize putanje ponašanja silovatelja tokom perioda od desetak godina, autori su utvrdili da je 10,8% (178) od ukupno 1.642 studenta koledža otkrilo da su počinili najmanje jedno silovanje od navršene 14. godine pa do završetka koledža. Tokom tog perioda, 93% silovatelja po vlastitom priznanju silovali su samo jednom ili su prestali nakon kratkog vremena; 2% su s vremenom silovali više. Međutim, tokom perioda na koledžu, samo 52% silovatelja su imala kratku putanju silovanja, a 15% je povećalo broj silovanja. Iako takve putanje još uvijek nisu jasne (Lussier i Cale, 2016), upućuju na uznemirujuću mogućnost da kampusi silovateljima nude okruženja i prilike koje inače ne bi imali. U kontekstu koledža, raspravama dominira bojazan zbog pretjeranog konzumiranja alkohola i uloge bratstva (Marine, 2016; Sanday, 2007) i sportskih odjela (Crosset, 2016). Uzajamni uticaji zloupotrebe droge, vršnjačkog pritiska, popularnosti i mizoginih praksi na zabavama i sportskim događajima stvaraju okruženja pogodna za silovanje zato što možda ohrabruju muškarce da budu seksualno agresivni, da ne poštuju žene i da se hvale svojim seksualnim osvajanjima pred drugim muškarcima. Bratstva i sportski odjeli također mogu zaštititi počinioca od ispitivanja, a žrtve koje su bile pijane ili drogirane predstavljaju lake mete za okrivljavanje, bilo da su drogu konzumirale svojevrijem ili su bile izmanipulirane, iako su konzumiranje droge i seksualno nasilje dva različita problema. Dakle, mizogini rituali i supkulture (Godenzi i sar., 2001; NUS, 2012) mogli bi oblikovati, potaknuti ili zahtijevati od studenata koji žele učestvovati da ispoljavaju upravo one mizogine, neprijateljske i agresivne stavove i ponašanja koja su zabilježena kod osuđenih silovatelja (Lisak i Miller, 2002). Takva okruženja mogu privući i muškarce koji su skloni nasilju nad ženama, zato što promoviraju zajedničke norme prema kojima je nasilje nad ženama prihvatljivo i počinioциma daju „paravan“ zahvaljujući kojem mogu proći nekažnjeno (DeKeseredy i Schwartz, 2013; Raghavan i sar., 2009; Silverman i Williamson, 1997). Ipak, još uvijek nije dobro shvaćeno kako okruženja pogodna za silovanje kao i stavovi u tom pravcu prerastaju u pravo silovanje, što vjerovatno uključuje kombinaciju više faktora (Hagemann-White i sar., 2010).

Seksističke kulture zabavljanja nastavile su se decenijama, podržane mitovima o silovanju i okrivljavanju žrtve (Burt, 1980). Kanin (1969) je jednostavno pretpostavio (1969) da „seksualnu agresiju provociraju žene“ i smatrao je da postoji „opravdana sumnja da je to tako“ (s. 17), iako nije imao empirijske dokaze. Uzeo je „zdravo za gotovo (...) da postoji dovoljan broj muške populacije koji će agresivno reagirati na provokativne žene“, ali umjesto istraživanja muške seksualne agresije, odlučio je da se „koncentrira na ponašanje žene i muške percepcije njenog ponašanja“ (s. 18). Mitovi o silovanju i okrivljavanju žrtve uključuju problematične ideje o „komunikaciji“ koje traju i dan-danas. Umjesto razmatranja muške seksualne agresije, žene se okrivljavaju zato što ne razumiju „mušku supkulturu“; „Neke žene, kojima nedostaje socijalizacije u muškoj supkulturi, nesvjesno se ponašaju provokativno“ (Kanin, 1969: 19). Žene se okrivljavaju zato što ne popuštaju očekivanjima muškaraca. Iako danas mlade žene otvorenije govore o seksu nego prije nekoliko decenija, i dalje opisuju da su kulture zabavljanja prožete okrivljavanjem žrtve i muškom agresijom (Mogilevsky, 2016).

Naše razumijevanje počinjenja dodatno ometa činjenica da ono što je počinjeno uključuje široku lepezu problematičnih ponašanja i radnji, od „manjeg“ seksualnog uznemiravanja do nasilnog silovanja. Tek će se utvrditi bolji način da se u terminologiji, metodologiji i politici ozbiljno shvati cijeli niz seksualiziranih prijestupa, bez odbacivanja bilo kog vida kao banalnog, ali i bez tretiranja svih oblika ovog djela na isti način. Pored toga, odgovor politike na seksualno nasilje, o kojem će se govoriti u nastavku, više se fokusirao na rizik od viktimizacije i način upravljanja tim rizikom, nego na rizik od počinjenja; u univerzitetskim politikama, počinioci su skoro nevidljivi (Iverson, 2016).

Smještanje problema u okvire zakona i politike

Bez obzira na značaj istraživanja, dva savezna propisa u SAD-u – Poglavlje IX i Zakon o kriminalnoj statistici u kampusima (*Clery Act*) – imala su jak uticaj na odgovor univerziteta na seksualno nasilje u kampusu. O oba propisa će se govoriti u nastavku, kao i o njihovim uticajima i ograničenjima. Koliko god da su ovi zakoni uticajni, također su doveli do relativno uskog fokusiranja na nasilje među studentima i formalno prijavljivanje krivičnih djela. Bio bi poželjan sveobuhvatniji pristup koji uzima u obzir i seksualno uznemiravanje osoblja, a time i cijelu grupu problematičnih praksi koje ukazuju na strukturnu neravnopravnost i izrabljivačke hijerarhije u visokoobrazovnim ustanovama i društvu u cjelini (Armstrong i sar., 2006; Marine, 2016; Weale i Batty, 2016) Zabrinjavajuće je što nedovoljno prijavljivanje seksualnog nasilja i dalje predstavlja složen društveni problem koji se vjerovatno neće riješiti zakonima.

Od šezdesetih godina, kada su mnoge visokoobrazovne ustanove još uvijek bile zatvorene za žene, pritisak pokreta za građanska prava i ženskih pokreta prisililo je Kongres da sukcesivno donese zakone o spolnoj i rasnoj diskriminaciji; Poglavlje VII Zakona o građanskim pravima iz 1964. godine kojim se zabranjuje diskriminacija u zapošljavanju po osnovu spola, rase, vjeroispovijesti i nacionalnog porijekla; Zakon o jednakim kreditnim mogućnostima iz 1974. kojim je ženama dozvoljeno da posjeduju kreditne kartice; Zakon o diskriminaciji po osnovu trudnoće iz 1978. godine kojim se zabranjuje otpuštanje zaposlenica koje zatrudne. Od 1972. godine, Poglavljem IX Amandmana o obrazovanju zabranjena je spolna diskriminacija u svim obrazovnim programima i

aktivnostima koje se financiraju sa saveznog nivoa (od vrtića do koledža, uključujući privatne ustanove koje primaju sredstva iz saveznih programa finansijske pomoći). Poglavlje IX se fokusira na jednak pristup obrazovnim mogućnostima za studente i studentice, a najpoznatiji je po svom uticaju na sportove na koledžu gdje je doveo do povećanja potrošnje na ženske sportove. „Glavni cilj Poglavlja IX je da se izbjegne korištenje saveznog novca za podršku spolnoj diskriminaciji u programima obrazovanja i građanima pruži efikasna zaštita od takvih praksi“.² Decenijama su se rasprave o seksualnom nasilju u kampusima skoro isključivo fokusirale na studente i provedbu Poglavlja IX, odvajajući to pitanje od seksualne diskriminacije zaposlenih i institucionalnih struktura koje su umiješane u sve vidove diskriminacije.

Prema Poglavlju IX, studenti i studentice mogu tužiti visokoobrazovne ustanove i tražiti odštetu, čime se nameće pitanje kada i prema kojem standardu odgovornosti se kampusi mogu smatrati odgovornim zato što nisu omogućili jednak pristup obrazovnim mogućnostima. Od sudske odluke iz 1998. godine, zakonski standard odgovornosti je *namjerna ravnodušnost* prema poznatim slučajevima seksualnog uznemiravanja (*Gebser v. Nezavisni školski okrug Lago Vista*, 524 U.S. 274, 290 (1998)). MacKinnon (2016) tvrdi da nije zakonski dovoljno fokusirati se samo na namjernu ravnodušnost prema poznatom uznemiravanju, zato što mnoge druge prakse doprinose nejednakom pristupu, kao što su neravnopravnost, hijerarhijski odnosi i okruženja koja pogoduju nasilju.

Ured za građanska prava (OCR) pri Ministarstvu obrazovanja SAD-a odgovoran je za primjenu Poglavlja IX. On daje smjernice visokoobrazovnim ustanovama i prijeti povlačenjem saveznih sredstava ako se utvrdi da kampusi krše zakon. OCR je 1997. godine seksualno uznemiravanje tumačio kao oblik spolne diskriminacije; 2001. godine naglasio je da je „sprečavanje i uklanjanje seksualnog uznemiravanja u školama ključno za osiguravanje sigurnog okruženja u kojem studenti mogu učiti“; a 2011. godine se konkretno bavio seksualnim nasiljem kao oblikom seksualnog uznemiravanja i spolne diskriminacije (OCR, 2011). Visokoobrazovne ustanove trebaju istražiti navode o seksualnom nasilju iako je njihova istraga možda u suprotnosti sa policijskim istragama. Visokoobrazovne ustanove saznaju za uznemiravanje preko „odgovornih zaposlenika“, koje OCR definira kao zaposlenike koji imaju

„autoritet da poduzmu mjere kako bi riješili problem uznemiravanja, koji imaju obavezu da nadležnim službenicima škole prijave seksualno uznemiravanje ili drugo nedolično ponašanje studenata ili osoblja, ili osobe za koje student može opravdano vjerovati da ima taj autoritet ili odgovornost.“³

Kontroverzno je pitanje ko je tačno odgovorni zaposlenik. Jedan od odgovora visokoobrazovnih ustanova je bio uključivanje nastavnog osoblja među odgovorne zaposlenike, čime se očekivalo od njih da prijave informacije o seksualiziranim prijestupima čak i kada studentica koja je dala informaciju ne želi da se ona proslijedi službenicima kampusa. Na primjer, Univerzitet Maine je od svog nastavnog osoblja zahtijevao da u svoje planove i programe ubace upozorenje za studentice i studente da su dužni prijaviti sve informacije o incidentima koje dobiju. Usprkos smjericama, kritična pitanja su i dalje neriješena, kao što je balansiranje potrebe ustanove da zna za ovakve slučajeve i potrebe studenata i studentica da ih sačuvaju u povjerenju. Osim toga, postoje i „rupe“ u propisima. Na primjer, u vrijeme pisanja ovog rada, u „Priručniku za politike – seksualno uznemiravanje“ Univerziteta Maine⁴ stoji da univerzitet ne

smatra da zna za spolnu diskriminaciju ako je ona otkrivena u kontekstu istraživačkih projekata ili javnih istupa. Kao rezultat, u konsultantskim firmama se razvila „kućna radinost“ (Napolitano, 2014: 400) u nastojanju da pomognu univerzitetima da tumače i provode zakonska ovlaštenja. Konačno, iako je nekoliko stotina visokoobrazovnih ustanova bilo pod istragom OCR-a (Kingkade, 2016) i zapriječeno im je povlačenjem sredstava, čini se da se do avgusta 2016. godine nije desio nijedan slučaj u kojem je finansiranje zaista obustavljeno.

Dok se Poglavlje IX konkretno fokusira na uklanjanje diskriminacije, Zakon o kriminalnoj statistici u kampusima iz 1990. godine odnosi se na prijavljivanje krivičnih djela. Zasniva se na premisi da se krivična djela mogu spriječiti ako su studenti/ce, roditelji i osoblje upoznati sa kriminalnim statistikama kampusa. Prema ovom Zakonu, visokoobrazovne ustanove su dužne prikupljati i objavljivati kriminalne statistike (između ostalog i o krivičnim djelima seksualne prirode), kao i politike o prevenciji kriminala i sigurnosti. Tzv. „sigurnosni organi kampusa“ moraju prijavljivati krivična djela u kampusu i oko njega. Oni uključuju policiju, zaštitare, službenike koji snose značajnu odgovornost za aktivnosti studenata i kampusa i osobe koje imenuju sigurnosni organi kampusa. Kao i u slučaju Poglavlja IX, Ministarstvo obrazovanja SAD-a je zaduženo za provedbu ovog Zakona. Ono može izreći novčanu kaznu u visini do 35.000 dolara visokoobrazovnim ustanovama zbog kršenja zakona kao što je npr. nepoštivanje politika i procedura u slučaju seksualnog napada. Zakonom o uklanjanju seksualnog nasilja u kampusima iz 2013. godine izmijenjen je Zakon o kriminalnoj statistici u kampusima i uvedena je obaveza visokoobrazovnih ustanova da se bave pitanjima nasilja tokom zabavljanja, nasilja u porodici i uhođenja, kao i seksualnog nasilja. Potreba za usvajanjem zakonodavstva koje će obuhvatiti i dodatne oblike nasilja ukazuje na iscjepkane okvire ovih pitanja u politici (i praksi; dok sam bila direktorica projekta VAWA (Zakon o nasilju nad ženama) koji se finansirao iz sredstava granta koji je odobrio kampus u periodu 2002–2006, korisnici granta su se morali strogo fokusirati na seksualni napad, nasilje u kontekstu zabavljanja i nasilje u porodici, te uhođenje studentica i studenata, a bilo im je zabranjeno da se bave seksualnim uznemiravanjem osoblja).

Od 2013. godine, tri najčešća prijestupa iz Zakona o kriminalnoj statistici u kampusima su bila „(1) neobjavljivanje podataka o krivičnim djelima koja su se desila u područjima obuhvaćenim ovim Zakonom; (2) nepropisna klasifikacija i otkrivanje krivičnih djela; (3) nepostojanje odgovarajućih izvjava o politikama“ (Kiss i Feeney White, 2016). Kampusi se i dalje bore sa zahtjevima Poglavlja IX i Zakona o kriminalnoj statistici u kampusima; i dalje postoji veliki jaz između službeno prijavljenih i neformalno otkrivenih prijestupa; nejasno je kakve kapacitete i obuku posjeduju kampusi kako bi adekvatno istraživali navode o ovoj vrsti djela; nejasno je, a možda i upitno da li će istrage, u slučajevima kada se provedu, doprinijeti rodnoj ravnopravnosti u kampusu (MacKinnon, 2016).

Ministarstvo obrazovanja koje još uvijek evoluiira... regulatorni aparat koji okružuje seksualno nasilje i seksualni napad u kampusima navodi visokoobrazovne ustanove da značajne resurse izdvajaju za režime preskriptivnog poštivanja propisa, često na račun unapređenja programa prevencije, odgovora i podrške. Prema saveznom zakonu i „smjernicama“ agencije, univerziteti i koledži su dužni postupati kao istražitelji i sudije u slučajevima seksualnog nasilja i seksualnog napada, čak i kada žrtva ne želi pokrenuti krivično gonjenje i ne želi da se uključi policija. Istovremeno, disciplinski postupci koje vodi univerzitet protiv studenata

mogu biti neadekvatni ako na kraju preuzmu ulogu krivičnog pravnog sistema (Napolitano, 2014: 388).

Advokati žrtava u kampusu (pružatelji specijalnih usluga) plaše se da je trenutno zakonodavno okruženje dovelo do toga da se univerziteti usko fokusiraju na tehničko i procesno poštivanje zakona, dok se temeljne promjene u pravcu rodne ravnopravnosti i prevencije nasilja tek trebaju desiti (Moynan, 2016). Iako mnogi službenici u kampusima smatraju da je Zakonom o kriminalnoj statistici u kampusima unaprijeđena provedba zakona i sposobnost studentica i studenata da se zaštite, ne postoje jasni dokazi da su studentice sigurnije, a kampusi rodno ravnopravniji (Kiss i Feeney White, 2016; Sloan i sar., 1997). Trenutni naglasak na formalnom prijavljivanju baca svjetlo na izazove koji decenijama ometaju prevenciju nasilja u kampusima i koji su još uvijek pred nama.

Formalno prijavljivanje, kultura kampusa i upravljanje univerzitetima

Potaknute aktivističkim pokretom – Upoznaj IX – veći broj seksualno napadnutih studentica je podnijelo tužbe protiv svog univerziteta po osnovu Poglavlja IX. Usprkos tome, formalno prijavljivanje značajno potcjenjuje razmjere problema. Fisher i sar. (2000) su procijenili da se u jednoj akademskoj godini možda počini 35 silovanja na 1.000 studentica u kampusima američkih koledža. Ova brojka je mnogo veća od broja silovanja koji se pojavljuje u službenim kriminalnim statistikama kampusa. Fisher i sar. (2003) su utvrdili da samo 2% studentica koje dožive seksualno nasilje prijave incident policiji, a samo 4% organima kampusa. Slične niske stope prijavljivanja zabilježene su i u drugim zemljama (NUS, 2010; Sloane i Fitzpatrick, 2011), a u poređenju sa drugim djelima (Hart, 2003), studentice su manje sklone prijavljivanju od ostalih (Sinozich i Langton, 2014).

Međutim, izostanak formalnog prijavljivanja ne znači i izostanak neformalnog otkrivanja (Klein, 2012). Fisher i sar. (2003) su utvrdili da, iako je manje od 5% žrtava prijavilo seksualnu viktimizaciju policiji ili upravitelju kampusa, 70% je reklo nekome iz svog društvenog kruga (najčešće prijatelji(ca)ma). Ova nepodudarnost se ne odnosi samo na studentsku populaciju ili SAD (Smith i sar., 2011; Stenning i sar., 2012).

Razlika između onoga što se formalno prijavi i što se neformalno otkrije toliko je velika da se prijavljivanje i otkrivanje mogu smatrati zasebnim društvenim i međuljudskim procesima. Možda se u nekom trenutku ukrštaju, npr. kada žrtva nakon konsultacija i uz podršku specijalnih službi ili neformalnih kontakata odluči podnijeti službenu prijavu. Međutim, otkrivanje se zasniva na povjerenju (i prilici) i može biti dugotrajan proces (Ullman, 2010). Mala je vjerovatnoća da se ono može forsirati zakonom, ili da bi to bilo poželjno. Neformalna treća lica znaju više o seksualiziranim prijestupima zato što su osobe od povjerenja ili su slučajno svjedočile napadu (Ahrens i sar., 2007). Nadležni organi znaju manje zato što im žrtve često ne vjeruju i nisu dio njihovog života. Osim toga, tek mali broj žrtava se ikada obrati specijalnim službama kao što su krizni centri za silovanje ili projekti za nasilje u porodici, iako su uglavnom veoma zadovoljne dobivenom podrškom kada to učine (Klein, 2012).

Uzimajući u obzir ograničenja formalnog prijavljivanja, Bijela kuća je vršila pritisak na visokoobrazovne ustanove da provode redovna istraživanja o okruženju (Krebs i sar.,

2016). Dok se članovi univerziteta poput dekana, službenica za jednake mogućnosti i pravnicima možda više fokusiraju na procesno poštivanje propisa, studentice i nastavno osoblje već decenijama organiziraju skupove za podizanje svijesti i edukaciju o prevenciji. Od 1999. godine, zahvaljujući sredstvima Programa grantova za kampuse, u skladu sa Zakonom o nasilju nad ženama, mnoge visokoobrazovne ustanove su unaprijedile svoje politike i obuke za osoblje, te eksperimentirale sa aktivnostima namijenjenim student(i)ca)ma (Karjane i sar., 2006). Rane radionice o prevenciji silovanja često su bile ograničene na kratkoročno unapređenje iznesenih stavova, uz vrlo malo dokaza o dugoročnoj promjeni ponašanja (Anderson i Whiston, 2005). Takvi programi možda imaju i dodatni koristan uticaj, kao što je povezivanje žrtava sa odgovarajućim službama. Nedavni program intervencije posmatrača obećavao je da će djelotvorno educirati student(ic)e o tome kako da interveniraju tokom seksualnog napada i pomognu žrtvama (Foubert i sar., 2007; Moynihan i sar., 2011). Radi ravnoteže, ovi pristupi prevenciji nasilja bili su namijenjeni student(i)ca)ma (ne osoblju ili ustanovi), a posebno studenticama i studentima kao posmatračima. Programi u okviru kojih su se žene učile kako da ostanu sigurne kritizirani su zbog implicitnog okrivljavanja žrtava, ali se oni i dalje nastavljaju, a čini se da kursevi samoodbrane donose korist ženama (Senn i sar., 2015). Iz današnje perspektive, veći dio historije politika u kampusima i programa prevencije ukazuje na evidentnu bjelačku, heteroseksističku pristranost (Wooten, 2016). Ipak, iako sada bolje razumijemo ukrštajuće opresije, postoji opasnost da bi trenutni fokus na „nedoličnom seksualnom ponašanju studenata“ mogao izgubiti iz vida strukturne neravnopravnosti u visokom obrazovanju koje su i dan-danas prisutne (Marine, 2016). One se odnose na reprodukciju neravnopravnosti i seksizma u elementima studentskog života i institucionalnim praksama. Iako su na površini različite (pijanke na zabavama u odnosu na trijezne sastanke kabineta predsjednika), zajednički element u ovim praksama je uloga muškaraca visokog statusa u uvođenju i osnaživanju određenih oblika seksističkog maskuliniteta kojima se moraju prilagoditi oni koji žele tu pripadati (Armstrong i sar., 2006; Hsu i Reid, 2012; Sanday, 2007). Možda se čini da su „seksualizirane vršnjačke kulture organizirane oko statusa“ (Armstrong i sar., 2006: 484) daleko od svjetovnog rada na izradi politike kampusa. Ipak, u procesu provedbe politike, primjenjuju se institucionalne prakse koje oblikuje naslijeđe muškaraca visokog statusa (često bijelaca) na liderskim pozicijama koji slabo ili nikako ne razumiju seksualno nasilje.

Čak i dobro osmišljen i temeljit proces izrade politike kampusa o seksualnim napadima samo je mali korak ka promjeni kulture kampusa i upravljanja univerzitetima. Proces izrade politike o seksualnim napadima obično podrazumijeva formiranje komisije zadužene za pisanje teksta, nakon čega slijedi period izrade, rasprava i uređivanja verzija teksta. Potom se dokument politike kreće kroz institucionalni lanac komande, od dekana, preko potpredsjednika, pravnika, predsjednika, a možda i do upravnih odbora. Kada se odobri, politika se može implementirati objavljivanjem teksta među studentima i članovima osoblja, a možda čak i uz obuke osoblja o primjeni politike. Nakon službenog usvajanja teksta politike, koraci koje poduzimaju ustanove uključuju neformalne prakse koje prevazilaze ono što je napisano: univerzitetski organi raspravljaju o slučaju među kolegama i sa nadređenima; pojedinci o slučaju koje bi trebale biti povjerljive svedeno se dijele sa kolegama ili roditeljima; dekani mogu odlučiti da li da pokrenu službeno saslušanje povodom navoda o seksualnom nasilju ili sami odluče o toj stvari; sportski odjeli često imaju vlastita pravila; mogu se uključiti i donatori (često bivši članovi bratstava) koji podržavaju sportske programe

i možda zaprijetiti pravnim posljedicama ako univerzitet bude prestrog prema sportskoj zvijezdi; pravnici univerziteta mogu savjetovati oprez u poduzimanju radnji protiv navodnih počinitelja. Neki članovi osoblja mogu iznijeti svoje mišljenje, dok se neki plaše da će ugroziti svoje radno mjesto ako to učine. Ako nešto od toga i procuri, obično je u formi glasina. Za razliku od pisanih politika, veliki dio ove aktivnosti nije dostupan javnosti. Dešava se iza zatvorenih vrata i zaštićen je od kontrola i provjera.

Ironija je u tome što su visokoobrazovne ustanove s jedne strane sposobne provesti progresivna, feministička istraživanja o seksualnom nasilju, a s druge strane ignorirati njihov značaj za upravljanje. Osvrćući se na decenije beskorisnog rada na uvođenju promjena na Harvardu, Marine (2016) izražava žaljenje jer, iako je ovaj univerzitet „proizveo... i zapošljavao... malu armiju zapaženih feministkinja koje su obimno pisale na temu muškog nasilja nad ženama, njihovim analizama se nije vjerovalo i ignorirane su u analizi problema na Harvardu“ (Marine, 2016: 67). Posebno je suočavanje s nasilnim maskulinitetom, muškim bjelačkim privilegijama i seksualnim potčinjavanjem žena „bilo neodrživo“ na Harvardu (Marine, 2006: 67).

Završna razmatranja

Godine 2016, medijskim izvještavanjem o seksualnom nasilju na američkim univerzitetima dominirao je naizgled beskrajn niz skandala u kojima ustanove nisu provele istragu, nisu podržale žrtve i nisu kaznile počinioce. Iako se ustanove krive zato što nisu reagirale ili su reagirale neadekvatno, one su zapravo pokušale reagirati, pišući i revidirajući politike, istražujući navode i provodeći programe prevencije. One to rade već decenijama. Povremeno odstupi poneki visokorangirani službenik, žrtve dobiju sudske postupke, a počinioci se pozovu na odgovornost. Pitanje je da li to predstavlja istinsku promjenu ili je nova normala u kojoj su nasilne prakse vidljivije, ali se nastavljaju kao i ranije. Od 1950-ih godina, znatno je povećan broj istraživanja o seksualnom nasilju u kampusima, mjerenja su usavršena, a univerzitetima su kroz zakone i politiku uvedena značajna ograničenja. Ipak, nijedna od ovih promjena nije donijela temeljnu promjenu veze između rodne neravnopravnosti i seksualnog nasilja. Postojanje politika rodne ravnopravnosti u oblastima jednakih mogućnosti u zapošljavanju ili porodične politike ne znači nužno i smanjenu stopu seksualnog nasilja nad ženama (Michalski, 2004). Može se raspravljati o tome da li su politike o seksualnim napadima u kampusima dovele do radikalne promjene u pogledu seksualnog nasilja u kampusima. Čini se da se kampusi i dalje muče da istinski prevaziđu okrivljavanje žrtava i mitove o silovanju (Stoll, Lilley i Pinter, 2017). Na neki način, ostvaren je značajan napredak: o seksualnom nasilju se otvorenije govori, a ulažu se istinski inspirativni naponi na educiranju zajednica kampusa. Ipak, ponekad se čini da se seksualno nasilje nastavlja nesmanjenim tempom u pozadini ovih pozitivnih promjena. Rukovodioci univerziteta trebaju pažljivije razmotriti upravljanje univerzitetom. Za razliku od organizacije koja se bavi problemom silovanja, prevencija seksualnog nasilja nije primarna misija univerziteta. Niti su to protupožarna zaštita, ispravnost hrane i sigurnost gradnje. Ipak, one su potpuno ugrađene u osnovne operativne procedure kampusa. Vrijeme je da se to uradi i sa prevencijom seksualnog nasilja.

Bilješke

1 www.changingourcampus.org

2 Ministarstvo pravde SAD, „Overview Of Title IX Of The Education Amendments Of 1972, 20 U.S.C. A§ 1681 Et. Seq.“, www.justice.gov/crt/overview-title-ix-education-amendments-1972-20-usc-1681-et-seq

3 Revidirane smjernice o seksualnom uznemiravanju, www2.ed.gov/about/offices/list/ocr/docs/shguide.html

4 www.maine.edu/about-the-system/board-of-trustees/policy-manual/section402/

Reference

Ahrens, C.E., Campbell, R.M., Ternier-Thames, N.K., Wasco, S.M. and Sefl, T. /2007) 'Deciding whom to tell: Expectations and outcomes of rape survivors' first disclosures', *Psychology of Women Quarterly*, 31: 38-49.

Anderson, L.A. and Whiston, S.C. (2005) 'Sexual assault education programs: A meta-analytic examination of their effectiveness', *Psychology of Women Quarterly*, 29: 374-88.

Armstrong, E.A., Hamilton, L. and Sweeney, B. (2006), 'Sexual assault on campus: A multilevel, integrative approach to party rape', *Social Problems*, 53 (4): 483-99.

Buchwald, E., Fletcher, P. I Roth, M. (2005) *Transforming a Rape Culture*, Minneapolis, MN: Milkweed Editions.

Burt, M.A. (1980) 'Cultural myths and support for rape', *Journal of Personality and Social Psychology*, 38 (2): 217-30.

Centers for Disease Control and Prevention (2016) 'Sexual violence: Consequences', www.cdc.gov/violenceprevention/sexualviolence/consequences.html

Crosset, T.W. (2016) 'Athletes, sexual assault, and universities' failure to address rape-prone subcultures on campus', in S.C. Wooten and R.W. Mitchell (eds) *The Crisis of Campus Sexual Violence*, New York: Routledge, pp 74-91.

DeKeseredy, W.S. and Schwarz, M.D. (2013) *Male Peer Support and Violence Against Women*, Boston: Northeastern University Press.

Feltes, T., Balloni, A., Czapska, J., Bodelon, E. and Stenning, P. (2012) *Gender-Based Violence, Stalking and Fear of Crime*, Final report to European Commission, Directorate General Justice, Freedom and Security, Project JLS/2007(ISEC/415).

Fisher, B.S., Cullen, F.T. and Turner, M.G. (2000) *The Sexual Victimization of College Women*, Research report, US Department of Justice, National Institute of Justice, Bureau of Justice Statistics.

Fisher, B.S., Daigle, L.E. and Cullen, F.T. (2010) *Unsafe in the Ivory Tower: The Sexual Victimization of College Women*, Thousand Oaks, CA: Sage.

Fisher, B.S., Daigle, L.E., Cullen, F.T. and Turner, M.G. (2003) 'Reporting sexual victimization to the police and others: Results from a national-level study of college women', *Criminal Justice Behavior*, 30: 6-38.

Foubert, J.D., Newberry, J.T. and Tatum, J. (2007) 'Behavior differences seven months later: Effects of a rape prevention program', *NASPA Journal*, 44 (4): 728-49.

Freeman, M. and Klein, R.C.A. (2012) 'University responses to forced marriage and violence against women in the UK; Report on a pilot study', *International Family Law*, September: 285-99.

Freeman, M. and Klein, R.C.A. (2013) *College and University Responses to Forced Marriage*, Report to the Forced Marriage Unit.

Godenzi, A., Schwarz, M.D. and DeKeseredy, W.S. (2001) 'Toward an integrated gendered social bond/male peer support theory of university woman abuse', *Critical Criminology*, 10 (1): 1-16.

Hagemann-White, C., Kavemann, B., Kindler, H., Meysen, T. and Puchert, R. (2010) *Review of Research on Factors at Play in Perpetration*, Report prepared for the European Commission.

Hart, T.C. (2003) *Violence Victimization of College Students, 1995-2000*, Washington, DC: Bureau of Justice Statistics (NCJ 196143).

Horsman, J. (2006) 'Moving beyond "stupid": Taking account of the impact of violence on women's learning', *International Journal of Educational Development*, 26(2): 177-88.

Hsu, C.L. and Reid, L.D. (2012) 'Social status, binge drinking, and social satisfaction among college students', paper presented at the 2012 Annual Meeting of the American Sociological Association.

Iverson, S.V. (2016) 'A policy discourse analysis of sexual assault policies in higher education', in S.C. Wooten and R.W. Mitchell (eds) *The Crisis of Campus Sexual Violence*, New York: Routledge, pp 15-32.

Jordan, C.E., Combs, J.L. and Smith, G.T. (2014) 'An exploration of sexual victimization and academic performance among college women', *Trauma, Violence, and Abuse*, 15 (3): 191-200.

Kanin, E.J. (1957) 'Male aggression in dating-courtship relations', *American Journal of Sociology*, 63 (2): 197-204.

Kanin, E.J. (1969) 'Selected dyadic aspects of male sex aggression', *The Journal of Sex Research*, 5 (1): 12-28.

Karjane, H.M., Fisher, B.S. and Cullen, F.T. (2006) *Sexual Assault on Campus: What Colleges and Universities Are Doing About It*, Office of Justice Programs, US Department of Justice.

Kingkade, T. (2016) 'There are far more Title IX investigations of colleges than most people know', *Huffington Post*, 16 June, www.huffingtonpost.com/entry/title-ix-investigations-sexual-harassment_us_575f4b0ee4b053d433061b3d

Kirkpatrick, C. and Kanin, E. (1957) 'Male sex aggression on a university campus', *American Sociological Review*, 22 (1): 52-8.

Kiss, A. and Feeney White, K.N. (2016) 'Looking beyond the numbers: Understanding the Jeanne Clery Act and sexual violence', in S.C. Wooten and R.W. Mitchell (eds) *The Crisis of Campus Sexual Violence*, New York: Routledge, pp 95-112.

Klein, R. (2012) *Responding to Intimate Violence Against Women: The role of Informal Networks*, New York: Cambridge University Press.

Klein, R. (2013) 'Language for institutional change: Notes from US higher education', in R. Klein (ed) *Framing Sexual and Domestic Violence Through Language*, New York: Palgrave Macmillan, pp 163-178.

Koss, M.P. and Oros, C.J. (1982) 'Sexual experiences survey: A research instrument investigating sexual aggression and victimization', *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 50 (3): 455-7.

Koss, M.P., Gidycz, C.A. and Wisniewski, N. (1987) 'The scope of rape: Incidence and prevalence of sexual aggression and victimization in a national sample of higher education students', *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 55: 162-70.

Koss, M.P., Leonard, K.E., Beezley, D.A. and Oros, C.J. (1985) 'Nonstranger sexual aggression: A discriminant analysis of the psychological characteristics of undetected offenders', *Sex Roles*, 12 (9-10): 981-92.

Krebs, C., Lindquist, C., Berzofsky, M., Shook-Sa, B. and Peterson, K. (2016) *Campus Climate Survey Validation Study: Final Technical Report*, Bureau of Justice Statistics.

Krebs, C., Lindquist, C.H., Warner, T.D., Fisher, B.S. and Martin, S.L. (2007) *The Campus Sexual Assault (CSA) Study*, National Institute of Justice.

Lisak, D. and Miller, P.M. (2002) 'Repeat rape and multiple offending among undetected rapists', *Violence and Victims*, 17 (1): 73-84.

Lussier, P. and Cale, J. (2016) 'Understanding the origins and the development of rape and sexual aggression against women: Four generations of research and theorizing', *Aggression and Violent Behavior*, 31 (Nov-Dec): 66-81.

MacKinnon, C. (2016) 'In their hands: Restoring institutional liability for sexual harassment in education', *The Yale Law Journal*, 125 (7): 2038-105.

Marine, S. (2016) 'Combating sexual violence in the Ivy League', in S.C. Wooten and R.W. Mitchell (eds) *The Crisis of Campus Sexual Violence*, New York: Routledge, pp 55-73.

Michalski, J.H. (2004) 'Making sociological sense out of trends in intimate partner violence: The social structure of violence against women', *Violence Against Women*, 10 (6): 652-75.

Mogilevsky, M. (2016) '5 Problems with Hookup Culture – And How to Take It Back from Sexism', *Everyday Feminism*, 16 February', <http://everydayfeminism.com/2016/02/hook-up-culture-is-sexist/>

Moylan, C.A. (2016) 'I fear I'm a checkbox': College and university victim advocates' perspectives of campus rape reforms', *Violence Against Women*, 6 July (online).

Moynihan, M.M., Banyard, V.L., Arnold, J.S., Eckstein, R.P. and Stapleton, J.G. (2011) 'Sisterhood may be powerful for reducing sexual and intimate partner violence: An evaluation of the Bringing in the Bystander in-person program with sorority members', *Violence Against Women*, 17 (6): 703-19.

Napolitano, J. (2014) 'Only yes means yes: An essay on university policies regarding sexual violence and sexual assault', *Yale Law and Policy Review*, 33 (2): 387-402.

National Union of Students (NUS) (2010) *Hidden Marks: A Study of Women Students' Experiences of Harassment, Stalking, Violence and Sexual Assault*, London: NUS.

NUS (2012) *That's What She Said: Women Students' Experiences of 'Lad Culture' in Higher Education*, London: National Union of Students.

Office for Civil Rights (OCR) (2011) 'Dear Colleague Letter', 4 April, www2.ed.gov/about/offices/list/ocr/letters/colleague-201104.html

Raghavan, C., Rajah, V., Gentile, K., Collado, L. and Kavanagh, A.M. (2009) 'Community violence, social support networks, ethnic groups differences, and male perpetration of intimate partner violence', *Journal of Interpersonal Violence*, 24 (10): 1615-32.

Rapaport, K. and Burkhart, B.R. (1984) 'Personality and attitudinal characteristics of sexually coercive college males', *Journal of Abnormal Psychology*, 93 (2): 216-21.

Sanday, P.R. (2007) *Fraternity Gang Rape: Sex, Brotherhood, and Privilege on Campus*, New York: New York University Press.

Senn, C.Y., Eliasziw, M., Barata, P.C., Thurston, W.E., Newby Clark, I.R., Radtke, H.L. and Hobden, K.L. (2015) 'Efficacy of a sexual assault resistance program for university women', *The New England Journal Of Medicine*, 372 (24): 2326-35.

Silverman, J.G. and Williamson, G.M. (1997) 'Social ecology and entitlements involved in battering by heterosexual college males: Contributions of family and peers', *Violence and Victims*, 12 (2): 147-65.

Sinozich, S. and Langton, L. (2014) *Rape and Sexual Assault Victimization Among College-Age Females, 1995-2013*, Bureau of Justice Statistics, US Department of Justice.

Sloan, J.J., Fisher, B.S. and Cullen, F.T. (1997) 'Assessing the Student-Right-to-Know and Campus Security Act of 1990: An analysis fo the victim reporting practices of college and university students', *Crime and Delinquency*, 43 (2): 148-68.

Sloane, C. and Fitzpatrick, K. (2011) *Talk About It Survey*, National Union of Students (Australia).

Smith, K., Coleman, K., Eder, S. and Hall, P. (2011) *Homicides, Firearm Ofences, and Intimate Violence 2009/10-Supplementary Volume 2 to Crime in England and Wales*, Home Office Statistical Bulletin, 01/2011.

Stenning, P., Mitra-Kahn, T. and Dunby, C. (2012) *Gender-Based Violence, Stalking and Fear of Crime. Country Report United Kingdom*, European Commission, EU-Project 2009-2011 JLS/2007/ISEC/415.

Stoll, L.C., Lilley, T.G. and Pinter, K. (2017) 'Gender-blind sexism and rape myth acceptance', *Violence Against Women*, 23 (1): 28-45.

Swartout, K.M., Koss, M.P., White, J.W., Thompson, M.P., Abbey, A. and Bellis, A.L. (2015) 'Trajectory analysis of the campus serial rapist assumption', *JAMA Pediatrics*, 169 (12): 1148-54.

Ullman, S.E. (2010) *Talking About Sexual Assault: Society's Response to Survivors*, Washington, DC: American Psychological Association.

Weale, S. and Batty, D. (2016) 'Sexual harassment of students by university staff hidden by non-disclosure agreements', *Guardian*, 26 August.

Wooten, S.C. (2016) 'How feminist theory shaped campus sexual violence policy', in S.C. Wooten and R.W. Mitchell (eds) *The Crisis of Campus Sexual Violence*, New York: Routledge, pp 33-51.

Razlozi za zabrinutost: australijska perspektiva odgovora na seksualni napad i uznemiravanje u univerzitetskim okruženjima

Andrea Durbach i Rosemary Grey

Uvod

„(...) Mnogo je lakše fokusirati se na uspjehe (ustanove, nego na njene neuspjehe. Međutim, časno je kad možemo priznati da nismo uspjeli; ali da odbijamo i dalje biti neuspješni u tom pogledu.“ (Sophie Johnston, predsjednica, Vijeće studentskih predstavnika, Univerzitet New South Wales, 2016)

U avgustu 2017. godine, Komisija za ljudska prava Australije (Komisija) objavila je izvještaj o svojim nalazima i analizu prvog nacionalnog istraživanja među studenticama i studentima o seksualnom napadu i uznemiravanju na australijskim univerzitetima. Izvještaj pod nazivom *Promjena kursa: Nacionalni izvještaj o seksualnom napadu i seksualnom uznemiravanju na australijskim univerzitetima (Promjena kursa)* dao je važnu naznaku o prirodi i razmjerama seksualnog nasilja na univerzitetima. Što je još važnije, otkrio je široko nezadovoljstvo studenata odgovorima univerziteta na prijave seksualnog nasilja, adekvatnošću usluga podrške i korisnošću preventivnih mjera.

U odnosu na učestalost, u izvještaju je utvrđeno da je 51% studentica koje su učestvovala u istraživanju seksualno uznemiravana 2016. godine, a 26% je navelo da se uznemiravanje desilo u univerzitetskom okruženju. Osim toga, 6,9% je navelo da su doživjele seksualni napad 2015. ili 2016. godine, a 1,6% ispitanica otkrilo je da je do seksualnog napada došlo na univerzitetu (Komisija za ljudska prava Australije, 2017: 3-4). Važno je da je u izvještaju utvrđeno i to da velika većina studentica ispitanica koje su navele da su doživjele seksualno uznemiravanje ili seksualni napad nije formalno prijavila incident univerzitetu.

Objavljivanje ovog izvještaja Komisije predstavljalo je prekretnicu u nastojanjima da se riješi problem i spriječi seksualno uznemiravanje i seksualni napadi na australijskim univerzitetima. Međutim, izvještaj iz 2017. godine objavljen je decenijama nakon što je kroz studentski aktivizam univerzitetima prvi put skrenuta pažnja na ove probleme (Centar za ljudska prava Australije, 2017a: 15). Osim toga, izvještaj je objavljen šest godina nakon što je Komisija razmatrala postupanje prema ženama na Akademiji obrambenih snaga Australije (ADFA), akademskoj ustanovi koja funkcionira u okviru Ministarstva odbrane, i upozorila da seksualno uznemiravanje i napad predstavljaju „problem širom australijskih univerziteta“, kao i da ADFA nije „jedina koja se suočava sa tim izazovima“ (Komisija za ljudska prava Australije, 2011: 33, xxv).

Usprkos nastojanjima da se univerziteti primoraju da poduzmu mjere, tek nakon prikazivanja dokumentarca *The Hunting Ground* u Australiji 2015. godine i serije intervencija o kojima se govori u ovom poglavlju, australijski univerziteti su se kolektivno obavezali da će se pozabaviti seksualnim nasiljem u kampusima. Iako se u dokumentarcu ističe problem seksualnog napada i uznemiravanja na američkim univerzitetima,

on je služio kao vizualni podsjetnik na borbu studentskih i rodnih aktivistica i aktivista u Australiji i prekinuo bezbrižnost univerziteta u tom pogledu, vraćajući problem seksualnog nasilja na listu prioriteta uprava australijskih univerziteta i predstavnika tijela kao što je *Universities Australia* (Univerziteti Australije). Važno je i to da je ovaj dokumentarni film pokrenuo nacionalni razgovor o ovom problemu i prebacio fokus sa nedoličnog ponašanja pojedinih studenata na institucionalni neuspjeh.

U ovom poglavlju je data australijska perspektiva o dešavanjima na univerzitetima u vezi sa seksualnim napadima i uznemiravanjem na osnovu našeg iskustva iz osmišljavanja i provedbe projekta *Jačanje odgovora australijskih univerziteta na seksualni napad i uznemiravanje*. Poglavlje se ne fokusira na razmjere seksualnog napada i seksualnog uznemiravanja na australijskim univerzitetima (usprkos njegovom uznemirujućem prisustvu). Umjesto toga, razmatra se napredak institucionalnih odgovora iz faze poricanja ili birokratske zavrzlake prema proaktivnijim i preventivnim mjerama. Analizira se promjena odgovora univerziteta i vlade na ovaj problem koji je dugo zanemaran u odgovorima na rodno zasnovano nasilje kroz zakone i politike u Australiji. Tvrdimo da su u relativno kratkom periodu australijski univerziteti poduzeli korake kako bi omogućili nacionalno istraživanje među studenti(ca)ma i dostavljanje odgovora, unaprijedili procedure prijavljivanja i službe za podršku, javno osudili seksualno nasilje u kampusima i obavezali se na određene preventivne strategije.

Međutim, usprkos ovim inicijativama, kapacitet univerziteta da efikasno odgovore na studentske potrebe i dalje je ograničen strukturalnim preprekama i zaštitom institucionalnih interesa. Poglavlje se završava isticanjem izazova sa kojima se australijski univerziteti moraju suočiti ako žele da ključne prednosti stečene provedbom nacionalnog istraživanja među studenti(ca)ma i objavljivanjem tri važna izvještaja i njihovih preporuka efikasno preoblikuju svoje odgovore na seksualno nasilje u kampusima.

Priznavanje problema seksualnog nasilja na australijskim univerzitetima: dug i vijugav put

Univerziteti su složena okruženja. Troje od petero studenata na australijskim univerzitetima mlađi su od 24 godine, mnogi su prvi put daleko od kuće, a u kampusu se odvija dinamičan društveni život. Znamo i to da je dobna grupa od 18 do 24 godine najsklonija konzumiranju opasnih količina alkohola odjednom. Svi ovi faktori uslo-žnjavaju problem seksualnog uznemiravanja i seksualnog napada, ali ga ne opravdavaju.

U svojoj knjizi *My Life on the Road* (Moj život na putu) iz 2016. godine, Gloria Steinem piše o evoluciji odgovora uprava američkih univerziteta na „seksualizirano nasilje u kampusima“ tokom decenija. Ona se prisjeća da su mnogi univerziteti „prikivali stvarne stope seksualnih napada, kako bi zaštitili ugled kampusa i potaknuli roditelje da svoje kćerke pošalju“ na određene univerzitete (Steinem, 2016: 98-9). Steinem opisuje kako studentice koje su ranije hapšene pod optužbom za vandalizam zbog „crtanja velikog znaka X crvenom bojom na pločnicima kad god je neka žena seksualno napadnuta“ sada imaju pristup Poglavlju IX zakona i mogu „zaprijetiti kampusima gubitkom finansiranja sa saveznog nivoa ako seksualni napadi stvore neprijateljsko okruženje za obrazovanje žena“ (s. 99).

U Australiji su se također proteklih godina pojavile tvrdnje da univerziteti prikrivaju stvarne stope seksualnih napada (Zaustavimo silovanje u kampusima, 2017). Ove optužbe dolaze nakon decenija zalaganja studentica i nevladinih organizacija da se problem seksualnog nasilja u kampusima razotkrije, riješi i spriječi. Iako je taj aktivizam počeo pozivima na unapređenje infrastrukture kao što je „odgovarajuća rasvjeta, veći broj zaštitara (sic!) (i) trenutno, povjerljivo savjetovanje“ (Slika 4.1), u okviru novije akcije Nacionalne studentske unije (NUS) provedena su dva istraživanja među studenti(ca)ma o seksualnom nasilju i iskustvima s prijavljivanjem u univerzitetkim okruženjima 2011. i 2015. godine. Na osnovu rezultata ovih istraživanja, NUS je dao preporuke za institucionalne odgovore, uključujući kampanje kojima se osporavaju rodni stereotipi, obuku za student(ic)e i stanovnice/ke kampusa o vezama punim poštovanja, odgovarajuću obuku i resurse za savjetnice/ke za seksualno nasilje, jasne i dostupne procedure prijavljivanja, samostalne politike o seksualnom nasilju i dostupne informacije o vanjskim službama kao što su krizni centri za silovanje, pravna pomoć i policija (NUS, 2011, 2016).

Iako je studentski aktivizam u Australiji doveo do minimalnih i neravnomjernih promjena u univerzitetkim odgovorima tokom godina, za razliku od dešavanja u SAD-u, ovi napori se tek trebaju pretočiti u konkretne zakonodavne ili reforme politika koje se posebno bave seksualnim nasiljem na univerzitetima (Centar za ljudska prava Australije, 2017a: 43-6). U domenu politike, 12-godišnji *Nacionalni plan smanjenja stope nasilja nad ženama i njihovom djecom za period 2010–2022*. opredijeljen je za „izoštavanje našeg fokusa na seksualno nasilje“ (Commonwealth Australije, Odjel za socijalne usluge, 2016: 24). Međutim, seksualno nasilje na univerzitetima i u kampusima do sada nije bilo predmet posebnog razmatranja u okviru ovog plana (pogledati Centar za ljudska prava Australije, 2017a: 47). Na državnom nivou, kao očigledan odgovor na nedavne inicijative, ministar za prevenciju nasilja u porodici i seksualnih napada Novog Južnog Walesa održao je konsultacije o seksualnim napadima sa studenticama sredinom 2017. godine u okviru izrade Strategije za borbu protiv seksualnih napada (NSW Službe za porodicu i zajednicu, 2017).

Kao što je navedeno, problem seksualnog nasilja u univerzitetkim okruženjima istaknut je i u pregledu stanja na Akademiji odbrambenih snaga Australije (ADFA) koji je Komisija objavila 2011. godine. U ovom pregledu, koji se zasnivao na rezultatima „internog istraživanja o neprihvatljivim ponašanjima“, utvrđeno je da ova ustanova ima određene karakteristike koje odvrćaju od prijavljivanja nedoličnog seksualnog ponašanja u ADFA-i, uključujući strah od stigmatizacije, odmazde ili dovođenja u pitanje napredovanja u karijeri (Komisija za ljudska prava Australije, 2011: 72-83). Također je utvrđeno da je postojanje „kulture pijanki“ jasno povezano sa „neprihvatljivim ponašanjem, uključujući nedolično seksualno ponašanje“ (s. 45). Kao što je spomenuto, u izvještaju Komisije o pregledu stanja primjećuje se da te karakteristike nisu nužno svojstvene samo ovoj Akademiji i da imaju širu primjenu na drugim univerzitetima (s. 34). Također se navodi potencijalna korist od provedbe istraživanja u saradnji sa drugim univerzitetima i koleg(ic)ama, „kako bi se napravilo značajno poređenje“ (s. xxv). Ova preporuka je ostala „mrtvo slovo na papiru“ sve do prikazivanja dokumentarnog filma *The Hunting Ground* u Australiji 2015. godine, koji je ponovo skrenuo pažnju na nju, nakon čega je osmišljeno i provedeno nacionalno istraživanje među studenti(ca)ma, o čemu ćemo govoriti u nastavku ovog poglavlja.

Prikazivanje ovog dokumentarca širom univerzitetskih kampusa u Australiji 2015. i 2016. godine imalo je i šire efekte koji nisu bili ograničeni samo na nacionalno istraživanje. Došlo je do znatnog intenziviranja medijskog izvještavanja o incidentima seksualnog nasilja u univerzitetskim okruženjima u Australiji, a u mnogim izvještajima su isticali često neprikladni, manjkavi, nemarni i štetni odgovori univerziteta, te se naglašavala prijevremena potreba za transformacijom. Tri novija incidenta opisana u nastavku (o svakom su izvještavali mediji) pokazuju utvrđene obrasce navedenih odgovora, koji su dodatno potvrđeni u nacionalnom istraživanju među studentima. Kada je jednog studenta navodno seksualno napao „kolega sa predavanja“ 2016. godine, Univerzitet Wollongong mu je savjetovao da „promijeni vlastito ponašanje“ kada je zatražio da navodnog počinioca premjesti iz njegove nastavne grupe. Prebacivanjem odgovornosti za sprečavanje budućih incidenata sa navodnog počinioca na podnosioca prijave, univerzitet je napadnutom studentu uručio „plan sigurnosti“ koji je uključivao savjete o svođenju kontakata s navodnim počiniocem na najmanju moguću mjeru i preporuku da se „kreće u grupama od najmanje dvije osobe kada padne mrak“ (Funnell, 2016), potvrđujući tako mit da je veća vjerovatnoća da je počinilac neki stranac, a ne osoba koju žrtva poznaje (pogledati Zaustavimo silovanja u kampusima u Australiji, 2017: 6). Zbog izostanka odgovarajuće reakcije univerziteta, student je zatražio zabranu približavanja protiv navodnog počinioca i na kraju napustio univerzitet, navodeći da su seksualni napad na njega i odgovor univerziteta bili „jednako vrijedni prezira“. Postoji šokantna povezanost između osobe (počinioca) koja vas ne sluša dok joj govorite „stani“ i organizacije (univerziteta) koja vas ne sluša dok vičete „upomoć“ (Funnell, 2016).

Šest mjeseci nakon što je seksualno napadnuta u svojoj sobi u studentskom domu Univerziteta Sydney 2016. godine, jedna studentica je još uvijek čekala ishod istrage univerziteta, ispunjena „stalnim nemirom da ću ga negdje sresti (navodnog počinioca).“ Sedmicu dana nakon što je prijavila incident univerzitetu, od nje je zatraženo da popuni generički obrazac na internetu kako bi objasnila zbog čega „nije poduzela korake da riješi navedenu stvar“. Studentica je morala aktivno tražiti bilo kakvu informaciju o statusu postupka koji se provodio po njenoj prijavi, a kad je utvrdila pojedinosti, univerzitet joj je naložio da tu stvar čuva „u povjerenju“ (Rooke, 2016).

Treći primjer se odnosi na člana osoblja Univerziteta James Cook (JCU) u sjevernom Queenslandu koji je optužen za silovanje studentice 2015. godine (Chen, 2017). Nakon čitanja optužnice, navodni počinilac je unaprijeđen sa mjesta službenika za istraživanje na poziciju akademskog savjetnika u univerzitetskom istraživačkom centru, a nakon što je priznao krivnju, ostao je na toj poziciji tri mjeseca. Usprkos tvrdnjama univerziteta da nisu znali za optužnicu i osuđujuću presudu, član univerzitetskog osoblja je pozitivno svjedočio o karakteru osuđenog počinioca kako bi mu se ublažila kazna.

Iako se u dokumentarnom filmu *The Hunting Ground* opisuju slučajevi prikrivanja seksualnih napada i uznemiravanja na američkim univerzitetima, čini se da taj problem nije raširen u Australiji, usprkos tvrdnjama da su univerziteti „umanjivali“ značajan broj „službenih prijava seksualnog napada i uznemiravanja“ (Bagshaw, 2017). Međutim, kako pokazuju primjeri iz prakse i kasnije nacionalno istraživanje među studentima, odgovor australijskih univerziteta je manjkav u drugim pogledima. Prvenstveno, oni koji prvi reaguju na prijave seksualnih napada, uključujući zaštitare, akademsko osoblje i savjetnike u kampusima nisu uvijek upućivali studentice i

studente na odgovarajuće kanale prijavljivanja i službe za podršku, a studentice su se nakon ispitivanja ponekad osjećale kao da su one krive za to, ili da se njihovo iskustvo banalizira. Pored toga, u slučajevima kada su studentice prijavljivale seksualno uznemiravanje univerzitetskom osoblju, rečeno im je da se „možda samo sviđaju“ navodnom počiniocu, da to „ponašanje shvate kao kompliment“, ili da je „takva kultura... naviknite se na to“ (Komisija za ljudska prava Australije, 2017: 148; pogledati i NUS, 2016: 26).

Oснаživanje odgovora australijskih univerziteta: početni koraci

Ključni odgovor na sve češće priče o seksualnom nasilju na univerzitetima, koji je u velikoj mjeri pokrenulo prikazivanje dokumentarca *The Hunting Ground* na univerzitetima širom Australije i rad Projekta *The Hunting Ground Australia* bio je osmišljavanje istraživačkog projekta *Jačanje australijskih odgovora na seksualni napad i uznemiravanje*, koji je Centar za ljudska prava Australije (AHRCentar) pokrenuo u septembru 2015. godine na Univerzitetu Novi Južni Wales. Glavni ciljevi ovog projekta bili su:

- identificirati razmjere i prirodu seksualnih napada i uznemiravanja u kampusima australijskih univerziteta;
- procijeniti iskustva studenata i studentica koje prijave seksualno nasilje svom univerzitetu; utvrditi eventualne prepreke u prijavljivanju;
- istaknuti institucionalne odgovore koji možda dodatno ukorjenjuju ili produžavaju kulturu u kojoj je seksualno nasilje normalizirano, prešutkivano ili opravdavano; i
- oslanjajući se na empirijske podatke i komparativna međunarodna istraživanja, dati smjernice australijskim univerzitetima za politike dobrih praksi i procedure njihovog usvajanja i primjene.

Tokom projekta smo nastojali pojačati studentske glasove iz različitih sredina, uključujući glasove studentica, međunarodnih studenata/ica i studenata/ica koje se izjašnjavaju kao LGBTIQ. Iako se projekat oslanjao na komparativna međunarodna istraživanja pri utvrđivanju modela dobre prakse, ovim stavljanjem studentskih glasova australijskih studentica i studenata u prvi plan osigurano je da zaključci i preporuke projekta budu usmjereni na ispunjavanje njihovih potreba.

Rukovodeći se istraživanjima među studenti(ca)ma koje je proveo NUS 2011. i 2015. godine, kao i istraživanjem Komisije u Akademiji odbrambenih snaga Australije, naš prvi zadatak je bio da uspostavimo partnerstvo sa Komisijom kako bismo zajednički osmislili prvo nacionalno istraživanje među studenti(ca)ma (nacionalno istraživanje) o odgovorima australijskih univerziteta na seksualno uznemiravanje i seksualni napad. Radeći sa studentskim predstavnicima/ama, NUS-om i stručnjakinjama za seksualno nasilje na osmišljavanju istraživanja, također smo nastojali potaknuti sektorski dijalog o odgovorima na nedolično seksualno ponašanje u univerzitetskim okruženjima, utvrditi slabosti u univerzitetskim procedurama i praksama i izgraditi njihove kapacitete za sprečavanje i reagiranje na ova ponašanja.

Nacionalno istraživanje koje je odobrio Odbor za etiku ljudskih istraživanja Univerziteta New South Wales poslano je nasumično odabranoj grupi od 60.000 studentica i studenata sa svih 39 univerziteta na anonimnoj, povjerljivoj i dobrovoljnoj osnovi.

Komisija je analizirala odgovore 30.000 studentica i studenata iz istraživanja i kvalitativne podatke sadržane u preko 18.000 pismenih podnesaka koje je primila od studentica i studenata i organizacija u periodu od 23. avgusta 2016. do 2. decembra 2016. godine (pogledati npr. projekat *The Hunting Ground Australia*, 2017b), a ta je analiza činila osnovu javnog izvještaja, „Promijenimo kurs“ (*Change the Course*) koji je objavljen u avgustu 2017. godine. Pojedinačni izvještaji univerziteta su bili povjerljivi i dostupni svakom univerzitetu. Nakon iskazanog interesa medija i studentskih predstavnica/ka za rezultate pojedinačnih univerziteta i ohrabrenja australijskog Komesara za pitanja spolne diskriminacije, svih 39 univerziteta se složilo da objave svoje rezultate istraživanja (npr., Clure, 2017; Wahlquist, 2017). Izvještaj „Promijenimo kurs“ otkrio je indikativne podatke o učestalosti seksualnih napada i uznemiravanja među studentica)ma australijskih univerziteta 2015. i 2016. godine, karakteristike žrtava i počinitelaca seksualnog napada i seksualnog uznemiravanja, mjesta ili okruženja na univerzitetima gdje je došlo do seksualnog napada i uznemiravanja, adekvatnost kanala za prijavljivanje i službi za podršku i preporuke studentica i studenata za promjene.

Analizirajući podatke o učestalosti, Komisija je primijetila da je „učestalost i priroda“ seksualnog napada i uznemiravanja u univerzitetskom okruženju prvenstveno odgovarala brojkama koje se odnose na seksualno nasilje u široj australijskoj zajednici (Statistički zavod Australije, 2015), te da su žene u dobi od 18 i 24 godine (dobna grupa koja u velikoj mjeri odražava studentsku grupu) doživljavale seksualni napad i uznemiravanje „više nego duplo češće u odnosu na stopu na nivou države“ (Komisija za ljudska prava Australije, 2017: 4). Komisija je utvrdila i nekoliko faktora koji doprinose vršenju seksualnog napada i uznemiravanja, uključujući diskriminirajuće stavove prema ženama, pretjeranu konzumaciju alkohola, zloupotrebu pozicije moći od strane počinitelaca i „jednostavan pristup spavaonicama“ u stambenim dijelovima, uključujući koledže i univerzitetske kampove (s. 5).

Još neki od ključnih nalaza izvještaja su: univerzitetski koledži, tereni, prostori za odvijanje nastave, društveni događaji i prijevoz do univerziteta i nazad bili su primarna mjesta na kojima se dešavao seksualni napad i uznemiravanje (s. 8); žene „su imale duplo veću šansu da budu uznemiravane“ i „više nego trostruko veću šansu da budu seksualno napadnute“ nego muškarci (s. 7); i „muškarci su u velikoj većini bili počinioci seksualnih napada i seksualnog uznemiravanja koji su prijavljeni u okviru istraživanja“ sa „značajnim udjelom“ žrtava koje poznaju počinioca, koji je „najvjerovatnije kolega student sa njihovog univerziteta“ (s. 4). U izvještaju je također utvrđeno da „velika većina studentica koje su seksualno napadnute (87%) ili seksualno uznemiravane (94%) 2015. i 2016. godine nisu to formalno prijavile svom univerzitetu“. Razlozi za neprijavljivanje su uključivali strah da im univerzitet neće vjerovati, percepciju da ponašanje nije „bilo dovoljno ozbiljno“ za prijavu, ili nedostatak samopouzdanja u pogledu vlastitog razumijevanja koncepata seksualnog uznemiravanja i seksualnog napada, te bojazni da se prijave neće razmatrati u povjerenju i da se neće ništa poduzeti (s. 140-145). Dodatni razlozi su bili strah od viktimizacije ili diskriminacije (u slučaju LGBTIQ studenata/ica) i konfuzija oko toga da li je to iskustvo bilo „samo dio australijske kulture“ (u slučaju međunarodnih studentica) (s. 146). Ovi

odgovori upućuju na nekoliko zabrinjavajućih nalaza: nedostatak povjerenja žrtava u institucionalne procedure i praksu; prihvatanje ili normalizaciju ponašanja koje je degradirajuće, potencijalno nezakonito i često štetno i sa trajnijim posljedicama; te dodatne prepreke u prijavljivanju za marginalizirane ili ranjive grupe. U izvještaju se dalje navodi da su „strukturne prepreke i stavovi“ sprečavali studentice i studente da prijave ili zatraže podršku, te da su „studentice koje su podnijele prijavu često bile nezadovoljne odgovorom svog univerziteta“ (s. 4).

Izvještaj „Promijeni kurs“ sadrži devet preporuka za univerzitete i univerzitetske koledže:

- izrada komunikacijskih i obrazovnih strategija za sprečavanje diskriminirajućeg ponašanja i seksualnog nasilja;
- upoznavanje osoblja i studenata sa internim i vanjskim procesima izvještavanja i službama za podršku;
- obuka „stručnih osoba koje prve reagiraju“ nakon prijave seksualnog napada i uznemiravanja i pružanje specijalističke podrške od strane stručnjakinja praktičarki;
- povjerljivo prikupljanje i čuvanje prijave seksualnog napada i uznemiravanja i redovna razmatranja učinkovitosti procedura za prijavljivanje i službi za podršku na univerzitetima;
- razmatranje faktora koji doprinose učestalosti seksualnog nasilja na koledžima sa studentskim domovima pod vodstvom nezavisne stručnjakinje i/ili stručnjaka; te
- provođenje nacionalnog istraživanja među studentima svake tri godine radi praćenja napretka na smanjenju stope seksualnog nasilja na univerzitetima.

Ubrzo nakon objavljivanja izvještaja „Promijeni kurs“, AHRCentar je objavio svoja dva projektna izvještaja. U prvom izvještaju pod nazivom „Lokalne perspektive: studija slučaja o odgovorima na seksualno nasilje u univerzitetskom okruženju“ predstavljeni su nalazi lokalizirane kvalitativne studije našeg univerziteta zasnovane na inicijalnom pregledu univerzitetskih politika o seksualnom napadu i uznemiravanju i intervjuima sa uzorkom relevantnih osoba, uključujući osoblje univerziteta, studentske predstavnice/ce i bivšeg državnog direktora javnih tužilaštava. Ključni razlog za provedbu studije slučaja „Lokalne perspektive“ bio je da se kritički razmotre naše institucionalne politike i prakse prije šireg razmatranja potrebe za promjenama. U njoj je istaknuto nekoliko slabosti u specifičnom univerzitetskom okviru koje su na sličan način otkrivene u nacionalnom istraživanju među studentima, kao što je potreba za jasnom i dostupnom samostalnom politikom o seksualnom nasilju i izričitim institucionalnim izjavama o zabrani seksualnog nasilja; destimuliranje prijavljivanja incidenata seksualnog napada i uznemiravanja; nejasna veza između internih disciplinskih mehanizama i vanjskih krivičnih postupaka; te manjkave službe podrške.

Svrha našeg drugog izvještaja „Na sigurnom tlu: dobar praktični vodič za australijske univerzitete“ bila je da se australijskim univerzitetima pruži konceptualni okvir i praktične preporuke za sprečavanje i odgovor na seksualno uznemiravanje i napad. Izvještaj se oslanja na izvještaj Komisije o nacionalnom istraživanju i komparativno međunarodno istraživanje o dobroj univerzitetskoj praksi u rješavanju i prevenciji

prijava seksualnog napada i uznemiravanja. U izvještaju se detaljno objašnjava šest temeljnih principa koji trebaju biti u osnovi svih politika i praksi australskih univerziteta i tvrdi se da će bez vidljivog višeg vodstva na univerzitetu, značajnog i formaliziranog angažmana sa studentima i stalne i dugoročne institucionalne opredijeljenosti sve politike koje univerziteti donesu imati ograničenu vrijednost, pogotovo ako se institucionalna kultura koja omogućava seksualni napad i uznemiravanje nikada ne dovede u pitanje (Centar za ljudska prava Australije, 2017a: 63-8).

Deset poglavlja ovog izvještaja uključuju komparativnu analizu pravnih i okvira politika kojima je regulirano pitanje seksualnog napada i uznemiravanja na univerzitetima u nekoliko zemalja (npr., SAD, UK, Kanada, Indija i Južna Afrika, s. 33-51), u kojoj je podvučeno očigledno nepostojanje eksplicitnog pravnog okvira u Australiji. Uz to su naglašeni komparativno slabi institucionalni aranžmani na australskim univerzitetima za upravljanje i prevenciju seksualnog nasilja (s. 10). Izvještaj „Na sigurnom tlu“ sadrži 18 preporuka, uključujući prijedloge za vladine i regulatorne intervencije, kao i preporuke univerzitetima za implementaciju dostupnih i dosljednih procesa prijavljivanja, provedbu disciplinskih mjera i sankcija, pružanje specijaliziranih usluga podrške studentima uz odgovarajuće resurse, te provedbu programa za posmatrače i prevenciju seksualnog nasilja zasnovanih na dokazima.

Opredijeljenost svih 39 australskih univerziteta da učestvuju u nacionalnom istraživanju predstavljala je značajnu demonstraciju kolektivnog imperativa da se moraju pozabaviti „zabrinjavajućom slikom prirode i učestalosti seksualnog napada i seksualnog uznemiravanja studentica i studenata na australskim univerzitetima“, koju je Komisija oslikala kroz svoju analizu podataka iz istraživanja (Komisija za ljudska prava Australije, 2017, s. 3). U narednom dijelu se razmatraju neki od odgovora iz nacionalnog istraživanja, kao i navedeni izvještaji i preporuke.

Ka institucionalnoj promjeni: novija dešavanja

Donedavno su mnogi australski univerziteti izražavali ambivalentnost u pogledu svoje uloge u rješavanju problema napada i seksualnog uznemiravanja (Funnell, 2016; Zaustavimo silovanje u kampusima u Australiji, 2017; Rooke, 2016). Na širem nivou, univerziteti su također oklijevali da priznaju učestalost seksualnog napada i uznemiravanja u univerzitetskim kampusima, a time i da osiguraju dovoljnu obuku i resurse za službe podrške te da unaprijede procese podnošenja i rješavanja prijave. Iako su razlozi za ovo očigledno odricanje od odgovornosti za proaktivno bavljenje problemom seksualnog napada i uznemiravanja u kampusima različiti, ukazuju na nelagodu kada se radi o reguliranju ponašanja studenata (i osoblja) „izvan kule od slonovače“ (Bok, 1982) i nepriznavanje da odgovornosti univerziteta obuhvataju i područja ljudske interakcije koja prevazilaze čisto „akademska“ sferu. Ostali pogodujućim faktorima eventualno uključuju bojazan oko zaštite ugleda ustanove i ograničavanje zakonske odgovornosti.

Prilikom pokretanja nacionalnog istraživanja u avgustu 2016. godine, tadašnji predsjednik organizacije Univerziteti Australije i prorektor Univerziteta Western Sydney, Barney Glover govorio je o „šteti koju nanosi seksualno uznemiravanje i seksualni napad, a koja se ne može poništiti“ (Maniaty, 2016). Profesor Glover je oštro zapazio da ova šteta može imati uticaj koji prevazilazi ozbiljne fizičke i emocionalne posljedice po

studenticu ili studenta, dovodeći u pitanje njihovu sposobnost učenja, akademskog napredovanja i učestvovanja u životu univerziteta – pa čak može dovesti i do napuštanja univerziteta ili profesije. Možda je ovo javno priznanje dugoročne štete koju nanosi seksualno nasilje – i priznavanje obaveze univerziteta da se brine za student(ice) i potencijalno pogoršavanje nanosene štete kroz neosjetljivo ili ravnodušno upravljanje incidentima seksualnih napada i uznemiravanja studentica – označilo početak sve snažnijeg razvoja institucionalnih inicijativa na nekim australskim univerzitetima s ciljem efektivnijeg i osjetljivijeg upravljanja prijavama seksualnog nasilja i njegove prevencije.

Budući da su izvještaji o kojima se ranije govorilo objavljeni u avgustu 2017. godine, prerano je kratkoročno ili srednjoročno očekivati značajna dešavanja u vezi s odgovorom univerziteta. Međutim, postoje inicijalne naznake u vidu opredijeljenosti za provedbu preporuka iz različitih izvještaja o kojima se ovdje govorilo, kao i prilagodbe stavova u univerzitetskom sektoru, gdje oni priznaju da njihova odgovornost da spriječe i odgovore na seksualni napad i uznemiravanje predstavlja dio šire opredijeljenosti univerziteta za jednakost, različitost i inkluziju. Kao što je detaljno opisano u izvještaju „Na sigurnom tlu“, zakonske i regulatorne obaveze nalažu univerzitetima da osiguraju inkluzivna i nediskriminirajuća okruženja za učenje (Centar za ljudska prava Australije, 2017a: 3. poglavlje). Imajući u vidu nalaze Komisije da su žrtve seksualnog napada i uznemiravanja u univerzitetskim okruženjima najčešće ženskog spola, te da su i međunarodni i LGBTIQ studenti/ce pod povećanim rizikom od izloženosti ovim ponašanjima i/ili negativnim iskustvima s prijavljivanjem, ove obaveze sada mogu dobiti na značaju.

Uz prikazivanje dokumentarnog filma *The Hunting Ground* u kampusima, kampanja koju je pokrenula organizacija Univerziteti Australije pod nazivom „Poštuj. Sad. Uvijek“ u februaru 2016. godine (Universities Australia 2016) i provedba nacionalnog istraživanja također su uticale na pojačane javne potvrde univerziteta da će aktivno raditi na prevenciji i odgovoru na seksualno uznemiravanje i napade. U periodu od početka prikazivanja dokumentarnog filma do objavljivanja raznih izvještaja koji su ranije navedeni, projekat *The Hunting Ground* Australia je proveo ankete na nekoliko univerziteta i pratio njihove aktivnosti, što je objavljeno u dva izvještaja o napretku 2016. i 2017. godine. Ove aktivnosti su uključivale izradu samostalnih politika o seksualnom napadu i uznemiravanju (ili nedoličnom seksualnom ponašanju); intenzivnije označavanje politika o nedoličnom ponašanju studenata, kao i službi za podršku na njihovim web-stranicama kako bi se omogućio jasniji pristup relevantnim informacijama; obuku osoblja i studentica i studenata koji mogu primiti prijave ili inicijalne informacije o seksualnom napadu i uznemiravanju; razvoj obrazovnih resursa o tome šta čini neprihvatljivo ponašanje, te ključne radnje posmatrača; i uvođenje programa obuke o seksu i etici za rezidencijalne asistent(ice) i društvene koordinator(ice) na koledžima, studentske vođe iz akademskih, sportskih i kulturnih tijela, kako bi se aspekti obuke ugradili „u orijentaciju i uvodne brifinge za studentice i studente svake godine.“ (projekat *The Hunting Ground* Australia, 2016: 6-11; projekat *The Hunting Ground* Australia, 2017a: 12-18).

Kao inicijalni odgovor na objavljivanje izvještaja „Promijeni kurs“, Univerziteti Australije su najavili usvajanje „Akcionog plana u 10 tačaka“ u kojem su sadržane neke šire inicijative za prevenciju, podizanje svijesti i pružanje podrške, uključujući uvođenje privremene non-stop linije za podršku za student(ice) žrtve i preživjele, koja bi

funkcionirala nekoliko mjeseci nakon provedbe nacionalnog istraživanja (Universities Australia, 2017: 19). Iako je ovih deset širokih aktivnosti odražavalo mnoge od preporuka iz navedenih izvještaja, na razočarenje nekih zaštitnika studentskih prava, u tom planu se nije spominjala važnost rigoroznih disciplinskih postupaka i sankcija za studente koji prekrše univerzitetske politike o seksualnom napadu i uznemiravanju (Funnell i Hush, 2017), kao ni „efektivna provedba politika“ i informiranje univerzitetske zajednice o ishodima disciplinskih postupaka kao ključne komponente održive strategije prevencije (pogledati Centar za ljudska prava Australije, 2017a: 80).

Na regulatornom nivou, Agencija za kvalitet i standarde tercijarnog obrazovanja Australije (TEQSA), nezavisno pravno tijelo, skoro odmah je reagiralo na preporuku AHR-Centra (pogledati Centar za ljudska prava Australije, 2017a: 48-9). TEQSA zahtijeva od univerziteta da ispune određeni nivo standarda u pogledu studentske ravnopravnosti, dobrobiti i sigurnosti, procedura podnošenja pritužbi i prijava, te monitoringa i odgovornosti. Ako univerziteti ne ispune ove standarde, TEQSA im može poništiti registraciju. Iako u početku u ovim standardima nije spominjano upravljanje seksualnim nasiljem na univerzitetima, u predloženoj reviziji nekih od obaveznih standarda koju je izvršila TEQSA nakon objavljivanja izvještaja „Na sigurnom tlu“ spominju se seksualni napad i uznemiravanje kao predloženi fokus uprave univerziteta i odgovornosti u pogledu prijavljivanja (Vlada Australije, 2017). Pored toga, ubrzo nakon objavljivanja izvještaja „Promijeni kurs“, savezni ministar za obrazovanje i edukaciju, senator Simon Birmingham je pisao svakom univerzitetu tražeći njihov odgovor na nalaze i preporuke Komisije „imajući u vidu njihovu zakonsku obavezu da osiguraju sigurno okruženje za učenje“. Ministar se obavezao da će „raditi sa univerzitetima kako bi se pobrinuo da oni uzmu u obzir nalaze i preporuke“ iz izvještaja Komisije i „uvedu promjene kojima će osigurati sigurnija i inkluzivnija okruženja u budućnosti“ (Birmingham, 2017).

U proteklih nekoliko godina, problem slabih institucionalnih odgovora na seksualno nasilje na univerzitetima konačno je privukao nacionalnu pažnju, koju je potaknulo prikazivanje dokumentarca *The Hunting Ground* u Australiji, uz nacionalno istraživanje među studentima, kampanje koje su provodili NUS, projekat *The Hunting Ground Australia* i organizacija Univerziteti Australije, pojačano medijsko izvještavanje i pozive na provedbu preporuka iz izvještaja Komisije za ljudska prava Australije i AHR-Centra. Odluke nekih studentica i studenata da o svojim iskustvima sa seksualnim uznemiravanjem i seksualnim napadom govore na društvenim medijima i/ili da se obrate novinarima dodatno je skrenula pažnju na ovo pitanje. Iako su univerziteti počeli poduzimati praktične korake na rješavanju ovog pitanja, nekoliko dugoročnih izazova koje je daleko teže riješiti – kao što su ukorijenjeni stavovi koji doprinose seksualnim napadima i seksualnom uznemiravanju, rizici koje nosi prebacivanje na online učenje i društvene medije, ograničenja koja nameće konvencionalni „narativ o žrtvi“, očuvanje ključnih institucionalnih interesa i popustljivost krivičnog sistema – i dalje su prisutni, pogotovo zbog nepostojanja stalnog nacionalnog fokusa na ovom pitanju i studentskog aktivizma (usprkos godišnjoj studentskoj fluktuaciji) kojim bi se univerziteti stalno pozivali na ispunjavanje preuzetih obaveza.

Ključni izazovi

Dvosmislenosti u dvojnim sistemima istrage nedoličnog seksualnog ponašanja

Za razliku od krivičnog sistema, koji je usmjeren na utvrđivanje krivnje i kažnjavanje u skladu sa utvrđenim kriterijima i standardima krivičnog zakona, interni disciplinski postupci koje primjenjuju univerziteti (i njihovi rezidencijalni koledži) kako bi se pozabavili optužbama za seksualni napad ili uznemiravanje prvenstveno se fokusiraju na kršenje politike univerziteta i ublažavanje institucionalnog rizika, gdje se interno osmišljene procedure i sankcije kreću od izbacivanja sa univerziteta (ili koledža) i uklanjanja sa liderskih pozicija, do suspenzije sa određenih predavanja. Postojanje ovih dvojnih postupaka i procedura sa različitim argumentima može dovesti do nejasnoća u primjenjivim standardima dokazivanja, procedurama za procjenu prijave i ishodima: krivičnog sistema zahtijeva od tužilaštva da dokaže počinjenje djela izvan razumne sumnje, dok disciplinski sistem na univerzitetima obično ima niži standard dokazivanja i „manje adversarne postupke“ (Sheehy, 2017: 37). Što je još važnije, kako su jasno pokazala istraživanja Komisije i NUS-a, često netransparentnim upravnim disciplinskim postupcima koje su osmislili univerziteti nedostaju jasnoća, dosljednost i sigurnost, što je često pogoršano nepostojanjem samostalnih politika o seksualnom napadu i uznemiravanju, koje su umjesto toga samo ugrađene u generičke odredbe o nedoličnom ponašanju studenata. To stvara zabunu kod osoba zaduženih za postupanje po prijavama, potencijalno može odvratiti studentice od prijavljivanja, te pogoršati štetu zahtijevajući od žrtava da više puta govore o svom iskustvu (Centar za ljudska prava Australije, 2017a: 48, 53-54).

U Australiji, destimuliranje studentskog prijavljivanja slučajeva seksualnog napada dodatno usložnjava zakonska obaveza prijavljivanja takvih slučajeva policiji, koja postoji u većini država. Na primjer, prema krivičnom zakonu Novog Južnog Walesa, seksualni napad i bludne radnje predstavljaju „teško krivično djelo“ i svakome ko ne prijavi informacije o takvom djelu „bez razumnog opravdanja“ prijeti zatvorska kazna. Ovom odredbom ne samo da se zahtijeva od osoba koje prime informaciju o seksualnom napadu da to prijave policiji; nego se neprijavlivanje utvrđuje kao krivično djelo (Centar za ljudska prava Australije, 2017b: 23). Ovo djelo je uz još nekoliko drugih uvedeno 1990-ih godina, kako bi se spriječilo uplitanje u rad krivičnog sistema (Parlamentarne rasprave u NJW, 1990: 3691). Godine 1998, kao odgovor na bojazni koje je iznijela Komisija za reformu zakona u Novom Južnom Walesu, ta je odredba izmijenjena kako bi se propisalo da se određene osobe, uključujući pružaoce usluga zdravstvene zaštite, ne mogu krivično goniti u skladu sa ovom odredbom bez odobrenja javnog pravobranioca. Ova izmjena nije zadovoljila Komisiju za reformu zakona, koja je preporučila njeno ukidanje zato što bi mogla sprečavati žrtve da zatraže zdravstvenu zaštitu iz straha od uključivanja policije (Komisija za reformu zakona NJW, 1999). Usprkos ovoj bojazni, odredba je i dalje na snazi.

Stoga će studenti i studentice možda nerado prijavljivati slučajeve seksualnog napada ako je osoblje univerziteta zakonski dužno da ih prijavi policiji, jer to može imati negativne posljedice po osobu koja podnosi prijave (npr. javna eksponiranost, dugotrajne i invazivne policijske istrage). Da bi se poštovala sposobnost žrtve da donosi odluke i omogućilo da ona napravi informiran izbor o tome koje detalje želi otkriti (ili ne želi nikako), ključno je da se univerzitetima jasno utvrdi odnos između disciplinskog postupka koji provodi univerzitet i krivičnog postupka, te da stručne

osobe sa „prve linije“ i osobe zadužene za postupanje po prijavama jasno pokazuju podnosiocima prijava koja je njihova uloga i obaveze prema policiji. Osim toga, kada žrtva čvrsto zahtijeva da službenik univerziteta ne proslijedi informacije policiji, univerzitet može zatražiti da službenik uzme pisanu izjavu od žrtve u tom smislu, kako bi se ispoštovale žrtvine želje i istovremeno zaštitilo osoblje univerziteta, kao i sam univerzitet (Centar za ljudska prava Australije, 2017b: 24).

Online učenje, društveni mediji i reguliranje „seksualnog nasilja omogućenog tehnologijom“

Kako nova tehnologija ubrzava pristup univerzitetskom obrazovanju putem interneta, povećava se i rizik od „seksualnog nasilja omogućenog tehnologijom“, što stvara imperativ da univerziteti osmisle institucionalne odgovore na ovaj vid seksualnog napada i uznemiravanja (Henry i Powell, 2016). Primjeri tehnološki omogućenog seksualnog nasilja uključuju „prijetnje silovanjem i virtualno silovanje, seksualno uznemiravanje online i cyber uhođenje, korištenje grupa na Facebooku za promoviranje stavova kojima se podržava silovanje, objavljivanje degradirajućih komentara seksualne prirode o studenticama i profesoricama“ (Henry i Powell, 2016: 84-5). Slučaj koji je najvećim dijelom pokrenuo spomenuti pregled situacije na akademiji ADFA odnosio se na kadeta koji je tajno snimao konsenzualni seksualni odnos sa kadetkinjom i slao ga kolegama u susjednoj prostoriji putem Skypea bez njenog znanja i pristanka. U krivičnom postupku protiv kadeta (pod optužbom za slanje uvredljivih materijala putem interneta bez saglasnosti i bludne radnje) (Willis, 2013), tužiteljica je izjavila da joj „Odbrambene snage nisu ponudile nikakvu podršku (...) da joj je rečeno da policija incident ne smatra krivičnim djelom prema ACT (lokalnom) zakonu“ i da se neće provesti interna istraga o tom slučaju jer „nije dovoljno ozbiljan“ (Knaus, 2013). Nakon osude i izricanja zabrane približavanja u trajanju od 12 mjeseci u dva navrata, počiniocu je dozvoljeno da nastavi studije na Akademiji odbrambenih snaga; međutim, nakon interne istrage (i značajne medijske pažnje na Odbrambenim snagama), mjesec dana kasnije je izbačen sa Akademije zbog „ponašanja koje nije u skladu s vrijednostima Vojske i standardima koji se očekuju od pripadnika Odbrambenih snaga“ (ABC News, 2013).

Kako mobilna i online tehnologija pruža nove načine za činjenje seksualnih prijestupa, univerziteti se suočavaju s izazovom da svojim politikama obuhvate ovo ponašanje koje nije nužno usklađeno sa definicijama seksualnog nasilja, ali ima slične pogubne posljedice. Pored toga, oni moraju utvrditi kako da odgovore na oblike „cyber-seksualnog nasilja i seksualnog napada putem interneta“ (Sheehy, 2017; 37) kroz osmišljavanje postupaka istrage, utvrđivanja odgovornosti i sankcija koji predstavljaju odgovarajuću podršku i odražavaju razvoj zakona i politika u ovom relativno novom području regulacije. Isto tako, univerziteti se suočavaju sa izazovom procjene prirode i uticaja štete koju nanosi tehnološki omogućeno seksualno nasilje, kako bi se uvele ili prilagodile odgovarajuće usluge podrške, kao i oblikovanja strategija za online prevenciju.

Ograničenja konvencionalnog „narativa o žrtvi“ u osmišljavanju i revidiranju modela institucionalnog odgovora

Kao što je ranije rečeno, u izvještaju „Promijeni kurs“ navedeno je da mnogi studenti i studentice koji su doživjeli seksualni napad i seksualno uznemiravanje ne prijavljuju takvo ponašanje svom univerzitetu. O ovom pitanju se pisalo i u studiji *Local Perspectives* (Lokalne perspektive), gdje se navodi da su se studenti i studentice plašile da ih se neće ozbiljno shvatiti ili da će se njihovo iskustvo umanjivati zato što se ne „uklapaju“ ili ne odgovaraju pretpostavljenom stereotipu o žrtvi; ili da će ih porodica ili zajednica posramiti zbog „kulturnih prepreka koje ih sprečavaju da govore o tome“ (Centar za ljudska prava Australije, 2017b: 12). Ove bojazni su možda akutnije kada je seksualno napadnuta osoba koja se ne uklapa u mitološki profil „prave“ žrtve silovanja, odnosno „moralno ispravne“ bjelkinje koja je pretrpjela fizičke povrede dok se opirala“ (Du Mont i sar., 2003). Bojazni da im se neće vjerovati možda su posebno izražene među muškarcima koji dožive seksualno nasilje, „oboženim“ studenticama i studentima, pripadnicima manjinskih religija, studenti(ca)ma s invaliditetom ili onima koji se izjašnjavaju kao LGBTIQ.

Da bi se ovaj izazov prevazišao, potrebne su korektivne i terapijske službe usmjerene na potrebe određenih studentskih grupa, koje se jasno oglašavaju prema tim grupama na jeziku i u formatu koji je njima razumljiv. One bi trebale garantirati da su njihove usluge inkluzivne, npr. postavljanjem izjave ili simbola nediskriminacije na vidno mjesto na web-stranici ili u prostorijama službe. Uz to, potrebno je posvetiti posebnu pažnju fazama prijavljivanja i istrage o incidentima seksualnog napada i uznemiravanja; na primjer, da se studenti(ca)ma kojima engleski nije maternji jezik omogućiti da prvi iskaz o seksualnom napadu daju u pisanoj formi (Centar za ljudska prava Australije, 2017a: 58-9). Osjetljivost na potrebe i iskustva raznovrsne studentske zajednice također je presudna u osmišljavanju i provedbi bilo kakvih značajnih programa obuke o prevenciji. Uključivanje studenata sa različitim iskustvima u oblikovanje ovih procesa i programa učinit će ih snažnim i učinkovitim.

Zaključak: od upravljanja rizikom do sprečavanja štete

Bojazni oko uticaja prijave seksualnog napada ili uznemiravanja i mizoginih praksi na univerzitetima na ugled i položaj univerziteta ili strah od mogućih tvrdnji navodnih počinitelja da je univerzitet prekršio pravila pravičnog postupka mogu dovesti do odbrambenog institucionalnog odgovora koji se fokusira na odgovornost (Centar za ljudska prava Australije, 2017a: 117).

Novinarka i članica Vijeća premijera NJW za prevenciju nasilja nad ženama, Nina Funnell je 2011. godine pisala da, iako su u istraživanju NUS-a *Talk About It* (Pričaj o tome) seksualni napad i uznemiravanje identificirani kao „stvarni i ozbiljan problem“ u univerzitetkim kampusima, primijenjena online metodologija samoodabira je značila da su rezultati otvoreni za preispitivanje. Funnell je zaključila da je, s obzirom na jasnu manifestaciju seksualnog nasilja u univerzitetkim kampusima, potrebno „rigorozno, metodološki čvrsto, sveobuhvatno istraživanje“ koje bi „izdržalo strogu kontrolu“. „Ali, da bi se to uradilo“, nastavlja ona, „univerziteti će se morati složiti. Mislim da će to biti jedan sasvim drugačiji izazov, s obzirom na kontinuirani otpor propisnom

istraživanju o ranjivosti mladih žena u kampusima, naročito od strane koledža“ (Funnell, 2011).

Usprkos stalnom otporu decenijskim valovima studentskog aktivizma na ovom pitanju i povremenoj tendenciji univerziteta da pribjegavaju „upravljanju kroz ponavljanje“ (Powell, 2014) kao odgovor na ovaj „stvaran i ozbiljan problem“, smatramo značajnim to što je svih 39 australijskih univerziteta učestvovalo u nacionalnom studentskom istraživanju. Osim toga, prije objavljivanja analize podataka iz istraživanja, mnogi univerziteti su već poduzeli korake da provedu procjenu, ponovno pišu ili revidiraju relevantne politike, kao i da olakšaju pristup studenata uslugama i uvedu obuku o prevenciji. Međutim, priroda seksualnog nasilja, šteta koju ono nanosi i sporo postizanje promjena zahtijeva da se australijski univerziteti opredijele za dugoročan pristup problemu seksualnog napada i uznemiravanja kroz stalno podizanje vidljivosti tog pitanja, usvajanje i unapređenje njihovih odgovora i usluga, praćenje i procjenu politika i postupaka i osiguravanje kontinuiranog programa intervencije i prevencije.

Važno je napomenuti da autentičnost i potencijalna korist od ovog rada zahtijeva formalni angažman studentskog vodstva na formuliranju i primjeni politika i procedura (na primjer, kroz univerzitetske savjetodavne odbore sa odgovarajućim resursima, koji bi uključivali više rukovodstvo univerziteta, studentsko tijelo i akademske radnice i radnike sa odgovarajućim stručnim znanjem), procjeni službi za podršku i osmišljavanju programa obuke i kampanja, ako se želi postići trajan institucionalni uticaj. Isto tako, sumnje i nelagoda koju donosi odluka i pružaoci usluga na australijskim univerzitetima često pokazuju kada se govori o njihovoj ulozi u suočavanju s „neospornim stvarnostima“ (Maniaty, 2016) seksualnog uznemiravanja i seksualnog napada zahtijevaju temeljnu promjenu i priznavanje da institucionalna kultura osnažuje sistemske društvene i ekonomske korijene ovog zla.

Na konferenciji organizacije Univerziteti Australije 2016. godine, bivši zapovjednik Australijske vojske, David Morrison koji je nadgledao *Razmatranje postupanja prema ženama na Akademiji odbrambenih snaga Australije* naveo je da „nasilje u porodici često izrasta iz rodne neravnopravnosti“ i kulture koja podrazumijeva mušku dominaciju i prava. Da bi se ova kultura promijenila, kazao je Morrison, potrebno je „vodstvo (...) trebate prihvatiti postojanje ovog problema; ako to ne učinite, vidjet ćete kako se status quo brzo vraća“. Prihvatanje postojanja ovog problema zahtijeva da ga univerziteti „otvoreno iznesu, postave pod najjače reflektore, suoče se s njim i osmisle efektivne strategije za njegovo rješavanje“ (Maniaty, 2016). Nakon nacionalnog studentskog istraživanja i istraživanja koja su proveli NUS, *Zaustavimo silovanje u kampusima u Australiji*, projekat *The Hunting Ground Australia*, Komisija i AHRCentar, australijski univerziteti sada imaju rok da imenuju, prihvate i isprave problem seksualnog napada i uznemiravanja u kampusima. Sada je od ključnog značaja da univerziteti istinski i sveobuhvatno pristupe njegovom rješavanju kroz uvođenje unaprijeđenih mehanizama za prijavljivanje i eliminiranje ovih ponašanja i promjenu kulture koja omogućava njihovo ponavljanje.

Reference

ABC News (2013) 'ADFA cadet Daniel McDonald sacked over Skype sex scandal', 8 November, www.abc.net.au/news/2013-11-09/adfa-cadet-sacked-over-skype-sex-scandal/5080834

Australian Bureau of Statistics (ABS) *Recorded Crime – Victims, Australia, 2015*, cat no 4510.0 (13 July 2017), www.abs.gov.au/ausstats/abs@.nsf/mf/4510.0

Australian Government (2017) 'Sector guidance to ensure safe campuses', <https://teqsa.gov.au/latest-news/media-releases/sector-guidance-ensure-safe-campuses>

Australian Human Rights Centre (2017a) *On Safe Ground: Strengthening Australian University Responses to Sexual Assault and Harassment*, www.ahrcentre.org/sites/ahrcentre.org/files/AHR0002%20On%20Safe%20Ground_Good%20Practice%20Guide_online.pdf

Australian Human Rights Centre (2017b) *Local Perspectives: A Case Study on Responses to Sexual Violence in a University Setting*, www.ahrcentre.org/sites/ahrcentre.org/files/mdocs/AHR0001%20Local%20Perspectives_Case%20Study_online.pdf

Australian Human Rights Commission (2011) Review into the Treatment of Women in the Australian Defence Force Academy, Phase 1.

Australian Human Rights Commission (2017) *Change the Course: National Report on Sexual Assault and Sexual Harassment at Australian Universities*, www.humanrights.gov.au/sites/default/files/document/publication/AHRC_2017_ChangeTheCourse_UniversityReport.pdf

Bagshaw, E. (2017) ""Devastating" report shows universities are "failing" students"", *Sydney Morning Herald*, 22 February, www.smh.com.au/national/education/devastating-report-shows-universities-are-failing-students-20170222-guj84k.html

Birmingham, S. (2017) 'University sexual assault and sexual harassment', media release, 1 August, www.senatorbirmingham.com.au/university-sexual-assault-and-sexual-harassment/

Bok, D. (1982) *Beyond the Ivory Tower: Social Responsibilities and the Modern University*, Cambridge, MA: Harvard University Press.

Chen, D. (2017) 'James Cook University staffer promoted after student rape', ABC News, 24 January, www.anc.net.au/news/2017-01-23/university-staffer-student-rape-james-cook-university-promoted/8203976

Clure, E. (2017) 'Human Rights Commission's university sexual harassment survey 'may let down students, victims'', ABC News, 4 April, www.abc.net.au/news/2017-04-04/human-rights-commission-report-on-sexual-harassment-questined/8413418

Commonwealth of Australia, Department of Social Services (2016) *Third Action Plan 2016-2019 Of the National Plan to Reduce Violence against Women and their Children 2010-2022*, www.dss.gov.au/sites/default/files/documents/10_2016/third_action_plan.pdf

Du Mont, J., Miller, K. and Myh, T. (2013) 'The Role of "Real Rape" and "Real Victim" Stereotypes in the Police Reporting Practices of Sexually Assaulted Women', *Violence Against Women*, 9(4): 466-86.

End Rape on Campus Australia (2017) *Connecting the Dots: Understanding Sexual Assaults in Australian University Communities*, <https://static1.squarespace.com/static/5762fc04f5e231826f09afae/t/58b3d08d-db29d6e7a2b8271d/1488179368580/Connecting+the+dots.pdf>

Funnell, N. (2011) 'Claims of uni rape need proper research', *Sydney Morning Herald*, 17 June.

Funnell, N. (2016) "The shocking way sexual violence is handled at Australian universities" news.com.au, 29 June, www.news.com.au/lifestyle/real-life/news-life/the-shocking-way-sexual-violence-is-handled-at-australian-universities/news-story/fdb2f5d827ee8f6f4c124af11847aa25

Funnell, N. and Hush, A. (2017) 'Unis dodge action on sexual assault offenders in 10-point plan', *Sydney Morning Herald*, 1 August, www.smh.com.au/comment/unis-dodge-a-crackdown-on-sexual-assault-offenders-20170801-gxn4jl.html

Henry, N. and Powell, A. (2016) 'Sexual Violence in the Digital Age: The Scope and Limits of Criminal Law', *Social and Legal Studies Journal*, 25(4): 397-418.

Hunting Ground Australia Project, The (2016) *Progress Report – July 2016*, www.thehuntinggroundaustralia.com.au/wp-content/uploads/2015/12/Progress_Report_The_Hunting_Ground_Australia_Project_July2016_e.pdf

Hunting Ground Australia Project, The (2017a) *Progress Report – July 2017*, www.thehuntinggroundaustralia.com.au/wp-content/uploads/2017/07/Progress_Report_The_Hunting_Ground_Australia_Project_July2017_e.pdf

Hunting Ground Australia Project, The (2017b) *Submission to the Australian Human Rights Commission's University Sexual Assault and Harassment Project – February 2017*, www.thehuntinggroundaustralia.com.au/wp-content/uploads/2017/06/The-Hunting-Ground-Australia-Project-submission-to-AHRC-University-Sexual-Assault-and-Harassment-Project.pdf

Johnston, S. (2016) Speech by former President, UNSW Student Representative Council delivered at a screening of *The Hunting Ground* at UNSW, Sydney, 2 May.

Knaus, C. (2013) 'Skype sex victim 'had to go public', *Canberra Times*, 20 August, www.canberratimes.com.au/act-news/skype-sex-victim-had-to-go-public-20130820-2s8is.html

Maniaty, T. (2016) 'Today we say with one voice: One incident is one too many', UNSW Sydney Newsroom, 23 August, <https://newsroom.unsw.edu.au/news/general/today-we-say-one-voice-one-incident-one-too-many>

National Union of Students (NUS) (2011) *'Talk About It' Report 2011*. NUS (2016) *'Talk About It' Report 2015*, https://d3n8a8pro7vhmx.cloudfront.net/nus/pages/144/attachments/original/1454369041/Talk_about_it_Survey_Report.pdf?1454369041

NSW Family & Community Services (2017) 'Minister joins university students for sexual assault consultation session', media release, 7 June, www.facs.nsw.gov.au/about_us/media_releases/minister-joins-university-students-for-sexual-assault-consultation-session

NSW Law Reform Commission (1999) *Report 93: Review of Section 316 of the Crimes Act 1900 (NSW)*.

Powell, D. (2014) 'The Australian Defence Force Academy "Skype sex scandal": lessons on leadership and ethics', lecture presented to the 8th Triennial Meeting of the Colleges and Universities of the Anglican Communion, Seoul.

Rooke, D. (2016) 'Campus Assault', *Saturday Paper*, No. 125, 10-16 September, www.thesaturdaypaper.com.au/news/education/2016/09/10/campus-assaults/14734296003720

Sheehy, E. (2017) 'Making Universities Safe for Women: Sexual Assault on Campus' in W. Antony, J. Antony and L. Samuelson (eds) *Power and Resistance: Critical Thinking About Canadian Social Issues*, sixth edition, Black Point, NS; Fernwood.

Steinem, G. (2016) *My Life on the Road*, Random House: New York.

Universities Australia (2016) *Respect. Now. Always*, www.universitiesaustralia.edu.au/uni-participation-quality/students/Student-safety#-WLLaCSN97aZ

Universities Australia (2017) '10 Point Action Plan: An initial response from Australia's universities to the national student survey on sexual assault and sexual harassment', <https://www.universitiesaustralia.edu.au/uni-participation-quality/students/Student-safety/Respect--Now--Always-#.WoZiFCVua70>

Wahlquist, C. (2017) 'Human Rights Commission defends survey on university sexual assaults', *Guardian*, 4 April, www.theguardian.com/australia-news/2017/apr/04/human-rights-commission-defends-survey-on-university-sexual-assaults

Willis, L. (2013) 'ADFA Skype sex scandal: Daniel McDonald, Dylan Deblaquiere avoid jail time', ABC News, 23 October, www.abc.net.au/news/2013-10-23/sentence-expected-in-adf-skype-sex-case/5039296

Fondacija

www.tpo.ba

Prevenција rodno zasnovanog nasilja na univerzitetima u Ujedinjenom Kraljevstvu: kontekst politika

Anni Donaldson, Melanie McCarry i Aimee McCullough

Na prelasku u novi milenij, povećana javna i politička svijest o prirodi, razmjerama i uticaju svih oblika rodno zasnovanog nasilja na žene širom Ujedinjenog Kraljevstva dovela je do značajnog širenja okvira nacionalne politike i finansiranja prevencije rodno zasnovanog nasilja i pružanja specijaliziranih usluga. Rodno zasnovano nasilje u kontekstima visokog obrazovanja posljednjih godina je privuklo pažnju istraživačica i istraživača, vlade, medija i visokoobrazovnih ustanova (pogledati npr. Nacionalna studentska unija (NUS) 2011, 2012; Jackson i Sundaram, 2015). Naime, domaći i međunarodni mediji su u svom izvještavanju označili univerzitete kao „mjesta nasilja“ nad ženama, s posebnim naglaskom na seksualnom nasilju i uznemiravanju (Fenton i sar., 2016: 5).

Istraživanja o rodno zasnovanom nasilju u kampusima u Ujedinjenom Kraljevstvu uglavnom su se fokusirala na iskustva u engleskim visokoobrazovnim ustanovama. U istraživanju *Hidden Marks* (Skriveni znakovi) koje je Nacionalna studentska unija UK provela 2011. godine (NUS, 2011) o seksualnom nasilju, uznemiravanju i uhođenju u kampusima, od 2.058 odgovora, 88% se odnosilo na studente i studentice iz UK, a 12% na one iz drugih država. Odgovori studentica i studenata iz četiri domaće nacije predstavljaju široki odraz njihovog broja u te četiri države (Engleska: 85%; Wales: 10%; Škotska: 5%; Sjeverna Irska: 2%). Od 62 institucije koje su učestvovala u konsultacijama Udarne grupe univerziteta u UK na temu nasilja nad ženama, uznemiravanja i krivičnih djela počinjenih iz mržnje održanim 2016. godine, velika većina je bila iz Engleske, pet iz Škotske, tri iz Walesa i jedna iz Sjeverne Irske. Godine 1998, vlade Sjeverne Irske, Škotske i Walesa preuzele su odgovornost za niz iznesenih pitanja (Ministarstvo unutrašnjih poslova, 2013). Utvrđeni su politički i prioriteti politika koji su se razlikovali međusobno, kao i od onih u Engleskoj, što je značilo da više nije precizno pozivati se na odgovor UK bez spominjanja razlika između četiri nacije, što je ilustrirano evolucijom politike o rodno zasnovanom nasilju u svakoj od njih. Rodno zasnovano nasilje je oblast politike koja varira širom UK i zahtijeva da se razmotri njen uticaja na načine kako univerziteti pristupaju problemu seksualnog nasilja u kampusima. Ovo poglavlje počinje opisom trenutne situacije na univerzitetima u UK dok osmišljavaju odgovore na rodno zasnovano nasilje. Potom se ona kontekstualizira razmatranjem ključnih faktora koji utiču na politiku rodno zasnovanog nasilja u svakoj od domaćih nacija uz primjenu konceptualnog okvira od tri tačke. U poglavlju se potom rezimiraju trenutna dešavanja u pristupima univerziteta ovom pitanju u njihovom nacionalnom kontekstu. Poglavlje se završava zapažanjima o mogućnostima i izazovima koji stoje pred sektorom visokog obrazovanja u UK dok razvija svoj pristup prevenciji rodno zasnovanog nasilja.

Rodno zasnovano nasilje na univerzitetima u Ujedinjenom Kraljevstvu

U Ujedinjenom Kraljevstvu je u akademskoj 2014–2015. godini bilo 2,3 miliona studentica i studenata, od čega 56% žena i 44% muškaraca, a 45% su bili mlađi od 21 godine. Tokom tog perioda, studenti/ce su bili raspoređeni na univerzitetima u UK na sljedeći način: 81% u Engleskoj, 10% u Škotskoj, 5,9% u Walesu i 2,5% u Sjevernoj Irskoj. Univerziteti u UK zapošljavaju ukupno 410.130 ljudi, od čega su 54% žene, a 46% muškarci; 55% akademskog osoblja čine muškarci, a 62% neakademskog osoblja su žene (Univerziteti UK, 2015). Usprkos značaju ovih brojki u pogledu rodne neravnopravnosti, sve je više istraživanja koja ukazuju na bojazni za dobrobit žena u obrazovnom sektoru koje se tradicionalno „marginaliziraju“ u istraživanjima i politici (Phipps i Smith, 2012). Nacionalne statistike pokazuju da su rod i dob ključne odrednice koje povećavaju rizik od rodno zasnovanog nasilja, a mlade žene starosti 16–25 godina su mu podložnije od drugih dobni grupa (Rape Crisis Scotland, 2015). Svaka sedma studentica u UK doživjela je ozbiljan fizički ili seksualni napad; 84% je poznavalo napadača; a 25% je bilo izloženo neželjenom seksualnom ponašanju (Phipps i Smith, 2012: 363). Kao rezultat, pojačane su kontrole načina na koji univerziteti reagiraju i sprečavaju rodno zasnovano nasilje, a posebno seksualno nasilje među studenti(ca)ma.

Sve veći broj radova, uključujući nekoliko istraga na visokom nivou, imali su uticaj na utvrđivanje najbolje prakse i davanje preporuke za ovo složeno pitanje u visokoobrazovnim kontekstima u UK (Univerzitet Durham, 2015; Bows i sar., 2015). Ovo rastuće polje istraživanja upućuje i na često loše i nedosljedne odgovore visokoobrazovnih ustanova, pogotovo u pogledu kanala za prijavljivanje (ili njihovog nepostojanja); nedosljednosti u pristupima univerziteta u radu sa žrtvama/preživjelima rodno zasnovanog nasilja; i neupoznatosti studentica i studenata sa dostupnim uslugama u lokalnoj zajednici ili kampusu. Kao istaknut problem, rodno zasnovano nasilje zahtijeva istaknut institucionalni odgovor. Međutim, u visokom obrazovanju u UK, samo mali broj institucija ima konkretne politike ili procedure za slučajeve rodno zasnovanog i/ili seksualnog nasilja, iako ih sve više počinje uvoditi takve mjere. Osim toga, tvrdi se da su visokoobrazovne ustanove primarno zabrinute za svoj ugled i finansijsku štetu povezanu s prijavama nasilja (Phipps i Young, 2015). Sve više se uviđa da visokoobrazovne ustanove imaju odgovornost i obavezu da održavaju sigurnost i dobrobit univerziteta, osoblja, studentica i studenata i zajednice, a time i da efektivno rješavaju problem rodno zasnovanog nasilja. Ustanove također imaju ulogu u osporavanju stavova kojima se podržava rodno zasnovano nasilje, jer uznemiravanje, zlostavljanje i nasilje u univerzitetskim kampusima i obrazovnim kontekstima odražavaju i utiču na obrasce u društvu u cjelini.

Orodni okvir

Tokom 1970-ih i 1980-ih godina, sprečavanje nasilja nad ženama postalo je pitanje progresivne socijalne politike u UK, Evropi i SAD-u kao rezultat feminizma i društvenog aktivizma žena (Htun i Weldon, 2012). To je skrenulo javnu i političku pažnju na fizičko i seksualno zlostavljanje žena (Dobash i Dobash, 1992; Hanmer i Maynard, 1987), produbilo znanje o nasilju koje su žene doživljavale, te ponudilo pravce za strategije prevencije (Walby, 2011; Walby i sar., 2014). Feministička istraživanja su se fokusirala šire od individualne patologije i nasilje nad ženama je razmatrano u širem

društvenom i historijskom kontekstu. Razvijene su definicije nasilja izvedene direktno iz stvarnih iskustava žena, ponovo su utvrđeni koncepti vidova nasilja nad ženama kao orodnjenih pojava i stavljeni u okvire matrice ugrađenih javnih i privatnih društvenih kontrola kojima je održavana historijska društvena potčinjenost žena (Hanmer, 1978., 1996; Littlejohn, 1987).

U 21. stoljeću, nasilje nad ženama je opisivano kao „konkretna manifestacija neravnopravnosti među spolovima“ (Garcia-Moreno i sar., 2005: 1282), što predstavlja značajnu prepreku ravnopravnosti žena. Također se priznaje da većina žena doživi više od jednog oblika nasilja i da negativan i kumulativni uticaj može prevazilaziti granice doma i društvenog prostora i trajati cijeli život (Škotska vlada, 2009). Istraživanja o izradi politika o nasilju nad ženama širom svijeta pokazala su da su najučinkovitije strategije one koje usvoje ekološku perspektivu i nalažu djelovanje na makro i mikro nivoima u cijelom društvu, uz vertikalnu i horizontalnu interakciju sa nivoima moći u društvu i u javnom i privatnom prostoru (Heise, 1998; Samarasekera i Horton, 2015; Stockdale i Nadler, 2012). Hearn i McKie (2008) predlažu rodni okvir od tri tačke za razmatranje izrade politika o nasilju nad ženama, koji uključuje: orodnjenu definiciju i analizu nasilja i zlostavljanja u svim njegovim oblicima; priznavanje društvenih normi i materijalnih uslova koji olakšavaju korištenje muške moći i privilegija; i potvrdu različitih lokacija i konteksta gdje dolazi do takvog nasilja. Razmatrat će se mjera u kojoj su se procesi izrade politika o nasilju nad ženama u UK od kraja 1990-ih godina držali ove konceptualizacije u trenutnim okvirima u UK. Oni će se staviti u kontekst ustavnih promjena koje su se desile u UK od 1998. godine.

Politika Ujedinjenog Kraljevstva o rodno zasnovanom nasilju

Većina administracije Novih laburista koji su došli na vlast u UK 1997. godine naglašavala je svoju opredijeljenost za „čvrst stav prema krivičnim djelima i njihovim uzrocima“ (Ministarstvo unutrašnjih poslova, bez datuma). Ta politika se oslanjala na reformu krivičnog sistema, smanjenje broja krivičnih djela i razvijanje partnerskih pristupa policije i javnog sektora prevenciji kriminala. Phipps (2010) i ostali navode da se ovim pristupom politici o nasilju nad ženama individualiziralo kriminalno ponašanje kako bi se unaprijedile stope otkrivanja i procesuiranja, što je dovelo i do većeg broja prijava i bolje podrške ženama žrtvama krivičnih djela (Ball i Charles, 2006; Phipps, 2010). Ženski pokret i feministkinje su pozdravile ovo fokusiranje na kriminalne aspekte nasilja nad ženama i unapređenje krivičnih odgovora. Međutim, fokusiranje na prevenciju krivičnih djela dovelo je do depolitiziranja ovog pitanja i skretanja pažnje sa širih iskustava žena sa rodnim odnosima moći, strukturnih neravnopravnosti i veza sa pervazivnim kontinuumom orodnjenog seksualnog nasilja sa kojim su se žene suočavale u javnom i privatnom životu (Kelly, 1988; Stark, 2007). Prema istraživanju koje je provela Phipps, ovo ponovno uokvirivanje ženskih iskustava sa seksualnim nasiljem i nasiljem u porodici u diskurse o krivičnim djelima i žrtvovanju bilo je evidentno u pristupu laburističke vlade i deset godina kasnije, usprkos npr. otvorenijem priznavanju da širi strukturni korijeni nasilja nad ženama leže u društvenoj neravnopravnosti žena, što je navedeno u zajedničkom vladinom *Akcionom planu za seksualno nasilje i zlostavljanje* iz 2007. godine (Phipps, 2010).

Iako je koaliciona vlada Konzervativne i Liberalno demokratske stranke koja je izabrana 2010. godine i dalje stavljala naglasak na kriminal i sigurnost zajednice u svom

pristupu nasilju nad ženama, tadašnja ministrica unutrašnjih poslova Theresa May priznala je da se „Vlada predugo fokusirala na nasilje nad ženama i djevojčicama kao krivičnopravno pitanje – noseći se s posljedicama ovih užasnih krivičnih djela“, te da je potrebno raditi na mjerama za sprečavanje nasilja (Vlada NJV, 2010: 3).

U *Pozivu na prekid nasilja nad ženama i djevojčicama* iz 2010. godine, koaliciona vlada je usvojila definiciju nasilja nad ženama i djevojčicama iz Deklaracije Ujedinjenih nacija o eliminaciji nasilja nad ženama (1994), konstatala da je UK ratificirala Konvenciju UN-a o uklanjanju svih oblika diskriminacije nad ženama (CEDAW) i priznala da je to prvi put da je vlada pristala raditi na jedinstvenoj definiciji. Konzervativna vlada koja je izabrana 2015. godine objavila je *Strategiju za prekid nasilja nad ženama i djevojčicama* za period 2016–2020. godine i izdvojila 80 miliona funti za *Fond za transformaciju usluga za slučajeve nasilja nad ženama i djevojčicama* za taj period (Vlada NJV, 2015). U regresivnom smislu, jedinstvena definicija UN-a koja je utvrđena u strategiji koalicije izostavljena je i zamijenjena rodno neutralnom radnom definicijom, a donesene su i nove mjere i zakonodavstvo. Paradoksalno je da su novim mjerama obuhvaćena specifična djela koja neproporcionalno pogađaju žene i predstavljaju očigledno orodnjene pojave kao što je uhođenje, prisilni brak, genitalno sakaćenje žena i osvetnička pornografija. Novim djelom nasilja u porodici obuhvaćene su prisila i kontrola u intimnoj ili porodičnoj vezi; a Strategija se pozivala i na Zakon o modernom ropstvu; zaštitne naloge u slučajevima nasilja u porodici, nacionalni Program za otkrivanje nasilja u porodici, zaštitne naloge u slučajevima genitalnog sakaćenja žena i obavezu prijavljivanja djela genitalnog sakaćenja. Donekle je paradoksalno i to što je priznata potreba za promjenom stavova kroz rad na prevenciji u čitavom društvu, a posebno među mladima. Iako su zadržana opredjeljenja za unapređenje krivičnopravnih odgovora u cilju hapšenja i procesuiranja počinitelaca, nije naglašena potreba za širim aktivnostima na sprečavanju i suzbijanju uvredljivog i nasilnog ponašanja. Ishkanian (2014) tvrdi da su konzervativne ideje o „Velikom društvu“ i neoliberalne politike nastavile depolitizirati nasilje nad ženama, zadržavajući naglasak na prevenciji kriminala i vrijednosti za novac. Strategije nabavke usluga i ekonomija štednje potiču marketizaciju građanskog društva kroz širenje dobrovoljnog pružanja sektorskih usluga i nabavku usluga kojima nedostaju ekspertiza i feministička analiza rodno zasnovanog nasilja (Berry i sar., 2014; McCarry i sar., 2017). To bi moglo neutralizirati sposobnost volonterskih organizacija inspiriranih feminizmom koje imaju dugu tradiciju rada na pitanjima nasilja nad ženama poput Rape Crisis i Women’s Aid da pružaju specijalizirane lokalne usluge i doprinesu progresivnoj izradi politika s ciljem ublažavanja neravnopravnosti žena (Ishkanian, 2014). Prijedlog zakona o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici (ratifikacija Konvencije) dobio je kraljevsko odobrenje 27. aprila 2017. godine i sada je to parlamentarni zakon u UK. Njime se ratificira Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i suzbijanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici iz 2011. godine (poznata i kao Istanbulska konvencija) u zakonodavstvu UK. Konvencija priznaje veze između strukturnih neravnopravnosti i nasilja nad ženama i potpisnice obavezuje da osmisle koordinirane nacionalne odgovore. Ovim Zakonom se UK obavezuje da uvede minimalne primjenjive standarde kako bi se zaštitile žrtve/preživjele, kao i sveobuhvatan zakonski i okvir politika za prevenciju nasilja nad ženama (Parlament UK, 2017).

Od devolucije su se nacionalne strategije borbe protiv nasilja nad ženama Walesa, Škotske i Sjeverne Irske fokusirale na unapređenje krivičnopravnog odgovora na nasilje nad ženama, u skladu sa strategijom Engleske. Međutim, evidentne su razlike u

konceptualiziranju ovog problema. Ove devoluirane nacionalne strategije vode porijeklo iz građanskih i političkih kampanja za veću zastupljenost žena u predloženim novim nacionalnim parlamentima tokom 1990-ih. Feminističke i ženske organizacije, političari i sindikalisti iskoristili su priliku da razviju političke sisteme i strukture u novim vladama koje su podržavale jednaku zastupljenost žena. Uvođenje kvota i drugih mjera za povećanje učešća žena u novim političkim strukturama rezultiralo je onim što se opisuje kao „feminizacija“ politike, gdje je povećano učešće žena promoviralo i uvrštavanja pitanja koja utiču na živote žena u politički program (Lovenduski, 2012; Mackay i Mc Allister, 2012). Politička zastupljenost žena u novom velškom i škotskom parlamentu bila je veća nego u Westminsteru i Sjevernoj Irskoj: 1997. godine, 18% parlamentarki je bilo u Westminsteru, 37% izabranih zastupnica u novom Škotskom parlamentu i 40% mjesta u Narodnoj skupštini Walesa zauzimale su žene. Ova unapređenja u rodnom paritetu pripisivana su primjeni rodni kvota, posebno u Laburističkoj stranci (Ball i Charles, 2006; Mackay i McAllister, 2012). Promjenjivom rodnom pejzažu u političkom životu Škotske i Walesa pripisuju se zasluge za stavljanje novog naglaska na ravnopravnost, između ostalog i u izradi nacionalnih politika o nasilju u porodici i nasilju nad ženama (Ball i Charles, 2006; Breitenbach i Mackay, 2001; Mackay, 2010). Uloga feminističkih kampanja i pružalaca usluga poput etablirane mreže organizacija Women's Aid i Rape Crisis također je značajno uticala na razvoj politike o rodno zasnovanom nasilju u Škotskoj i Walesu kroz bliži pristup kreatorima politika i osmišljavanje uspješnih strategija lobiranja. Dosljedno i pažljivo upravljanje tenzijom između strategija fokusiranih na prevenciju kriminala, pristupa zasnovanih na informacijama od preživjelih i strategija koje su jasno povezane sa strukturnim rodnom neravnopravnostima rezultiralo je orodnjenim okvirom koji su usvojili Wales i Škotska (ali kojem nedostaje rodno neutralan pristup Sjeverne Irske).

Sjeverna Irska

Usprkos snažnom ženskom pokretu u Sjevernoj Irskoj i jasnim izjavama o potrebi za ravnopravnijim društvom u Sporazumu na Veliki petak, napredak u oblasti rodne ravnopravnosti i *gender mainstreaminga* (integriranja rodni pitanja) u Sjevernoj Irskoj bio je spor (Brown i sar., 2002; Gray i Neill, 2011). U novoj Skupštini bilo je samo 15% izabranih zastupnica, a ovi mali brojevi u poređenju sa novim škotskim i velškim parlamentom pripisani su raznovrsnijem političkom pejzažu gdje se „politički prioriteti zasnivaju na etno-nacionalnim razlikama“ (Ward, 2004: 1; pogledati i Connolly, 1999). Na primjer, u sedmogodišnjoj strategiji Sjeverne Irske *Zaustavljanje nasilja u porodici i seksualnog nasilja i zlostavljanja u Sjevernoj Irskoj* koja je objavljena 2016. godine, usvojena je rodno neutralna definicija. Zamjenjujući postojeće strategije „Rješavanje problema nasilja kod kuće“ i „Rješavanje problema seksualnog nasilja i zlostavljanja“, ovaj novi krovni okvir ima stratešku viziju „društva (...) u kojem se nasilje u porodici i seksualno nasilje ne tolerira ni u kom obliku, pružaju se efektivne i prilagođene preventivne i odgovorne usluge, sve žrtve dobivaju podršku, a počinioci se pozivaju na odgovornost“ (DHSSPSNI i DoJNI, 2016: 34). Međutim, u ovoj Strategiji se ne ističe da su većina žrtava žene i djevojčice, a većina počinitelja muškarci. Ovaj rodno neutralni pristup se odražava u naglašavanju da nasilje u porodici i seksualno nasilje „pogađa sve pripadnike društva“, da „ono ne poznaje granice u pogledu dobi, rodno identiteta, bračnog statusa, rase, etničke ili vjerske grupe, seksualne orijentacije, društvene klase, invaliditeta ili geografije“ i da „svako može biti žrtva“ (DHSSPSNI i DoJNI, 2016:

7, 20, naglasak dodan). Objavljaju se statistički podaci o učestalosti i rasprostranjenosti krivičnih djela, ali ne i o orodnjenoj prirodi viktimizacije i počinjenja. Žene su zbog toga donekle nevidljive u ovoj strategiji, a nasilje u porodici i seksualno nasilje i zlostavljanje nije kontekstualizirano u okviru širih strukturnih neravnopravnosti. Strategija općenito zauzima pristup prevencije kriminala, sličan onom u Engleskoj, i uspostavlja jasne veze sa drugim izvršnim strategijama Sjeverne Irske i oblastima politika, uključujući *Izgradnju sigurnijih, zajedničkih i samouvjerenih zajednica – Strategiju za sigurnost zajednice Sjeverne Irske za period 2012–2017*, koja je objavljena u julu 2012. godine, i *Petogodišnju strategiju – uvođenje promjene za žrtve i svjedoke krivičnog djela – unapređenje pristupa pravdi, uslugama i podršci* iz 2013. godine. Osim toga, Program za vladu Sjeverne Irske za period 2011–2015. godine sa prioritetima u prevenciji kriminala i unaprijeđenim planiranjem usmjerenim na sigurnost zajednice, pristup pravdi i zaštitu ishoda za djecu i ugrožene odrasle osobe predstavlja širu pozadinu za strategiju *Zaustavljanje nasilja u porodici i seksualnog nasilja i zlostavljanja* (DHSSPSNI i DoJNI, 2016).

U novoj strategiji za *Zaustavljanje nasilja u porodici i seksualnog nasilja i zlostavljanja* i planu za njenu provedbu postoji pet ključnih oblasti: saradnja i liderstvo, prevencija i rana intervencija, osiguravanje, podrška i zaštita te pravda. Općenito, u strategiji je naglašena važnost saradničkog pristupa, a prevencija je opisana kao „ključna“ za smanjenje učestalosti, promoviranje šireg znanja i razumijevanja i promjenu društvenih stavova. U planu provedbe je naglašena ključna uloga škola, podržan je razvoj efikasnih edukativnih programa i partnerstva između mjesnih zajednica, poslodavaca i zdravstvenih i socijalnih službi, uključujući preventivni školski program fokusiran na poticanje zdravih odnosa. To uključuje osiguravanje potrebnih vještina i resursa za nastavno osoblje, kako bi mogli predavati na temu nasilja i zlostavljanja, kao i obuke o podršci i odgovarajućem odgovoru kada se učenici nađu u problemima. U nacionalnoj strategiji se ne spominje doprinos višeg i visokog obrazovanja široj implementaciji.

Wales

Zakonom Vlade od Walesa iz 1998. godine propisani su uslovi kojima je devolucija ograničena na zdravlje, obrazovanje i usluge lokalne vlade, a Vlada UK je zadržala odgovornost za policijski rad i krivično pravosuđe. Velška skupština je priznala svoje zakonske obaveze prema Zakonu o ravnopravnosti iz 2010. godine da promovira jednake mogućnosti i uspostavljene strukture kako bi se pobrinula da se te obaveze izvršavaju (Ball i Charles, 2006). Prva velška strategija objavljena 2005. godine – *Rješavanje problema nasilja u porodici* – usvojila je okvir zasnovan na pravima, a 2010. godine je *Strategijom za pravo na sigurnost* utvrđen integrirani međuvladin program djelovanja protiv svih oblika nasilja nad ženama i djevojčicama. Osim toga, Velška vlada je 2015. godine donijela dva zakona od značaja za pitanje rodno zasnovanog nasilja: Zakon o nasilju nad ženama, nasilju u porodici i seksualnom nasilju (Wales) i Zakon o dobrobiti budućih generacija (Wales). Ovim zakonima je utvrđena vizija Velške vlade i ciljevi za Wales, kao i jasne zakonske obaveze javnih tijela da osiguraju da njihovo strateško planiranje, mjere i rezultati doprinose široj i dugoročnoj dobrobiti stanovništva u više oblasti, a sadrže i jasnu odredbu o njihovoj odgovornosti prema Velškoj vladi. U ovim zakonima je Velška vlada priznala orodnjenu prirodu nasilja nad ženama, kao i činjenicu da je to višesektorski problem koji zahtijeva djelovanje kroz

nekoliko oblasti politika i usluga. Na primjer, u Zakonu o nasilju nad ženama, nasilju u porodici i seksualnom nasilju (Wales) iz 2015. godine naglašeno je da „rodno zasnovano nasilje, nasilje u porodici i seksualno nasilje uglavnom vrše muškarci nad ženama i djevojčicama, i (...) ono je i uzrok i posljedica rodne neravnopravnosti“ (Velška vlada, 2015: 10).

Opći cilj novih zakona je da se unaprijedi odgovor javnog sektora na rodno zasnovano nasilje, a prevencija nasilja nad ženama učini mjerljivim prioritetom. Novim zakonodavstvom se uvodi zakonska obaveza javnih tijela da izrađuju nacionalne i lokalne strategije za borbu protiv rodno zasnovanog nasilja, a ujedno se nastoji promovirati svijest o rodno zasnovanom nasilju i unaprijediti dosljednost i kvalitet pružanja usluga u Walesu. Osim toga, Zakonom se velški ministri ovlašćuju da daju smjernice javnim tijelima, uključujući lokalne organe za obrazovanje, te ustanove za više i visoko obrazovanje o tome kako mogu doprinijeti ostvarivanju cilja samog Zakona. Ovim Zakonom je propisano i imenovanje nacionalnog savjetnika/savjetnice za nasilje nad ženama u Velškoj vladi kako bi se unaprijedilo planiranje i pružanje usluga žrtvama i preživjelim rodno zasnovanog nasilja. U toj ulozi, savjetnik/ca će izvještavati ministricu i ministre, unapređivati zajednički rad javnih tijela i, što je najvažnije, procjenjivati odgovornost (Velška vlada, 2015).

Nacionalna strategija za nasilje nad ženama, nasilje u porodici i seksualno nasilje za period 2016–2021. Velške vlade, kojom je utvrđeno šta će Velška vlada uraditi kako bi doprinijela ostvarivanju cilja Zakona iz 2015. godine, nastoji unaprijediti prevenciju, zaštitu i podršku osobama koje su izložene rodno zasnovanom nasilju. Tri od šest glavnih strateških ciljeva fokusiraju se na prevenciju, podizanje svijesti i osporavanje stavova o rodno zasnovanom nasilju među velškim stanovništvom; podizanje svijesti djece i mladih o važnosti sigurnih, ravnopravnih i zdravih odnosa; te povećanje fokusa na pozivanje počinitelaca na odgovornost i pružanje prilike da promijene svoje ponašanje (Velška vlada, 2016a: 20). *Vodič za dobru praksu: cjelovit edukativni pristup nasilju nad ženama, nasilju u porodici i seksualnom nasilju u Walesu*, koji je objavljen 2016. godine i izrađen u saradnji s velškom organizacijom Women's Aid daje smjernice školama i ustanovama za više obrazovanje o tome kako da osmisle i provedu cjelovit edukativni pristup problemu rodno zasnovanog nasilja, uključujući načine njegovog integriranja u postojeće prakse i navođenje primjera učinkovite prakse. U ovom vodiču se naglašava važnost obrazovnih okruženja u kojima se mogu njegovati pozitivni stavovi prema rodnoj ravnopravnosti i priznaje da je fokusiranje na podizanje svijesti djece od centralnog značaja za prevenciju rodno zasnovanog nasilja. Uzimajući u obzir da se djeca i mladi obrazuju u drugačijim okruženjima za učenje, smjernice za visokoobrazovne ustanove će se objaviti zasebno (Velška vlada, 2016b: 2). Velška vlada radi i sa školama, lokalnim organima vlasti i regionalnim konzorcijima za obrazovanje na provedbi i evaluaciji provedbe *Nacionalnog okvira za edukaciju o nasilju nad ženama, nasilju u porodici i seksualnom nasilju*, u kojem su navedeni vladini zahtjevi za obukom o ovim temama u javnoj službi i specijalističkom trećem sektoru. Objavljen 2016. godine kao jedan od ključnih mehanizama za provedbu Zakona iz 2015. godine, ovaj okvir nastoji stvoriti „dosljedan standard brige“ i „pouzdan standard usluge“ za žrtve/preživjele rodno zasnovanog nasilja kroz kvalitetnu i standardiziranu obuku javnog sektora (Velška vlada, 2016c: 5, 6). Na taj način se osigurava da nastavno osoblje, uz druge stručnjak(in)je koji pružaju usluge, bude upoznato sa znacima rodno zasnovanog nasilja i da može adekvatno reagirati, te da postoje učinkovite zaštitne procedure i službe za podršku (Velška vlada, 2016a).

Općenito, progresivni pravni okvir koji je usvojila Velška vlada pruža osnovu za potpuno i cjelovito rješavanje problema rodno zasnovanog nasilja i predstavlja jedinstven pristup u UK.

Škotska

Zakon Škotske iz 1998. godine ovlastio je Škotski parlament da potiče jednake mogućnosti i osigurava ispunjavanje zahtjeva u pogledu jednakih mogućnosti, kao i da nameće obaveze škotskim javnim organima i prekograničnim javnim organima koji djeluju u Škotskoj. Zakonske obaveze Škotske vlade u pogledu rodne ravnopravnosti proizlaze iz Zakona o ljudskim pravima UK iz 1998. godine, Zakona o ravnopravnosti iz 2010. godine, Obaveza javnog sektora u pogledu ravnopravnosti iz 2011. godine, kao i konkretnijih zahtjeva utvrđenih Obavezom rodne ravnopravnosti iz 2007. godine (Engender, 2014). Nasilje nad ženama je nabrojano kao ministarski prioritet u Škotskoj u okviru *Obaveze rodne ravnopravnosti UK* (Škotska vlada, 2010). Škotska vlada je izrazila težnju da postigne istinsku rodnu ravnopravnost u društvu i prevaziđe duboko ukorijenjene strukture neravnopravnosti koje ženama i djevojčicama onemogućavaju da napreduju kao ravnopravne građanke.

U pravcu postizanja ovog cilja, pitanja neravnopravnosti i nasilja nad ženama obuhvaćena su Nacionalnim okvirom ishoda (Škotska vlada, 2016b) kroz primjenu nacionalnog strateškog pristupa nasilju nad ženama koji je opisan u nacionalnoj strategiji Škotske vlade za borbu protiv nasilja nad ženama i djevojčicama *Equally Safe* (Jednako sigurni) (Škotska vlada, 2016a). U strategiji *Equally Safe*, Škotska vlada i Škotska konvencija lokalnih organa (COSLA) priznaju značajnu individualnu i društvenu cijenu nasilja nad ženama i djevojčicama i široke koristi efektivnih strategija prevencije za šire društvo, te direktne veze sa rodnom neravnopravnošću. Od samog početka, okvir politike Škotske vlade uključivao je UN-ovu orodnjenu definiciju nasilja nad ženama i djevojčicama i koristio orodnjenu analizu zlostavljanja, naglašavajući međusobno djelovanje orodnjenih odnosa moći i neravnopravnosti. U strategiji *Equally Safe*, Škotska vlada konceptualizira rodno zasnovano nasilje kao uzrok i posljedicu rodne neravnopravnosti:

„Opisujući nasilje kao ‘rodno zasnovano’, ova definicija naglašava potrebu za razumijevanjem nasilja u kontekstu podređenog statusa žena i djevojčica u društvu. Stoga se takvo nasilje ne može posmatrati izolirano od normi, društvene strukture i rodnih uloga u zajednici, što znatno utiče na podložnost žena nasilju.“ (Škotska vlada, 2016a: 10)

Škotska vlada prepoznaje širok niz javnih i privatnih oblika orodnjenog međuljudskog nasilja i zlostavljanja, uključujući fizičko, seksualno i psihološko nasilje. *Equally Safe* prati ovu orodnjenu analizu i stavlja ključni naglasak na institucionaliziranju nacionalnog pristupa u cijeloj zemlji. Taj nacionalni pristup je priznat kao progresivan i prepoznatljiv „škotski model“ prevencije i eliminacije rodno zasnovanog nasilja (Coy i sar., 2008; Coy i Kelly, 2009). U tom pristupu se naglašava rad u partnerstvu i ističu srednjoročni i dugoročni ciljevi za ostvarivanje rodne ravnopravnosti kroz primarnu i sekundarnu prevenciju, ranu intervenciju i čvrst krivičnopravni odgovor prema počiniocima. U periodu 2016–2017, Škotska vlada je izdvojila preko 30 miliona funti za podršku provedbi strategije *Equally Safe*. Time se nastavlja njena dugotrajna

opredijeljenost za izdvajanje budžetskih sredstava za specijalne usluge u slučajevima zlostavljanja i silovanja, nacionalnu SOS liniju, prevenciju i istraživanja o nasilju nad ženama i djevojčicama, te reformu pravosudnog sistema.

Rodno zasnovano nasilje na univerzitetima u UK: trenutna dešavanja

Rasprostranjenost i uticaj rodno zasnovanog nasilja koje su doživjele žene i djevojčice u visokoobrazovnim kontekstima u UK donedavno je bila zanemarena tema (Bows i sar., 2015). Zbog rastuće domaće i međunarodne pažnje posvećene pitanju seksualnog uznemiravanja i nasilja u proteklim godinama, uz porast broja studentskih kampanja, raste pritisak na univerzitete u UK da reagiraju na rodno zasnovano nasilje i pojačaju kontrolu načina na koji to trenutno rade (Goldhill, 2015). Radna grupa Univerziteta Durham za seksualno nasilje je 2015. godine razmatrala važeću politiku i praksu za prevenciju i odgovor na seksualno nasilje, a Univerzitet Sussex je nedavno objavio nezavisan osvrt na poznati slučaj nasilja u porodici između studenta i člana univerzitetskog osoblja (Westmarland, 2017). U izvještaju „Promjena kulture“ organizacije Univerziteta UK iz 2016. godine koji se bavio širim pitanjima detaljno je ispitan uticaj nasilja nad ženama, uznemiravanja i krivičnih djela počinjenih iz mržnje na student(ic)e, a njegovi nalazi idu u prilog fokusiranju na prevenciju krivičnih djela. Kolektivno, ovaj rad označava prekretnicu u pogledu pažnje koju visokoobrazovne ustanove posvećuju rodno zasnovanom nasilju. Iako je u primarnom fokusu bilo seksualno nasilje među studentskom populacijom, ono je povezano sa drugim oblicima orodnjenog nasilja, uznemiravanja i zlostavljanja i utiče na njih (Stockdale i Nadler, 2012), i nije ograničeno samo na student(ic)e. Takvo nasilje utiče i na univerzitetsko osoblje, među kojim ima i žrtava i počinitelaca (Westmarland, 2017).

Sve brojniji radovi na ovu temu otkrili su i to da univerzitetima često nedostaje dosljedan, učinkovit i sistematski odgovor na incidente rodno zasnovanog nasilja. Pitanja seksualnog uznemiravanja i nasilja uglavnom se razmatraju u okviru širih i općenitijih politika o uznemiravanju (Bows i sar., 2015). Bez posebnih kodeksa za nedolično seksualno ponašanje, dokazi pokazuju da studentice i studenti često ne poznaju ispravnu proceduru za prijavljivanje incidenata ili prakse univerziteta u tim slučajevima, što predstavlja značajnu prepreku u traženju pomoći (Univerziteti UK, 2016a). Osim toga, kritiziran je i način na koji visokoobrazovne ustanove reguliraju pitanje nedoličnog seksualnog ponašanja internim propisima, jer postoje stalne bojazni oko relevantnosti poznatih Zellickovih smjernica u današnje vrijeme. Vijeće prorektora i direktora (CVCP, danas Univerziteti UK) izradilo ih je 1994. godine kao odgovor na poznati slučaj silovanja, kako bi dalo savjete visokoobrazovnim ustanovama o postupanju u slučaju navodnog nedoličnog ponašanja studenata koje bi moglo predstavljati i krivično djelo. Jedno od najspornijih pitanja u vezi sa Zellickovim smjernicama bila je preporuka da se silovanje i seksualni napad nikad ne trebaju istraživati u okviru internih disciplinskih postupaka dok se ne podnese formalna prijava policiji (NUS, 2015). Iako se ne radi o obavezujućim zakonima, neki univerziteti i dalje koriste ove smjernice kao osnovu za interne disciplinske postupke (Univerziteti UK, 2016b). Međutim, zbog sve jačih kritika, uključujući kampanju koju je NUS pokrenuo u novembru 2015. godine (#StandByMe) u kojoj su pozvali visokoobrazovne ustanove da odbace Zellickove smjernice i izrade čvrste nove smjernice za prijavljivanje, disciplinske postupke i podršku preživjelim,

prvobitne Zelicke smjernice su nedavno ažurirane, kao što je opisano u nastavku (NUS Connect, 2015; Univerziteti UK, 2016b).

Dodatni argument u prilog ažuriranju bio je taj da je od 1994. godine došlo do nevjerovatnog društvenog, kulturnog i tehnološkog razvoja, uključujući ulogu i korištenje društvenih medija u savremenom društvu, posebno u odnosu na zlostavljanje i uznemiravanje na internetu, kao i značajnih zakonodavnih izmjena, kao što je donošenje Zakona o ljudskim pravima 1998. godine i Zakona o ravnopravnosti 2010. godine. Preporuka da visokoobrazovne ustanove nikada ne trebaju voditi istrage ili interne disciplinske postupke dok se incident ne prijavi policiji i ne dođe do ishoda mogla bi se okvalificirati kao diskriminacija prema Zakonu o ravnopravnosti, kojim je propisano da univerziteti moraju posvetiti „dužnu pažnju“ unapređenju jednakih mogućnosti i uklanjanju diskriminacije, uznemiravanja i viktimizacije (Forum za jednakost i različitost, 2010). Odluka u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti iz 2010. godine potvrdila je da se to odnosi na odluke visokoobrazovnih ustanova o politikama i praksama o nasilju nad ženama (što uključuje maltretiranje i uznemiravanje), upravljanje studentskim udruženjima i sportskim timovima, sigurnost kampusa, smještaj, barove i društvene prostore. Ova obaveza se odnosi na odluke u pojedinačnim slučajevima, kao i na odluke o politikama.

Zelicke preporuke iz 1994. godine pokazale su i nerazumijevanje prirode rodno zasnovanog nasilja i različitih oblika koji mogu uticati na student(ice), uključujući partnersko nasilje/zlostavljanje, osvetničku pornografiju, seksualno iskorištavanje u komercijalne svrhe i oblike nasilja kao što je prisilni brak (Chantler i sar., 2017). Dokazi pokazuju da se ogromna većina incidenata ili iskustava sa seksualnim nasiljem ne prijavljuje, a oni koji se prijavljuju ponekad dovedu do dugotrajnog i često stresnog pravnog postupka (NUS, 2015). Prema prvobitnim Zelicovim smjernicama, većina žrtava seksualnog nasilja nije mogla očekivati nikakvu reakciju svoje ustanove ako nasilje ne prijave policiji. Ishod ovog pristupa jeste taj da žrtva postaje odgovorna za upravljanje potencijalnim i stalnim rizikom od navodnog počinioca. Ako ne reaguju učinkovito ili nikako, visokoobrazovne ustanove izlažu ostale student(ice) i osoblje potencijalnom riziku (NUS Connect, 2016). Osim toga, statistički i anegdotski dokazi pokazuju da žrtve seksualnog nasilja razmišljaju o napuštanju studija, te da ih često i napuste: NUS (2011: 4) je utvrdio da je 13% žrtava ozbiljnog seksualnog napada navelo da su razmišljale o napuštanju studija. Kada se ženama i djevojčicama omogućiti pristup obrazovanju zbog činjenja nasilja ili prijetnji nasiljem, to doprinosi održavanju šire ženske neravnopravnosti (i zabranjeno je prema zakonima UK, pogledati Whitfield, sedmo poglavlje ovog izdanja). Još jedna kritika na račun prvobitnih Zelicovih smjernica odnosila se na naglašavanje da se visokoobrazovne ustanove trebaju štiti od pravnih izazova i narušavanja ugleda, umjesto da se prizna njihova obaveza da stvore sigurno okruženje za studentice i studente (i osoblje). To ostaje važno i neriješeno pitanje u kontekstu rastuće marketizacije i provedbe neoliberalne agende u sektoru visokoobrazovnih ustanova (Phipps i Young, 2015) i izgradnje prava studenata kao potrošača u skladu sa zakonom o zaštiti potrošača (Tim za primjenu zakona o potrošačima u sektoru visokog obrazovanja, 2015).

Kao odgovor na neke od navedenih kritika, organizacija Univerziteti UK je revidirala Zelicke smjernice i izdala nove za visokoobrazovne ustanove za postupanje u slučaju nedoličnog ponašanja studenata koje može predstavljati i krivično djelo, uz konkretne preporuke koje se odnose na nedolično seksualno ponašanje (Univerziteti UK,

2016b). Značajno je da se u novim preporukama naglašava da su univerziteti dužni brinuti o svim studenticama i studentima, bilo da oni odluče prijaviti incident policiji ili ne (Univerziteti UK, 2016b). Pravi se jasna razlika između internog disciplinskog postupka univerziteta i vanjskog krivičnog postupka i naglašava da univerziteti ne mogu utvrđivati kriminalitet, ali mogu zatražiti disciplinske postupke po osnovu ravnoteže vjerovatnoće (Univerziteti UK, 2016b).

Zaključne napomene

Teoretski okviri

Na visokoobrazovne ustanove u četiri nacije UK primjenjuju se smjernice i nacionalnih i lokalnih politika. Preporučujemo usvajanje teoretskog okvira kojim se ovi oblici zlostavljanja/nasilja konceptualiziraju kao orodnjena ponašanja i manifestacije rodne neravnopravnosti, kao što su to učinile škotska i velška vlada. Samo orodnjena analiza i odgovor cijelog sektora mogu dovesti do istinski učinkovitog odgovora u pogledu podrške žrtvama/preživjelima i pozivanja počinitelja na odgovornost. Promjenu na individualnom nivou je teže postići bez šire promjene stavova i prebacivanja društvenih normi i vrijednosti na istinski inkluzivno društvo u kojem vlada prava ravnopravnost. Stoga podržavamo orodnjenu definiciju i razumijevanje rodno zasnovanog nasilja i tvrdimo da se ona ne smije „razblažiti“ promašenim pokušajem da se postigne inkluzivnost.

Prigodno je podsjetiti se da se nasilje nad ženama i djevojčicama nastavlja zato što šira kulturna uvjerenja podržavaju takvo ponašanje, a počinioci u većini slučajeva prolaze nekažnjeno. Stoga univerziteti moraju osporavati šire seksističke norme, problematične „momačke kulture“ i rodnu neravnopravnost, kako bi poslali jasnu poruku da je rodno zasnovano nasilje nespojivo sa ovim širim kulturnim normama. Osim toga, kako tvrdi Kelly (1988), djela zlostavljanja i/ili nasilja često nisu samo izolirani ili diskretni incidenti. Politike visokoobrazovnih ustanova moraju istinski obuhvatiti šire oblike rodno zasnovanog nasilja, uključujući npr. nasilje među intimnim partnerima, prisilni brak, seksualno iskorištavanje u komercijalne svrhe i homofobno nasilje, uz uže fokusiranje na seksualno nasilje (Stockdale i Nadler, 2012). Visokoobrazovne ustanove također moraju imati na umu i to da i osoblje treba biti jednako zaštićeno kao i studentice i studenti i imati jasnu podršku i kanale za prijavljivanje, kao i institucionalni odgovor.

Intervencija

Predlažemo da univerziteti uče iz dobre prakse, tako što će se uključiti u koordinirane lokalne odgovore zajednice na rodno zasnovano nasilje. To uključuje osiguravanje uključenosti visokoobrazovnih ustanova u lokalna partnerstva i usluge u domenu nasilja nad ženama i djevojčicama; da ekspertiza specijalnih službi kao što su Woman's Aid i Rape Crisis mora biti zaštićena i podržana, i predmet potražnje univerziteta; da model krivičnog pravosuđa uzima u obzir posebnu dinamiku rodno zasnovanog nasilja, da podržava žrtve i kažnjava počinioce, te da sarađuje s lokalnim visokoobrazovnim ustanovama. Osim toga, visokoobrazovne ustanove moraju biti proaktivne, a ne reaktivne u osmišljavanju progresivnih odgovora politika, što uključuje strateško

liderstvo. Isto tako, to mora biti zajednička aktivnost sa predstavnicima i organima studenata i osoblja. Krajnji cilj je uvesti jasne procedure za rodno zasnovano nasilje među studenti(ca)ma i osobljem, koje su dostupne za primjenu svim članicama i članovima osoblja. To je od ključnog značaja, jer je jasno da pristup koji se fokusira na krivična djela nije dovoljan. Na kontekstualnom nivou, visokoobrazovne ustanove se moraju baviti širim rodnom neravnopravnostima i kulturama koje održavaju rodno zasnovano nasilje, bilo da se time osporavaju problematične „momačke kulture“ u studentskom baru ili strukturne neravnopravnosti kao što je manjak žena na višim rukovodnim pozicijama i rodna razlika u plaćama.

Prevenција

Jedna od naglašenih pozitivnih strategija prevencije je usvajanje cjelosistemskog pristupa rodno zasnovanom nasilju. Na primjer, trenutno se radi na provedbi strategije *Equally Safe* u kontekstu visokog obrazovanja na Univerzitetu Strathclyde. Ovaj projekat će: razviti istraživačke alate za vođenje istraga o rodno zasnovanom nasilju u kampusima visokoobrazovnih ustanova; razmotriti razmjere rada na prevenciji rodno zasnovanog nasilja na škotskim univerzitetima; utvrditi primjere dobre prakse i ugraditi ih u nacionalni alat pod nazivom *Equally Safe in HE* (Jednako sigurni visokoobrazovnim ustanovama). On će biti dostupan širom Škotske, a ima potencijal za prilagodbu da se koristi u daljem obrazovanju i drugim organizacijskim kontekstima. Ovaj cjelosistemski pristup prevenciji nudi mogućnosti za rad na edukaciji i prevenciji rodno zasnovanog nasilja u okviru nastavnog plana i programa. Prevladavajuće društvene norme koje sprečavaju šire javno priznavanje da se rodno zasnovano nasilje dešava u javnom i privatnom prostoru, tokom cijelog života, te da je pervazivno i podmuklo možda predstavljaju još dublje ukorijenjenu prepreku koju treba prevazići.

Naredni koraci

U okviru novonastalog polja istraživanja rodno zasnovanog nasilja u kampusima, pojavljuju se i ključni elementi efikasnog pristupa prevenciji i odgovoru na rodno zasnovano nasilje u univerzitetским okruženjima. Fenton i Mott (2015) npr. tvrde da se univerziteti trebaju baviti politikom, prevencijom i intervencijom; pružati i označavati specijalnu podršku i podržavati promjenu kulture kroz obuke i programe za posmatrače, u partnerstvu sa studentskim udruženjima, drugim organizacijama koje vode studenti/ce i sektorom za borbu protiv nasilja nad ženama (Fenton i Mott, 2015; Fenton i sar., 2015; Fenton i sar., 2016). To bi moglo uključivati istaknutu politiku koja se posebno bavi svim oblicima rodno zasnovanog nasilja i utvrđuje procedure prijavljivanja i evidentiranja, kanale za dobivanje podrške i sankcije sa kojima će se počinioci suočiti. Druge strategije mogu uključivati obuku za stručne osobe „na prvoj liniji“ i podršku za sve/relevantno osoblje i specijalističku podršku u kampusu. U izvještaju „Promjena kulture“ isto tako su date preporuke za efikasnu i stratešku podršku univerzitetima u borbi protiv seksualnog uznemiravanja i nasilja. Prijedlozi uključuju opredijeljenost višeg rukovodstva i pristup ovom problemu na nivou cijele institucije, programe za intervenciju posmatrača zasnovane na dokazima, jasne i dostupne odgovore na otkrivanje informacija, obuku osoblja i partnerstva sa lokalnim specijaliziranim službama. Da bi učinkovito reagirali, univerzitetima se preporučuje

da razmotre različite trenutne i dugoročne potrebe studentica i studenata koji prijavljuju incidente i navodnih počinitelja za podrškom, te da se pobrinu da njihov odgovor bude fleksibilan i prilagođen pojedincu i često složenim okolnostima svakog slučaja, bez obzira na dob, rodni identitet, etničko porijeklo i seksualnost žrtve/preživjele (Univerziteti UK, 2016a). Općenito, visokoobrazovne ustanove imaju jasnu odgovornost i obavezu da efikasno i senzibilizirano odgovore na rodno zasnovano nasilje nad bilo kojim studentom/studenticom ili članicom/članom osoblja, a preporučuje se sistematičan, sveobuhvatan i zajednički pristup na nivou cijele ustanove.

Reference

Ball, W. and Charles, N. (2006) 'Feminist social movements and policy change: Devolution, child-care and domestic violence policies in Wales', *Women's Studies International Forum*, 29 (2): 172-83.

Berry, V., Stanley, N., Radford, L., McCarry, M. and Larkins, C. (2014) *Building Effective Responses: An Independent Review of Violence against Women, Domestic Abuse and Sexual Violence Services in Wales*, Welsh Government Social Research, Number 45/2014. <http://gov.wales/statistics-and-research/building-effective-responses-independent-review-violence-against-women/?lang=en>

Bows, H., Burrell, S. and Westmarland, N. (2015) *Rapid Evidence Assessment of Current Interventions, Approaches, and Policies on Sexual Violence on Campus*, Durham: Durham University Sexual Violence Task Force, www.dur.ac.uk/resources/svtf/DUSVTFRAEfinalpdfversion.pdf

Breitenbach, E. and Mackay, F. (2001) *Women and Contemporary Scottish Politics: n Anthology*, Edinburgh, Edinburgh University Press.

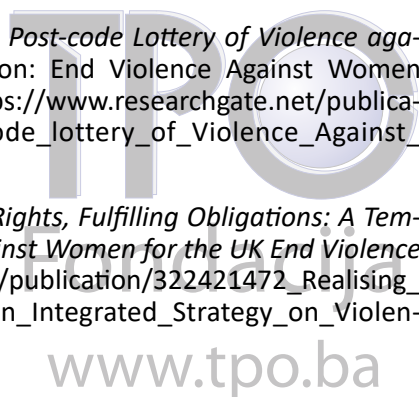
Brown, A., Donaghy, T.B., Mackay, F. and Meehan, E. (2002) 'Women and Constitutional Change in Scotland and Northern Ireland', *Parliamentary Affairs*, 55 (1): 71-84.

Chantler, K., Baker, V., Mackenzie, M., McCarry, M. and Mirza, N. (2017) *Understanding Forced Marriage in Scotland*, Social Research. Edinburgh: Scottish Government.

Connolly, L. (1999) 'Feminist politics and the peace process', *Capital and Class*, 23 (3): 145-59.

Coy, M. and Kelly, L. (2009) *Map of Gaps 2; the Post-code Lottery of Violence against Women Support Services in Britain*, London: End Violence Against Women Equalities and Human Rights Commission, https://www.researchgate.net/publication/316789565_Map_of_Gaps_2_The_postcode_lottery_of_Violence_Against_Women_support_services_in_Britain

Coy, M., Lovett, J. and Kelly, L. (2008) *Realising Rights, Fulfilling Obligations: A Template for an Integrated Strategy on Violence against Women for the UK End Violence Against Women*, https://www.researchgate.net/publication/322421472_Realising_Rights-Fulfilling_Obligations_A_Template_for_an_Integrated_Strategy_on_Violence_Against_Women_for_the_UK

DHSSPSNI and DoJNI (2016) *Stopping Domestic and Sexual Violence and Abuse in Northern Ireland A Seven Year Strategy*, www.health-ni.gov.uk/sites/default/files/publications/dhssps/stopping-domestic-sexual-violence-ni.pdf

Dobash, R.E. and Dobash, R.P. (1992) *Women, violence, and social change*, London: Routledge.

Durham University (2015) *Durham University's Sexual Violence Task Force: Higher Education Initiative to Address Sexual Violence and Misconduct on Campus -A Guide for Staff and Student HE Leaders in How the Issue of Sexual Violence and Misconduct May be Addressed in University Environment*, [www.neevawg.org.uk/sites/default/files/SVTF%20brochure%20PROOF%20\(1\).pdf](http://www.neevawg.org.uk/sites/default/files/SVTF%20brochure%20PROOF%20(1).pdf)

Engender (2014) *Gender Equality and Scotland's Constitutional Futures*, <https://www.engender.org.uk/content/publications/Gender-equality-and--Scotlands-constitutional-futures.pdf>

Equality and Diversity Forum (2010) 'Pieretti v Enfield Borough Council (2010) EWCA 1104', 12 October, www.edf.org.uk/blog/0080-pieretti-v-london-borough-of-enfield/

Fenton, R.A. and Mott, H.L. (2015) *Strategy for Addressing Sexual and Domestic Violence in Universities: Prevention and Response*, <http://socialsciences.exeter.ac.uk/research/interventioninitiative/universities/violencepreventionstrategy/>

Fenton, R.A., Mott, H.L. and Rumney, P.N.S. (2015) *The Intervention Initiative: Theoretical Rationale*,

<http://socialsciences.exeter.ac.uk/research/interventioninitiative/toolkit/>

Fenton, R.A., Mott, H.L., McCartan, K. and Rumney, P.N.S. (2016) *A Review of the Evidence for Bystander Intervention to Prevent Sexual Assault and Domestic Violence in Universities*, London: Public Health England, www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/515634/Evidence-review-bystander_intervention_to_prevent_sexual_and_domestic_violence_in_universities_11April2016.pdf

Garcia-Moreno, C., Heise, L., Jansen, H.A.F.M., Ellsberg, M. and Watts, C. (2005) 'Violence Against Women', *Science*, 310 (5752): 1282-3.

Goldhill, O. (2015) 'Sexual Assault at university: MPs demand clearer policies to protect students', *Telegraph*, 15 January, <http://www.telegraph.co.uk/women/women's-life/11343380/Sexually-assault-1-in-3-UK-female-students-victim-on-campus.html>

Gray, A.M. and Neill, G. (2011) 'Creating a Shared Society in Northern Ireland: Why We Need to Focus on Gender Equality', *Youth and Society*, 43(2): 468-87.

Hanmer, J. (1978) 'Violence and the social control of women', in G. Littlejohn, B. Smart, J. Wakeford and N. Yuval-Davis (eds) *Power and the State*, California: Croom Helm.

Hanmer, J. (1996) 'Women and violence: Commonalities and diversities' in B. Fawcett and B. Featherstone (eds) *Violence and Gender Relations: Theories and Interventions*, pp 7-21.

Hanmer, J. and Maynard, M. (eds) (1987) *Women, Violence and Social Control*, London: Macmillan Press.

HE Consumer Compliance Team (2015) 'UK higher education providers – advice on consumer protection law: Helping you comply with your obligations', www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/428549/HE_providers_advice_on_consumer_protection_law.pdf

Hearn, J. and McKie, L. (2008) Gendered policy and policy on gender: the case of 'domestic violence', *Policy and Politics*, 36 (1): 75-91.

Heise, L.L. (1998) 'Violence against women an integrated, ecological framework', *Violence Against Women*, 4(3): 262-90.

Home Office (2013) 'Devolution of powers to Scotland, Wales and Northern Ireland', www.gov.uk/guidance/devolution-of-powers-to-scotland-wales-and-northern-ireland

Home Office (no date) 'The Government's Approach to Crime Prevention – Home Affairs Committee', www.publications.parliament.uk/pa/cm200910/cmselect/cm-haff/242/24205.htm

HM Government (2010) *Call to End Violence Against Women and Girls*, www.gov.uk/government/publications/call-to-end-violence-against-women-and-girls

HM Government (2015) *Ending Violence against Women and Girls Strategy 2016-2020*, www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/522166/VAWG_Strategy_FINAL_PUBLICATION_MASTER_vRB.PDF

Htun, M. and Weldon, S.L. (2012) 'The Civic Origins of Progressive Policy Change: Combating Violence against Women in Global Perspective, 1975-2005', *American Political Science Review*, 106 (3): 548-69.

Ishkanian, A. (2014) 'Neoliberalism and violence: The Big Society and the changing politics of domestic violence in England', *Critical Social Policy*, 34 (3): 333-53.

Jackson, C. and Sundaram, V. (2015) *Is 'Lad Culture' a Problem in Higher Education? Exploring the Perspectives of Staff Working in UK Universities*, Society for Research into Higher Education, Lancaster University and University of York, www.srhe.ac.uk/downloads/JacksonSundaramLadCulture.pdf

Kelly, L. (1988) *Surviving Sexual Violence*, Cambridge: Polity Press.

Littlejohn, G. (1978) *Power and the State*, Oxford: Taylor and Francis.

Mackay, F. (2010) 'Gendering constitutional change and policy outcomes: substantive representation and domestic violence policy in Scotland', *Policy and Politics*, 38 (3): 369-88.

Mackay, F. and McAllister, L. (2012) 'Feminising British Politics: Six Lessons from Devolution in Scotland and Wales', *Political Quarterly*, 83 (4): 730-34.

McCarry, M., Larkins, C., Berry, V., Radford, L. and Stanley, N. (2017) 'The Potential for Co-production in Violence Against Women Service Provision: Combining Views from Users and Providers in Wales', *Social Policy and Society*, <https://doi.org/10.1017/S1474746417000070NUS>

Connect (2015) '#StandByMe – Supporting Student Survivors', 23 September, www.nusconnect.org.uk/articles/standbyme-supporting-student-survivors--2

National Union of Students (NUS) (2011) *Hidden Marks: A Study of Women Students' Experiences of Harassment, Stalking, Violence and Sexual Assault*, www.nus.org.uk/global/nus_hidden_marks_report_2nd_edition_web.pdf

NUS (2012) *That's What She Said: Women Students' Experiences of 'Lad Culture' in Higher Education*, www.nus.org.uk/Global/Campaigns/That's%20what%20she%20said%20full%20report%20Final%20web.pdf

NUS (2015) *How to Respond to Complaints of Sexual Violence: The Zellick Report*, <http://universityappg.co.uk/sites/default/files/field/attachment/NUS%20Zellick%20report%20briefing.pdf>

NUS Connect (2016) 'Access Denied: Universities are failing survivors of sexual assault', 20 January, www.nusconnect.org.uk/articles/access-denied-universities-are-failing-survivors-of-sexual-assault

Phipps, A. (2010) 'Violent and victimized bodies: Sexual violence policy in England and Wales', *Critical Social Policy*, 30 (3): 359-83. Rape Crisis Scotland (2015) 'Facts about Sexual Violence', www.rapecrisisscotland.org.uk/help-information/facts/

Phipps, A. and Smith, G. (2012) 'Violence against women students in the UK: time to take action', *Gender and Education*, 24 (4): 357-73.

Phipps, A. and Young, I. (2015) 'Neoliberalisation and 'lad cultures' in higher education', *Sociology*, 49 (2): 305-22.

Samarasekera, U. and Horton, R. (2015) 'Prevention of violence against women and girls: a new chapter', *The Lancet*, 385 (9977): 1480-82.

Scottish Government (2009) *Safe Lives: Change Lives: A Shared Approach to Tackling Violence Women in Scotland*, <http://www.gov.scot/Publications/2009/06/02153519/0>

Scottish Government (2010) *Equality Duty Detailed Proposals: Consultation on Public Sector Equality Duty Draft Regulations and Order*, <http://www.gov.scot/Publications/2010/09/13094828/12>

Scottish Government (2016a) *Equally Safe – Scotland's Strategy for Preventing and Eliminating Violence against Women and Girls*, <https://beta.gov.scot/publications/equally-safe/>

Scottish Government (2016b) *The National Performance Framework*, <http://www.gov.scot/About/Performance/scotPerforms/pdfNPF>

Stark, E. (2007) *Coercive Control: The Entrapment of Women in Personal Life*, Oxford: Oxford University Press.

Stockdale, M.S., and Nadler, J.T. (2012) 'Situating Sexual Harassment in the Broader Context of Interpersonal Violence: Research, Theory and Policy Implications', *Social Issues and Policy Review*, 6(1): 148-76.

UK Parliament (2017) 'House of Commons Private Members' Bills: 24 February 2017', www.parliament.uk/business/news/2017/february/commons-private-members-bills-24-february-2017/

United Nations (1994) 'United Nations General Assembly RESOLUTION 48/104 20 December 1993 Declaration on the Elimination of Violence against Women', *International Journal of Refugee Law*, 6(4): 714-18.

Universities UK (2015) *Patterns and Trends in UK Higher Education*, www.universitiesuk.ac.uk/policy-and-analysis/reports/Documents/2015/patterns-and-trends-2015.pdf

Universities UK (2016a) *Changing the Culture: Report of the Universities UK Taskforce Examining Violence Against Women, Harassment and Hate Crime Affecting University Students*, www.universitiesuk.ac.uk/policy-and-analysis/reports/Documents/2016/changing-the-culture.pdf

Universities UK (2016b) *Guidance for Higher Education Institutions: How to Handle Alleged Student Misconduct Which May Also Constitute a Criminal Offence*, www.universitiesuk.ac.uk/policy-and-analysis/reports/Documents/2016/guidance-for-higher-education-institutions.pdf

Walby, S. (2011) 'The Impact of Feminism on Sociology', *Sociological Research Online*, 16 (3): 21.

Walby, S., Towers, J. and Francis, B. (2014) 'Mainstreaming domestic and gender-based violence into sociology and the criminology of violence', *The Sociological Review*, 62 (S2), 187-214.

Ward, R. (2004) 'Gender issues and the representation of women in Northern Ireland', *Irish Political Studies*, 19 (2): 1-20. Welsh Government (2015) Violence against Women, Domestic Abuse and Sexual Violence (Wales) Act 2015, www.senedd.assembly.wales/mgIssueHistoryHome.aspx?IId=10028&AIID=17668

Welsh Government (2016a) *National Strategy on Violence against Women, Domestic Abuse and Sexual Violence – 2016-2021*, <http://gov.wales/docs/dsjlg/publications/commsafety/161104-national-strategy-en.pdf>

Welsh Government (2016b) *Good Practice Guide: A Whole Education Approach to Violence against Women, Domestic Abuse & Sexual Violence in Wales*, <http://gov.wales/docs/dsjlg/publications/commsafety/151020-whole-education-approach-good-practice-guide-en.pdf>

Welsh Government (2016.c) *The National Training Framework on violence against women, domestic abuse and sexual violence*, <http://gov.wales/docs/dsjlg/publications/commsafety/160317-national-training-framework-guidance-en.pdf>

Westmarland, N. (2017) *Independent Review into The University of Sussex's Response to Domestic Violence*, <http://www.sussex.ac.uk/broadcast/read/38671>

Fondacija

www.tpo.ba

Treći dio:

Izazovi i intervencije u Ujedinjenom Kraljevstvu

Fondacija

www.tpo.ba

Studentski feministički aktivizam protiv rodno zasnovanog nasilja

Ruth Lewis i Susan Marine

Uvod

U okolnostima u kojima rodno zasnovano nasilje na univerzitetima privlači sve veću pažnju i izaziva sve veću bojazan, ključni djelić slagalice odgovora na njega su studentske aktivistice i aktivisti koji se odupiru rodno zasnovanom nasilju i kulturama koje ga podržavaju. Ovaj aktivizam je naišao na kritike određenih strana koje student(ic)e karikirano prikazuju kao delikatne, neprocjenjive ljude koji se lako uvrijede, u nastojanju da se ušutkaju oni za koje smatraju da su isprovocirali nasilje, ugrožavajući tako slobodu govora. U okruženju gdje paralelno postoje otpor, ušutkivanje i sloboda govora, ovo poglavlje razmatra kako feminističke zajednice pomažu mladim feministkinjama da pronađu svoj glas kako bi izrekle ono što je neizrecivo i govorile o rodno zasnovanom nasilju.

Univerziteti, rodno zasnovano nasilje i feministički aktivizam

Kao što je utvrđeno u drugim dijelovima ove knjige, rodno zasnovano nasilje na univerzitetima počelo je izazivati bojazan u društvenom, političkom i naučnom pogledu u UK znatno kasnije nego u nekim drugim dijelovima svijeta. Prednost ove zakašnjele pažnje je u tome što možemo učiti iz iskustava drugih. Na primjer, iako Poglavlje IX u SAD-u možda pruža pravni okvir za odgovornost o kojem aktivisti/ce u UK mogu samo sanjati, u nedavnim komentarima su utvrđena ograničenja ovog pristupa (Harris i Linder, 2017; Marine i Nicolazzo, 2017). Ona se odnose na mehaničku primjenu Poglavlja IX u kontekstu rodno zasnovanog nasilja u kampusima, gdje univerzitete više pokreće želja da zaštite svoj status i ugled, nego svoje student(ic)e. Ovi mehanički pristupi su simptom „revizijske kulture“ ili „kulture usklađenosti“ koja prioritet daje procedurama i postupcima (da li je osoblje izvršilo svoje zadatke), a ne ishodima (jesu li studentice sigurne?), a karakteristično je za galopirajući neoliberalni prodor na univerzitetima. Iako su univerziteti zaštićeni od nekih aspekata širih ekonomskih sila (na primjer, univerziteti u UK nisu bili opustošeni „mjerama štednje“ poput većine drugih tijela u javnom sektoru), nipošto nisu imuni na pipke neoliberalizma (McRobbie, 2009; Martinez-Aleman, 2014; Phipps i Young, 2015; Gill i Donaghue, 2016). Marketizacija univerziteta i komodifikacija ocjena udružuju se sa umrtvljujućom rukom revizijskih kultura kako bi se zakoni poput Poglavlja IX tumačili na načine koji nedvojbeno potkopavaju njegov progresivni potencijal. Osim toga, komodifikacija visokog obrazovanja generira instrumentalni pristup među studenti(ca)ma; postoji rizik, koji je poznat mnogima od nas koji radimo na univerzitetima, da se studenti/ce neće uključivati u šire aktivnosti kojima se direktno ne poboljšavaju njihove ocjene i „zapošljivost“. Taj je rizik možda izraženiji na neelitnim univerzitetima gdje su studenti(ca)ma na raspolaganju ograničeniji resursi, a finansijski pritisci na njih su veći. Svjedočenje takvim dešavanjima u SAD-u će nas u UK sigurno nagnati da razmislimo da li nam legalistički

upravni postupci mogu pomoći da ostvarimo svoj cilj – slobodu od rodno zasnovanog nasilja. U ovom poglavlju tvrdimo da, uz razvoj efektivnih sistema odgovornosti, progresivni odgovori leže i u studentskom aktivizmu protiv rodno zasnovanog nasilja i stvaranju kultura koje podržavaju slobodu, otpor i poštovanje. Umirujuće je vidjeti, usprkos izazovima koje donosi rastući neoliberalizam na univerzitetima, da studentski aktivizam preživljava i cvjeta kao dio šireg procesa obnavljanja feminizma u UK i šire (Dean i Aune, 2015). Ključni fokus ovog aktivizma je prepoznavanje, imenovanje i osporavanje rodno zasnovanog nasilja, naročito njegovog utjelovljenja u studentskim zajednicama. To se manifestira onim što se često naziva „momačka kultura“ (Phipps i Young, 2015) ili „kultura silovanja“ (Lazarus i Wunderlick, 1975). Studentice se okupljaju da bi formirale zajednice – koje se obično nazivaju feministička društva – koja su u središtu principijelnog otpora seksističkim normama. Osnaženi informacijama od feminističkih zajednica, studentice i studenti se opiru i osporavaju stavove, ponašanja i institucionalne prakse kojima se podržava rodno zasnovano nasilje, razvijaju pragmatične i teoretske pristupe rodno zasnovanom nasilju, te pozivaju univerzitete i počinioce na odgovornost. Međutim, do sada se više naučne i medijske pažnje posvećivalo samom problemu, a ne otporu prema njemu. Da bi se popunila ova praznina, u ovom poglavlju se razmatra kako se studentice okupljaju oko feminizma kako bi se oduprle rodno zasnovanom nasilju, kao i načini na koje izgradnja i povezanost zajednice podupiru njihov rad.

Ovim inicijativama za pružanje otpora nastavlja se dugotrajna historija univerziteta kao mjesta za radikalnu politiku, uključujući feminizam (Rhoads, 1998; Joseph, 2003; Naples i Bojar, 2013; Arthur, 2016). Iako su univerziteti daleko od reprezentativnih zajednica u pogledu klasne različitosti i stoga se s pravom kritikuju zbog stvaranja elitističkih oblika politike, njihov položaj kao mjesta intelektualnih poduhvata gdje se politički stavovi mogu isprobavati i testirati u relativnoj sigurnosti čini ih važnim izvorom društvene promjene, gdje se mogu zamisliti, razviti i primjenjivati nova shvatanja, ponašanja, identiteti i kulture. Međutim, Mohanty u svojoj kritici „post' okvira“ (2013: 968) kojima se privatiziraju društvene podjele i individualizira iskustvo upozorava da neoliberalna intelektualna kultura može predstavljati prag nestajanja za feminističku, antirasističku misao utemeljenu u radikalnim društvenim pokretima iz 20. stoljeća. Radikalna teorija zapravo može postati roba za konzumaciju; kada se više ne posmatra kao proizvod aktivističkog naučnog rada ili u vezi s emancipatorskim znanjem, može cirkulirati kao znak prestiža u elitističkom neoliberalnom okruženju (2013: 971).

„Poziv na oružje“ koji upućuje Mohanty, kako bi se naučni rad o aktivizmu smjestio na odgovarajuća mjesta, usmjerava našu raspravu o studentskom aktivizmu protiv rodno zasnovanog nasilja.

Usprkos određenoj medijskoj pažnji koja se posvećuje savremenom feminističkom aktivizmu na univerzitetima (na primjer, Pearce, 2014) i problemima rodno zasnovanog nasilja na univerzitetima (npr. Younis, 2014), relativno malo naučne pažnje posvećuje se studentskom aktivizmu protiv rodno zasnovanog nasilja, ali mi tvrdimo da je važno dokumentovati, razumjeti i analizirati ovaj aktivizam. Zbog svoje privremenosti, studentski aktivizam je prilično klizav teren za definiranje; studentsko tijelo se regenerira svake tri ili četiri godine, a studenti/ce obično vannastavnim aktivnostima poput feminističkog aktivizma posvećuju tek djelić svog vremena na univerzitetu, pa se lako izgubi naslijeđe svake generacije. Dokumentovanje rada svake generacije u

pogledu izgradnje zajednice i podrške pojedincima kako bi se izradila politika, osmislile aktivnosti i kampanje od ključnog je značaja za omogućavanje razvoja iz generacije u generaciju. Bez tog osjećaja naslijeđa, stalnog razvoja i rasta studentskog aktivizma između različitih grupa, uprava univerziteta može lako potkupiti student(ic)e dajući površne odgovore na studentske zahtjeve bez opredijeljenosti za dugoročniju, organizacijsku i kulturnu promjenu koja je potrebna da bi se spriječilo rodno zasnovano nasilje.

Osim toga, dokumentovanje ovog aktivizma je važan dio „polaganja prava“ na nove diskurse. Studentski aktivizam protiv rodno zasnovanog nasilja dio je diskursa koji se stvara u vezi s tim nasiljem, iako sami aktivisti i aktivistice rijetko kontroliraju način na koji se oni i njihov aktivizam evidentiraju; tome svjedoči aktuelnost stereotipa o feministkinjama i feminističkom aktivizmu (pogledati npr. Tomlinson, 2010). Gill (2016: 615) navodi „kako se različiti feminizmi *materijaliziraju u medijskoj kulturi*“ (naglasak u originalu), uvećavajući prisustvo (neoliberalnog) „feminizma“ u *mainstream* medijima, ali tvrdi da je, izuzev pokreta SlutWalk (Marš drolja), savremeni feministički aktivizam „ostvario relativno ograničenu pokrivenost“ (s. 616). Ona tvrdi da „nove feminističke vidljivosti“ privajaju koncepte (kao što je „osnaživanje“ i „izbor“) i simbole (kao što je feministička „pesnica“) koji zvuče feministički, istovremeno promovirajući izrazito antifeminističku ideologiju i „potičući generacijsku neslogu oko feminizma“ (s. 619). Na sličan način, trebamo paziti na diskurse o rodno zasnovanom nasilju koji nisu ugrađeni u studentska iskustva sa rodno zasnovanim nasiljem i aktivizam protiv njega; umjesto toga, tvrdimo da trebamo nastojati staviti aktivist(ic)e u centar naše analize aktivizma. Međutim, nedavni komentari su samo doprinijeli ovim djelimičnim i problematičnim opisima feminističkih studentica, o čemu govorimo u narednom dijelu.

„Delikatne“, „zaštićene“ studentice feministkinje

Studentsko feminističko djelovanje je zahvaćeno savremenom raspravom o tome kako komuniciramo na univerzitetima. Nedavni pozivi na uvođenje upozorenja na sadržaj i zagovaranje sigurnih prostora kritizirani su kao nametanje ograničenja u intelektualnim slobodama, uključujući slobodu govora (McMurtrie, 2016). U nekim izvještavanjima o ovoj raspravi (koja su posebno žustra u američkim medijima i naučnim radovima; pogledati npr. zbornik radova *Studije Prvog amandmana*, 30 (1)), moderne studentice i studenti koji traže da predavanja o traumi – kao što je seksualno nasilje i rasizam – budu osjetljivija na posljedice koje ona ostavlja na njih opisani su kao „razmaženi“ (Lukianoff i Haidt, 2015), nesposobni da se nose s grubim životnim stvarnostima. U drugima se izražava zabrinutost zbog posljedica ovog razvoja događaja; iako „na prvi pogled, ovi zahtjevi se čine razumnim zato što u suštini traže pristojnu atmosferu u kojoj se uvrede ne toleriraju, a studentske ranjivosti se poštuju“, upozorenja na sadržaj bi student(ic)e mogla držati „ugrađenima u kulturu viktimizacije“ (Robbins, 2016).

U UK, rasprave o slobodi govora na univerzitetima istakle su restriktivnu praksu „uskraćivanja platforme za izlaganje“ kontroverznim govornicima u univerzitetским okruženjima. Julie Bindel i Germaine Greer su neslavne žrtve ove prakse koja pokazuje kako su „osjećanja postala nova politička roba (...) u raspravama u kojima se povrijeđena osjećanja koriste kao valuta“ (Phipps, 2014: 15). Ono što jedni nazivaju

provociranjem krivičnog djela drugi vide kao vršenje mikroagresije (Sue, 2010), na šta je uskraćivanje platforme legitiman odgovor. „Tradicionalno se radi o odbacivanju retorike nasilja; posebno krajnje desnih organizacija, uskraćivanje platforme se sada koristi za izbjegavanje prijestupa“ (Ditum, 2014). Drugi su uvjerljivo tvrdili da „uskraćivanje platforme“ i druge strategije otpora otkrivaju da bijeli muškarci imaju privilegiju slobode govora na univerzitetu (Fenton, 2016).

Ove rasprave o upozorenjima na sadržaj i sigurnim prostorima, slobodi govora i uskraćivanju platforme složene su, usijane i polarizirane; ne postoje jednostavna rješenja, a potpunija rasprava prevazilazi okvire razmatranja u ovom poglavlju. Jednostavno primjećujemo da feminizam ima dugu i ponosnu historiju izricanja neizrecivog o „uvredljivim“ stvarima kao što su nasilje muškaraca nad ženama i djevojčicama, menstruacija i porođaj, bijes žena i njihove seksualne želje – stvari koje su se smatrale „sramotnim“ i za koje žene tradicionalno nose teret srama. Feminističkim radom je doista stvoren novi vokabular sa nazivima za „neizreciva“ djela protiv žena, skidajući s njih eufemistički veo poput „spor u domaćinstvu“, „uplitanje“, „zavođenje“, i preimenujući ih u „nasilje među intimnim partnerima“, „seksualno zlostavljanje djece“ i „seksualni napad“. Iako „uskraćivanje platforme“ i zagovaranje za sigurne prostore i upozorenja na sadržaj mogu biti validni i vrijedni u borbi protiv opresije, trebamo biti oprezni u prihvatanju pojednostavljenih narativa o „uvredljivosti“, budući da je progresivna društvena promjena postignuta djelimično i kroz „uvredljive“ istupe feministkinja.

Možda je plodonosnije istraživati koja je svrha ovih polariziranih javnih rasprava. Analizirajući „kliše o bijesnoj feministkinji“, Tomlinson (2010: 33) tvrdi da „tvrdnje o neprimjerenom afektu predstavljaju diskurzivne tehnologije moći koje se strateški raspoređuju kako bi suzbile zahtjeve za društvenom pravdom“. Ova analiza bi se jednako mogla primjenjivati na rasprave u kojima se naglašava „delikatnost“ savremenih studentica i studenata, umjesto njihovog aktivnog angažmana i otpora prema ponašanjima i kulturama koje nanose istinsku štetu. Fokusanje na određeni spektar aktivizma (pozivi na uskraćivanje platforme, sigurni prostori i upozorenja na sadržaje) skreću pažnju sa drugih oblika studentskog aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja (kao što su kampanje za podizanje svijesti, zahtjevi za uslugama podrške, prikupljanje sredstava za usluge) i istovremeno banalizira studentske zahtjeve. Jednako kao što Gill (2016: 618) razotkriva kako je medijska pažnja posvećena „feminizmu stila i slavnih“ na račun mnoštva različitih tema kojima se bavi savremeni feministički aktivizam, i kao što Tomlinson (2010: 1) demonstrira da kliše o bijesnoj feministkinji služi za „onemogućavanje feminističkih budućnosti“, posvećivanjem pažnje upozorenjima na sadržaj i sigurnim prostorima u univerzitetskim okruženjima nastoji se potkopati legitimitet studentskog aktivizma protiv nepravdi.

Savremeni studentski aktivizam protiv rodno zasnovanog nasilja se dakle dešava u kontekstu nastojanja da se rekonfigurira univerzitetsko okruženje. Ova nastojanja podliježu značajnoj kritici koja ponekad ima patronizirajući, ravnodušan ton, opisujući senzibilitete mladih feministkinja kao „delikatne“. Iako i mi s nelagodom posmatramo neke aspekte pokušaja da se „prijestup“ ukloni iz javne rasprave, također priznajemo da pozivi na veću osjetljivost u našoj komunikaciji o traumatskim iskustvima, kao što je seksualno i nasilje u porodici, predstavljaju odraz nastojanja da zamislimo kulture bez rodno zasnovanog nasilja i drugih vidova opresije.

Feminizam u zajednici

Aktivizam se dešava u zajednicama. Društveni pokreti cvjetaju kroz aktivističke zajednice udružene u zajedničkoj borbi. Odnosi, koalicije i veze imale su poseban značaj za feminističke društvene pokrete. Na univerzitetima, feministkinje grade zajednice istomišljenica, koje se okupljaju kako bi razvijale svoja i međusobna shvatanja, identitete, politiku (ovo detaljnije razmatramo u Marine i Lewis, 2017). Zajednice mogu pomoći u stvaranju aktivističkih mreža i kolektivnih identiteta (Taylor, Whittier i Morris, 1992; Hercus, 1999). One mogu biti izvor emocionalne održivosti za aktivist(ic)e i društvene pokrete (Brown i Pickerill, 2009). One mogu i „reproducirati istovjetnost“, kao što Rowe (2008) pokazuje u svojoj studiji o akademskim radnicama čija su različita ulaganja u institucionalnu moć navela bjelkinje da vjeruju da su savezi sa crnkinjama „teški“ i „izazovni“. Poziv na značajan, autentičan rad na pitanjima različitosti koji upućuje Rowe odjekuje upozorenjima C. T. Mohanty (2013) da postmoderni fokus na razlikama odvraća od radikalnih kritika vlasti.

Upravo iz feminističkih zajednica kreće veliki dio aktivizma protiv rodno zasnovanog nasilja, jer se one međusobno podržavaju u učenju o rodno zasnovanom nasilju i feminizmu, kako bi promijenile normativni narativ okrivljavanja žrtava i opraštanja počiniocima, u zamišljanju svjetova bez rodno zasnovanog nasilja i eksperimentiranju s malim i velikim intervencijama kako bi se ti svjetovi ostvarili u kampusu. Usred rasprava o promjenjivom univerzitetskom okruženju, slobodi govora i pojavi rodno zasnovanog nasilja kao pitanja koje izaziva političku, javnu i naučnu zabrinutost, u ovom poglavlju se razmatra kako se studentice okupljaju u feminističke zajednice kako bi se borile protiv rodno zasnovanog nasilja na univerzitetima. U sljedećem dijelu je ukratko opisan istraživački projekat čiji su nalazi predstavljeni, a potom se analiziraju priče studentica o njihovim feminističkim zajednicama i aktivizmu.

Metode

Podaci o kojima se ovdje govori potiču iz studije o studentskim pričama o feminističkom identitetu, aktivizmu i zajednici na univerzitetima u SAD-u i UK. Učesnice ove studije, njih ukupno 34, predstavljale su širok spektar identiteta, uključujući društvenu klasu, rasu/etničko porijeklo, seksualnu orijentaciju, oblasti studiranja, godine školovanja i invaliditet. Pitanja koja su oblikovala naše istraživanje su uključivala: kako ste počeli shvatati sebe kao feministkinju? Koji su uticaji oblikovali vaš feministički identitet? Kako ispoljavate feminizam u svakodnevnom životu? Naš uzorak je sastavljen od studentica i novih diplomantkinja koje su se identificirale kao feministkinje, prvenstveno kroz mreže u feminističkim društvima (u UK) i ženskim centrima (u SAD-u). Tokom procesa inicijalnog kodiranja detaljnih podataka o intervjuima, utvrđeno je 14 širokih tema koje su razrađene kako bi se pronašao smisao u studentskim perspektivama. Važnost feminističkog prostora za istraživanje i usavršavanje ideja sa istomišljenicama ključne su teme koje se razmatraju u nastavku. Za potrebe istraživanja trenutnog konteksta u UK u odnosu na rodno zasnovano nasilje, fokusiramo se isključivo na raspravu o podacima prikupljenim od učesnica iz UK.

Nalazi

Studentski otpor rodno zasnovanom nasilju

U našem istraživanju, učesnice su često iznosile bojazni u vezi s rodno zasnovanim nasiljem, bez obzira na svoja vlastita iskustva. Neke su doživjele aspekte rodno zasnovanog nasilja prije ili na univerzitetu, a neke su se šokirale „momačkim“ kulturama u kampusu, jer su očekivale da univerzitetske kulture budu prosvjećenije. Laura, heteroseksualna bijela studentica je jadikovala: „Mislila sam da će ovdje biti bolje, a onda sam došla na (naziv univerziteta) i ‘momačka kultura’ je zaista izražena.“ Na sličan način, Olivia, bjelkinja koja se izjašnjava kao gej smatra da je „ovaj univerzitet potpuno bezobziran u odnosu na opći seksizam koji je sveprisutan“. Njihova iskustva sa spektrom rodno zasnovanog nasilja su uključivala: sipanje opijata u piće (vjerovatno s namjerom činjenja seksualnog nasilja); seksualno uznemiravanje od strane univerzitetskog osoblja i studenata; silovanja i okrivljavanje žrtve među kolegama; mizogini i antifeministički stavovi i ponašanja među studentima i osobljem; te društveni pritisci i nadziranje tijela, odjeće i izgleda. Međutim, čini se da njihove bojazni i motivacija da zaustave rodno zasnovano nasilje ne potiču isključivo iz ličnih iskustava; naprotiv, postojao je osjećaj da rodno zasnovano nasilje predstavlja i odražava stanje rodnih odnosa i ženske živote. Iako Ferrarro (1996) vidi ženski strah od seksualnog napada kao „glavni prijestup“ zato što objašnjava širi strah žena od viktimizacije, mi smatramo da rodno zasnovano nasilje predstavlja glavni prijestup zato što simbolizira nešto temeljno u opresiji žena i nedostatku slobode. Na pitanje o njenim prioritetima za feminizam, Katie, heteroseksualna bjelkinja, elokventno je odgovorila:

„Mislim da su za mene glavni nasilje u porodici i silovanje, mislim da su to najistaknutiji i najagresivniji oblici. Ali mislim da sam njih izdvojila zato što, znate, da ste samo izbačeni na ovaj svijet i da ništa ne znate o društvu i odjednom vam kažu da su žene udate za te muškarce koji ih neprestano tuku i zastrašuju, a žene hodaju ulicom pod rizikom da će neki muškarac iskočiti i silovati ih, pomislili biste pa šta se dovraga dešava?! Kako je to moguće?“

Izražavajući duboki bijes i urgentnu zabrinutost zbog nasilja nad ženama i djevojčicama u svim oblicima, studentske feminističke aktivistkinje su smjestile rodno zasnovano nasilje u kontekst seksizma, mizoginije i muške opresije žena i djevojčica. Učesnice istraživanja iz UK manje su govorile o rodno zasnovanom nasilju u kampusu nego učesnice iz SAD-a, što je možda odraz nedostatka politike i naučnih istraživanja o rodno zasnovanom nasilju na univerzitetima u UK; učesnice iz UK su češće govorile o punom spektru – ili „kontinuumu“ (Kelly 1987) – rodno zasnovanog nasilja, od trgovine ženama, preko nasilja u porodici i seksualnog uznemiravanja do seksualnog nasilja. Njihova orijentacija se fokusirala na neposredno okruženje na univerzitetu, ali je pokazivala i solidarnost sa ženama koje su doživjele druge oblike rodno zasnovanog nasilja. Na primjer, Julie, bjelkinja i biseksualna žena, rekla je: „Mi smo radile kampanju, radilo se o trgovini ženama i pokušavale smo navesti vladu da ratificira sporazum kako bi pomogli u podršci ženama koje su žrtve trgovine u UK.“

Studentski aktivizam protiv rodno zasnovanog nasilja ima različite oblike, neki su potpuno novi, a neki su se generacijama koristili u aktivizmu u brojnim pitanjima. Učesnice su bile uključene u: izradu pamfleta sa anonimnim pričama o idejama i iskustvima sa seksom i seksualnošću, kojim se osporavala šutnja i dominantni diskursi o seksu; pripremu izvođenja *Vagininih monologa*; uspostavu, vođenje i prisustvovanje

sastancima feminističkih grupa uživo i online; održavanje grupa za diskusiju, čitanje knjiga, prikazivanje filmova; priključivanje lokalnim povorkama Reclaim the Night i SlutWalks. Cilj ovog aktivizma je da se ponudi kontranarativ postojećoj momačkoj kulturi u kampusu i pojačaju glasovi ušutkanih, kako bi se izgradila solidarnost i zajedništvo. Njihov aktivizam uključuje izgovaranje stvari koje se tradicionalno smatraju „neizrecivim“, stvari koje mogu uvrijediti *mainstream* društvo.

Kako korijene rodno zasnovanog nasilja nalaze u stavovima i orijentacijama pojedinaca i grupa, učesnice su se fokusirale i na promjenu stavova. Naglasile su važnost ne samo javnih kampanja i inicijativa poput ranije navedenih, nego i intimnijih, ličnih, manjih pokušaja promjene stavova. Mnoge učesnice su ispričale priče o uključivanju prijatelja, kolega, profesora i neznanaca u rasprave o njihovim stavovima i ponašanjima. Za neke je ovo zagovaranje jedan-na-jedan značilo uvjeravanje prijateljica i prijatelja u važnost feminizma. Sally, bjelkinja koja nije željela otkriti svoju seksualnu orijentaciju, smjelo je ogrnula ovaj plašt:

„Mislim da možeš birati da zauzmeš svijet ili da zauzmeš onaj dio oko sebe. Mislim da definitivno biram ovo drugo, pa me zadovoljava i kad čujem da jedna od mojih prijateljica kaže: ‘Vidim na šta misliš i pretpostavljam da bih se identificirala kao feministkinja.’“

Ovakav angažman jedan-na-jedan pruža tlo za testiranje mnogim feministkinjama, kao i priliku da vježbaju svoje ideje i razvijaju argumente. To ih ujedno izlaže i stigmati jer ih etiketiraju kao feministkinje, i one nose teret uloge „feministkinje koja kvari zabavu“ (Ahmed, 2010) ili, kako kaže Olivia, „dosadne feministkinje“:

„Jedna od mojih dragih prijateljica jednostavno ne misli da može... iznijeti te stavove jer ne želi biti dosadna feministkinja. A ja mislim, pa moraš biti dosadna feministkinja! Jer ako nisi ta osoba, ako ne iznosiš te stavove, ako samo sjediš u baru s muškarcima i dozvoljavaš im da neprestano razmjenjuju seksističke šale, ništa se neće promijeniti. Znaite, čak i ako oni misle ‘ona je baš dosadna, ne slušajmo je, život shvata vrlo ozbiljno’, onda, pretpostavljam, moraš politiku staviti na prvo mjesto u životu, a ne samo *razmišljati* o njoj, nego je *provoditi* u vrlo malim koracima.“

Hrabrost za provedbu politike povećana je radom u zajednicama; otpor rodno zasnovanom nasilju i stavovima i kulturama uglavnom se odvija kroz feminističke zajednice. Studentice se okupljaju sa istomišljenicima kako bi radile na svom razumijevanju roda i učestvovala u otporu rodno zasnovanom nasilju među drugim vidovima rodne opresije. U narednom dijelu se razmatra njihov angažman i stvaranje feminističkih zajednica.

Formiranje studentskih feminističkih zajednica

Izgradnja feminističkih zajednica, mreža i saveza bila je važan dio feminističkog pokreta i drugih društvenih pokreta. Aktivistice i naučnice se osvrću na zadovoljstva, tenzije i izazove gradnje feminističkih prijateljstava (Rowbotham, 2001; Segal, 2007; DuPlessis i Snotow, 2007; Brown i Pickerill, 2009). Učešće u feminističkim grupama, u širem kontekstu kultura koje omalovažavaju žene, posebno feministkinje, može pozitivno uticati na samopoštovanje, samouvjerenost i sreću (Saunders i Kashubeck-West,

2006; Vaccaro, 2009). U kulturama u kojima se mlade žene konstruiraju kao predmet muške procjene, a neprijateljski stav prema feminizmu je raširen, pridruživanje feminističkoj zajednici je samo po sebi čin otpora.

Iako je koncept „zajednice“ donekle problematičan i po definiciji podrazumijeva i isključivanje i uključivanje, osjećaj zajedništva je snažno prožimao priče koje su učesnice podijelile. Iskustvo pripadanja zajednici im je pomoglo da razviju feminističku svijest, politiku, vrijednosti i argumente. Pružilo im je okruženje za ozbiljno i informirano razmatranje feminističkih ideja, nasuprot širem društvu gdje „nove feminističke vidljivosti“ (Gill, 2016) usvajaju jezik i koncepte feminizma, istovremeno izražavajući antifeminističke osjećaje. Feminističke zajednice mogu osigurati mrežu istomišljenica koje se okupljaju inspirirane zajedničkim vrijednostima i protivne orodnjenim kulturnim normama. Učesnice poput Emme (koja se identificirala kao bjelkinja i heteroseksualna žena) govorile su o vrijednosti „pronalaženja grupe ljudi sa kojima možete razgovarati i komunicirati, to je jako lijepo, nema cijenu, mislim da je to stvarno lijepo, imati tu zajednicu.“ Jess, crnkinja i heteroseksualna žena, cijeni činjenicu da je mreža „tu, kao i osjećaj da su tu i drugi ljudi koji se osjećaju kao ja i razmišljaju kao ja, to je za mene veoma važno. Samo ta podrška, pretpostavljam.“ Za Lucy, bjelkinju i lezbejku, orijentiranost njene feminističke zajednice na djelovanje pruža ono što ona zove „sigurnom lukom“; napominje da „iako se na neki način žalite zbog svih tih problema, osjećate da postoje ljudi koji su pozitivni i govore ‘dobro, trebamo se ovim pozabaviti’, i pokušavaju učiniti nešto u vezi s tim.“

Pronalaženje istomišljenika igra važnu ulogu u potvrdi nečije subjektivnosti, vrijednosti i politike, za čim se ponekad posebno žudi nakon zajedničkog iskustva usamljene „feministkinje koja kvari zabavu“. Katie nije bila jedina u našem uzorku koja se osjećala usamljeno u svojoj feminističkoj identifikaciji prije nego što je došla na univerzitet. Ona govori o prvom susretu s feminističkim društvom:

„Bilo je zanimljivo upoznati druge ljude koji imaju iste stavove kao vi. A veliki dio vremena, posebno prije univerziteta, jer se malo njih svrstava u feministkinje prije nego što navršite 18 godina, možda sam se osjećala kao da sam jedina (smije se). I tako je lijepo upoznati druge sa istim stavovima, koji razumiju vaše stavove i niste više sami u razmišljanju da su žene i muškarci jednaki. Stvarno je sjajno imati ljude s kojima možeš razgovarati o ovim stvarima i raspravljati o onome što me toliko zanima i što očigledno jako zanima i druge. I to nekako oslobađa vaše stavove i posmatrate feminizam u mnogo širim razmjerama.“

Rowe (2008: 57) opisuje ovu potragu za takvim vezama kao „čežnju“: „svaka čežnja proizlazi iz želje autorice da uspostavi svoju čovječnost.“ Ova uzajamna potvrda može izazvati osjećaj solidarnosti, a za neke poput Laure, novo iskustvo bliskih odnosa sa ženama:

„Otkrovenje je bilo pronaći žene s kojima se mogu povezati i koje me neće tlačiti u natjecanju u popularnosti. U tome sam zaista uživala u feminističkom društvu.“

Iako prijateljstva nisu bila *ključni* dio njihovih feminističkih zajednica za sve naše učesnice, za neke je ukrštanje aktivizma i prijateljstava bilo važno iskustvo. Na primjer, Emma je opisala rani susret sa onim što je kasnije postalo njena feministička mreža.

„Tek sam se preselila u grad i nisam baš imala prijatelja. Onda sam srela te djevojke i pretpostavljam da je SlutWalk bio prekretnica u mojim prijateljstvima s njima – bio je to dan poput ovog (lijepo vrijeme), izašle smo i postavile banere u Parku (u susjedstvu) i napravile roštilj, i bilo je stvarno lijepo i cool, samo smo se družile i razgovarala sam s ljudima koje nije bilo briga što sam preispitivala stvari, i zapravo su to cijenili.“

Neke učesnice su navele da su im ove veze poboljšale život. Na primjer, Julie je to izrazila kroz osjećaj potvrde kada je pronašla grupu ljudi „koji misle o ovim stvarima isto kao ja... To je stvarno cool, apsolutno proširuje moj život i znanje“. Feminističke zajednice donose važne afektivne koristi kroz potvrdu, uzajamnu brigu i prijateljstvo. One članicama omogućavaju da prošire znanje, razumijevanje i vještine, o čemu ćemo govoriti u nastavku.

Lični razvoj u studentskim feminističkim zajednicama

Iskustvo sa studentskom feminističkom zajednicom može predstavljati vrijednu priliku za lični i intelektualni razvoj. Učesnice su nam rekly za nekoliko pozitivnih ishoda: veće samopouzdanje; bolja sposobnost analize i kritičkog razmišljanja; bolje razumijevanje složenosti feminističke teorije i politike; izbrušene vještine vođenja rasprava i iznošenja argumenata. Vrijednost argumenta je bila veoma snažna tema. U društvu koje je kroz historiju konstruiralo javnu domenu, politički angažman i retoričke vještine isključivo za muškarce (pogledati Beard, 2014), žene su dugo ušutkivane u javnoj sferi. Ovakva historija ima jasan uticaj na žene, čak i u obrazovanju u 21. stoljeću. Učesnice su često opisivale da se osjećaju kao da su na ivici suza dok sa strašću iznose svoje argumente, a taj je osjećaj kočio njihov angažman. Druge su se opisivale kao nesposobne da iznesu argument i uče od drugih koje su upoznale u feminističkim zajednicama. Učesnice našeg istraživanja cijenile su priliku da se uključe u retoričku raspravu, kako bi razvile vlastito razumijevanje i vještine iznošenja argumentacije. Na primjer, osvrćući se na svoju pripadnost feminističkom društvu, Ursula, bjelkinja i heteroseksualna žena, rekla je:

„Za mene je to veoma važno okruženje koje ne osuđuje i možete reći šta mislite o feminizmu, osporavati, biti osporavani, ali to radite u ugodnom okruženju.“

Uobičajeni ishod angažmana u takvim okruženjima je da studentice osjećaju da imaju podršku za svoje feminističke stavove; kombinacija potvrde od strane istomišljenica i daljeg učenja o feminizmu osnažuje njihovo samopouzdanje u politici koju vode. Liz, bjelkinja i heteroseksualna žena, osvrnula se na to kako je angažman u feminističkoj zajednici ojačao njenu odlučnost da izrekne „neizrecivo“:

„Mislim da su me više zainteresirale te vrste pitanja, a možda se manje plašim da to i kažem. Zato što, kad sam s ljudima razgovarala o feminizmu, što je bilo prilično rijetko, zato što uopće nisam imala prijateljice feministkinje, pazila sam šta govorim iz straha da će smatrati da sam pomalo ekstremna ili čudakinja. Sada nemam problem da razgovaram s ljudima o statistikama silovanja, prevenciji, intervenciji, posljedicama i sličnim stvarima. Ne brinem se da li ljudi misle da je to primjereno ili ne.“

Vježbanjem vođenja rasprava razvija se niz vještina, što bez sumnje ima uticaj i izvan feminističkog angažmana. Nekoliko učesnica smatra da su unaprijedile svoju sposobnost iznošenja argumenata. Na primjer, Katie je rekla:

„Smatram da sada mnogo bolje znam objasniti šta mislim. Prije dolaska na univerzitet, znate, smatrala sam da su žene i muškarci ravnopravni, a ako me neko pita šta mislim pod tim ili šta mislim o tome, pa, znam šta mislim, ali to nisam znala objasniti. Smatram da su sada moje misli mnogo koherentnije u vezi s feminizmom i da su moji stavovi vjerovatno jasniji nego ranije. U tom smislu sam se razvila... Prije univerziteta bih se samo naljutila i ljudima govorila da griješe! Ali da, sada mnogo bolje znam potkrijepiti svoj stav.“

Rasprava

Dakle, feminističke zajednice igraju važnu ulogu u borbi protiv rodno zasnovanog nasilja. One osiguravaju mrežu istomišljenica koje kroz uzajamnu potvrdu i podršku razvijaju kolektivni glas koji osporava rodno zasnovano nasilje, među ostalim oblicima seksizma, mizoginije i opresije. One pružaju testno tlo za istraživanje i razvoj novih ideja, vrijednosti i politike, te vježbanje vještina iznošenja argumenata i raspravljanja. To su dragocjena mjesta otpora za mlade studentice, koja pružaju „sigurno utočište“ od *mainstream* društva koje ih može omalovažavati, ponižavati i objektivizirati. Takva mjesta pružaju priliku mladim studenticama da pronađu svoj glas u otporu rodno zasnovanom nasilju u kampusu i šire. U vrtlogu aktivnosti na nivou vlada i institucionalnom nivou, njihova uloga u promjeni kultura ne treba se previdjeti.

Međutim, poticanje otpora koji se stvara u feminističkim društvima nosi određene izazove. Studentska društva mogu biti kratkog vijeka i ostaviti relativno mali trag, jer većina završi studij za četiri godine. Mali broj mladih organizacija daje prioritet dokumentovanju i evidentiranju svojih aktivnosti; one će vjerovatno gledati naprijed, umjesto da razmišljaju o ostavljanju naslijeđa mlađim grupama, da ne spominjemo istraživač(ice). Ovo poglavlje i naši drugi radovi (Marine i Lewis, 2014, 2017; Lewis i Marine, 2015; Lewis et al., 2016) predstavljaju pokušaj da se zabilježi studentski feministički aktivizam, dopune priče o feminizmu iz *mainstream* medija koje, kako tvrde Gill (2016) i McRobbie (2009), prisvajaju feminističke koncepte i diskurs, istovremeno promovirajući antifeminističku ideologiju i narušavajući tako samo značenje „feminizma“. Uz naučne radove, studentska tijela poput Nacionalne studentske unije također imaju važnu ulogu u bilježenju savremenog studentskog feminizma i osiguravanju da njegovo naslijeđe preživi za nove generacije studentica koje se žele odupirati ponašanjima, stavovima i kulturama povezanim s rodno zasnovanim nasiljem.

Zbog životne faze u kojoj se nalaze, studentice feministkinje su uglavnom relativno neiskusne u svom feminizmu. Naše zapažanje u okviru ovog istraživanja jeste da je to neiskusstvo izbalansirano ogromnim entuzijazmom, iskrenom posvećenošću borbi protiv rodno zasnovanog nasilja, između ostalog, i uzbuđenjem zbog razvoja feminističkih zajednica kojim same doprinose. Ovi novi doživljaji feminizma kao pokreta i zajednice činili su se jednako važnima kao i njihovo razvijanje politike o rodno zasnovanom nasilju. Relativno su slabo analizirane složenosti različitih pristupa rodno zasnovanom nasilju ili tenzija svojstvenih feminističkoj politici. Možda su se jednokratni intervjui pokazali neadekvatnim za razmatranje ovih složenosti. Možda su naše

učesnice gorljivo željele predstaviti „ujedinjeni front“, znajući i predobro negativna tumačenja i stigmatu koja prati feminizam. Kao što smo razmatrali u drugom radu (Marine i Lewis, 2017), ova studija pokazuje da angažman studentica feministkinja na pitanjima moći i razlika, posebno vezanih za društveni identitet, može biti prilično ograničen u poređenju sa bolje etabliranim grupama feministkinja. Međutim, njihova uloga u formiranju feminističkih zajednica kako bi osporavale kulturnu i institucionalnu platformu rodno zasnovanog nasilja ključna je i ne bi je trebali previdjeti upravitelji i naučnici/e u svom radu na demontiranju te platforme.

Čitateljice i čitaoci će možda primijetiti nedostatak rasne različitosti u glasovima zastupljenim u ovom poglavlju, ali usprkos opsežnim naporima da uključimo više studentica koje se identificiraju kao crkinje i pripadnice etničke manjine ili drugačije boje kože, nismo ostvarile taj cilj. Imajući u vidu da smo, s obzirom na našu pozicioniranost u ovom projektu, funkcionirale kao etične (Creswell, 2013) istraživačice koje proučavaju neku pojavu izvana, ne možemo pretpostaviti da to znači da studentice koje pripadaju manjinskim grupama nisu prisutne ili angažirane u feminističkim udruženjima u UK ili da nisu zainteresirane za kolektivni otpor rodno zasnovanom nasilju na univerzitetima. Međutim, svakako možemo pretpostaviti da su one nedovoljno zastupljene u ovim grupama i podacima i da taj manjak zastupljenosti može pojačati uznemirujuću i stalnu bojazan da se feminističke zajednice i organiziranje često previše fokusiraju na interese i bojazni bjelkinja. Rodno zasnovano nasilje nesumnjivo pogađa pripadnice svih rasa, a iznesene su snažne tvrdnje da su odgovori na rodno zasnovano nasilje kroz historiju u središte stavljali bijelu boju kože, pojačavajući tako rasiziranu marginalnost (Crenshaw 1989). Naš neuspjeh u tom smislu podsjeća nas da bijele feministkinje, i mlade i one iskusnije, imaju dužnost da se dosljedno preispituju i razmatraju zajednice koje formiramo i u kojima učestvujemo, kako bismo preuzele veću odgovornost za ovo brisanje.

Ako univerziteti ozbiljno žele spriječiti rodno zasnovano nasilje i promijeniti kulture koje ga podržavaju, trebaju odigrati ulogu i u pružanju podrške feminističkim zajednicama koje se mogu oduprijeti rodno zasnovanom nasilju. Za razliku od „kulture usklađenosti“ koja je šire ugrađena u visokoobrazovne ustanove, studentski feministički aktivizam je usmjeren na temeljitije društvene promjene. Upravo kroz angažman u feminističkim zajednicama studentske aktivistkinje razvijaju individualni i kolektivni „glas“ kojim osporavaju norme i ponašanja kojima se podržava rodno zasnovano nasilje, kroz aktivnosti čija je svrha promjena kultura u kampusima. Međutim, nasrtaji neoliberalizma u visokoobrazovnim ustanovama prijete ovim zajednicama, kao i samim univerzitetским ustanovama. „Neoliberalizam je sistem vrijednosti u kojem je ekonomski segment zamijenio intelektualni i politički, i u kojem konkurentna, racionalna osoba dominira nad kolektivom“ (Phipps i Young, 2015: 306). Kako se univerziteti sve više pozicioniraju kao mašine „zapošljivosti“ koje pripremaju student(ice) za „ekonomiju znanja“, a ne kao mjesta intelektualnih poduhvata, te kako se studenti/ce, možda posebno na neelitnim univerzitetima, sve više fokusiraju na instrumentalno obrazovanje kako bi se pozicionirali za plaćeni rad, postoji rizik da ove vannastavne aktivnosti ostanu po strani ili postanu privlačne student(ica)ma samo kako bi unaprijedili svoj CV. Ove prijete dolaze upravo u trenutku kada se u dugotrajne oblike seksizma i problematičnog maskuliniteta s novom energijom ubrizgavaju neoliberalne vrijednosti individualizma, natjecanja, antiintelektualizma i komodifikacije seksualne aktivnosti. Kao odgovor, sada je trenutak da sami univerziteti, zajedno s naučnicama

feministkinjama, podrže razvoj lokalnih feminističkih organizacija koje mogu odigrati važnu ulogu u borbi protiv rodno zasnovanog nasilja i stvaranju pristojnih kultura u kampusima.

Reference

Ahmed, S. (2010) 'Killing joy: Feminism and the history of happiness', *Signs*, 35: 571-94.

Arthur, M.M.L. (2016) *Student Activism and Curricular Change in Higher Education*, London: Routledge.

Beard, M. (2014) 'The public voice of women', *London Review of Books*, 36 (6): 11-14.

Brown, G. and Pickerill, J. (2009) 'Space for emotion in the spaces of activism', *Emotion, Space and Society*, 2 (1): 24-35.

Crenshaw, K. (1989) 'Demarginalizing the intersection of race and sex: A black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics', *University of Chicago Legal Forum*, 1989 (1): 139-67.

Creswell, J.W. (2013) *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing among Five Approaches*, Thousand Oaks, CA: Sage.

Dean, J. and Aune, K. (2015) 'Feminism Resurgent? Mapping Contemporary Feminist Activisms in Europe', *Social Movement Studies*, 14 (4): 375-95.

Ditum, S. (2014) "No platform" was once reserved for violent fascists. Now it's being used to silence debate', *New Statesman*, 18 March, www.newstatesman.com/sarah-ditum/2014/03/when-did-no-platform-become-about-attacking-individuals-deemed-disagreeable

DuPlessis, R.B. and Snitow, A. (2007) *The Feminist Memoir Project: Voices from Women's Liberation*, New Brunswick, NJ: Rutgers University Press.

Fenton, S. (2016) 'The real enemies of free speech aren't the #RhodesMustFall campaigners – they're the privileged students who oppose them', *Independent*, 5 January, www.independent.co.uk/voices/in-defence-of-trigger-warnings-safe-spaces-and-no-platforming-the-tools-which-threaten-to-make-our-a6797681.html

Ferraro, K.F. (1996) 'Women's Fear of Victimization: Shadow of Sexual Assault', *Social Forces*, 75 (2): 667-90.

Gill, R. (2016) 'Post-postfeminism?: new feminist visibilities in postfeminist times', *Feminist Media Studies*, 16 (4): 610-30.

Gill, R. and Donaghue, N. (2016) 'Resilience, apps and reluctant individualism: Technologies of self in the neoliberal academy', *Women's Studies International Forum*, 54: 91-9.

Harris, J.C. and Linder, C (eds) (2017) *Intersections of Identity and Sexual Violence on Campus: Centering Minoritized Students' Experiences*, Sterling, VA: Stylus Publishing.

- Hercus, C. (1999) 'Identity, emotion, and collective feminist action', *Gender & Society*, 13 (1): 34-55.
- Joseph, P.E. (2003) 'Dashikis and democracy: Black studies, student activism, and the black power movement', *The Journal of African American History*, 88 (2): 182-203.
- Kelly, L. (1987) 'The continuum of sexual violence', in J. Hamner and M. Maynard (eds) *Women, Violence and Social Control*, Basingstoke: Macmillan, pp 46-60.
- Lazarus, M. and Wunderlick, R. (1975) *Rape Culture*, Cambridge Documentary Films.
- Lewis, R. and Marine, S. (2015) 'Weaving a tapestry, compassionately: towards an understanding of young women's feminisms', *Feminist Formations*, 27(1): 118-40.
- Lewis, R., Marine, S. and Keeney, K. (2016) "I get together with my friends and I change it": Young feminist students resist "laddism", "rape culture" and "everyday sexism", *Journal of Gender Studies*, 27(1): 56-72.
- Lukanioff, G. and Haidt, J. (2015) 'The Coddling of the American Mind', *The Atlantic*, September, www.theatlantic.com/magazine/archive/2015/09/the-coddling-of-the-american-mind/399356/
- Marine, S. and Lewis, R. (2014) "'I'm in this for real": Revisiting young women's feminist becoming', *International Women's Studies Forum*, 47: 11-22.
- Marine, S. and Lewis, R. (2017) 'Mutuality without alliance: the roles of community in becoming a college feminist', *Gender and Education*, <http://dx.doi.org/10.1080/09540253.2017.1332342>
- Marine, S.B. and Nicolazzo, Z. (2017) 'Campus Sexual Violence Prevention Educators' Use of Gender in their Work: A Critical Exploration', *Journal of Interpersonal Violence*, doi: 10.1177/0886260517718543
- Martinez-Aleman, A.M. (2014) 'Managerialism as the "New" Discursive Masculinity in the University', *Feminist Formations*, 26 (2): 107-34.
- McMurtrie, B. (2016) 'U. of Chicago's Free-Expression Letter Exposes Fault Lines on Campus', *The Chronicle of Higher Education*, 2 September, www.chronicle.com/article/U-of-Chicagos/237672
- McRobbie, A. (2009) *The Aftermath of Feminism: Gender, Culture and Social Change*, London: Sage.
- Mohanty, C.T. (2013) 'Transnational feminist crossings: On neoliberalism and radical critique', *Signs*, 38 (4): 967-91.
- Naples, N.A. and Bojar, K. (2013) *Teaching Feminist Activism: Strategies from the Field*, London: Routledge.
- Pearce, E. (2014) 'Surge in student feminism: Meet the new generation of "bold, hilarious feminists"', *Telegraph*, 3 January, www.telegraph.co.uk/women/womens-life/10548692/Student-feminist-societies-surge-Meet-the-new-generation-of-bold-hilarious-feminists.html

Phipps, A. (2014) *The Politics of the Body. Gender in a Neoliberal and Neoconservative Age*, Cambridge: Polity Press.

Phipps, A. and I. Young (2015) 'Neoliberalisation and 'Lad Cultures' in Higher Education', *Sociology*, 49 (2): 305-22.

Rhoads, R.A. (1998) *Freedom's Web: Student Activism in an Age of Cultural Diversity*, Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press.

Robbins, S.P. (2016) 'From the Editor – Sticks and Stones: Trigger Warnings, Microaggressions, and Political Correctness', *Journal of Social Work Education*, 52 (1): 1-5.

Rowbotham, S. (2001) *Promise of a Dream: Remembering the Sixties*, New York and London: Verso.

Rowe, A.C. (2008) *Power Lines. On the Subject of Feminist Alliances*, Durham, NC, and London: Duke University Press.

Sanuders, K.J. and Kashubeck-West, S. (2006) 'The relations among feminist identity development, gender-role orientation, and psychological well-being', *Psychology of Women Quarterly*, 30 (2): 199-211.

Segal, L. (2007) *Making Trouble: Life and Politics*, London: Serpents Tail.

Sue, D.W. (2010) *Microaggressions in Everyday Life: Race, Gender, and Sexual Orientation*, Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.

Taylor, V., Whittier, N. and Morris, A.D. (1992) 'Collective identity in social movement communities: Lesbian feminist mobilization' in P.M. Nardi and B.E. Schneider (eds) *Social Perspectives in Lesbian and Gay Studies*, New York: Routledge, pp 349-65.

Tomlinson, B. (2010) *Feminism and Affect at the Scene of Argument: Beyond the Trope of the Angry Feminist*, Philadelphia, PA: Temple University Press.

Vaccaro, A. (2009) 'Third wave feminist undergraduates: Transforming identities and redirecting activism in response to institutional sexism', *Journal about Women in Higher Education*, 2 (1): 1-25.

Younis, J. (2014) 'Rape culture at university needs urgent action', *Guardian*, 27 January, www.theguardian.com/education/mortarboard/2014/jan/27/rape-culture-campus

Korištenje zakona za borbu protiv rodno zasnovanog nasilja u univerzitetkim zajednicama

Louise Whitfield

Iako zakoni postoje da bi štitili žene od nasilja nad ženama i djevojčicama¹ u kampusu, preživjele ih rijetko koriste, a institucije rutinski ignoriraju. U ovom području je bilo vrlo malo slučajeva, što je otežalo pravnu analizu, ali u ovom poglavlju se razmatra postojeće zakonodavstvo i procjenjuje se kako bi se moglo više koristiti da bi se postigla nužno potrebna promjena u odgovornosti univerziteta i poštovanju ženskih prava. Vrlo mali broj dosadašnjih slučajeva odraz je kulturnog i zakonskog okruženja, kao i teškoća na koje žene nailaze pri pokretanju takvih slučajeva. Međutim, važeći zakoni omogućavaju pozivanje univerziteta na odgovornost, a ovom poglavlju koje je napisala advokatkinja koja ih je koristila u novijim predmetima (uključujući *R (Ramey) protiv Upravnog odbora Univerziteta Oxford*), detaljno se razmatra evropsko, međunarodno i zakonodavstvo UK koje je dostupno preživjelima rodno zasnovanog nasilja, njihovim advokati(ca)ma i aktivistkinjama.

Uvod

Upravna tijela univerziteta moraju poštovati dva ključna zakona u velikoj većini svojih aktivnosti: Zakon o ljudskim pravima iz 1998. godine zato što su državna tijela, i Zakon o ravnopravnosti iz 2010. godine zato što pružaju usluge obrazovanja. U ovom poglavlju se razmatraju zakonske obaveze univerziteta u pogledu zaštite ljudskih prava studentica (i zaposlenica) u obrazovnom okruženju, uz zakonske obaveze prema Zakonu o ravnopravnosti iz 2010. godine da ne diskriminiraju i ne uznemiravaju žene u procesu pružanja obrazovanja.

Zakonom o ljudskim pravima iz 1998. godine, zaštite iz Evropske konvencije o ljudskim pravima direktno su primijenjene u zakonodavstvo UK. Sva javna tijela (i druga tijela koja izvršavaju javne funkcije) moraju poštovati prava iz Konvencije. Relevantna prava u kontekstu nasilja nad ženama i djevojčicama u univerzitetkim zajednicama uključuju: član 3. – zabranu nečovječnog i ponižavajućeg postupanja; član 8. – pravo na zaštitu privatnog i porodičnog života; član 14. – zabranu diskriminacije; i član 2. Prvog protokola – pravo na obrazovanje.

Zakonom o ravnopravnosti iz 2010. godine zabranjena je diskriminacija po osnovu spola u pružanju obrazovanja i usluga općenito. Ponašanje koje je zabranjeno ovim Zakonom uključuje direktnu i indirektnu diskriminaciju i uznemiravanje. Ovi koncepti su detaljnije objašnjeni u nastavku, uz obavezu javnog sektora da osigura ravnopravnost prema članu 149. ovog Zakona, kojim se svim javnim tijelima nalaže da u vršenju svojih funkcija posvete dužnu pažnju potrebi za uklanjanjem diskriminacije i ponašanja zabranjenih Zakonom, unaprijede jednake mogućnosti za osobe sa zaštićenim karakteristikama² i njeguju dobre odnose među različitim grupama. Dakle,

upravljački organi na univerzitetima se ne trebaju ponašati samo na način kojim se osigurava da ne diskriminiraju niti uznemiravaju studentice kada se bave pitanjem nasilja nad ženama i djevojčicama u svojim ustanovama, nego moraju biti i proaktivni u izradi politika i donošenju odluka, kako bi ispunili ovu važnu zakonsku obavezu posvećivanja dužne pažnje takvim stvarima, kako bi se izbjegla diskriminacija i stavljanje žena u nepovoljniji položaj.

Obje oblasti zakona potencijalno se mogu koristiti u lobiranju i vođenju kampanja o ovim pitanjima, kao i u sudskim postupcima u ime preživjelih nasilja nad ženama i djevojčicama, a primjeri i jednog i drugog dati su u posljednjem dijelu ovog poglavlja. S obzirom na ozbiljnost i rasprostranjenost nasilja nad ženama i djevojčicama u univerzitetkim zajednicama, možda donekle iznenađuje da se potencijalno moćni alati Zakona o ljudskim pravima i Zakona o ravnopravnosti ne koriste više, ali se studentice i osoblje suočavaju s brojnim preprekama. Obrazovanje o zaštiti ljudskih prava i ravnopravnosti za osobe koje nisu pravnici i pravnice ozbiljno je ograničeno. Ograničena je i ekspertiza o zakonu o diskriminaciji među samim pravicama/ima izvan oblasti zapošljavanja ili diskriminacije po osnovu invaliditeta u obrazovanju za osobe mlađe od 18 godina. Ograničen je prostor za vođenje sudskih postupaka u visokoobrazovnom kontekstu, s obzirom na ozbiljna ograničenja pravne pomoći i visoke troškove i rizik koji takvi predmeti nose.

Veoma značajna prepreka za mnoge preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama je činjenica da je meta svakog sudskog predmeta sama ustanova u kojoj se nadaju da će steći diplomu. Pored toga, nakon preživljene traume napada, mali broj žena se želi suočiti s dodatnom traumom u riskantnom, skupom i vrlo borbenom sudskom postupku. Strogi sudski rokovi također znatno otežavaju pokretanje predmeta. Osim toga, dobro argumentovani predmeti često završe nagodbom u ranoj fazi, često s klauzulama o povjerljivosti i neotkrivanju informacija, što znači da na sudu završi vrlo mali broj tužbi, ne prave se presedani i nema publiciteta. Stoga se mora pojačati posvećenost i naglasak na pravnoj edukaciji i pristupu zasnovanom na pravima za državna tijela, studentice i zaposlenice, kako bi zaštita ljudskih prava i ravnopravnosti bila ugrađena u razvoj svih politika i procese odlučivanja. Status quo će ostati nepromijenjen ako se važeći zakoni pokažu neprovedivim zbog nedostatka finansiranja, ekspertize, znanja ili političke volje.

Domaće zakonodavstvo: Zakon o ljudskim pravima iz 1998. i Zakon o ravnopravnosti iz 2010. godine

Zakon o ljudskim pravima iz 1998. godine

Zakon o ljudskim pravima iz 1998. godine sastavljen je od više poglavlja koji utiču na primjenu zaštita iz Evropske konvencije o ljudskim pravima u zakonodavstvu UK. U nastavku se govori o relevantnim članovima Konvencije. Upravljačko tijelo univerziteta, koje za potrebe Zakona o ljudskim pravima predstavlja javno tijelo (zato što vrši javne funkcije), mora poštovati ove članove.

Kršenje prava iz Konvencije može učiniti odluku nezakonitom i podložnom razmatranju i sudskoj reviziji³ te može predstavljati osnovu za odštetni zahtjev. Međutim, svaki takav zahtjev po osnovu kršenja prava iz Konvencije može uložiti samo žrtva

čija su prava prekršena. To je suprotno zahtjevima za sudskom revizijom općenito, koje može podnijeti svaka osoba koja ima dovoljan interes za datu stvar, što često omogućava organizacijama (poput grupa koje vode kampanje) koje nisu direktno pogođene nezakonitom odlukom ili politikom da je zakonski osporavaju bez uključivanja pojedinaca.

Član 3. Konvencije, poznat i kao zabrana mučenja, glasi: „Niko ne smije biti podvrgnut mučenju ili nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kažnjavanju.“ Ovaj član ne govori samo o zabranjivanju državi da nekoga podvrgava nečovječnom ili ponižavajućem postupanju. Njime se uvodi i pozitivna obaveza državnih tijela da štite ljude od kršenja prava, čak i od strane drugih pojedinaca. Dakle, ako državno tijelo kao što je policija ili upravljačko tijelo univerziteta zna za prijetnju sigurnosti neke osobe (npr. da je ta osoba podvrgnuta nečovječnom ili ponižavajućem postupanju), to javno tijelo treba preduzeti korake da je zaštititi. Općenito, sudovi su utvrdili visok prag kada se radi o kršenju člana 3, u smislu da loše postupanje mora uključivati tjelesnu povredu ili intenzivnu fizičku ili psihičku patnju. Međutim, u kontekstu pozitivnih obaveza državnih tijela da štite ljude od takvog postupanja, sudovi smatraju da nepružanje policijske zaštite od ozbiljnog napada predstavlja kršenje člana 3.⁴

U nekim situacijama, pozitivne obaveze državnih tijela prema članu 3. mogu uključivati i obavezu da se istraže navodna kršenja. Neprovođenje propisne istrage o takvim navodima može predstavljati kršenje obaveze provođenja istrage iz člana 3. Općenito, sudski postupci u ovoj oblasti obično su vezani za neuspjehe policije ili drugih istražnih organa (kao što su mrtvozornici) i vodili su se zbog najozbiljnijih kršenja, ali nedvojbeno postoji analogna situacija ako obrazovne ustanove ne uspiju istražiti navode o seksualnom napadu ili imaju politike koje izričito kažu da oni nikad neće istraživati takve incidente. Kao što se razmatra u nastavku, ovo je bio jedan od problema sa Zelicovim smjernicama na koje su se mnogi univerziteti donedavno oslanjali kako bi opravdali svoje nepostupanje po optužbama za seksualno nasilje.

Član 8. Konvencije utvrđuje pravo na poštivanje privatnog i porodičnog života. To je kvalificirano pravo u smislu da se u drugom stavu člana 8. dozvoljava državnim tijelima da se umiješaju u to pravo u određenim ograničenim okolnostima kada je to opravdano (npr. u interesu nacionalne sigurnosti, javne sigurnosti ili zaštite prava drugih). U odnosu na član 8, nekad je teško tvrditi da javni organi imaju pozitivnu obavezu da štite ova prava, ali to je utvrđeno u ekstremnijim slučajevima⁵ i može biti koristan argument u kontekstu politika i praksi koje obrazovne ustanove usvajaju (ili ne, zavisno od slučaja) kako bi zaštitile žene i djevojčice od nasilja. Zaštita koju nudi član 8. uključuje zaštitu fizičkog i psihičkog identiteta. Dakle, ako se univerzitet ne pozabavi ponovljenim incidentima nasilja ili uznemiravanja, uživo ili na internetu, a obaviješten je o šteti koju to nanosi studentici, to može predstavljati kršenje člana 8.

Članom 14. se zabranjuje diskriminacija, ali samo u kontekstu drugih prava iz Konvencije. To nije samostalno pravo i na njega se može oslanjati samo u vezi sa ostvarivanjem nekog drugog prava iz Konvencije (npr. pravo na pristup obrazovanju). Član 14. glasi:

„Uživanje prava i sloboda predviđenih u ovoj Konvenciji osigurava se bez diskriminacije po bilo kom osnovu, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, pripadnost nacionalnoj manjini, imovno stanje, rođenje ili drugi status.“

Dakle, osoba se može osloniti na član 14. samo ako se diskriminacija odnosi na pitanje iz domena nekog drugog člana Konvencije. Vrijedi spomenuti i odbranu kroz opravdanje, koja je dostupna državnim tijelima u vezi sa članom 14: ako je diskriminacija srazmjerno sredstvo za ostvarenje legitimnog cilja, neće predstavljati kršenje Konvencije.

Članom 2. Prvog protokola utvrđeno je pravo na obrazovanje: „Nikom se ne smije uskratiti pravo na obrazovanje“. Pravo na obrazovanje je pravo na pristup obrazovanju koje osigurava država, a ne pravo na obrazovanje samo po sebi. Međutim, u kontekstu univerzitetskog obrazovanja koje osiguravaju državne institucije, jasno je da kada se čita u kombinaciji sa članom 14, ako univerzitet ne osigura isti pristup studenticama kao i studentima, to će vjerovatno predstavljati kršenje ljudskih prava.

Pravo na obrazovanje nije ograničeno na predavanje u učionici ili instrukcije; ono obuhvata cijeli društveni proces u kojem se prenose uvjerenja, kultura i druge vrijednosti. Ova široka definicija je stoga dovoljno opsežna da obuhvati i internu administraciju obrazovnih ustanova i druge aktivnosti koje prate predavanja. Iako, koliko je autorici poznato, u UK nije bilo sudskih predmeta u ovoj oblasti, postoji jasan prostor za tvrdnju da ako se ne riješi problem nasilja nad ženama i djevojčicama zbog kojeg studentice ne mogu pristupiti ne samo predavanjima, nego i drugim aktivnostima na univerzitetu, to će predstavljati kršenje prava na obrazovanje zaštićenog članom 2. Prvog protokola.⁶

Zakon o ljudskim pravima iz 1998. godine očigledno pruža potencijal za pozivanje univerziteta na odgovornost u vezi sa pristupom nasilju nad ženama i djevojčicama, iako se taj potencijal rijetko koristi. Na sličan način, Zakon o ravnopravnosti iz 2010. godine koji se razmatra u nastavku pruža potencijal za zaštitu žena, povećanje odgovornosti univerziteta i promjenu kulture.

Zakon o ravnopravnosti iz 2010. godine

Odredbe o zabrani diskriminacije

Odredbama o zabrani diskriminacije iz Zakona o ravnopravnosti iz 2010. godine zabranjuju se različiti oblici diskriminacije, uključujući direktnu i indirektnu, uznemiravanje i viktimizaciju u kontekstu nabrojanih aktivnosti koje obuhvataju i pružanje obrazovanja (šesti dio Zakona) i usluga (treći dio). Zakonska zaštita od diskriminacije pruža se na osnovu „zaštićenih karakteristika“. Indirektna diskriminacija i uznemiravanje su dva oblika diskriminacije koja će vjerovatno biti relevantna u kontekstu nasilja nad ženama i djevojčicama u univerzitetskim zajednicama. Direktna diskriminacija (definisana u 13. članu Zakona o ravnopravnosti iz 2010) znači nepovoljnije postupanje po osnovu neke od zaštićenih karakteristika, u ovom slučaju spola. Direktna diskriminacija nikad nije opravdana; zakonodavstvo ne pruža nikakvu mogućnost odbrane u takvim slučajevima. Član 91. Zakona sadrži odredbu o višem obrazovanju, koja glasi:

„Odgovorno tijelo takve ustanove ne smije diskriminirati studenta

(a) u načinu osiguravanja obrazovanja studentu;

(b) u načinu na koji studentu daje pristup nekoj povlastici, objektu ili usluzi;

(c) tako što mu neće pružiti obrazovanje;

(d) *tako što studentu neće dati pristup nekoj povlastici, objektu ili usluzi;*

(e) *isključivanjem studenta;*

(f) *izlaganjem studenta drugoj vrsti štete.“* (naglasak dodan)

Jasno je da je ova odredba dovoljno široka da obuhvati i zabranu diskriminacije i uznemiravanja u pristupanju univerziteta problemu nasilja nad ženama i djevojkama, a ti su argumenti činili osnovu zahtjeva za sudskom revizijom koji je podnesen protiv Univerziteta Oxford 2015. godine, o kojem se govori u nastavku.

Indirektna diskriminacija (utvrđena članom 19) nastaje kada pružalac usluga obrazovanja (kao što je upravljačko tijelo univerziteta) primjenjuje (ili bi primjenjivao) naizgled neutralnu praksu, odredbu ili kriterij koji dovodi osobe bilo kog spola u nepovoljniji položaj, a nije u stanju objektivno opravdati primjenu te prakse, odredbe ili kriterija. Dakle, situacija kada univerzitet ne provede istragu povodom navoda o seksualnom napadu, ili nema politiku za rješavanje problema seksualnog uznemiravanja studentica, može predstavljati indirektnu diskriminaciju i kršenje Zakona. Indirektna diskriminacija se može opravdati (i zakonita je) ako predstavlja proporcionalno sredstvo za ostvarivanje legitimnog cilja, ali se neprovođenje istrage o seksualnim napadima vjerovatno ne može opravdati ni po kom osnovu, posebno u svjetlu novih smjernica organizacije Univerziteta UK (2016a) o ovom pitanju (o kojima se govori u zadnjem dijelu ovog poglavlja).

Uznemiravanje je definirano u prvom stavu člana 26. Zakona o ravnopravnosti iz 2010. godine kao neželjeno ponašanje u odnosu na zaštićenu karakteristiku (kao što je spol) koje ima za cilj ili posljedicu narušavanje dostojanstva druge osobe ili stvar degradirajuće, ponižavajuće, neprijateljsko, zastrašujuće ili uvredljivo okruženje. Članom 26. stav (2) Zakona izričito je zabranjeno i seksualno uznemiravanje; ono je definirano kao ponašanje seksualne prirode koje je nepoželjno za osobu prema kojoj je usmjereno, uključujući verbalno, neverbalno i fizičko ponašanje kojim se narušava dostojanstvo žrtve ili stvara zastrašujuće, neprijateljsko, degradirajuće ili uvredljivo okruženje za nju. Obično bi univerzitet bio odgovoran ako studenticu uznemirava član osoblja, ali ne i ako je uznemirava student.

Pored toga, članom 26. se zabranjuje „uznemiravanje treće strane“, tj. uznemiravanje koje vrši treća osoba, a ne osoba koja se smatra odgovornom za njega prema Zakonu.⁷ Nepokretanje istrage povodom navoda o seksualnom uznemiravanju ili nasilju samo po sebi može imati efekat (posebno ako se počiniocu dozvoli da ostane na univerzitetu) „stvaranja zastrašujućeg, neprijateljskog, degradirajućeg, ponižavajućeg ili uvredljivog okruženja“, i tako predstavljati uznemiravanje, zbog čega bi ustanova prekršila član 91. Zakona, čak i ako je neki drugi student odgovoran za prvi incident uznemiravanja (za koji univerzitet inače ne bi bio odgovoran).

Ukratko, u kontekstu univerziteta, ako ustanova npr. ima opću politiku – ili praksu – da ne vodi istrage u vezi sa seksualnim uznemiravanjem ili seksualnim nasiljem i jednostavno takve rodno zasnovane incidente prosljeđuje policiji, to može predstavljati direktnu diskriminaciju jer se studentice tretiraju nepovoljnije nego studenti, odnosno univerzitet odbija istražiti pritužbu zato što ju je podnijela žena, iako to vjerovatno ne bi otvoreno rekli, jer bi se lako moglo protumačiti kao diskriminacija.

Također je vjerovatno da se radi o indirektnoj diskriminaciji jer je u pitanju odredba, kriterij ili praksa koja studentice stavlja u nepovoljniji položaj u odnosu na muškarce i ne može se opravdati kao proporcionalno sredstvo za ostvarivanje legitimnog cilja. To može predstavljati i uznemiravanje. Na sličan način, nepoduzimanje koraka kako bi se omogućilo studenticama da pristupe svim elementima studija i drugim privilegijama, objektima i uslugama koje univerzitet nudi može značiti da ih se izlaže „drugoj vrsti štete“, što predstavlja kršenje člana 91. Zakona.

Prema ovom Zakonu, može se pokrenuti i građanski postupak zbog diskriminacije pred okružnim ili višim sudom, a raspoloživi pravni lijekovi su deklarativne presude, odštete i privremene mjere zabrane, poput naloga drugoj strani da uradi nešto ili da prestane nešto raditi kako bi riješila problem protuzakonite diskriminacije. Ova vrsta tužbe zbog diskriminacije također može biti osnova za osporavanje u okviru zahtjeva za sudskom revizijom pred Upravnim sudom, npr. kada osoba nastoji osporiti diskriminatornu politiku i konkretan incident tokom kojeg je diskriminirana. Obično se građanske tužbe odnose na ono što se desilo pojedincu i rješava se spor između te osobe i druge strane; u većini ovakvih predmeta postigne se nagodba, ali oni mogu dovesti i do promjene ponašanja ako se ustanove više zabrinu zbog rizika od parničnja ako ne riješe određene probleme. S druge strane, u sudskoj reviziji možda ima više prostora za razmatranje širih pitanja, npr. da li je politika koja pogađa veliki broj ljudi diskriminirajuća ili ne. U sudskoj reviziji, Upravni sud provjerava da li je javni organ postupao zakonito ili ne.

Obaveza ravnopravnosti u javnom sektoru

Prema članu 149. stav (1) Zakona o ravnopravnosti iz 2010. godine, kada javno tijelo poput univerziteta vrši neku funkciju, mora posvetiti dužnu pažnju:

- potrebi za uklanjanjem diskriminacije i uznemiravanja osoba sa zaštićenom karakteristikom (kao što su žene);
- potrebi za unapređenjem jednakih mogućnosti za osobe sa određenim zaštićenim karakteristikama (uključujući spol); i
- potrebi za njegovanjem dobrih odnosa među različitim grupama (u ovom slučaju, između žena i muškaraca).

Upravljački organi visokoobrazovnih ustanova su javni organi u kontekstu obaveze ravnopravnosti u javnom sektoru. Neki od primjera relevantnih funkcija koje oni izvršavaju, a u kojima je ta obaveza primjenjiva su izrada politike o provođenju istrage povodom navoda studentica o seksualnom uznemiravanju ili odluke koje donose kada se sami bave individualnim navodima. Dakle, kada univerzitet donosi odluke o svojim politikama i praksama u slučaju nasilja nad ženama i djevojčicama (uključujući maltretiranje i uznemiravanje), upravljanju studentskim društvima i sportskim timovima, sigurnosti u kampusu, smještaju, upravljanju barovima i društvenim prostorima, mora posvetiti dužnu pažnju potrebi za uklanjanjem diskriminacije i uznemiravanja, kao i potrebi za unapređenjem jednakih mogućnosti za zaposlenice i studentice. Ta obaveza se odnosi na odluke u pojedinačnim slučajevima, kao i odluke o politikama.

To u praksi znači da iako na univerzitetu nije zakonski obavezno vršiti procjenu uticaja odluka ili politika na ravnopravnost, sudovi od njih očekuju da imaju na umu različite segmente navedene obaveze kada donose odluke ili izrađuju politike koje će vjerovatno uticati na osobe sa zaštićenim karakteristikama, i da dokumentuju taj proces. U smjernicama Komisije za ravnopravnost i ljudska prava (2014: 61, stav 5.51) i nekim sudskim odlukama⁸ istaknuto je da donosioci odluka trebaju bilježiti kako su procijenili uticaj predložene politike ili odluke na zaštićene grupe te da će bez takve evidencije sudu biti teško da prihvati da je javni organ zapravo posvetio „dužnu pažnju“ i ispunio obavezu.

Sudovi su više puta naglasili da se obaveza ravnopravnosti mora suštinski ispunjavati, čvrsto i otvorenog uma.⁹ Ona mora biti sastavni dio procesa odlučivanja i o njoj se ne može usputno razmišljati. Ako javni organi nemaju dovoljno informacija ili dokaza kako bi posvetili dužnu pažnju toj obavezi, moraju ih pribaviti. To može značiti da se univerzitet mora konsultovati sa studenticama, zaposlenicama i osobama koje posjeduju stručno znanje o nasilju nad ženama i djevojčicama o svojim prijedlozima, da bi se uvjerio da posjeduje prave dokaze o potencijalnom uticaju na rodnu ravnopravnost prije uvođenja određene politike.

„Dužna pažnja“ podrazumijeva i to da univerzitet mora uzeti u obzir svaki dio obaveze i dodatne definicije sadržane u relevantnim stavovima člana 149. U odnosu na unapređenje jednakih mogućnosti, član 149. stav 3. propisuje da se mora posvetiti dužna pažnja potrebi za: uklanjanjem ili minimiziranjem smetnji (sa kojima se žene suočavaju); poduzimanjem koraka na ispunjavanju potreba (studentica i zaposlenica); i poticanjem učešća žena u javnom životu i drugim aktivnostima u kojima su neproporcionalno zastupljene. Pored toga, prema članu 149. stav (5), posvećivanje dužne pažnje potrebi za njegovanjem dobrih odnosa uključuje i potrebu za smanjenjem predrasuda i promicanjem razumijevanja.

Međutim, obaveza javnog sektora da osigura ravnopravnost samo je proceduralna i ne zahtijeva nikakav ishod. Na primjer, to nije obaveza da se ukloni diskriminacija, nego da se *posveti dužna pažnja* potrebi za uklanjanjem diskriminacije. Nažalost, sasvim je moguće da univerzitet posveti dužnu pažnju potrebama utvrđenim članom 149. Zakona o ravnopravnosti iz 2010. godine, ali da dođe do zaključka da se eventualni negativni uticaji (ako ih uopće zapaze) mogu ublažiti ili da su opravdani. Međutim, sudovi bi od obrazovne ustanove očekivali da bude u stanju obrazložiti svoju odluku da ipak uvede politiku koja ima značajan negativan uticaj na rodnu ravnopravnost, a to obrazloženje bi se trebalo evidentirati i biti javno dostupno.

U okviru obaveze javnog sektora da osigura ravnopravnost, javni organi moraju ispunjavati i specifične obaveze iz Provedbenih propisa iz 2011. godine koji se odnose na Zakon o ravnopravnosti iz 2010. godine (Specifične obaveze). Javnim organima se nalaže da svake godine objavljuju informacije kako bi pokazali da su ispunili svoju obavezu (pogledati Pravilnik 2.(1)). One moraju uključivati i informacije o osobama sa zaštićenim karakteristikama na koje njihove politike i prakse utiču: Pravilnik 2.(4). Univerziteti su dužni to raditi svake godine od januara 2012. godine. Prema Pravilniku 3.(1), univerziteti su također dužni da svake četiri godine objavljuju ciljeve u pogledu ravnopravnosti koje smatraju da trebaju ostvariti kako bi ispunili zakonske zahtjeve iz člana 149.(1), odnosno uklanjanje diskriminacije, unapređenje jednakih mogućnosti i njegovanje dobrih odnosa. Ti ciljevi moraju biti „specifični i

mjerljivi“ (Pravilnik 3.(3)). Međutim, takvi ciljevi su u praksi često izuzetno neodređeni i vrlo općeniti, nisu specifični i nema načina na koji se mogu izmjeriti.¹⁰ Čini se i da nema mnogo konsultacija o ciljevima, te da se ciljevi i informacije iz Pravilnika 2. objavljuju u ograničenom obimu.

Prije nego što je koalicijska vlada iz 2010. godine razvodnila specifične obaveze, njihove robusnije prethodnice (povezane s individualnim obavezama ravnopravnosti u pogledu rase, roda i invaliditeta) češće su se koristile za utvrđivanje kršenja opće obaveze ravnopravnosti.¹¹ Ako je neka specifična obaveza prekršena, to bi se moglo koristiti kao dokaz da je prekršena i sama obaveza ravnopravnosti. Međutim, trenutna verzija specifičnih obaveza je tako neodređena i uopćena – u suštini se zahtijeva objavljivanje ciljeva i informacija, ali ne postoji mehanizam za izvršenje – da iako kršenje može pomoći u osiguravanju dokaza o općem stavu javnog organa prema ravnopravnosti, mala je šansa da će pomoći u utvrđivanju kršenja obaveze u odnosu na određenu odluku ili politiku.

Kad bi se *moglo* utvrditi da je došlo do kršenja obaveze javnog sektora u pogledu ravnopravnosti, politika ili odluka bi se mogla proglasiti nezakonitom i podložnom izmjenama kroz sudsku reviziju, gdje sud ima diskreciono pravo da je poništi. Sada se pokreće manji broj predmeta po toj osnovi iz različitih razloga, a posebno zbog činjenice da veći broj javnih organa propisno ispunjava ovu obavezu ili što postignu nagodbu prije podizanja tužbe kada im se skrene pažnja na to da nisu posvetili obaveznu dužnu pažnju određenoj odluci ili politici. Sudska revizija je posljednji pravni lijek kojem se pribjegava i treba se koristiti samo kada je sve drugo bilo neuspješno, iako su pokušaji pregovaranja ili provođenja postupaka po prijavama problematični zbog kratkog sudskog roka za podizanje tužbe koji iznosi tri mjeseca od donošenja osporavane odluke. Također, sudska revizija sudiji dozvoljava samo da razmotri *proces* donošenja odluke, a ne meritum same odluke; javni organ stoga može ponovo donijeti odluku na zakonitoj osnovi, ispunjavajući obavezu ravnopravnosti, ali istovremeno donoseći isti zaključak – a tu drugu odluku bi bilo vrlo teško osporiti, ako su joj doista posvetili obaveznu dužnu pažnju.

Evropsko i međunarodno pravo i instrumenti

Bez obzira na rezultat referenduma iz 2016. godine i vjerovatnoću da će UK napustiti Evropsku uniju, postoje dva značajna dijela evropskog prava koja su relevantna za donošenje odluka državnih organa u UK vezano za nasilje nad ženama i djevojčicama u univerzitetskim zajednicama. Prvi je Istanbulska konvencija; to je međunarodna konvencija koja zapravo ne spada u pravo EU, nego dolazi od Vijeća Evrope, zasebnog tijela različitog od Evropske unije. Drugi je Direktiva o žrtvama; to je Direktiva EU, ali je već provedena u UK. Stoga povlačenje iz EU vjerovatno neće uticati na ova dva pravna instrumenta. Osim toga, UK je ratificirao Konvenciju UN-a o uklanjanju svih oblika diskriminacije nad ženama (CEDAW) i ona se može koristiti na više načina u borbi protiv nasilja nad ženama i djevojčicama. O ova tri instrumenta govori se u nastavku.

Istanbulska konvencija

Istanbulska konvencija je Konvencija Vijeća Evrope iz 2011. godine. Bavi se nasiljem nad ženama kroz uvođenje mjera za prevenciju nasilja, zaštitu žrtava i procesuiranje počinitelaca. Konvencijom se nasilje nad ženama označava kao kršenje ljudskih prava. Cilj je da se dovede do društvene promjene kroz preispitivanje prihvatanja ili negiranja takvog nasilja i rodnih stereotipa. Obaveze prevencije su posebno bitne za univerzitete koji nastoje riješiti problem nasilja nad ženama i djevojčicama:

„Strane će poduzeti potrebne mjere na promicanju promjena u društvenim i kulturnim obrascima ponašanja žena i muškaraca, kako bi iskorijenile predrasude, običaje, tradicije i sve druge prakse koje se zasnivaju na ideji o inferiornosti žena ili stereotipnim ulogama žena i muškaraca.“ (Vijeće Evrope, 2014: 7)

Specifične obaveze uključuju podizanje svijesti, edukaciju, obuku profesionalaca, programe preventivne intervencije i tretmana, te učešće privatnog sektora i medija. Time se lako mogu obuhvatiti obaveze koje se odnose na obuku i edukaciju svih zaposlenih i studentica i studenata u kampusu.

U četvrtom poglavlju se govori o zaštiti i podršci, uključujući opću obavezu poduzimanja potrebnih zakonodavnih ili drugih mjera za zaštitu svih žrtava nasilja nad ženama i djevojčicama od daljeg nasilja. Sve takve mjere moraju se zasnivati na orodnjenom razumijevanju nasilja nad ženama, kao i integriranom pristupu koji uzima u obzir odnos između žrtava, počinitelaca i njihovog šireg društvenog okruženja, što je nedvojbeno od posebnog značaja u kontekstu visokog obrazovanja. Takve mjere moraju omogućiti niz usluga zaštite i podrške. Istanbulska konvencija je stupila na snagu u avgustu 2014. godine. Do danas su je potpisale 42 zemlje, a 22 su je ratificirale. UK je potpisao Konvenciju, ali je još nije ratificirao, iako je ratifikacija malo bliža nakon široke kampanje ženskih organizacija uz značajnu podršku Parlamenta. Ratificiranje Konvencije bi dovelo do čvrstog zaključka da je zakonodavstvo UK usklađeno sa njom. Nakon ratifikacije, vlada bi se obavezala na ispunjavanje pozitivnih obaveza iz Konvencije koje se odnose na posvećivanje dužne pažnje prevenciji nasilja nad ženama, procesuiranju počinitelaca i zaštiti žrtava (kao što je navedeno). Iako Konvencija ne uvodi izvršna prava za ženu kao individu (ona ne može tužiti vladu zbog kršenja Konvencije), kad bude ratificirana, neuzimanje ovih obaveza u obzir kod donošenja odluka može svaku takvu odluku učiniti nezakonitom i podložnom zakonskim izmjenama.

Potpisivanjem Konvencije, vlada je izrazila namjeru da je poštuje i već je poduzela nekoliko koraka kako bi omogućila ratifikaciju (kao što je donošenje novih zakona kojima se kriminalizira prinudna kontrola i prisilni brak). Međutim, postat će obavezujuća tek nakon ratificiranja. Do tada se može koristiti u lobiranju i kampanjama.

Direktiva EU o žrtvama

Obaveze vlade UK prema žrtvama krivičnog djela predstavljaju još jedan djelić zakonske slagalice koji je bitan za nasilje nad ženama i djevojčicama u univerzitetskim zajednicama. Vlada UK je već donijela Kodeks postupanja za žrtve krivičnog djela i izmijenila ga kako bi bio usklađen sa Direktivom EU o žrtvama krivičnog djela, koja je stupila na snagu u novembru 2015. godine. Ciljevi Direktive su da se osigura postupanje sa žrtvama s poštovanjem i dignitetom; da budu zaštićene od dalje viktimizacije

i zastrašivanja od strane počinioca, kao i daljeg uznemiravanja tokom učešća u krivičnopravnom postupku; da primaju odgovarajuću podršku tokom postupka i imaju pristup pravdi; te da imaju adekvatan pristup naknadi štete.

Dakle, tokom istraživanja i bavljenja problemom nasilja nad ženama i djevojčicama u univerzitetskim zajednicama, sve državne agencije se moraju pobrinuti da poštuju Direktivu EU koja se provodi putem Kodeksa za žrtve. To npr. uključuje pravo da im se ponudi mogućnost da osoba istog spola obavli policijski razgovor kada je u pitanju žrtva „seksualnog nasilja, rodno zasnovanog nasilja ili nasilja u porodici“ (pogledati stav 1.8, dio A Kodeksa za žrtve). U stavu 1.10 se navodi i to da žrtve najtežeg krivičnog djela koje su neprestano na meti, ranjive ili zastrašivane imaju pravo na dodatnu podršku, uključujući posebne mjere za pružanje dodatne zaštite ako pružaju dokaze na sudu. One imaju pravo i da ih se uputi specijaliziranoj organizaciji (kada je dostupna i kada je to primjereno) i da prime informacije o terapiji i savjetovanju prije suđenja. Ova prava će vjerovatno biti izuzetno bitna za preživjele nasilja nad ženama i djevojčicama, a Kodeksom se nalaže svim relevantnim državnim agencijama da ga primijene tako što će pružati predmetne usluge. Ako to ne urade, to će predstavljati kršenje Direktive.¹²

CEDAW

UK je potpisao i ratificirao ovu UN-ovu Konvenciju. Konvencija definira diskriminaciju žena kao:

„svaku razliku, isključenje ili ograničenje učinjeno na osnovi spola kojem je posljedica ili svrha da ženama ugrozi ili onemogući priznanje, uživanje ili korištenje ljudskih prava i osnovnih sloboda na političkom, ekonomskom, društvenom, kulturnom, građanskom ili drugom području, bez obzira na njihovo bračno stanje, na osnovi ravnopravnosti muškaraca i žena.“ (CEDAW, član 1)

CEDAW Odbor je u Općoj preporuci br. 19, iz 1992. godine (UN Women, 1992) jasno rekao da „rodno zasnovano nasilje predstavlja vid diskriminacije koji ozbiljno koči žene u uživanju prava i sloboda na osnovu ravnopravnosti s muškarcima.“ Stoga koraci koje država mora poduzeti kako bi prekinula diskriminaciju nad ženama uključuju i zaustavljanje nasilja nad ženama i djevojčicama.

Kao što je objašnjeno, Konvencija, čak i kada je ratificirana, ne uvodi prava koja žena kao individua može ostvariti sudskim putem, ali se one mogu osloniti na Konvenciju u raspravama o tome kako se zakoni trebaju tumačiti u UK, a neuzimanje Konvencije u obzir ili njeno nepoštivanje moglo bi neku odluku učiniti nezakonitom i spornom. Osim toga, Opcionalni protokol uz Konvenciju uspostavlja sistem putem kojeg se žena kao individua ili organizacija u njeno ime može žaliti Odboru UN-a, ako je vlada UK prekršila Konvenciju.¹³

Zakon na djelu

Oni koji vode kampanje protiv nasilja nad ženama i djevojčicama na univerzitetima počeli su koristiti pravne argumente u januaru 2015. godine, kada je Koalicija

za zaustavljanje nasilja nad ženama izradila pravni sažetak pod nazivom „Primijećeno: obaveze zaštite sigurnosti i ravnopravnosti studentica.“¹⁴ U podnaslovu je objašnjena planirana uloga: „Korištenje obaveze ravnopravnosti u javnom sektoru i Zakona o ljudskim pravima u visokoobrazovnim i ustanovama za više obrazovanje za unapređenje politika i praksi u pitanju nasilja nad ženama i djevojčicama“. Sažetak je bio namijenjen ženskim organizacijama koje rade u ovoj oblasti i sve više se koristi kao alat za lobiranje kod državnih organa. Činio je značajan dio važne rasprave u martu 2015. godine sa tadašnjim ministrom poslovanja, inovacija i vještina, koji je bio nadležan i za visoko obrazovanje. Kasnije iste godine, na zahtjev novog ministra, organizacija Univerziteti UK (krovno tijelo visokoobrazovnih ustanova) uspostavila je radnu grupu sa zadatkom da razmotri šta se još može uraditi kako bi se podržao sektor visokog obrazovanja u prevenciji i odgovoru na incidente nasilja i seksualnog uznemiravanja žena, krivičnih djela počinjenih iz mržnje i drugih oblika uznemiravanja.

Isto tako, početkom 2015. godine, Elizabeth Ramey, bivša studentica postdiplomskog studija na Univerzitetu Oxford, pokrenula je sudski postupak protiv upravnog odbora tog Univerziteta zato što nisu propisno proveli istragu nakon njene prijave da ju je silovao student.¹⁵ U zahtjevu za sudskom revizijom navela je da nova politika Univerziteta o istraživanju navoda o seksualnom nasilju diskriminira studentice i predstavlja kršenje obaveze ravnopravnosti u javnom sektoru, kao i Zakona o ljudskim pravima. Nova politika, koja je djelimično izrađena kao odgovor na žalbu koju je Elizabeth Ramey podnijela Uredu nezavisnog arbitra zbog načina na koji je Univerzitet postupao nakon njene prijave, i dalje se intenzivno oslanjala na Zelickeve smjernice u kojima se navodi da se optužbe za ozbiljan seksualni napad trebaju istraživati samo ako su prijavljene policiji, a i tada u vrlo iznimnim okolnostima. Iz navedenih razloga, to je nedvojbeno predstavljalo nezakonitu indirektnu diskriminaciju zato što bi zbog ove politike studentice bile dovedene u znatno nepovoljniji položaj, i zato što takav pristup nema opravdanje. Politikom se studentice ne bi adekvatno zaštitile od nečovječnog i ponižavajućeg postupanja, i ne postoji opravdanje za takvo uplitanje u njihovo pravo na zaštitu privatnog života. Univerzitet nije ispunio obavezu ravnopravnosti u javnom sektoru, jer nije bilo dokaza da je pri izradi politike posvetio dužnu pažnju potrebi za uklanjanjem diskriminacije i uznemiravanja studentica.

Zahtjev za sudskom revizijom je bio neuspješan, jer je u relativno ranoj fazi odbačen zato što gđa Ramey nije imala osnov za njegovo podnošenje jer više nije bila studentica Univerziteta, te stoga nije imala aktivnu legitimaciju za pokretanje postupka u tim okolnostima.¹⁶ Iako je smatrao da sama politika nije nezakonita po navedenim osnovama, sudija je naveo da bi se, po njegovom mišljenju, mogla nezakonito primijeniti u individualnom slučaju. Univerzitet je nastavio tvrditi tokom postupka da su njegova politika i Zelickeve smjernice zakonite, nediskriminatorne i da ne predstavljaju kršenje Zakona o ljudskim pravima.

Slučaj gđe Ramey pokazuje sa kakvim preprekama se osobe suočavaju u podnošenju tužbi i ograničenjima u zahtjevima za sudskom revizijom. Trebale su joj skoro tri godine da pronađe pravnu zastupnicu koja je dovoljno stručna da je zastupa. Iako je imala skromne prihode na početku postupka, brzo je izgubila pravo na pravnu pomoć; imala je mnogo sreće jer je uspjela osigurati finansiranje tužbe od strane Komisije za ravnopravnost i ljudska prava, jer oni finansiraju tek šačicu predmeta godišnje. Morala je preći trnovit put kroz interni postupak podnošenja prijave i dugotrajan postupak Ureda nezavisnog arbitra prije nego što je mogla pravno osporiti novu politiku

Oxforda. Prvobitne odluke koje je Univerzitet donio da ne vodi dalju istragu po njenoj prijavi i da jednostavno „popriča“ s počiniocem o njegovom ponašanju prema ženama, morale su se osporiti u roku od tri mjeseca – što je nemoguć poduhvat za većinu preživjelih silovanja i veoma težak za one koje žele pokrenuti postupak protiv ustanove u kojoj trenutno studiraju i koja im u mnogim slučajevima osigurava i smještaj i finansijska sredstva.

Međutim, odluka Elizabeth Ramey da se odrekne anonimnosti dovela je do značajne medijske pokrivenosti, što je znatno istaknulo ovaj problem (usprkos činjenici da su se prethodno saslušanje i donošenje presude desili na datum objavljivanja općih izbora 2015. godine). Predmet je zaključen dva mjeseca nakon što se Koalicija za zaustavljanje nasilja nad ženama (EVAW) sastala s nadležnim ministrom kako bi lobirala o širim pitanjima. Radna grupa je formirana u novembru te godine, a u martu 2016. je potvrdila da namjerava revidirati Zellickove smjernice.

U oktobru 2016. godine, Radna grupa organizacije Univerziteta UK izradila je konačni izvještaj i nove smjernice za univerzitete u UK: *Smjernice za visokoobrazovne ustanove kako da postupe kod navodnog nedoličnog ponašanja studenata koje možda predstavlja i krivično djelo*. Značajne su zbog onoga što su izostavile: Zellickove smjernice su uglavnom napuštene. Univerzitetima se više ne savjetuje da od podnositeljica prijave zahtijevaju da stvar prijave policiji prije pokretanja istrage o navodima o seksualnom napadu i više im se ne preporučuje da istražuju samo prijave u veoma iznimnim okolnostima. Nove smjernice imaju svoje nedostatke – najznačajnija je ta da ne prepoznaju rodno zasnovano nasilje ili da zahtijevaju odgovor koji je u skladu sa Zakonom o ljudskim pravima i Zakonom o ravnopravnosti. U novim smjernicama se ne spominje činjenica da su žene u neproporcionalnoj mjeri žrtve seksualnog nasilja; ne spominje se rodna diskriminacija u kontekstu seksualnog nasilja u kampusima, kao ni smjernice za odgovor na nju u rodnom smislu. Nema posrednog pozivanja na ljudska prava, ni analize kako da se izbjegne kršenje ljudskih prava studentica i studenata u postupanju po optužbama. Izvještaj organizacije Univerziteta UK (2016b) koji je istovremeno objavljen ne nastoji se fokusirati na nasilje nad ženama u posebnom poglavlju posvećenom odgovorima na seksualno nasilje, nego je u dijelu s preporukama nasilje nad ženama i djevojčicama svrstano s uznemiravanjem i krivičnim djelima počinjenim iz mržnje općenito. Preporuke isto tako nisu stavljene u okvire obaveza ustanova u skladu sa Zakonom o ljudskim pravima ili Zakonom o ravnopravnosti iz 2010. godine.

Međutim, nove smjernice i izvještaj u određenoj mjeri predstavljaju korak u pravom pravcu nakon kampanje sektora za ženska prava – uz korištenje pravnih argumenata – i pravnog postupka koji je pokrenula Liz Ramey oslanjajući se na podneske koji su otkrili neadekvatnost pristupa Univerziteta, koja je najbolje sažeta u jednom savjetu iz internog dokumenta otkrivenog u okviru postupka sudske revizije, kao i na osnove za sudsku reviziju:

„neka ti on kaže šta hoće o svojim odnosima sa gđom R. i studenticama općenito (kako bi mogao formirati stav o tome da li on predstavlja stvarni rizik po druge); ako nema razloga za zabrinutost, posavjetuj ga da ubuduće bolje pazi da se ne dovodi u situacije sa studenticama koje se mogu pogrešno protumačiti, i zatvori slučaj na tom osnovu.“

Iako su nove smjernice Univerziteta UK (2016a) dobrodošle, teško su izvojevane i imaju svoja ograničenja. Ono što su izostavile govori mnogo o njima, a njihov uspjeh zavisi od iskrene i učinkovite provedbe preporuka u visokoškolskim ustanovama. Iako postojeći pravni okvir omogućava da univerziteti budu pozvani na odgovornost, i dalje to u velikoj mjeri zavisi od osoba koje pokreću sudske predmete – i bore se sve dok ne dođu do suđenja. Stoga pravne intervencije mogu biti samo dio strategije za pozivanje univerziteta na odgovornost i osiguravanje zaštite i pravde za sve žene.

Bilješke

1 Ovo je pojam koji koristi Koalicija za zaustavljanje nasilja nad ženama, vodeća koalicija u UK koja provodi kampanje za zaustavljanje nasilja nad ženama i djevojčicama, čiji je rad bio osnov za mnoge pravne argumente koji se razmatraju u ovom poglavlju.

2 Zaštićene karakteristike Zakona o ravnopravnosti iz 2010. godine su: dob, invaliditet, promjena spola, brak i životno partnerstvo, trudnoća i materinstvo, rasa, vjera i uvjerenje, spol i seksualna orijentacija.

3 Sudska revizija je sudski proces u kojem pojedinac ili grupa može osporiti odluku ili politiku javnog tijela; obično se razmatra proces odlučivanja, a ne meritum same odluke.

4 Pogledati npr. odluku *Komesar policije Metropolis protiv DSD i ostalih (2015)* EWCA Civ 646.

5 Pogledati npr. predmete u kojima su potvrđene pozitivne obaveze iz člana 8, kao što su *Abdulaziz protiv Ujedinjenog Kraljevstva (1985)* 7 EHRR 471 u imigracijskom kontekstu; ili *Lopez Ostra protiv Španije (1994)* 20 EHRR 277 u kontekstu zagađenja okoliša.

6 Studentice u SAD-u koriste ekvivalentne zakone, poznate kao Poglavlje IX – zabrana spolne diskriminacije u obrazovanju – kako bi tužile univerzitete na osnovu tvrdnje da kad studentice trpe seksualni napad i uznemiravanje, lišene su jednakog i slobodnog pristupa obrazovanju.

7 Iako je konkretna zabrana uznemiravanja od strane trećeg lica u zapošljavanju odbačena, i dalje postoji sudska praksa na koju se može osloniti kako bi se utvrdilo da nerješavanje problema seksualnog uznemiravanja u kontekstu obrazovanja može samo po sebi stvoriti neprijateljsko okruženje koje predstavlja kršenje odredaba o zabrani uznemiravanja; pogledati npr. odluku u predmetu „Tribunal za žalbe u zapošljavanju Gradskog vijeća Sheffield protiv Norouzi“ (2011) IRLR 897 u kojem je poslodavac bio odgovoran za rasno uznemiravanje tužitelja – socijalnog radnika od strane stanovnika staračkog doma u kojem je zaposlenik radio.

8 Pogledati predmet *R (Brown) protiv Državnog sekretara za rad i penzije (2008)* EWHC 3158 (Admin) npr., gdje je sud utvrdio da: „dobra je praksa da oni koji obavljaju javne funkcije u javnim organima vode odgovarajuću evidenciju koja pokazuje da su zapravo uzeli u obzir svoje obaveze u pogledu ravnopravnosti (osoba s invaliditetom) i razmotrili relevantna pitanja. Propisno vođenje evidencije potiče

transparentnost i disciplinira one koji obavljaju relevantnu funkciju kako bi savjesno izvršavali svoje obaveze u pogledu ravnopravnosti (osoba s invaliditetom)“.

9 Vodeći predmet o obavezi ravnopravnosti u javnom sektoru je *R (Bracking i ostali) protiv Državnog sekretara za rad i penzije*, (2013) EXCA Civ 1345; pogledati stav 26, u kojem su detaljno utvrđeni dogovoreni principi.

10 Na primjer, uobičajeno je da se kod ciljeva poput „osigurati izvanredno i inkluzivno iskustvo obrazovanja“ ili „podići svijest o ravnopravnosti i različitosti i povećati uključenost“ utvrđuje malo pojedinosti o tome kako će se to ostvarivati i ne spominje se rješavanje problema seksualnog nasilja. Koliko je autorici poznato, imajući u vidu uzorak od pet ustanova, nijedan univerzitet nije utvrdio smanjenje nasilja nad ženama i djevojčicama kao cilj u pogledu ravnopravnosti, iako je to jedan od najraširenijih i najpogubnijih problema koji pogađa polovinu studentske populacije.

11 Prije nego što je Zakonom o ravnopravnosti iz 2010. godine uvedena obaveza ravnopravnosti u javnom sektoru koja obuhvata sve zaštićene karakteristike, zakonom je javnim organima nametnuta opća obaveza ravnopravnosti u pogledu rase, roda i invaliditeta. Ove opće obaveze podržane su specifičnim, koje su uključivale važne zahtjeve kao što su konsultovanje sa zainteresovanim stranama i procjena uticaja politika i praksi, recimo na rodnu ravnopravnost. Međutim, one su zamijenjene daleko manje obavezujućim specifičnim obavezama, čime je potkopana vrijednost i značaj njihovog poštivanja.

12 Kako se Direktiva EU provodi putem Kodeksa koji je neka vrsta zakonske smjernice, nabrojane državne agencije moraju slijediti i Kodeks (osim ako nemaju dobar razlog da to ne čine), kako bi izbjegle donošenje nezakonite odluke koja bi se mogla osporavati pred sudovima u UK bez pozivanja na samu Direktivu EU.

13 Pogledati npr. prijavu koju je podnijela jedna Bugarka u ime svoje kćerke koja je bila žrtva seksualnog napada; Odbor UN-a je dao seriju preporuka bugarskoj vladi, uključujući izmjene i dopune krivičnog zakona u pogledu definicije silovanja i obuhvatanja zdravstvenih protokola i procedura u slučajevima nasilja nad ženama i djevojčicama:

www.ohchr.org/Documents/HRBodies/CEDAW/Jurisprudence/CEDAW-C-53-D-31-2011_en.pdf

14 Autorica ovog poglavlja je učestvovala u pisanju ovog pravnog sažetka.

15 Autorica ovog poglavlja je bila pravna zastupnica Elizabeth Ramey.

16 *R (Ramey) protiv Upravnog odbora Univerziteta Oxford*, (2015) EWHC 4847 (Admin).

Reference

Council of Europe (2014) *Preventing Violence Against Women: Article 12 of the Istanbul Convention*, <https://rm.coe.int/168046e1f0>

Equality and Human Rights Commission (2014) 'Technical Guidance on the Public Sector Equality Duty: England', www.equalityhumanrights.com/en/advice-and-guidance/public-sector-equality-duty

United Nations Human Rights: Office of the High Commissioner (no date) 'Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, New York, 18 December 1979', www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CEDAW.aspx

Universities UK (2016a) *Guidance for Higher Education Institutions: How To Handle Alleged Student Misconduct Which May Also Constitute a Criminal Offence*, London: Universities UK, www.universitiesuk.ac.uk/policy-and-analysis/reports/Documents/2016/guidance-for-higher-education-institutions.pdf

Universities UK (2016b) *Changing the Culture, Report of the Universities UK Taskforce Examining Violence Against Women, Harassment and Hate Crime Affecting University Students*, London: Universities UK, www.universitiesuk.ac.uk/policy-and-analysis/reports/Documents/2016/changing-the-culture.pdf

UN Women (1992) 'CEDAW General Recommendation No 19', www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/recomm.htm#recom19

Intervencijska inicijativa: teoretske osnove, razvoj i provedba

Rachel A. Fenton i Helen L. Mott

Uvod

Pristup za posmatrače u prevenciji nasilja nad ženama uslovljen je osnaživanjem posmatrača da interveniraju na pozitivan, prosocijalan način kada svjedoče događaju koji prepoznaju kao problematičan. Učinjena intervencija potencijalno može imati snažne društvene učinke: šalje jasnu poruku krivcu o društvenoj neprihvatljivosti njegovog ponašanja, a istovremeno upozorava druge posmatrače da je primjereno da ospore to ponašanje. Stalne i pojačane poruke o neprihvatljivosti ponašanja u zajednicama tako mogu promijeniti društvene norme u odnosu na ono što predstavlja poželjno ponašanje. Iako se čini da je ovaj narativ instinktivan, programi za posmatrače su višestrane intervencije zasnovane na složenoj i sofisticiranoj teoriji. Rastuća baza dokaza, uglavnom iz SAD-a, ukazuje na adekvatnost intervencije za posmatrače u univerzitetkim okruženjima, njenu potencijalnu važnost i obećanje koje se odražava kroz zakonske i finansijske zahtjeve za američke univerzitete (Zakon SaVE o kampusima, 2013; DeGue, 2014).

Svjesna obećavajućih izgleda intervencija za posmatrače na osnovu rastuće baze dokaza i rada Nacionalne studentske unije (NUS) i Alison Phipps (npr. NUS, 2011) na razotkrivanju problema nasilja nad ženama na univerzitetima u UK, krajem 2013. godine Državna agencija za javno zdravlje Engleske naručila je pregled dokaza o intervenciji posmatrača za to okruženje (Fenton i sar., 2016), kako bi se pronašli najbolji dokazi i praksa kao osnova za izradu alata za intervenciju u domenu javnog zdravlja za sve univerzitete, koji bi ih koristili za prevenciju seksualnog i nasilja u porodici, što je preraslo u *Intervencijsku inicijativu* (Fenton et al., 2014, *The Intervention Initiative*, skraćeno: TII).

Osmišljavanju Intervencijske inicijative na Univerzitetu Zapadne Engleske prethodio je period intenzivnog razvoja, uključujući isprobavanje postojećih resursa sa studentskim fokus-grupama i opsežne konsultacije sa Stručnom savjetodavnom grupom i Odborom studentskih posmatrača. Našu Stručnu savjetodavnu grupu činili su domaći i regionalni stručnjakinje i stručnjaci za seksualno i nasilje u porodici, a Odbor studentskih posmatrača uključivao je studentice i studente sa svih univerziteta, različitog roda, seksualne orijentacije, etničkog porijekla, starosti, godina studiranja, discipline i zemalja porijekla. Intervencijska inicijativa je objavljena na internetu 2014. godine,¹ i tako postala prvi program za posmatrače zasnovan na dokazima u ovom sektoru, a dostupan je besplatno. To je osmosatna moderirana intervencija koja je planirana za vremenski raspoređena predavanja u malim grupama. Istraživanje i program su značajno uticali na sektor visokog obrazovanja. U roku od šest mjeseci od objavljivanja, četiri vladina odjela su pisala svim prodekanima i zatražila od njih da se pobrinu za provedbu Intervencijske inicijative i od tada – a posebno otkako je Vijeće za finansiranje visokog obrazovanja u Engleskoj (HEFCE) stavilo finansijska sredstva na raspolaganje pod uslovom da se TII provodi – sve veći broj univerziteta ga provodi

na razne načine. Rezultati potpune statističke procjene na osnovu plana i programa uz učešće studentskih grupa su obećavajući, a procjenu je finansirala Agencija za javno zdravlje Engleske (Fenton i Mott, 2018). Studentske samoprocjene su pokazale odlične ishode učenja (Fenton i Mott, 2015).

Intervencijska inicijativa počiva na teorijama o posmatračima, teoriji društvenih normi, kriterijima za učinkovito programiranje prevencije (Nation i sar., 2003) i transteoretskom modelu promjene ponašanja (TTM) koji su Prochaska i DiClemente (1983) osmislili, a Banyard i sar. (2010) primijenili na intervenciju posmatrača. TTM sugerira da i zajednice i pojedinci prolaze kroz nekoliko faza – od pretkontemplacije ili negiranja problema, preko kontemplacije ili svijesti o problemu, preko pripreme ili namjere da se poduzmu mjere, poduzimanja mjera kroz modificirano ponašanje, do održavanja ili nastavka promjene ponašanja (Banyard i sar., 2010). Dakle, TII je složen model koji nudi višestruke sposobnosti prevencije, što je ilustrovano teorijom promjene (u Fenton i Mott, 2017), kojom se utvrđuju interni postupci kroz koje učesnici prolaze kako bi postigli promjenu ponašanja i mjerila intermedijarnog i krajnjeg ishoda koja su osmišljena za procjenu tog procesa. Cilj Intervencijske inicijative je ostvarivanje dvije ključne i isprepletene svrhe kako bi se smanjila stopa nasilja na nivou zajednice: prvo, da potencijalni posmatrači interveniraju kako bi spriječili problematična ponašanja; i drugo, da sve to funkcionira strateški kako bi se promijenili određeni stavovi, uvjerenja, društvene norme i odnosi između vršnjačkih grupa koji olakšavaju počinjenje i ometaju ponašanje posmatrača (Fenton i sar., 2016: 20).

Kako je detaljna analiza baze dokaza o programima za posmatrače dostupna na drugom mjestu (Fenton i sar., 2016; Fenton i Mott, 2017), ovo poglavlje će se posebno koncentrirati na metodološku i pedagošku primjenu dokaza na svaku sesiju TII, njenu krovnu strukturu i odnos sa mjerilima ishoda, kako bi se potkrijepila tvrdnja da je intervencija TII doista zasnovana na dokazima. Ovo je važno zato što u ovom sektoru trenutno postoji mnoštvo intervencija koje nisu nužno zasnovane na dokazima ni testirane, a neke se prodaju na tržištu po visokoj cijeni.

Ocjene programa za posmatrače za univerzitetska okruženja

Primjena smanjene učestalosti nasilja kao primarnog mjerila uspjeha sa sobom nosi metodološku teškoću (pogledati raspravu u Fenton i sar., 2016: 40), te stoga ne iznenađuje što postoje tek ograničeni rigorozni dokazi za ocjenjivanje/ishode, kao što su randomizirana kontrolirana istraživanja za programe za posmatrače. Međutim, Coker i sar. (2016) pružaju dokaze o zabilježenim nižim stopama viktimizacije i počinjenja na nivou kampusa. Znatno važniji dokazi su dostupni za zamjenska mjerila, kao što su smanjenje nivoa prihvaćenosti mitova o silovanju, seksistički stavovi, percepcije o seksističkim stavovima vršnjaka, negiranje nasilja kao problema, stvarno i namjeravano vršenje nasilja, povećanje empatije za preživjele silovanja, samouvjerenost i namjera da se intervenira i znanje o nasilju (pogledati Fenton i sar., 2016). Ova privremena mjerila ishoda povezana su s tim faktorima rizika i zaštitnim faktorima, za koje je utvrđeno da su povezani sa viktimizacijom i počinjenjem seksualnog i nasilja u porodici. Ona su važna za ocjenu vjerovatnoće prevencije kada se učestalost ne može izmjeriti, kao i da bi se procijenilo kako program funkcionira dok učesnice/i prolaze kroz potrebne faze za interveniranje, o čemu se detaljnije govori u nastavku.

Razvoji Intervencijske inicijative: teorije o posmatračima

U odnosu na izgleda za uspješnost intervencije posmatrača u ovom okruženju, možda je ključno to što je sam etos – postati pozitivan i prosocijalan posmatrač – istinski privlačan ili, u najmanju ruku, neosporan i može obuhvatiti muškarce. Napori na prevenciji su se udaljili od tretiranja muškaraca kao potencijalnih počinitelja i žena kao potencijalnih žrtava, što je stvaralo otpor i nije bilo učinkovito (Flood, 2006; Powell, 2011; Berkowitz, 2013). Napori su sada usmjereni na prebacivanje odgovornosti za zaustavljanje nasilja na zajednicu u cjelini, tako što se svi njeni članovi angažiraju kao prosocijalni posmatrači (Berkowitz, 2013). Dakle, pristup koji leži u osnovi TII podrazumijeva njegovanje *zajedničkog društvenog identiteta* među studenticama i studentima kao „studenticama i studentima univerziteta X“, koji nadilazi ostale identitete. Time se ne umanjuje značaj drugih društvenih identiteta, niti to znači da različite osobe i grupe ne doživljavaju nasilje na različite načine, nego se potvrđuje da će osoba „kao student/studentica univerziteta X“ djelovati da spriječi nasilje nad drugima u toj zajednici.

Da bi mogli djelovati i spriječiti nasilje, posmatrači moraju proći kroz potrebne faze kako bi prešli iz nedjelovanja u djelovanje, kako naglašavaju Latane i Darley (1970) u organizacijskom okviru za razumijevanje ponašanja posmatrača. Tako posmatrač mora primijetiti neki događaj, shvatiti da je problematičan, odlučiti da je i sam dio rješenja i tako preuzeti odgovornost za pružanje pomoći i, konačno, posjedovati vještine za efikasnu i sigurnu intervenciju (Banyard i sar., 2009; Berkowitz, 2009; Powell, 2011). Ove četiri faze čine kostur okvira TII i izuzetno dobro mapiraju deset procesa promjene TTM-a (Prochaska i DiClemente, 1983; Banyard i sar., 2010; za sažetu tabelu, pogledati Fenton i sar., 2016: 22). Od ukupno osam sati obuke o TII, prve tri faze za intervenciju obuhvaćene su u prvih pet sesija, a vještine obuke (faza 4) obuhvaćene su u preostale tri sesije. O ovim sesijama se detaljnije govori u nastavku.

Prvih pet sesija TII: od primjećivanja događaja do preuzimanja odgovornosti

Da bi se događaj primijetio i protumačio kao problematičan, potrebno je znanje. Iako znanje samo po sebi nije dovoljno da bi se izazvala promjena ponašanja (DeGue i sar., 2014), ono je ključni preduslov da bi se problematični događaj primijetio, kao i za proces podizanja svijesti o TTM-u. Potrebno znanje u oblasti seksualnog i nasilja u porodici odnosi se na prepoznavanje: faktora rizika od viktimizacije i počinjenja; uticaja na žrtve; ponašanja duž kontinuuma seksualnog nasilja (Kelly, 1987) (na primjer, svakodnevnih seksizama, neprijateljski stavovi prema ženama, prihvatanje mitova o silovanju); ranih znakova upozorenja na nasilje u porodici; i potencijalno opasnih situacija (Fenton i sar., 2016: 17). Pojačan osjećaj motivacije ili odgovornosti obavezno mora pratiti znanje, a može se njegovati kroz pojačanu empatiju za žrtve (također faktor zaštite od počinjenja), te kroz rodno transformativan pristup koji dovodi do ključnog razumijevanja stavova samih učesnika o rodnoj ravnopravnosti i nasilju, poput onih koji se manifestuju prihvatanjem mitova o silovanju. Postoje jaki dokazi da su programi za posmatrače učinkoviti u stvaranju pozitivnih promjena u stavovima, kao što je znatno smanjena stopa prihvatanja mitova o silovanju i seksizmu, te da su znanje, empatija, stavovi i uvjerenja vezani za intermedijarne ishode koji doprinose uspješnosti programa (pogledati Fenton i sar., 2016).

U skladu s ovim, TII u prve četiri sesije razmatra teoriju posmatrača, relevantnost seksualnog i nasilja u porodici za studentsku zajednicu, rodno neravnopravne stavove, empatiju i činjenice o seksualnom nasilju u porodici. Upravo u fazi primjećivanja može se njegovati dublje razumijevanje ukrštanja društvenih identiteta i različitih iskustava sa seksualnim i nasiljem u porodici. Ove sesije se poklapaju s procesima podizanja svijesti (prikupljanje informacija), dramatičnog olakšanja (emocionalna dirnutost, empatija), okolišne reevaluacije (razumijevanje štete koja se nanosi okolišu i vlastite uloge u tome), društvenog oslobađanja (uviđanje da bi bilo oslobađajuće i osnažujuće osloboditi se problema), ponovne samoprocjene (konstatiranje ranijih nesigurnih praksi), te kontrole podražaja (razmišljanje o tome kako preusmjeriti rizike za problematično ponašanje) u okviru TTM-a (pogledati Fenton i sar., 2016: 31). Kao što je navedeno, pristupima za posmatrače nastoje se obuhvatiti svi u okviru zajednice kako bi radili na prevenciji nasilja i zlostavljanja. Uključivanje muškaraca pokazalo se posebno izazovnim zato što u kritičkom razmatranju rodni uloga, rodne ravnopravnosti i maskuliniteta, muškarci mogu zaključiti da se u intervencijama muškarci okrivljavaju ili etiketiraju kao počinioci (Casey i sar., 2012). Iako je pozicioniranje muškaraca kao prosocijalnih posmatrača važno i potencijalno učinkovito teoretsko sredstvo za uklanjanje odbrambenog stava i neprijateljstva, u svakoj intervenciji se istovremeno na umu mora imati uloga roda u činjenju nasilja i viktimizaciji. O toj tenziji između prepoznavanja da su muškarci češće počinioci nasilja s jedne, i sprečavanja stvaranja otpora s druge strane morat će se neprestano pregovarati. Okvir za posmatraču funkcionira kao maskarada: ono što učesnici vide i doživljavaju je vanjska maska u preuzimanju uloge posmatrača – koja je inkluzivna i nije orodnjena – ali iza te maske, intervencija konstatira i bavi se orodnjenom prirodom nasilja i nastoji smanjiti stopu stvarnog i namjeravanog činjenja.

Nakon opsežnih konsultacija s našim Studentskim odborom posmatrača, TII uvodi teoriju posmatrača u neutralnom kontekstu (nevezanom za seksualno i nasilje u porodici), kako bi se probudilo zanimanje učesnica i učesnika za intervenciju posmatrača kao društvenu pojavu u uvodnoj sesiji TII-a. Uviđajući značaj prve sesije za angažman i aktivno učešće studentica i studenata, osjetljivost teme seksualnog i nasilja u porodici i važnost uključivanja muškaraca od samog početka, sesija omogućava raspravu o ranijem ponašanju samih studenata u ulozi posmatrača i potiče ih da procesuiraju emocije vezano za to kada i zašto su ili nisu intervenirali i za posljedice takvog postupanja. U sesiji se kasnije predstavlja seksualno i nasilje u porodici u studentskim zajednicama kao pitanje od direktnog značaja za učesnice i učesnike, gdje oni mogu biti „dio rješenja“ (Berkowitz, 2011, 2013).

Cilj druge sesije je promjena stavova koji podržavaju rodno zasnovano nasilje kroz kritičko razmatranje normi oko maskuliniteta i ženstvenosti, te rodne neravnopravnosti (najčešće identificiran osobni faktor rizika za nasilje muškaraca nad ženama; Ricardo i sar., 2011). U zauzimanju ovog rodno transformativnog pristupa, input našeg Studentskog odbora posmatrača i dodatne povratne informacije od studenata muškaraca bile su ključne u razmatranju angažmana učesnika. Posebno je bio važan savjet da se ne spominje feminizam i da se ne koriste riječi povezane s feminizmom, možda zbog društvene nepoželjnosti i stigme koja se povezuje (ili se smatra povezano) s etiketom „feministkinja“ (Roy i sar., 2007). Iako univerziteti možda daju prostora mladim feministkinjama za feminizam i odupiranje seksizmu (Lewis i sar., 2016), imale smo na umu da intervensijska inicijativa treba biti primjenjiva svuda, te da u nekim disciplinama skoro isključivo dominiraju muškarci. Tako npr. moderatori(ca)ma

dajemo upute da ne koriste jezik koji bi se mogao povezati s feminizmom, nego da sačekaju da ga same učesnice i učesnici počnu koristiti. Sesija muškarcima ostavlja prostor za istraživanje i procesuiranje kako se osjećaju kad se suoče sa stvarnošću rodno zasnovanog nasilja i nekim primjerima „momačke kulture“ – koji se koriste kao odošćak za pokretanje diskusije o ponašanjima studenata. Moderator(i)ca)ma se daju upute da je održavanje pozitivnosti ključno, te da tokom sesije trebaju ponavljati da se učesnici ne okrivljavaju za nasilje nad ženama, te da većina muškaraca ne vrši nasilje i naglašavati da muškarci imaju moćnu ulogu u zaustavljanju nasilja drugih muškaraca. Tokom sesije se nastoji razviti kritičko razumijevanje kontinuuma seksualnog nasilja i važnosti interveniranja kako bi se spriječilo seksističko ponašanje koje leži u osnovi svega toga. Ovo se navodi zato što studije pokazuju da studentice i studenti na koledžima teže identificiraju situacije „niskog i nikakvog rizika“ za intervenciju, manje su spremni intervenirati da bi spriječili svakodnevno seksističko ponašanje i manje skloni odbiti da učestvuju u seksističkim aktivnostima koje nisu eksplicitno povezane sa seksualnim nasiljem (McMahon, 2010; McMahon i sar., 2011; McMahon i Banyard, 2012). Koristimo isječak iz britanskog dokumentarca *Blurred Lines: The New Battle of the Sexes* (Zamagljene linije: nova bitka spolova) (2014) u kojem se na zanimljiv način iznose rezultati psihološke studije koji pokazuju posljedice seksističkog humora po društvene stavove seksističkih muškaraca, kao i onih koji nisu skloni seksizmu. Iako se kroz sve sesije u prvoj polovini programa nastoji povećati nivo empatije, druga sesija uključuje i konkretnu vježbu empatije (prilagođeno iz Plante, 2002. u Banyard i sar., 2005) kako bi se učesnicama i učesnicima omogućilo da procesuiraju značajne životne promjene koje mogu uslijediti nakon napada ili zlostavljanja. U trećoj i četvrtoj sesiji se objašnjava priroda seksualnog i nasilja u porodici u okviru prva tri koraka intervencije posmatrača. Ne govorimo o niskim stopama prijavljivanja nasilja (deskriptivne norme) kao vidu zaštite od odvratanja od prijavljivanja i poticanja osjećaja nekažnjivosti među potencijalnim počiniocima. Iznošenjem informacija o mjerama zabrane ili npr. o snazi društvene osude seksualnog nasilja vjerovatno će se postići bolji učinak (pogledati Paul i Gray, 2011). U trećoj sesiji se detaljno razmatraju zakoni o silovanju i seksualnom napadu, što je imperativ za sticanje znanja koje omogućava primjećivanje događaja, kao i za podizanje svijesti. Nastojimo skrenuti pažnju učesnika na mušku seksualnu viktimizaciju u okviru orodnjenog razumijevanja seksualnog nasilja. Iako postoje tek ograničeni dokazi o tome da poznavanje zakona može pozitivno uticati na namjeru ponašanja (Withey, 2010), to je ipak važna komponenta intervencije. Sa kriminološkog stanovišta, jasnije razumijevanje ponašanja koja predstavljaju krivična djela može pojačati uslove za smanjenu motivaciju za činjenu tih djela i pojačanu zaštitu, uključujući veće potencijalno samopouzdanje za interveniranje i veću vjerovatnoću prijavljivanja (Fenton i sar., 2016). Dobar primjer bi bilo prepoznavanje da ponašanja koja se trenutno smatraju uobičajenim i normalnim među studentskom populacijom u UK kao što je neželjeno pipanje (NUS, 2011) zapravo predstavljaju krivična djela seksualne prirode prema krivičnom zakonu (u ovom slučaju, seksualni napad prema članu 3. Zakona o seksualnim prijestupima iz 2003). U ovoj sesiji se osporava i nastoji smanjiti prihvatanje mitova o silovanju, koje služi da se legitimizira seksualna agresija muškaraca i umanjuje njihova odgovornost za nju, i predstavlja faktor koji predskazuje počinjenje (McMahon, 2010). Prihvatanje mitova o silovanju je u literaturi priznato kao važan pokazatelj stava i potencijalna prepreka za intervenciju posmatrača (McMahon, 2010). Prihvatanje mitova o silovanju važno je ne samo kao mjerilo osobnog ishoda, nego i zato što se slabije prihvatanje mitova o silovanju povezuje sa manjim negiranjem (prekontemplacija) i većom odgovornosti

(kontemplacija) i djelovanjem u fazama promjene (Banyard i sar., 2010). McMahon (2010:9) je također utvrdio da su studenti koji prihvate više mitova o silovanju manje skloni da interveniraju kao posmatrači. Stoga je smanjenje prihvatanja mitova o silovanju potencijalno važna komponenta u povećanju učinkovitosti programa za posmatrače. Zakon služi i kao korisna odskočna daska; na primjer, razmatranje zakona o pristanku u ovoj sesiji omogućava širu diskusiju o tome šta znači pristanak – posebno u okolnostima onesposobljenosti (npr. zbog uticaja alkohola ili opojnih sredstava) – i kako se može iskomunicirati.

U ovoj sesiji se razmjenjuju ideje o potencijalnim situacijama koje su adekvatne za intervenciju tako što se učesnici/e pitaju o vrstama situacija koje sada mogu primijetiti i u kojima mogu biti motivirani da preuzmu odgovornost za djelovanje. Jedna od tehnika usvojenih u okviru TII-a jeste da se poveća sposobnost prepoznavanja negativnih posljedica po počinioca, jer su muškarci možda skloniji da interveniraju prema počiniocima nego žene (Banyard, 2011). Dakle, cilj inicijative TII jeste da se poveća odgovornost i motivacija muškaraca da interveniraju, čime se sugerira da oni mogu postupiti kao prijatelji koji zaustavljaju prijatelja da ne „učini nešto glupo“.

U četvrtoj sesiji se razmatra ponašanje prisile i kontrole u mnogim svojim manifestacijama, uključujući uhođenje (poseban problem na univerzitetima) i zlostavljanje na internetu, u okviru programa za posmatrače. Sesija počinje interaktivnom vježbom empatije koju je napisao stručnjak za javno zdravlje iz naše Stručne savjetodavne grupe. Kroz vježbu se nastoji razviti razumijevanje kako bi život izgledao kad bi živjeli na otoku pod kontrolom diktatora, koji su rizici koji prate planiranje napuštanja otoka, te kako se prisila i kontrola mogu izraziti na suptilne načine. Na sesiji se snažno promovira poruka da nasilje u porodici može pogoditi svakoga, bez obzira na dob, seksualnu orijentaciju, etničko porijeklo, rod, porijeklo i vjeroispovijest, kako bi se povećala inkluzivnost. Istovremeno se osigurava da razumijevanja budu pozicionirana prema svijesti o orodnjenjenu etiologiji, rasprostranjenosti i uticaju nasilja u porodici. Postoji daleko manje literature o primjeni prevencije posmatrača na nasilje u porodici i vrlo malo literature u kojoj se ocjenjuje prevencija na univerzitetima. U kombinaciji sa oskudnim kvantitativnim podacima o nasilju u porodici među studentskom populacijom iz istraživanja među studentima (koja se daleko više koncentriraju na seksualno nasilje), input Studentskog odbora posmatrača i nacionalni podaci postaju posebno važni u osmišljavanju ove sesije. Fokusiranje na prepoznavanje ranih znakova upozorenja za nasilje u porodici identificirano je kao ključno za ovu populaciju i strategije intervencije. Da bismo se borile protiv otpora i nastavile uključivati muškarce, svjesno smo „uklonile orodnjenu dimenziju“ ranih znakova upozorenja, istovremeno osiguravajući da studenti/ce ipak budu svjesni izuzetno orodnjene prirode nasilja u porodici. Ključne poruke za učesnike/ce govore o tome kako ne treba uticati na odluku žrtve da ode iz veze, kao i o upućivanju žrtve na specijalizirane službe (dijele se u materijalima i online). Na sesiji se također nastoje srušiti mitovi o tome da je lako otići iz nasilne veze i njeguje se pristup bez osuđivanja. Ovdje je usvojena i tehnika razumijevanja posljedica po počinioca, što je formulirano kao „biti prijatelj“ (opisano u dijelu o trećoj sesiji), a odnosi se na primjećivanje i motiviranost za djelovanje protiv problematičnog ponašanja prijatelja prema partnerici.

U ovoj fazi, učesnici/e bi trebali razviti veću spremnost, motivaciju i odgovornost za djelovanje, kako bi bili spremni za obuku za razvijanje vještina u drugoj polovini programa. Također je važno napomenuti da će još jedan ishod ovih osobnih i spoznajnih

promjena za učesnike/ce biti istovremeno smanjenje vjerovatnoće da će oni sami počiniti nasilje (Fenton i sar., 2016: 23), a to daje dodatnu težinu višestrukom teoretskom obećanju da će pristupi posmatrača spriječiti nasilje.

Teorija društvenih normi

Teorija društvenih normi se može integrirati u programe za posmatrače, kako bi se ublažile neke od prepreka za intervenciju posmatrača (Berkowitz, 2009, 2013), a samim tim je ugrađena u TII. U odnosu na intervenciju posmatrača, ključna je uzajamno osnažujuća interakcija pluralističkog neznanja i lažnog konsenzusa (Berkowitz, 2013). Pluralističko neznanje je pogrešna percepcija o želji drugih da interveniraju, koja sprečava intervenciju – što opet navodi počinioaca da smatra da postoji lažni konsenzus, odnosno pogrešno vjeruje da su drugi poput njega, iako nisu (Berkowitz, 2009, 2013).

Pristup društvenih normi u promjeni ponašanja je pristup zasnovan na teoriji i dokazima, čiji je cilj ispravljanje pogrešnih percepcija koje utiču na ponašanje (Berkowitz, 2003, 2013). U tom kontekstu, društvene norme se odnose na norme koje omogućavaju nasilje nad ženama, kao što je kolegijalna podrška nasilju koja može potpomoci nasilno ponašanje muškaraca (Schwartz i sar., 2001; 12; Gidycz i sar., 2011; Berkowitz, 2013; Witte i Mulla, 2013) i pogrešne percepcije koje kočuju intervenciju posmatrača (Brown i Messman-Moore, 2010).

Teorija razumijevanja društvenih normi otvara drugu sesiju inicijative TII i tu predstavljamo njen simbol i logo: crveni i zeleni ljudi koji označavaju problematično, odnosno zdravo i pozitivno ponašanje. Simbol se koristi kao ilustrativni i vizuelni pedagoški alat za razumijevanje društvenih normi i efekata pozitivne intervencije. Vizuelni segment se opet pojavljuje u trećoj i četvrtoj sesiji kako bi se pokazale veze između pogrešnih percepcija o normama i vršenja seksualnog i nasilja u porodici, kao i negativna veza sa spremnošću da se intervenira, o čemu postoje dokazi u literaturi. Namjera je da se simbol poveže sa društvenim normama i da se te asocijacije pokrenu kad god se vrate tokom programa. Iako priznajemo da je ideja o crvenim i zelenim ponašanjima simplistička i nosi rizik od tumačenja da se njome društvo dijeli na „dobre“ i „loše“ ljude, a ne ljudska ponašanja koja variraju kroz vrijeme i situacije, inicijativa TII je namijenjena svim studentima i studenticama bez obzira na akademsku pozadinu, a naš Studentski odbor posmatrača je davao savjete o učinkovitosti dizajna za razumijevanje ključnih poruka, posebno za student(ic)e koji ne studiraju društvene nauke.

Umjesto oslanjanja isključivo na poruke iz druge ruke o pogrešnim percepcijama drugih o društvenim normama iz navedenih studija, čak i kada su učesnici/e bili studenti/ice koledža i stoga slični učesnicima i učesnicama TII programa, postavljena je teorija da će se maksimalna učinkovitost vjerovatno postići ispravljanjem normi samih učesnica i učesnika. Tako su na početku prve sesije studenti/ce zamoljeni da popune upitnik o društvenim normama u kojem su postavljena pitanja o njihovim vlastitim normama i percepciji o normama kolega i kolegica (istog spola) vezano za seksualno i nasilje u porodici (Witte i Mulla, 2013). Na primjer, učesnicima/ama su postavljena pitanja o tome kolika je vjerovatnoća da bi oni i ljudi iz njihove grupe „učinili nešto da pomognu osobi koja je pod jakim uticajem alkohola ili opijata, koju grupa ljudi sa zabave vodi uz stepenice u spavaću sobu“ na ljestvici od „nikad, rijetko, ne znam, vjerovatno, vrlo vjerovatno“. Studentima i studenticama se na petoj sesiji daju direktne

povratne informacije o njihovim pogrešnim percepcijama putem slajdova na kojima su prikazane procentualne razlike između njihovih vlastitih normi za pojedina pitanja i percipiranih normi. Potom se razgovara o razlici u ovim procentima, a koleg(ic) e učesnici/e su pozvani da se prisjete važnosti ovih pogrešnih percepcija u pogledu spremnosti na intervenciju. Potom im se pokazuje da se njihove pogrešne percepcije nadovezuju na one koje su utvrđene u drugim studijama, kao što je dokazano u trećoj i četvrtoj sesiji. Opet se koriste vizuelni prikazi crvenih i zelenih ljudi, kako bi se dodatno potkrijepili podaci o društvenim normama. Ključna poruka za učesnike i učesnice jeste ta da je daleko sigurnije intervenirati nego što misle: daleko više ljudi nego što misle dijeli njihova pozitivna, zdrava uvjerenja, te su stoga u većini. Tako je moderator/ica u mogućnosti da ispravi pogrešne percepcije učesnica i učesnika TII programa o društvenoj normi i smanji prepreke koje ih sprečavaju da interveniraju.

Peta, šesta, sedma i osma sesija TII programa: posjedovanje vještina za djelovanje

Posljednja faza pripreme za intervenciju kako bi se spriječilo nasilje podrazumijeva posjedovanje potrebnih vještina za sigurne i učinkovite intervencije u sveobuhvatnom nizu situacija. Preuzimanje odgovornosti nije dovoljno: programi koji učesnike/ce opremaju vještinama potrebnim za interveniranje u konkretnim situacijama imaju veću šansu za uspjeh (Banyard, 2011). Utvrđeno je da percepcija o „nedostatku vještina“ predstavlja značajnu prepreku za intervenciju, posebno za žene (Burn, 2009, citirano u Banyard, 2011), te je stoga uvjerenost u vlastite vještine i efikasnost od ključnog značaja. Literatura ukazuje na značajno povećanu efikasnost (samouvjerenost za intervenciju) za intervencijske programe za posmatračice (Banyard i sar., 2009). Dakle, peta, šesta, sedma i osma sesija TII programa zasnivaju se na sticanju relevantnih i specifičnih vještina, samouvjerenosti za intervenciju i intervencijskim strategijama i ove sesije se odnose na procese kontrauslovljavanja (sticanje novih vještina kako bi se zamijenile stare strategije), društvenog oslobađanja (uviđanje da bi bilo oslobađajuće i osnažujuće biti bez ovog problema), pomaganja u odnosima (dostupna je društvena podrška u pomaganju), jačanja poželjnih ponašanja (društvene nagrade za preventivno ponašanje) i samooslobađanja (vjera u vlastitu sposobnost i posvećenost preventivnom ponašanju) u okviru TTM-a (pogledati Fenton i sar., 2016: 31). Učesnici/e se uče da strategiziraju i razmatraju relevantne interventne opcije za intervencije „u trenutku“ koje zahtijevaju vrlo drugačije vještine od onih potrebnih za intervencije podrške nakon otkrivanja incidenta.

U petoj sesiji započinje prelazak sa didaktičkog na iskustveno učenje, gdje se koristi film iz kampanje „Ko si ti?“ sa Novog Zelanda, koja je posebno osmišljena za mlade odrasle osobe kako bi razgovarale o tome ko je mogao intervenirati u scenariju koji bez intervencije završava silovanjem pijane mlade žene. U filmu su prikazani konkretni primjeri različitih potencijalnih posmatrača i njihovi postupci kojima se moglo spriječiti silovanje. Potom razmatramo strategije intervencije i predstavljamo grafikon preuzet iz literature (Berkowitz, 2009, 2013) u kojem su prikazane metode intervencije, koji se koristi i u narednim sesijama. Rad A. Berkowitz (2009, 2013) predstavlja glavni oslonac podučavanja i teoretskog strategiziranja o intervencijama, a u materijalima za učesnike sa savjetima, frazama i primjerima intervencija prilagodile smo najbolje primjere iz programa za posmatračice iz cijelog svijeta jeziku i kontekstima u UK.

U šestoj, sedmoj i osmoj sesiji uvodi se igrokaz. Učesnici/e prelaze sa čitanja već napisanog dijaloga na pisanje vlastitog. Igrokaz razvija komunikacijske vještine, a istraživanje pokazuje da sam čin igranja uloge može doprinijeti promjeni mišljenja u pravcu koji se zastupa u igrokazu (Janis i King, 1954). Igrokazi mogu funkcionirati kao potencijalni mehanizam za razumijevanje interseksionalnosti, kao što su iskustva žena i muškaraca koji se identificiraju kao LGBT. Dakle, igrokazi predstavljaju višedimenzionalan način za olakšavanje intervencije. U šestoj sesiji koristimo scenario iz stvarnog života koji se zasniva na nasilju muškarca nad drugim muškarcem, kako bi se osigurala relevantnost za muškarce, kao i njihova uključenost, a i zato što učesnici vjerovatno imaju mnogo prilika da vježbaju intervenciju posmatrača, a da istovremeno budu manje posvećeni intervaniranju (Brown i sar., 2014). Scenariji igrokaza su osmišljeni kroz opsežne konsultacije sa našom Stručnom savjetodavnom grupom, a scenarij sa pozivom liniji za hitne slučajeve (999) za nas je napisao telefonski operater policije Avon i Somerset, dok je jedan scenario o otkrivanju silovanja prijateljici napisala studentica koja je preživjela silovanje na osnovu vlastitog iskustva. Mnoge scenarije su pripremile Službe za silovanje i seksualno nasilje Somerset i Avon. Na taj način je osigurana autentičnost. Koristili smo i scenarije iz postojećih programa iz cijelog svijeta, koji su se mogli jezički i kontekstualno prilagoditi kako bi odgovarali publici u UK. Igrokazi u okviru TII programa su polazna tačka, a mi ohrabujemo moderator(ic)e u različitim dijelovima UK da izrađuju vlastite scenarije koji će odražavati iskustva njihove demografske populacije i publike i da dalje istražuju interseksionalnost.

Za uspjeh igrokaza je ključno da prikazuje ne samo situacije i kontekste iz stvarnog života, nego i da bude napisan na jeziku koji koriste učesnici/e (McMahon i sar., 2011). Dakle, kad smo napisali naše scenarije koji su obuhvatili različite strategije i tehnike intervencije, naš Studentski odbor posmatrača ih je preradio kako bi se koristila „studentska spika“, kako je oni nazivaju, da bi se istaknula važnost naših učesnika/ca.

Pored prolaska kroz faze za intervenciju posmatrača sa učesnicama/ima, kako bi se izazvala opisana unutrašnja promjena, postoji nekoliko važnih karakteristika kojih se TII pridržava, a koje omogućavaju efektivno programiranje prevencije, o čemu se govori u narednom dijelu.

Kriteriji za učinkovito planiranje prevencije

Da bi programiranje prevencije bilo uspješno, potrebno je pridržavati se dobro utvrđenih kriterija za učinkovitu promjenu ponašanja, kao što navode Nation i sar. (2003). Postoje tri kategorije: karakteristike učinkovitih programa prevencije; principi koji povezuju programe i ciljanu populaciju, te principi vezani za implementaciju i evaluaciju. O ovim kategorijama i o tome kako se one trebaju primjenjivati u intervencijama posmatrača govori se u drugim radovima (Fenton i Mott, 2017). Smatramo da se o kriterijima može raspravljati u širim okvirima pedagogije, izrade i implementacije. O kriteriju prema kojem se intervencije trebaju zasnivati na teoriji detaljnije se govorilo u kontekstu TII inicijative.

Pedagogija (društveno-kulturni značaj, razne metode podučavanja i njegovanje odnosa)

Intervencijska inicijativa usvaja mnoštvo pedagoških tehnika, kao što je predstavljanje materijala putem serije slajdova na ekranu, diskusija u manjim grupama i plenarno, rad u grupama, interaktivne vježbe i obuka o vještinama igranja uloga. Opsežno smo se konsultirale s našim Studentskim odborom posmatrača o korištenju materijala. Interakcija učesnica i učesnika je ključna, jer to samo po sebi može dovesti do korekcija društvenih normi i osjećaja sigurnosti prilikom učešća, izgradnje trajnih odnosa i pojačanih pozitivnih grupnih normi. TII kao vizuelna i druga pomagala koristi različite klipove sa YouTubea, video snimke o prevenciji, isječke iz dokumentaraca, plakate iz kampanja za prevenciju i simbol crvenih i zelenih ljudi, kako bi pojačao svoje poruke. Budući da je za program prevencije ključno da bude direktno relevantan za živote učesnica i učesnika, u svakoj sesiji koriste se kvantitativni i/ili kvalitativni podaci uzeti iz istraživanja među student(i)ca)ma u UK, kako bi se osiguralo da se problem seksualnog i nasilja u porodici prikaže bliskim i značajnim u njihovim životima i proživljenim iskustvima, uz njegovanje društvene norme kojom se odgovornost za sprečavanje nasilja čvrsto prebacuje na njih kao dio zajednice. U drugoj sesiji npr. koristimo svjedočenje studentice (NUS, 2011) koju je seksualno uznemiravala grupa studenata, a potom seksualno napao jedan član te grupe kao odskočnu dasku za raspravu o normama muških grupa i društvenom identitetu, „momačkoj kulturi“, empatiji za žrtvu i eskalaciji. Tamo gdje je moguće koristimo YouTube i video isječke na britanskom, a ne američkom engleskom, a resurse iz SAD-a smo prilagodile britanskom engleskom. Osim toga, studenti i studentice su napravili vlastiti motivacijski film o posmatračima, koji je snimljen u različitim dijelovima univerziteta u kojima studenti/ce različitog roda, dobi, etničkog porijekla, studijskih programa i država porijekla govore o ulozi aktivnog posmatrača i zavjetuju se da će biti aktivni posmatrači. Film se pušta na kraju prve sesije da bi se pojačala motivacija i angažiranost na programu. Iako postoji mnogo takvih američkih filmova, smatralo se presudnim napisati scenario za kulturnološki relevantan britanski film s kojim se učesnici/e mogu poistovjetiti. TII ostavlja prostora učesnicama/ima da izraze osjećanja o materijalu suočavajući se s potencijalnim prekidom povezanosti ili otporom, kako bi se osiguralo da program ostane relevantan za njih. U drugoj sesiji, suočeni s podacima koji svjedoče o orodnjenoj prirodi seksualnog i nasilja u porodici, učesnicima je ostavljen prostor da razgovaraju o svojim osjećajima i procesuiraju ih, bilo da su ljuti ili uznemireni, defanzivni ili se osjećaju okrivljenim, kako bi se njihova osjećanja priznala i kako bi dobili utjehu. Taj je prostor naravno otvoren i za učesnice kako bi procesuirale svoje reakcije na orodnjenu prirodu nasilja, jer i žene mogu pružati otpor. Međutim, upravo u ovoj fazi intervencije, posebna pažnja se posvećuje muškarcima jer, ako osjete da ih okrivljavaju za počinjenje, možda se neće vratiti u program. Ženski otpor se vjerovatno neće manifestovati kroz osjećaj okrivljavanja. Rasprava o otporu je ugrađena u sve dijelove programa. Na primjer, u trećoj sesiji u kojoj razgovaramo o prihvatanju mitova o silovanju i okrivljavanju žrtve, o otporu govorimo koristeći teoriju o pravednom svijetu i teoriju odbrambene atribucije – i razmatramo kako odbrambena atribucija može funkcionirati različito za žene i muškarce. Program namjerava stvoriti „sigurno“ okruženje za učenje u kojem se osjećanja mogu prihvatiti i o njima se može razgovarati, a ono se stvara ne samo materijalima nego i kroz utvrđivanje „osnovnih pravila“ za sesije na samom početku između učesnika/ca i moderator(ica), koja uključuju: kako razgovarati o osjećanjima, kako se međusobno poštovati, te povjerljivost unutar grupe.

Izrada i provedba (sveobuhvatna, dozirana, pravovremena, dobro obučeno osoblje i evaluacija ishoda)

Dokazi pokazuju da su duži programi učinkovitiji (Banyard i sar., 2007) i da jednokratne sesije o intervencijama „nisu učinkovite za dugoročnu promjenu ponašanja“ (DeGue, 2014: 1). Kao složena intervencija, TII zahtijeva vrijeme: TII je osmišljen kao program od osam jednosatnih sesija koje se mogu provoditi u ovom ili drugim formatima, npr. u četiri dvosatne sesije, sa malim (mješovitim ili istospolnim) grupama (10-25 osoba), u idealnom slučaju sa istim moderatorom i/ili moderatoricom po grupi, kako bi se održavali postojeći odnosi. TII je osmišljen tako da se ugradi u studentski raspored, a potencijalno i u nastavni plan i program, uz vidljive i afirmativne institucionalne poruke o očekivanoj posjećenosti. Ovaj model je uspješno isproban (Fenton i Mott, 2015, 2018) na UWE i drugim univerzitetima. Smatramo da je obavezno prisustvovanje svim sesijama poželjan pristup kako bi se postigao najveći obuhvat, zato što oni kojima je poruka namijenjena mogu strateški izbjegavati da prisustvuju sesijama (Rich i sar., 2010). Međutim, priznajemo da neke ustanove ne zahtijevaju obavezno prisustvo, pa će ustanove morati odlučiti kako će tome pristupiti u skladu sa svojim pravilima o prisustvovanju, i naravno ponuditi druge opcije za žrtve/preživjele koje nisu u stanju da prisustvuju. Ako ne mogu uvesti obavezno prisustvo, ustanove npr. mogu ponuditi bodove uz ovaj modul. Pažljiv i pozitivan TII okvir osmišljen je kako bi se uklonio otpor koji bi moglo izazvati očekivano ili obavezno prisustvovanje. Program je kumulativan i prati logički slijed, planirano je da se provodi u intervalima, npr. raspoređeno po semestrima, uz ponavljanje i potvrđivanje poruke. Smatramo da se najveća učinkovitost može postići ako se program provodi od samog ulaska na univerzitet, kako bi se uspostavila odgovarajuća atmosfera za primjereno ponašanje studentica i studenata tokom njihove univerzitetske karijere.

Rasprave o tome da li intervencije trebaju provoditi kolege/ice studenti/ce ili profesionalni moderatori/ce odnosno univerzitetsko osoblje vodile su se na drugom mjestu (Fenton i Mott, 2017). Čvrsto vjerujemo da je angažiranje visoko kvalificiranih profesionalnih moderatora/moderatorica koji su prošli obuku adekvatan odgovor univerziteta, zato što je TII složena intervencija i moderatori/ce moraju navigirati kroz osjetljiva društvena područja koja izaziva ova tema.

TII uključuje upitnik za samostalno prijavljivanje ishoda učenja koji studenti/ce anonimno popunjavaju na kraju programa. Upitnik sadrži 15 pitanja o ishodima učenja i pet pitanja o strukturi i toku programa (mjereno na ljestvici od 1 do 5), te prostor za kvalitativne komentare o programu i njegovom moderiranju. To moderatori(ca)ma predstavlja mjerilo koje pokazuje kako i da li program ispunjava ciljeve učenja, koliko je prihvatljiv za student(ice), te omogućava njegovo stalno revidiranje. Ova evaluacija je važna za upravitelje univerziteta i održivost. Međutim, neke intervencije su zapravo štetne i postižu suprotan efekat od planiranog (Hilton i sar., 1998; Hilton, 2000; Flood, 2006), te se stoga mora procijeniti i potencijalna negativna reakcija – koja bi na kraju mogla dovesti do potencijalnog povećanja, a ne smanjenja nasilja. Dakle, da bi se izmjerile posljedice i uspješnost programa, potrebno je uraditi evaluaciju na početku i na kraju primjenom odgovarajućih mjerila lične promjene i promjene ponašanja.

Zaključak

Uvođenjem naknada i „ligaških tablica“, studenti su postali potrošači, a univerziteti firme. Ugled univerziteta, vrbovanje studenata za upis, izvrsnost podučavanja, zapošljivost nakon diplomiranja i iskustvo studenata visoko su na listi prioriteta univerziteta u UK. Uvođenje programa za posmatrače zasnovanih na dokazima savršeno je u skladu s tim prioritetima. Razlog je u tome što bi manji nivoi počinjenja i viktimizacije trebali značiti i manje prilike za nanošenje štete ugledu univerziteta i više prilike za bolja studentska iskustva. Uz sticanje profesionalnih i liderskih vještina od pete do osme sesije, koje doprinose zapošljivosti diplomiranih studenata i studentica i izvrsnosti podučavanja, ove prednosti TII programa, ako se ispravno plasiraju na tržište, mogu pozitivno uticati na vrbovanje studentica i studenata za upis.

Rad aktivist(ic)a, akademskih radnica i radnika, novinara i novinarki, trećeg sektora, a u posljednje vrijeme i organizacija Univerziteta UK i HEFCE na utvrđivanju borbe protiv nasilja nad ženama kao prioriteta za univerzitete znači da su u ovom historijskom trenutku univerziteti u UK spremni djelovati, kao i da su mnogi upravitelji prevazišli otpor priznavanju ovog problema i strah od nanošenja štete ugledu univerziteta. Međutim, potencijalno učinkoviti programi kakav je TII zahtijevaju vrijeme i novac zato što ne postoji brzo rješenje za nasilje nad ženama. Od strategije koju čine intervencije isključivo na individualnom nivou, poput jednokratnih radionica, ne može se očekivati da utiče na rasprostranjenost seksualnog i nasilja u porodici, a kao što ističe Radna grupa Bijele kuće, „nastavak ulaganja oskudnih resursa u strategije koje imaju slab ili nikakav učinak umanjuje potencijalna ulaganja u učinkovitije pristupe i može biti kontraproduktivan“ (DeGue, 2014: 8). Iako su svi resursi besplatni i dostupni na internetu u okviru intervencije u oblasti javnog zdravlja, TII ipak zahtijeva sredstva. Pozitivna preporuka za programe za posmatrače u izvještaju *Changing the Culture* (Promjena kulture) (Univerziteti UK, 2016) odnosi se na programe za posmatrače koji se *zasnivaju na dokazima*, te stoga upravitelji trebaju paziti da ne provode programe koji ne mogu demonstrirati teoretsku i pedagošku privrženost istraživačkoj literaturi, uključujući kriterije za učinkovito programiranje, a čije negativne posljedice nisu procijenjene.

Zahvalnice

Zahvalni smo kolegi Philu Rumneyju na inputu za treću sesiju TII programa.

Bilješka

1 www.uwe.ac.uk/interventioninitiative

Reference

Banyard, V.L. (2011) 'Who will help prevent sexual violence: creating an ecological model of bystander intervention', *Psychology of Violence*, 1 (3): 216-29.

Banyard, V.L, Eckstein, R.P. and Moynihan, M.M. (2010) 'Sexual violence prevention: the role of stages of change', *Journal of Interpersonal Violence*, 25 (1): 111.35.

Banyard, V.L, Moynihan, M.M. and Crossman, M.T. (2009) 'Reducing sexual violence on campus: The role of student leaders as empowered bystanders', *Journal of College Student Development*, 50 (4): 446-57.

Banyard, V.L, Moynihan, M.M. and Plante, E.G. (2007) 'Sexual violence prevention through bystander education: An experimental evaluation,' *Journal of Community Psychology*, 35 (4): 463-81.

Banyard, V.L, Plante, E.G. and Moynihan, M.M. (2005) *Rape Prevention Through Bystander Education: Bringing a Broader Community Perspective to Sexual Violence Prevention*, Document No. 208701, Washington, DC: US Department of Justice, www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/208701.pdf

Berkowitz, A.D. (2003) 'Application of social norms theory to other health and social justice issues,' in H. Wesley Perkins (ed) *The Social Norms Approach to Preventing School and College Age Substance Abuse: A Handbook for Educators, Counselors, and Clinicians*, San Francisco: Jossey-Bass, pp 259-79.

Berkowitz, A. (2009) *Response Ability: A Complete Guide to Bystander Intervention*, Chicago: Beck and Co.

Berkowitz, A. (2013) 'A Grassroots' Guide to Fostering Healthy Norms to Reduce Violence in our Communities: Social Norms Toolkit, Atlanta, GA: CDC, www.alanberkowitz.com/Social_Norms_Violence_Prevention_Toolkit.pdf

Berkowitz, A.D. (2011) 'Using how college men feel about being men and "doing the right thing" to promote men's development,' in J.A. Laker and T. Davis (eds) *Masculinities in Higher Education: Theoretical and Practical Implications*, New York: Routledge, pp 161-76.

Blurred Lines: The New Battle of Sexes (2014) TV Programme, BBC 2, Hornsby, G. (dir), Friday 23 May.

Brown, A.L. and Messman-Moore, T.L. (2010) 'Personal and perceived peer attitudes supporting sexual aggression as predictors of male college students' willingness to intervene against sexual aggression', *Journal of Interpersonal Violence*, 25 (3): 503-17.

Brown, A.L, Banyard, V.L. and Moynihan, M.M. (2014) 'College students as helpful bystanders against sexual violence: Gender, race, and year in college moderate the impact of perceived norms', *Psychology of Women Quarterly*, 38 (3): 350-62.

Campus SaVE Act (2013) Violence Against Women Reauthorization Act of 2013, pub. L. 113-4, §4, 127 stat. 54, (2013).

Casey, E.A, Carlson, J, Fraguera-Rios, C, Kimball, E, Neugut, T.B, Tolman, R.M, and Edelson, J.L. (2012) 'Context, challenges, and tensions in global efforts to engage men in the prevention of violence against women: an ecological analysis', *Men and Masculinities*, 16: 228-51.

Coker, A.L, Bush, H.M, Fisher, B.S, Swan, S.C, Williams, C.M, Clear, E.R. and DeGue, S. (2016) 'Multi-college bystander intervention evaluation for violence prevention', *American Journal of Preventive Medicine*, 50 (3): 295-302.

DeGue, S. (2014) *Preventing Sexual Violence on College Campuses: Lessons from Research and Practice. Part One: Evidence-based Strategies for the Primary Prevention of Sexual Violence Perpetration*, Washington DC: White House Task Force to Protect Students from Sexual Assault, <https://endingviolence.uiowa.edu/assets/CDC-Preventing-Sexual-Violence-on-College-Campuses-Lessons-from-Research-and-Practice.pdf>

DeGue, S, Valle, L.A, Holt, M.K, Massetti, G.M, Matjasko, J.L. and Tharp, A.T. (2014) 'A systematic review of primary prevention strategies for sexual violence perpetration', *Aggression and Violent Behavior*, 19 (4): 346-62.

Fenton, R.A. and Mott, H.L. (2015) *The Intervention Initiative: Student Feedback February 2015*, Bristol: University of the West of England, http://socialsciences.exeter.ac.uk/media/universityofexeter/collegeofsocialsciencesandinternationalstudies/research/interventioninitiative/resources/Student_Feedback_report.pdf

Fenton, R.A. and Mott, H.L. (2017) 'The Bystander Approach to Violence: Considerations for Implementation in Europe', *Psychology of Violence*, 7(3): 450-58.

Fenton, R.A. and Mott, H.L. (2018) 'Preliminary Evaluation of The Intervention Initiative, a Bystander Intervention Program to Prevent Violence Against Women in Universities,' *Violence and Victims*, forthcoming.

Fenton, R.A. and Mott, H.L, McCartan, K. and Rumney, P.N.S. (2014) 'The Intervention Initiative toolkit and website', <http://socialsciences.exeter.ac.uk/research/interventioninitiative/>

Fenton, R.A, Mott, H.L, McCartan, K. and Rumney, P.N.S. (2016) *A Review of Evidence for Bystander Intervention to Prevent SDV in Universities* (No. 2016011), London: Public Health England, www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/515634/Evidence_review_bystander_intervention_to_prevent_sexual_and_domestic_violence_in_universities_11April2016.pdf

Flood, M. (2006) 'Changing men: Best practice in sexual violence education,' *Women Against Violence*, 18: 26-36.

Gidycz, C.A, Orchowski, L.M, and Berkowitz, A.D. (2011) 'Preventing sexual aggression among college men: An evaluation of a social norms and bystander intervention program,' *Violence Against Women*, 17 (6): 720-42.

Hilton, N.Z. (2000) 'The role of attitudes and awareness in anti-violence education,' *Journal of Aggression, Maltreatment and Trauma*, 3(1): 221-38.

Hilton, N.Z, Harris, G.T, Rice, M.E, Smith Krans, T, and Lavigne, S.E. (1998) 'Antiviolence education in high schools: Implementation and evaluation,' *Journal of Interpersonal Violence*, 13(6): 726-42.

Janis, I.L. and King, B.T. (1954) 'The influence of role playing on opinion change,' *The Journal of Abnormal And Social Psychology*, 49(2): 211-18.

Kelly, L. (1987) 'The continuum of sexual violence' in Hanmer, J, and Maynard, M. (eds) *Women, Violence and Social Control*, UK: Palgrave Macmillan, pp 46-60.

Latane, B. and Darley, J.M. (1970) *The Unresponsive Bystander: Why Doesn't He Help?* New York: Appleton-Century Crofts.

Lewis, R, Marine, S. and Keeney, K. (2016) "I get together with my friends and I change it": Young feminist students resist 'laddism', 'rape culture' and 'everyday sexism', *Journal of Gender Studies*, 27 (1): 56-72.

McMahon, S. (2010) 'Rape myth beliefs and bystander attitudes among incoming college students', *Journal of American College Health*, 59 (1): 3-11.

McMahon, S. and Banyard, V.L. (2012) 'When can I help? A conceptual framework for the prevention of sexual violence through bystander intervention,' *Trauma, Violence and Abuse*, 13 (1): 3-14.

McMahon, S, Postmus, J.L. and Koenick, R.A. (2011) 'Conceptualizing the engaging bystander approach to sexual violence prevention on college campuses,' *Journal of College Student Development*, 52 (1): 115-30.

Nation, M, Crusto, C, Wandersman, A, Kumpfer, K.L, Seybolt, D, Morrissey-Kane, E. and Davino, K. (2003) 'What works in prevention: Principles of effective prevention programs,' *American Psychologist*, 58 (6-7): 449-56.

NUS (National Union of Students) (2011) *Hidden Marks: A Study of Women Students' Experiences of Harassment, Stalking, Violence and Sexual Assault*, London: NUS, www.nus.org.uk/Global/NUS_hidden_marks_report_2nd_edition_web.pdf

Paul, L.A. and Gray, M.J. (2011) 'Sexual assault programming on college campuses: using social psychological belief and behavior change principles to improve outcomes,' *Trauma, Violence and Abuse*, 12 (2): 99-109.

Powell, A. (2011) *Review of Bystander Approaches in Support of Preventing Violence Against Women*, No. P-052-V B, Carlton, VIC, Australia: Victoria Health Promotion Foundation.

Prochaska, J.O. and DiClemente, C.C. (1983) 'Stages and processes of self-change of smoking: toward an integrative model of change,' *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 51 (3): 390-95.

Ricardo, C, Eads, M. and Barker, G. (2011) *Engaging Boys and Young Men in the Prevention of Sexual Violence*, Pretoria, South Africa: Sexual Violence Research Initiative and Promundo, <http://www.svri.org/sites/default/files/attachments/2016-03-21/menandboys.pdf>

Rich, M.D, Utey, E.A, Janke, K. and Moldoveanu, M. (2010) "I'd rather be doing something else"; male resistance to rape prevention programs,' *The Journal of Men's Studies*, 18 (3): 268-88.

Roy, R.E, Weibust K.S. and Miller C.T. (2007) 'Effects of stereotypes about feminists on feminist self-identification,' *Psychology of Women Quarterly*, 31: 146-56.

Schwartz, M.D, DeKeseredy, W.S, Tait, D. and Alvi, S. (2001) 'Male peer support and a feminist routine activities theory: Understanding sexual assault on the college campus,' *Justice Quarterly*, 18 (3): 623-49.

Universities UK (2016) *Changing the Culture, Report of the Universities UK Taskforce Examining Violence Against Women, Harassment and Hate Crime Affecting University Students*, London: Universities UK, www.universitiesuk.ac.uk/policy-and-analysis/reports/Documents/2016/changing-the-culture.pdf

Withey, C. (2010) 'Rape and sexual assault education: where is the law?', *New Criminal Law Review*, 13 (4): 802-25.

Witte, T.H. and Mulla, M.M. (2013) 'Social Norms for Intimate Partner Violence', *Violence and Victims*, 28 (6): 959-96.

Razumijevanje studentskih odgovora na rodno zasnovano nasilje u kampusu: pregovaranje, reinskripcija i otpor

Anna Jordan, Sundari Anitha, Jill Jameson i Zowie Davy

U ovom poglavlju predstavljene su nalazi istraživačkog projekta „Stand Together“ (Stojimo zajedno) na Univerzitetu Lincoln (UOL), jednog od prvih programa intervencije za posmatrače (IP) koji je osmišljen za borbu protiv rodno zasnovanog nasilja na univerzitetima u UK. U istraživanju koje je pratilo ovaj projekat ispitivani su studentski stavovi o rodno zasnovanom nasilju i potencijal edukacije o prevenciji. Ovo poglavlje se fokusira na dva mjesta koja se spominju u studentskim pričama kao ključni prostori u kojima se dešava rodno zasnovano nasilje, i gdje se rodne norme ponovo utvrđuju, pregovaraju i odbacuju: društveni mediji i noćna ekonomija.

Model intervencije posmatrača na Univerzitetu Lincoln

Uviđajući da postoji kontinuum između rodno zasnovanog nasilja i problematičnih rodni normi, programi intervencije za posmatrače nastoje podržati odgovor zajednice na promjenu dominantnih kulturnih normi koje leže u osnovi rodno zasnovanog nasilja (Banyard i sar., 2007). Cilj je da se muškarcima i ženama prenesu vještine i sposobnost da prepoznaju orodnjene norme koje toleriraju nasilje, te da učinkovito i sigurno interveniraju (Moynihab i Banyard, 2008). U evaluacijama programa u SAD-u zabilježena je promjena u stavovima, npr. povećana spremnost na intervenciju (Ahrens i sar., 2011), (samoprijavljene) stvarne intervencije (Casey i Lindhorst, 2009), te smanjenja (prijavljenih) nivoa vršenja rodno zasnovanog nasilja (Potter i sar., 2009). Međutim, ostaje jaz u razumijevanju prirode, konteksta i značenja interventnog ponašanja u odnosu na šire društvene norme roda i seksualnosti.

Program na UOL-u – koji je UOL i finansirao – provelo je akademsko osoblje (uz podršku studentske unije), koje je sarađivalo sa tri grupe iz dobrovoljnog sektora: Scottish Women's Aid (SWA – dobrotvorna organizacija koja radi na prevenciji nasilja u porodici), White Ribbon Campaign (WRC – engleski ogranak globalne kampanje kojom se traži da muškarci preuzmu odgovornost za smanjenje rodno zasnovanog nasilja) i Tender (koji koristi teatar za rad s mladima na suzbijanju rodno zasnovanog nasilja). Sve partnerske agencije koje su uključene u provedbu programa vode se feminističkim shvatanjem rodno zasnovanog nasilja. Iako relativno kratkog daha (mada se neki aspekti nastavljaju kroz studentski aktivizam), program intervencije za posmatrače na UOL-u uključivao je kombinaciju aktivnosti, uključujući socijalni marketing kroz dijeljenje plakata koje su osmislili studenti i studentice, edukaciju i teatarski projekat.

Model edukacije/kolegijalne podrške kroz korištenje resursa „Get Savi“ (pogledati Hutchinson, deseto poglavlje ovog izdanja) kako bi se podržao pristup „train-the-trainer“ (edukacija edukator(ica) bio je u središtu programa na Univerzitetu Lincoln, a proveli su ga SWA i WRC. SWA i WRC su održali ukupno četiri poludnevne obuke (od

27) za 14 studentica i studenata dobrovoljaca koji su se upisali u program (u daljem tekstu: „programski dobrovoljci“), koji su nastavili s uzastopnim obukama za grupe studenata i studentica i po završetku projekta. Programski dobrovoljci su također osmislili i proveli kampanje za podizanje svijesti tokom akademske godine. Na primjer, kada je organizirana konferencija o nasilju u porodici za student(ic)e iz različitih oblasti, ohrabivali su prolaznike/ce i učesnike/ce konferencije da pišu personalizirane poruke protiv nasilja kako bi upotpunili izjavu „Hajde da stojimo zajedno“ protiv rodno zasnovanog nasilja zato što su... „ove poruke prikazane da bi se stvorio vizualno moćan ‘zid glasova’.“

Teatarski projekat je bio dio opcionalnog modula „Forumski teatar“ na Fakultetu primijenjenih umjetnosti koji je vodio član istraživačkog tima zajedno s Tenderom. Studentice i studenti teatra osmislili su kratke performanse na temu rodno zasnovanog nasilja, koristeći tehnike poput „dizanja crvenih zastavica“ od strane publike, kako bi se zaustavili i razgovarali o činu/izrazu nasilja dok se performans odvija (Mitchell i Freitag, 2011). Scenariji su dvije večeri igrani u kampusu, a odabrani aspekti performansa igrani su i širom kampusa za prolaznike.

Metode istraživanja

Ovo poglavlje se oslanja na polustrukturirane intervjuje i u manjoj mjeri na zapažanja zabilježena tokom projekta. Obavljeno je dvadeset šest kvalitativnih intervjuja sa studenticama i studentima u dobi od 18 do 25 godina (sedam učesnica/ka osnovnog programa IP – dvoje studenata dobrovoljaca i petero programskih dobrovoljaca koji su prošli obuku „Get Savi“ – i 19 osoba koje nisu učestvovala u programu). Uzorak je činilo sedam muškaraca i 19 žena, a niko od njih se nije identifikirao kao „ni muško ni žensko“ niti naveo da mu je rodni identitet drugačiji od onog koji mu je dodijeljen po rođenju. Većina muškaraca/žena je odgovorila da ih „isključivo ili uglavnom privlače“ žene/muškarci, jedna žena je navela da je „jednako privlače žene i muškarci“, a jedna je rekla da „je uglavnom privlače žene“. Osamnaest učesnica/ka se identifikiralo kao „bijeli Britanci/Britanke“, dvoje kao „Azijci/Britanci azijskog porijekla“, troje kao „crnci/Afrikanci/karipskog porijekla/crni Britanci“, dvoje kao pripadnice/i „mješovitih/različitih etničkih grupa“ i jedno kao „Ostali“ – što je relativno raznovrstan uzorak u poređenju sa studentskim sastavom na EOL-u. Intervjui su trajali od jedan do dva sata, uz audio snimanje i transkripciju. Softver za analizu kvalitativnih podataka (NVivo 10) korišten je za organiziranje i omogućavanje tematske analize transkripata intervjuja i bilješki napravljenih tokom rada na terenu.

Tokom intervjuja korištene sličice kako bi se ispitali pogledi studentica i studenata o rodno zasnovanom nasilju i iskustvima s njim, kao i praktični aspekti i izazovi interventnog ponašanja u njihovim svakodnevnim društvenim interakcijama. Sličice se oslanjaju na uvide iz nalaza ranijih istraživanja, pitanja koja su pokretali programski dobrovoljci, te medijske izvještaje o rodno zasnovanom nasilju na univerzitetima u UK, a isprobane su kako bi se provjerilo da li studenticama i studentima „zvuče istinito“. Univerzitetski odbor za etiku u istraživanjima dao je etičko odobrenje.

Podaci ne pokazuju jasnu razliku u stavovima prema rodno zasnovanom nasilju između učesnica/učesnika programa i osoba koje nisu učestvovala. Prvo, učesnice se nužno ne identifikiraju kao feministkinje – a nasilje/zlostavljanje se nužno ne zamišlja

kao orodnjeno pitanje. Iako je svrha materijala „Get Savi“ da se ospori ova rodno neutralna perspektiva, ta je obuka bila relativno kratka i možda nije razvila feministička shvatanja rodno zasnovanog nasilja jer programski dobrovoljci možda primaju/tumače informacije na neplanirane načine. Drugo, niz aktivnosti u kampusu je značio da su i oni koji nisu učestvovali nailazili na neke elemente programa koji su možda uticali na njihove stavove. Konačno, sama tema istraživanja je možda ohrabrila studentice koje su se ranije izjašnavale kao feministkinje, ali nisu bile programske dobrovoljke, da se prijave za intervju. Zbog izostanka općeg obrasca različitosti između dvije grupe, analiza podataka u nastavku nije izložena kao direktno poređenje između učesnica i onih koji nisu učestvovali u programu. Dakle, svrha ovog poglavlja nije da ocjenjuje sam program (što bi zahtijevalo sistematsko poređenje dvije grupe), nego da istraži složenu prirodu i percepcije o rodno zasnovanom nasilju i otporu prema tom nasilju u univerzitetkim zajednicama.

Rodno zasnovano nasilje i društveni mediji: studentska iskustva s „momačkom kulturom“ na internetu

Društveni mediji su ključno mjesto na kojem mladi pregovaraju o rodnim normama i odnosima (Renold i Ringrose, 2011) i prostor gdje se „momačka kultura“ provodi i odbacuje (Garcia-Favaro i Gill, 2016). Učesnice/i intervjuata su prepoznale da je „momačka kultura“¹ sveprisutna u univerzitetkim okruženjima i često su kritizirale takva ponašanja: „Momci se samo ponašaju kao momci (...) momci žele biti taj tip koji spava s većinom žena i može najviše popiti i činiti najgluplje stvari. Sve je to hiper-masculino. Presmiješno je.“ (Isabelle, bjelkinja).

Istovremeno, žene se objektiviziraju i njihova se seksualnost ispituje na društvenim medijima kroz prakse orodnjenog posramljivanja kao što je „ocjenjivanje“ ženskog izgleda i/ili seksualnih vještina: „O, bože, bila je nekad stranica na Facebooku pod nazivom ‘ocijeni svoju jebačinu’ (...) sve o momcima koji žele nekog povaliti“ (Naila, Azijatkinja). Slične Facebook stranice su spomenute u nekoliko intervjuata, uključujući jednu pod nazivom „najveće drolje“ na kojoj su „ljudi pravili užasne fotografije djevojaka i postavljali ih“ (Molly, bjelkinja). Studentska aplikacija na društvenim medijima, „Yik Yak“,² identificirana je kao posebno problematična zbog svoje anonimnosti. Korisnici često „prozivaju i posramljuju“ osobe i označavaju ih tako da budu prepoznatljive, dok su istovremeno oni sami zaštićeni plaštom anonimnosti. Programski dobrovoljci su opisali Yik Yak kao „apsolutni poklon za sve one koji žele nekoga zlostavljati“ (Ryan, bijelac). Programski dobrovoljci su spomenuli konkretan incident zlostavljanja ženskog sportskog tima na univerzitetu: „Pišu podle stvari o njima (...) da su lake, da će otići s bilo kim, da imaju seksualno prenosive bolesti, ne približavajte im se“ (Leila, bjelkinja, programska dobrovoljka).³

Prakse „posramljivanja drolja“ često se primjećuju na Yik Yak-u: „Vidjela sam jednu gdje pitaju ko je najveća drolja u kampusu i morate upisivati imena osoba ispod“ (Molly). Učesnice/i intervjuata su osudili ove prakse kao „nečuvene“, „užasne“ i „odvratne“, često koristeći eksplicitan feministički jezik nazivajući ih „seksističkim“, „mizoginim“, „degradirajućim za žene“; i „objektivizirajućim“. Uz ovo neodobranje, takva ponašanja su ipak općeprihvaćena kao žalosna, ali „normalna“ i kao dio života: „Koliko god da je užasno, ljudi vole takve stvari“ (Zoe, bjelkinja); „nažalost, tako je to“ (Elizabeth, bjelkinja).

Neke od intervjuiranih osoba su ovaj problem posmatrale na individualiziran način, kao privatni problem zlostavljane osobe, i kao rodno neutralan, a ne kao odraz štetnih orodnjenih struktura nasilja. Na pitanje da li je ocjenjivanje žena na društvenim medijima „seksističko“, jedna učesnica je odgovorila:

„Rekla bih da je većina seksistička, ali ‘ocijeni svoju jebačinu’, (...) to je loše za obje strane, jednako se objektiviziraju i muškarci kao ‘jebači’ (...) čini se prilično uravnoteženo, igranje na seksualnost (...) ragbi tim je snimio gole fotografije za letke, meni je to bilo urnebesno, zato što su se tako stvari izbalansirale.“ (Zoe)

Ovaj odgovor odražava dominantnu „postfeminističku“ perspektivu u kojoj se jezik feminizma uzima zdravo za gotovo, ali se rod istovremeno depolitizira, i feminizam se prikazuje kao „individualni izbor načina života, a ne fokus kolektivne politike“ (Jordan, 2016: 32). U postfeminističkim narativima, „rezidualni seksizam“ možda još uvijek postoji u uglavnom rodno ravnopravnom društvu, ali seksizam jednako pogađa žene i muškarce i općenito ne nanosi više štete ženama. U ovom slučaju, ragbisti koji su odlučili pozirati goli smatraju se direktnim ekvivalentom javnom ocjenjivanju ženskog izgleda bez njihove saglasnosti. To odgovara učestaloj ideji da se muškarci objektiviziraju u istoj mjeri kao i žene (Gill, 2011).

Postfeminizam je odraz neoliberalnih diskursa koji osobu pozicioniraju kao bezrodnu, bez rase, bez klase itd., čime se fokus prebacuje sa društvenih struktura moći na simplističke ideje o individualnom izboru i osnaživanju (Gill, 2007; McRobbie, 2009; Connell, 2011; Scharff, 2012). Iako se postfeminističke perspektive razlikuju od politike oštrog negativnog reagiranja, na neke načine ih je teže osporiti nego otvoreni antifeminizam zbog njihovih depolitizirajućih efekata (Jordan, 2016).

U intervjuima se svakodnevni seksizam često odbacivao kao banalan i kao lična, a ne politička stvar. Neki su smatrali da je objektiviziranje jezika koji se privatno koristi među prijateljima bezopasno: „Znam da ljudi koriste takav jezik da opišu druge. Nikad to ne rade na podao i štetan način“ (Jake, bijelac). S druge strane, programska dobrovoljka koja se identificirala kao „prilična feministkinja“ navela je da se odgovorom da je „to samo šala“ (Lilly, bjelkinja) legitimizira seksističko ponašanje, što ima implikacije po širu rodnu ravnopravnost. Drugi su priznali da postoji kontinuum rodno zasnovanog nasilja, povezujući usputni seksizam sa očiglednijim nasiljem:

„To mnogima može izgledati prilično malo, ali može imati ozbiljan poguban uticaj, pa gdje onda tačno povući liniju. To je samo početak ove ‘momačke kulture’. Djevojke to same traže – djevojke navode muškarce na (...) To dovodi do prilično ozbiljnih posljedica.“ (Isabelle)

Neke od intervjuiranih osoba su navele da se žene objektiviziraju češće od muškaraca i kritizirale su duple standarde u odnosu na seks: „Uvijek se smatralo dobrim da muškarci imaju mnogo seksa (...) Ali ako žena to uradi, reći će ‘bože, ona je takva kurva’ (...). Zato mislim da i nismo dobile preveliku ravnopravnost“ (Rebecca, bjelkinja, studentica teatarske umjetnosti). Nakon daljeg ispitivanja, mnogi od intervjuiranih koji su prvobitno ova pitanja smatrali rodno neutralnim, priznali su da je vjerovatnije da će žene biti javno objektivizirane/posramljene zbog ovog orodnjenog konteksta. Na primjer, Jake, muškarac koji je spomenuto ocjenjivanje smatrao suštinski bezopasnim, kasnije je priznao da kada se za „djevojku“ kaže da je „promiskuitetna drolja“, to je „negativnije nego kad muškarca nazivaju igračem“. U slučaju edukacije o preven-

ciji, možda je moguće iskoristiti upoznatost sa problematičnim rodnom normama kao polaznu tačku za podizanje svijesti o načinu na koji one pripremaju teren za rodno zasnovano nasilje. Međutim, ključno je da ta svijest bude utemeljena u analizi orodnjenih struktura moći (Coker i sar., 2011; Katz i sar., 2011).

Odgovori na objektivizaciju, seksizam i kulturu silovanja na društvenim medijima

Za one koji su ova pitanja smatrali individualiziranim/privatnim, najadekvatniji odgovori na posramljivanje na internetu isto tako su smatrani individualnim – na primjer, da mete zlostavljanja trebaju prijaviti takvo ponašanje stranicama društvenih medija. Pored toga, percepcije o „momačkoj kulturi“ kao normalnoj bile su povezane sa općom nespremnošću da se ona osporava jer se takvo ponašanje smatra previše dominantnim/ukorijenjenim da bi ga vrijedilo pobijati, čak i ako bi promjena bila poželjna.

Ipak, neki su „momačku kulturu“ smatrali javnim/problemom zajednice, a ne tek privatnim pitanjem. Postojao je odgovarajući osjećaj da su studenti odgovorni da interveniraju i da je otpor moguć. Nekoliko intervjuiranih je spomenulo prozivanje osoba zbog upotrebe seksističkog jezika. Jedna žena je spomenula dominantnost „momačke kulture“, ali istovremeno je sugerirala da su neki studenti očigledno „negativno reagovali“ i djelovali kolektivno: „Prijatelji na Facebooku govore kako ‘momačka kultura’ nije cool, nije zabavna, pametna, i da je zaista glupa i seksistička“ (Isabelle). Drugi su bili manje optimistični oko problematiziranja stavova, komentirajući kako je iscrpljujuće neprestano se boriti protiv ukorijenjenih normi:

„Teško je zato što se prilično često dešava (...) riječ ‘kurva’ se koristila na sve strane (...) Na početku, kažete ne bi je trebali tako zvati, ili nešto slično (...) Ali mislim da je uobičajeno da pomislite – pa, ne mogu sad stalno govoriti ljudima da to ne govore, jer će to oni svakako nastaviti raditi (...). Mislim da definitivno postanete imuni na to i mislite pa dobro, uvijek će biti tako.“ (Rebecca, studentica teatarske umjetnosti).

Intervjuirane osobe su navele kako se ideja da je sve samo „šala“ koristi kao strategija za uklanjanje otpora: „Samo sam se šalio, zašto ne znaš prihvatiti šalu (...) Šta je s tobom danas“ (Sophie, bjelkinja). Neki od intervjuiranih muškaraca spomenuli su i to da je teško otvoreno govoriti o tome, jer bi im drugi rekli da ne budu dosadni i da nemaju smisla za humor. Također su govorili i o orodnjenoj prirodi odgovora njima kao muškarcima koji osporavaju „momačko ponašanje“:

„Ne smatraju vas dijelom njihove ‘momačke’ grupe ako ne pričate o tome (seksu) cijelo vrijeme ili se ne ponašate stereotipno, u skladu sa ‘momačkom kulturom’ (...) Čak su mi govorili da sam gej zato što sam rekao da je pogrešno nekoga nazivati droljom i slično.“ (Ryan, programski dobrovoljac)

Muškarci koji se ne uklapaju u hegemonijski maskulinitet mogu biti kažnjeni tako što će ih odbaciti kao nemuževne, što se često izražava kroz homofobno zlostavljanje koje se zasniva na idejama da gej muškarci nisu *pravi* muškarci (Connell, 2005). Ovo nadziranje maskuliniteta i seksualnosti može biti razlog zbog čega su mnogi studenti saučesnici u hegemonijskom maskulinitetu u visokoobrazovnim okruženjima, čak i u slučaju kada ga kritički posmatraju (Dempster, 2011). Također, naglašena je važnost intersekcionalne analize, jer ovo pokazuje složenu interakciju između dominantnih

binarnih konstrukcija roda i heteronormativnosti u ovim okruženjima. Pokušaji pružanja otpora u ovakvim kontekstima su ograničeni. U nastavku se analiziraju dva istaknuta incidenta u kojima su programske dobrovoljke pokušale intervenirati, da bi se pokazalo koliko je složeno osporavati dominantne kulture u kampusu i utvrditi šta se smatra uspješnom intervencijom.

Prvi incident se desio kada je na Yik Yak-u objavljena serija „šala“ o silovanju, uključujući: „Danas sam nazvao liniju za savjetovanje u slučaju silovanja, nažalost namijenjena je isključivo žrtvama“; „ne + rohypnol (droga za silovanje) = da“ i „ako rohypnol ne djeluje, upotrijebi ciglu.“ Kada su dvije programske dobrovoljke istaknule štetne posljedice takvih šala, počinioci su odgovorili uvredljivim komentarima: „Ali nije silovanje ako joj ostaviš petaka“; „statistički, 9 od 10 osoba uživa u grupnom silovanju.“ Dobrovoljke su bile uporne u pokušajima da interveniraju, ali su navele da ih je to emocionalno pogodilo, jer su bile izložene napadima orodnjenog zlostavljanja, koje je odražavalo upravo one stavove kojima su se nastojali oduprijeti:

„Samo odjebi, ti prljava kurvice, ti si vjerovatno ona vrsta što navodi momke do trenutka kad pomisle da će imati seks, a onda u zadnjem trenutku odlučiš da si samo željela da te otprate kući.“

Što su više naglašavale ozbiljne posljedice navedenih šala, mlade žene su sve više povezivale s „političkom korektnošću“ i pozicionirale kao feministkinje bez smisla za humor. „Vi feminističke drolje (...) činjenica je da je većina šala uvredljiva za nekoga.“ Optuživanje feministkinja da mrze muškarce uobičajena je diskurzivna strategija koja muškarce opisuje kao nevine žrtve „feminacistkinja“ (Garcia-Favaro i Gill, 2016). U okviru postfeminističkih paradigmi, pritisci na mlade žene da „budu cool“ i učestvuju u „momačkoj kulturi“ kao „počasni momci“ (Gill, 2007; Scharff, 2012; Phipps i Young, 2015a, b) doprinose tome da se njihov otpor ne shvata ozbiljno. Mlade žene (i muškarci) koje žele osporavati „momačku kulturu“ imaju ograničene izbore. Oni koji su dovoljno hrabri da iznesu drugačije mišljenje smatraju se autsajderima i njihove se poruke delegitimiziraju, često na načine kojima se održavaju upravo oni narativi koje oni nastoje promijeniti (Phipps i Young, 2015b; Garcia-Favaro i Gill, 2016). Programske dobrovoljke su na kraju ušutkane očiglednom težinom dominantnog mišljenja.

Tokom ove razmjene komentara, jedna žrtva/preživjela silovanja je objavila da ju je čitanje šala uznemirilo. Nakon što su dobile informacije o službama za podršku u slučaju seksualnog napada/silovanja, programske dobrovoljke su je uputile na njih. Iako otkrivanje njenih iskustava nije bilo dovoljno da ušutka počinioce, izrazila je zahvalnost na solidarnosti dobrovoljki. Kroz ovakve male korake, programi IP mogu pomoći u stvaranju kulture koja više podržava žrtve/preživjele rodno zasnovanog nasilja i podići svijest o postojanju službi za podršku.

U drugom incidentu je intervencija programske dobrovoljke bila „uspješnija“. Dvije predavačice su koristile softver za provođenje anonimne ankete kako bi stekle uvid u razumijevanje kriminoloških teorija među studenti(ca)ma, a njihovi odgovori su se pojavljivali na ekranu u sali tokom predavanja.⁴ Nekoliko studenata je uporno pokušavalo ometati ovu aktivnost, a samim tim i predavačice. Na primjer, kada su ih pitali za mišljenje o stavovima jednog ministra, odgovorili su: „On je pizda“; i „Moj kurac“. „Momačko“ ponašanje u visokom obrazovanju povezuje se sa stavom da „nije cool“ studiranje shvatati ozbiljno (Jackson i Dempster, 2009; Jackson et al., 2015). Kada su ih pitali o vrstama djela seksualnog nasilja gdje je reforma izvodljiva, jedan student

je odgovorio: „Silovanje“, nakon čega su brzo uslijedile druge objave: „Ne plaši se da probaš analno“; „Analni seks“. Jedna programska dobrovoljka ih je izazvala odgovorivši: „Šale o silovanju nisu cool i čine da silovanje izgleda društveno prihvatljivo. Odrastite, ljudi.“ Nakon njene intervencije, nije više bilo „duhovitih“ objava. U povratnim informacijama o sesiji koje su poslali putem softvera, nekoliko studenata je izrazilo neodobravanje: „Stvarno sam uživao, šteta što su neki morali sve upropastiti.“

Sljedeći faktori su možda povećali šanse za učinkovito osporavanje u ovom slučaju. Prvo, iako bi se pokušaji ometanja predavačica mogli tumačiti kao orodnjeni, one su ipak imale autoritet u tom okruženju. Predavanje je stoga predstavljalo drugačiji prostor u odnosu na Yik Yak. Iako osporavanje ometanja nosi određeni rizik, drugi studenti ponekad mogu prekinuti ponašanje koje smatraju nezrelim i preprekom u učenju (Jackson i sar., 2015). Drugo, komentari su se odnosili na određene osobe. To je većina možda smatrala manje prihvatljivim od generaliziranog (ali u suštini sličnog) ponašanja. S obzirom na to da se npr. smatra da šale o silovanju nemaju žrtvu, to opet ukazuje na važnost kampanja/programa intervencije za posmatrača u kojima se govori o vezama između generaliziranog seksizma i drugih vidova zlostavljanja. Treće, podsjećanje na „Get Savi“ možda je bilo pokušaj oslanjanja na kolektivni identitet u vrijeme kada je program intervencije za posmatrača bio vidljiv u kampusu i imao institucionalnu podršku. Jedna od predavačica je učestvovala u IP programu. To pokazuje da vidljivo i poluinstitucionalizirano prisustvo u kampusu može biti koristan alat za legitimiziranje otpora. Saradnje između studentica i predavačica su ključne u pružanju otpora „momačkoj kulturi“ (Jackson i Sundaram, 2015), a programske dobrovoljke su o tome govorile u intervjuima. Programi IP na univerzitetima moraju se baviti i orodnjenim zlostavljanjem osoblja, jer orodnjene kulture u visokom obrazovanju ne pogađaju samo studentsku populaciju. Predavanja i seminari su jednako pogodno mjesto za rodno zasnovano nasilje i mogući otpor kao i stambeni kvartovi, noćni klubovi i društveni mediji.

Općenito, intervjui pokazuju da su društveni mediji kontradiktorno mjesto gdje se provodi „momačka kultura“ i gdje je otpor moguć, iako je ovo drugo često ograničeno dominantnim orodnjenim konstrukcijama.

Studentska iskustva sa seksualnim uznemiravanjem u noćnoj ekonomiji: „To se jednostavno dešava“

Žene na različite načine koriste prostore u noćnoj ekonomiji za zabavu, prijateljstva i stvaranje grupnih identiteta uz zajedničko piće, te uspostavljaju seksualne veze (Griffin i sar., 2013). Iako je u literaturi dokumentovano kako žene stvaraju nove ženstvene identitete osnaživanja i seksualnog djelovanja kroz tjelesno predstavljanje i nove načine konzumiranja alkohola (Waite i sar., 2011), sociolozi su također skrenuli pažnju na približavanje tradicionalnih i novih rodni skripti u tim prostorima, uključujući duple seksualne standarde (Griffin i sar., 2013). Istraživanja pokazuju da su „mikroagresije u svakodnevnom životu“ (Sue, 2010) poput neželjene seksualne pažnje i seksualnog uznemiravanja naročito česte u noćnoj ekonomiji (Kavanaugh, 2013), posebno na mjestima koja posjećuju studenti/ce (Ronen, 2010; Graham i sar., 2016). U poređenju sa istraživanjima kojima je dokumentovana rasprostranjenost seksualnog uznemiravanja u noćnoj ekonomiji, postoji komparativno manji broj istraživanja o tome kako se ovi oblici nasilja vrše, održavaju i normaliziraju, te mnogim načinima na koje mladi

preuzimaju odgovornost i opiru im se (za izuzetke pogledati Brooks, 2011; Waitt i sar., 2011; Tan, 2014; Nicholls, 2015).

Noćna ekonomija se u velikoj mjeri konstruira da bi ispunjavala želje određene ideje heteroseksualnog muškarca kroz komercijaliziranje i kapitaliziranje ženskih tijela. Mladi koji nastanjuju ovaj prostor govorili su o procesima pakiranja ovih orodnjenih konstrukcija i njihovog plasiranja konzumentima:

„Znate kako oni promoviraju te klupske stvari... kažu ‘oh, evo besplatno piće za tebe’ – ciljaju na određene osobe, poput žena koje većinom stavljaju na letke – zato što sam nekoliko puta prošla kraj njih; nikad ga nisu ponudili meni. Njihov način oblačenja, kao retuširana slavna ličnost, sitna figura i vjerovatno poluobučena ili potpuno gola, da budem iskrena.“ (Letitia, crnkinja)

Ova žena zna da pod pogledom heteroseksualnog muškarca njeno tijelo i izgled ne ispunjavaju standarde fizičkog izgleda koji se smatra prihvatljivim u određenim noćnim klubovima. Pojmovi kojima su intervjuirane osobe opisale tematske događaje, npr. „doktori i nimfo sestre“, ukazuju na heteropornificiranu estetiku prostačke kulture koju predstavljaju žene na visokim petama, s mnogo šminke i oskudnom odjećom (Levy, 2005). Promotivna literatura i politike kontroliranog pristupa prate specifičnu klasiranu i rasiranu konstrukciju idealnog tjelesnog predstavljanja, koja nije samo problematična zato što doprinosi objektivizaciji/subjektivizaciji svih žena, nego zato što posebno isključuje one koje su starije, nisu bijele, imaju invaliditet ili nisu vitke (Gill, 2009; McRobbie, 2009).

Jedna od intervjuiranih žena koja je navela da je „jednako privlače i muškarci i žene“ rekla je da je radila sa LGBT udruženjem na svom koledžu na sprečavanju noćnih klubova da dijele letke sa fetišiziranim slikama lezbejki. Predstavljanje materijala kojima se insinuiru „seks dvije djevojke“ (Zoe) kako bi se događaji promovirali kao seksi/glamurozni oslanjaju se na fantazije o lezbejkama kroz oči muškaraca (Gill, 2009). Kako se predstavljanja roda isprepliću sa konstrukcijama seksualnosti, LGBT žene i muškarci mogu različito doživljavati „momačku kulturu“ s obzirom na njihovu prožimajuću heteronormativnu kulturu.

Intervjuirane osobe su opisale kako muškarci rutinski prelaze rukama preko ženskih leđa, hvataju ih za stražnjicu i uporno zauzimaju njihov privatni prostor. Takvo uznemiravanje se smatralo dijelom sitnica iz svakodnevnog života, neizbježnim i nečim što žene moraju tolerirati, ali je istovremeno moralno neprihvatljivo (Brooks, 2011; Graham i sar., 2016; Tinkler i sar., 2016). Jedna ispitanica je iznijela dileme i kontradiktornosti pregovaranja o granicama nekonsenzualnog seksualnog kontakta:

Ispitanica: „To je prihvaćeno zato što niko ništa ne govori o tome, niko od toga ne pravi dovoljno veliku stvar.“

Voditeljica intervjuja: „Šta mislite da bi se desilo kad bi se napravila od toga velika stvar?“

Ispitanica: „Ne znam, ali ovakve stvari na neki način izgledaju bezopasno. Ja se s tim ne slažem. Mislim da trebate biti u stanju da kažete... Osobe ne trebaju trpjeti da ih neko pljeska po stražnjici i izaziva nelagodu. Ali istovremeno, svi kažu, pa samo je dotakao guzicu ili samo te zagrlio, šta je tu toliko strašno... Zato što onda pomislite, pa, je li mi zaista nanio štetu?“ (Janice, crnkinja)

Paradoksalne diskurzivne strategije koje koristi ova mlada žena normalizuju i minimiziraju seksualno uznemiravanje, korištenjem riječi „samo“, nije „toliko strašno“ i „je li mi zaista nanio štetu“, uz istovremeno osuđivanje signaliziranjem neslaganja sa ovim narativima. Ostale intervjuirane osobe su svoje očekivanje u pogledu seksualnog uznemiravanja stavile u kontekst određenih shvatanja roda i spola, kojima se objašnjava ponašanje muškaraca:

„Momci će uvijek biti momci. Nije da mislim da bi to trebalo biti prihvatljivo u društvu. U biti je lijeno reći da se ne želimo time baviti, i da samo trebamo pustiti da se dešava. Ali zapravo ne treba biti tako – ne znam, moje cimerke misle da je to uredu kada izlaze.“ (Molly)

Takve diskurzivne strategije istovremeno osuđuju i ponovo utvrđuju orodnjene seksualne skripte oslanjajući se na biološke narative o muškoj seksualnosti. Ovi narativi pokazuju da privlačan izgled – u kontekstu u kojem ulazak žena u noćne klubove zavisi od „slobodno“ izabranog hiperseksualnog načina tjelesnog predstavljanja – ohrabruje mušku seksualnu agresiju zato što se seksualni apetiti muškaraca ne mogu kontrolirati. Istovremeno, tradicionalne i postfeminističke konstrukcije ženstvenosti obično zahtijevaju da žene preuzmu odgovornost za upravljanje muškom željom. Žene se ponekad okrivljavaju ako se smatra da su se učinile „ranjivim“ zbog neučinkovite zaštite od seksualnih nasrtaja (Nicholls, 2015), zbog čega su „dozvolile da se to dogodi“. Feministkinje već dugo tvrde da seksualno uznemiravanje i nasilje odražava, stvara i održava orodnjene i seksualno nabijene hijerarhije kojima se osiguravaju odnosi muške dominacije i ženske potčinjenosti (MacKinnon, 1979; Sue, 2010). Naše ispitanice su koristile kulturno dostupne diskurse vezane za heteronormativne seksualne skripte kako bi pronašle smisao u svakodnevnom uznemiravanju, nasilju, prisili i mizoginiji u kontekstu noćne ekonomije.

Odgovori na seksualno uznemiravanje: izgradnja otpornosti, oporavak, izbjegavanje i osporavanje

Usprkos sveprisutnom seksualnom uznemiravanju u noćnoj ekonomiji, nekoliko ispitanica je u intervjuu navelo da im se čini kako je takvo ponašanje nevidljivo osoblju kafića i izbacivačima.

Ispitanica: „Takve stvari se dešavaju pred očima zaštitara, a oni samo stoje tamo i ne rade ništa. Da sam ja to vidjela i rekla im – oni bi se samo okrenuli i nasmijali mi se u lice. Tako da na kraju ne kažeš ništa (...) Oni vjerovatno misle: ‘Ja sam ovdje samo da štitim ljude od povreda.’“

Voditeljica intervjua: „Dakle, mislite da oni to ne smatraju povredom?“

Ispitanica: „Pa, nije se potukao ni sa kim. Nije nikoga udario. Oh, pa, mi tu ništa ne možemo.“ (Letitia)

U ovoj priči se ne spominje samo jedan incident, nego je opisan cijeli obrazac agresija i traženja pomoći koji su ignorirali izbacivači koji sprečavaju fizičke sukobe među muškarcima, dok muško uznemiravanje žena ne smatraju problematičnim (Tinkler i sar., 2016). Ovo ignoriranje muškog seksualnog uznemiravanja žena kao privatne i banalne stvari između dvoje ljudi predstavlja ponavljanje historijskih konstrukcija nasilja

nad ženama (Kelly i Radford, 1990). U tom kontekstu su neke žene mislile da njihova iskustva „zapravo nisu štetna“, iako su takvo ponašanje smatrale neprihvatljivim.

Programski dobrovoljci i dobrovoljke su smatrali da su skupovi koje organizira studentska unija svjesniji potencijalnog „rizika“ od seksualnog uznemiravanja i da su poduzimali mjere za stvaranje sigurnijih kultura pijenja, uključujući osoblje kafića koje je spremno pružiti podršku. Time se naglašava koliko je važno da svaki program IP obuhvati i noćne klubove u lokalnim zajednicama – što je zahtjevan zadatak u kojem sve takve napore oni mogu vidjeti kao izazov za svoj model poslovanja.

Većina ispitanica je smatrala da je prolazna priroda većine mikroagresija (kratkotrajni dodir, nevidljiva ruka koja hvata za stražnjicu) u kombinaciji sa prevladavajućom kulturom noćnih ekonomija opteretila otpor brojnim teškoćama. Posebno su orodnjene društvene skripte o uspostavljanju seksualnih veza – muškarcima kao inicijatorima i ženama koje im onemogućavaju „prolaz“ – značile da se osporavanje smatra riskantnim i da će vjerovatno biti odbačeno tvrdnjom da žene pogrešno tumače „normalne“ seksualne nasrtaje muškaraca. U tom kulturnom i institucionalnom kontekstu, žene su često prisiljene da smišljaju niz strategija kako bi ostale sigurne u ovim prostorima za zabavu i zadovoljstvo. Nekoliko žena je ispričalo da odlaze u noćne klubove u grupama kako bi se na taj način štatile (Ronen, 2010; Graham i sar., 2016). Navedene su i druge strategije odbijanja. Na primjer: „Ja i prijateljica smo razgovarale sa dvojicom momaka i smatrale smo da zapravo ne možemo otići. Tako sam otišla u toalet i tamo čekala dok mi se ona nije pridružila. Ne biste trebali biti prisiljeni da to radite“ (Rebecca, studentica teatarske umjetnosti).

Osjećajući da se ne mogu otvoreno usprotiviti upornoj i nepoželjnoj pažnji, ova mlada žena i njena prijateljica su smatrale da je izbjegavanje najsigurniji i najefektivniji izlaz. Istraživanje pokazuje da takva evazivna ponašanja – ignoriranje početnih seksualnih nasrtaja i agresija, odlazak izvan dohvata, napuštanje prostora ili izbjegavanje počinioca i razgovora s drugim ljudima – predstavljaju najčešće odgovore na seksualno uznemiravanje u noćnim klubovima (Ronen, 2010; Brooks, 2011; Graham i sar., 2016). Žene vodi njihov strah od eskaliranja agresije zbog izričitog odbijanja i smišljaju strategije da upravljaju rizicima u noćnoj ekonomiji (Sue, 2010; Nicholls, 2015). Jedna ispitanica se prisjetila kako je neznanac udario njenu prijateljicu koja je otvoreno odbila njegova neželjena nabacivanja. Strategije odbijanja nisu pasivni odgovori i trebaju se konceptualizirati kao nezavisna ponašanja koja su jednako oblikovana kulturnim kontekstom noćne ekonomije i širim orodnjenim seksualnim skriptama. Iako je uporna i neželjena muška pažnja naturalizirana kao „ono što muškarci rade“, pregovaranje žena o pristanku može se pokazati činom koji zahtijeva delikatnu ravnotežu: previše silovitim odbijanjem muških seksualnih agresija ove bi žene riskirale da ih proglase ne samo nerazumnim i da „ne znaju za šalu“ (Sue, 2010), nego i grubim, a samim tim i neženstvenim, što ih može izložiti daljoj agresiji kao u navedenom primjeru. Prijateljska intervencija je bila dobro uvježbana strategija koju su koristili mnogi:

„Ponekad, ako se to desi, ja bih samo provirila iz reda. Oni (prijatelji) to primijete – i priđu, pretvaraju se i kažu: ‘Tražio sam te, gdje si bila?’ A onda se drugi momci povuku zato što misle, pa, one imaju svoje muškarce. Ne možemo se više s njima igrati, nisu više slobodne djevojke. I tako se povuku.“ (Lucy, bjelkinja)

Ova ispitanica koristi muško posjedničko ponašanje prema „svojim“ ženama kako bi izbjegla neželjenu seksualnu pažnju pretvarajući se da „nije slobodna“ da se „više s njom igraju“. Jedan student teatarske umjetnosti, koji je naveo da je postao dobrovoljac zato što je bio frustriran zbog redovnog pipkanja njegovih prijateljica u noćnim klubovima, prisjetio se kako je iskoristio svoju obuku da primijeni ovu strategiju. Međutim, on nije jedini koji je govorio o svojoj frustraciji zbog poziva da se pretvara da je nečiji momak i naveo je da, iako nedavanje pristanka nije uvijek učinkovit odvratajući faktor, muškarci se spremno povlače pred drugim muškarcem:

„Mogao bih se pretvarati da sam njen momak. To njima ne bi trebao biti razlog da ih ne diraju samo zato što imaju momke. Oni to svakako ne bi trebali raditi. Ali vani, u bučnom klubu sa tim idiotima, čini se da je to jedina stvar koju razumiju.“
(Ethan, bijelac, student teatarske umjetnosti)

Takve strategije doista mogu stvoriti dodatni rizik od uznemiravanja od strane poznatih muškaraca, zato što strateško otvaranje žena prema njima može postati izgovor za neželjenu seksualnu pažnju tih poznatih muškaraca. Jedna žena i njena prijateljica su se pretvarale da su lezbejski par u klubovima kako bi odvratile upornu neželjenu pažnju, što je strategija koja nosi rizik od privlačenja seksualne pažnje hetero muškaraca koji obraćaju pažnju na lezbejke ili od homofobnog nasilja.

Generalno, dok se muške seksualne agresije minimiziraju i banaliziraju, posmatrači, osoblje kafića, a ponekad i same studentice i studenti često žensko osporavanje agresivnog ponašanja konstruiraju kao problematično i smatraju posljednjim sredstvom kojem treba pribjegavati. Jedna ispitanica je navela da se požalila na neznanca koji je nije htio ostaviti na miru u noćnom klubu, a izbacivači su joj rekli da se „previše svađa“ i zatražili od nje da napusti klub jer izaziva probleme. Jedna programska dobrovoljka se prisjetila kako se raspravljala sa izbacivačem kako bi ga navela da preuzme odgovornost za mladu ženu koja se onesvijestila pored njegovog kluba dok ona i njene prijateljice ne pozovu pomoć. Druga programska dobrovoljka je spomenula inicijative koje je pokrenula kako bi „pripazila“ na svoje prijateljice – a posebno da bi spriječila muške predatore da „iskoriste“ žene koje su previše pijane da bi dale svoj pristanak – i kako su je zbog toga prozvali „*cockblocker*“ („kitoblokatorka“). Nekoliko programskih dobrovoljki je navelo da korak od razumijevanja do djelovanja nije jednostavan, s obzirom na duboko ukorijenjene norme u noćnoj ekonomiji, ali i svoju želju da nastave posjećivati ove prostore. Dvije žene su izjavile da su bile toliko frustrirane ovim orodnjenim očekivanjima da su morale prestati izlaziti u noćne klubove.

Studentske priče ukazuju na nemoguće kontradikcije u postfeminističkim kulturama potrošnje u noćnoj ekonomiji. U njihovim narativima se ponavljaju orodnjene skripte, kao i neki kontradiktorni diskursi i radnje, dok se nastoje oduprijeti dominantnim orodnjenim normama koje tu vladaju, istovremeno zadržavajući pristup tim prostorima.

Zaključak

Naši nalazi se nadovezuju na dokaze o rasprostranjenosti rodno zasnovanog nasilja u studentskim zajednicama, što ukazuje na potrebu da se bavimo prostorima unutar i izvan univerziteta u kojima se vrši rodno zasnovano nasilje i pruža otpor takvom

ponašanju. Također rasvjetljuju manje razmatrano pitanje mogućih vrsta otpora (pogledati Lewis i sar., 2016; i Lewis i Marine, šesto poglavlje u ovom izdanju, za izuzetke), kao i izazove/mogućnosti za edukaciju o prevenciji. Programi IP mogu biti učinkoviti u promjeni percepcija i razvijanju samouvjerenosti za djelovanje, iako u granicama koje utvrđuju dominantna kultura, ustanove i šire društvene strukture. Nalazi ukazuju na to da postoji jaz u istraživanjima u pogledu razmatranja važnosti interseksionalnosti za razumijevanje rodno zasnovanog nasilja i pružanje informacija za IP programe. Studentice i studenti mogu različito doživljavati rodno zasnovano nasilje i rodne norme koje leže u njegovoj osnovi, u zavisnosti od (percipirane) rase i seksualnosti. Obuka se treba pozabaviti vezama između ovih i drugih osi neravnopravnosti kao što su klasa, invaliditet i nebinarna rodna predstavljanja.

Nalazi također pokazuju da postoji potreba za razmatranjem postfeminističkih diskursa o izjednačavanju u kojima su seksistički i heteronormativni stavovi i ponašanja ponovo upakirani kao individualni, slobodno izabrani načini djelovanja i postojanja; a rodno zasnovano nasilje kao suštinski privatna stvar žrtve, a ne problem zajednice. U postfeminističkom neoliberalnom kontekstu u kojem se rodno zasnovano nasilje depolitizira/lišava dimenzije orodnjenosti, naši nalazi predstavljaju ponovljene kritike na račun nekih američkih inicijativa u kojima se pretjerano naglašavaju individualizirana rješenja za rodno zasnovano nasilje i koriste problematični koncepti „nasilja zasnovanog na moći“ koji su lišeni dimenzije orodnjenosti (Coker i sar., 2011; Katz i sar., 2011: 689). Edukacija o prevenciji potencijalno može podići svijest o ovim složenostima, uključujući promjenu konceptualizacija rodno zasnovanog nasilja koje su lišene dimenzije orodnjenosti:

„Smatrao sam (...) da je omjer bio 50:50 kada se radi o muškarcima koji zlostavljaju žene i ženama koje zlostavljaju muškarce (...) Ali sada shvatam da to uopće nije tako. I zbog toga sam počeo drugačije razmišljati o stvarima (...) To su zaista izvanredne lekcije (...) Vratio bih se i još satima razmišljao o tome.“ (Ethan, student teatarske umjetnosti)

Još jedna programska dobrovoljka je navela kako je zahvaljujući obukama mogla uspostaviti veze između „manje ozbiljnih“ i „ekstremnijih“ manifestacija rodno zasnovanog nasilja, zbog čega je izgubila tolerantnost za manje ozbiljne oblike. Konačno, u analizi su naglašena ograničenja, ali i mogućnosti za pružanje studentskog otpora u kontekstu odgovora drugih aktera (uključujući druge student(ic)e, univerzitate, stranice društvenih medija i noćne klubove), kao i priroda „intervencija“ u različitim kontekstima. Potrebno je dalje ispitati šta sve čini intervenciju, kao i mogućnost definiranja i mjerenja „uspjeha“. Studentsko društvo Get Savi koje su formirali programski dobrovoljci po završetku programa koristi društvene medije za problematiziranje rodno zasnovanog nasilja. Uticaj takvih angažmana je teško procijeniti. Jednostavnim iznošenjem drugačijeg mišljenja, njihove aktivnosti mogu stvoriti prostor za druge, uključujući žrtve/preživjele, kako bi pronašle podršku i alternativne perspektive. Društveni mediji kao platforma mogu povećati vidljivost otpora, ali kako je taj prostor duboko ugrađen u orodnjene (i druge) neravnopravnosti, glasovi neslaganja se često marginaliziraju. Anonimnost na internetu može student(ca)ma omogućiti da lakše osporavaju ponašanje svojih kolega nego licem u lice, ali i zaštititi počiniocima od odgovornosti.

Analiza studentskih iskustava u noćnoj ekonomiji otkriva dalje probleme u definiranju intervencije/otpora. U ovim prostorima, djela rodno zasnovanog nasilja su često prolazna i ugrađena u dominantne kulturne norme, što znači da je kolektivni otpor posebno izazovan za žene koje žele posjećivati te prostore. Stoga je razumijevanje strategija koje studentice koriste kako bi izbjegle ili problematizirale rodno zasnovano nasilje poučno za analizu prirode otpora na tom individualnom, mikronivou, kao i za razjašnjavanje kako dostupni načini pružanja otpora mogu poslužiti za ponovno utvrđivanje prevladavajućih rodnih normi.

Institucionalna podrška univerziteta i saradnja s vanjskim okruženjima je presudna, imajući u vidu da noćni klubovi, kafici i druga mjesta za društvena okupljanja izvan kampusa predstavljaju ključne lokacije na kojima se vrši rodno zasnovano nasilje, s tim da postoje ograničenja. UOL je blokirao korištenje Yik Yak-a preko servera Univerziteta (O'Dell, 2016) zbog bojazni od zlostavljanja na internetu, ali su studenti to zaobišli koristeći vlastiti pristup internetu.

Edukacija o prevenciji može pomoći u njegovanju kulture problematiziranja, umjesto kulture normalizacije. Programski dobrovoljci su naveli da su zbog obuke postali skloniji da interveniraju. Međutim, intervjui su pokazali i da postoje ograničenja otpora. Stoga je ključno da IP programi pripreme dobrovoljce za realnost intervencije. Pored toga, programi ne smiju postati alat koji ustanove koriste da responsabiliziraju studentice i studente zbog njihove „vlastite“ sigurnosti. Kao što pokazuje incident iz sale za predavanja, saradnje između predavač(ic)a i studentica/studenata i vidljiva institucionalna podrška ključne su za stvaranje nenasilnih okruženja za učenje.

Bilješke

1 Iako dijelimo bojazni oko korisnosti „momačke kulture“ kao koncepta (Phipps, 2016), koristimo taj pojam jer je dominantan u literaturi.

2 Yik Yak je 28. aprila 2017. godine objavio da se zatvara.

3 U slučaju kada su intervjuirane osobe učestvovala u teatarskom modulu (identificirani su kao „studenti/ce teatarske umjetnosti“) ili u programu kolegijalne obuke („programski dobrovoljac“), ovo se navodi kad ih se prvi put citira. Namjera je da se napravi razlika između studentica i studenata koji su učestvovali u teatarskim aspektima projekta, ali ne i u samom programu intervencije posmatrača, i onih koji su direktno učestvovali u IP programu. Pogledati dio sa metodama.

4 Iako se ovo nije desilo na društvenim medijima, kontekst je bio sličan u pogledu korištenja digitalnih tehnologija jer je anonimnost omogućavala počiniocima da se osjete osnaženo i objavljuju uvredljive komentare.

Reference

Ahrens, C.E, Rich, M.D. and Ulman, J.B. (2011) 'Rehearsing for real life: The impact of the InterACT Sexual Assault Prevention program on self-reported likelihood of engaging in bystander interventions,' *Violence Against Women*, 17(6): 760-776.

Banyard, V.L, Moynihan, M.M. and Plante, E.G. (2007) 'Sexual violence prevention through bystander education: an experimental evaluation', *Journal of Community Psychology*, 35: 463-81.

Brooks, O. (2011) "Guys! Stop doing it!" Young women's adoption and rejection of safety advice when socializing in bars, pubs and clubs', *British Journal of Criminology*, 51: 635-51.

Casey, E.A. and Lindhorst, T.P. (2009) 'Toward a multi-level, ecological approach to the primary prevention of sexual assault: prevention in peer and community contexts', *Trauma, Violence & Abuse*, 10 (2): 91-114.

Coker, A.L, Cook-Craig, P.G, Williams, C.M, Fisher, B.S, Clear, E.R, Garcia, L.S. and Hegge, L.M. (2011) 'Evaluation of Green Dot: an active bystander intervention to reduce sexual violence on college campuses', *Violence Against Women*, 17 (6): 777-96.

Connell, R.W. (2005) *Masculinities*, second edition, Berkeley; Los Angeles: University of California Press.

Connell, R. (2011) *Confronting Equality: Gender, Knowledge and Global Change*, Cambridge: Polity Press.

Dempster, S. (2011) 'I drink, therefore I'm man: gender discourses, alcohol and the construction of British undergraduate masculinities', *Gender and Education*, 23(5): 635-53.

Garcia-Favaro, L. and Gill, R. (2016) "Emasculation nation has arrived": sexism re-articulated in online responses to Lose the Lads' Mags campaign', *Feminist Media Studies*, 16 (3): 379-97.

Gill, R. (2007) *Gender and the Media*, Cambridge: Polity Press.

Gill, R. (2009) 'Beyond the "sexualization of culture" thesis: an intersectional analysis of "sixpacks", "midribs" and "hot lesbians" in advertising', *Sexualities*, 12 (2): 137-60.

Gill, R. (2011) 'Bend it like Beckham? The challenges of reading gender and visual culture' in P. Reavey (ed) *Visual Methods in Psychology: Using and Interpreting Images in Qualitative Research*, London and New York; Routledge, pp 29-42.

Graham, K, Bernards, S, Abbey, A, Dumas, T.M. and Wells, S. (2016) 'When women do not want it: young female bargoers' experiences with and responses to sexual harassment in social drinking contexts', *Violence Against Women*, 23 (12): 1419-41.

Griffin, C, Szmigin, I, Bengry-Howell, A, Hackley, C. and Mistral, W. (2013) 'Inhabiting the contradictions: hypersexual femininity and the culture of intoxication among young women in the UK', *Feminism & psychology*, 23: 184-206.

Jackson, C. and Dempster, S. (2009) "'I sat back on my computer... with a bottle of whisky next to me": constructing "cool" masculinity through "effortless" achievement in secondary and higher education', *Journal of Gender Studies*, 18 (4): 341-56.

Jackson, C. and Sundaram, V. (2015) *Is "Lad Culture" a Problem in Higher Education? Exploring the Perspectives of Staff Working in UK Universities*, London: Society for Research into Higher Education.

Jackson, C, Dempster, S. and Pollard, L. (2015) "They just don't seem to really care, they just think it's cool to sit there and talk": laddism in university teaching-learning contexts', *Educational Review*, 67 (3): 300-14.

Jordan, A. (2016) 'Conceptualising backlash: (UK) men's right groups, anti-feminism and postfeminism', *Canadian Journal of Women and the Law*, 28 (1): 18-44.

Katz, J, Heisterkamp, H.A. and Fleming, W.M. (2011) 'The social justice roots of the mentors in violence prevention model and its application in a high school setting', *Violence Against Women*, 17 (6): 684-702.

Kavanaugh, P.R. (2013) 'The continuum of sexual violence: women's accounts of victimization in urban nightlife', *Feminist Criminology*, 8: 20-39.

Kelly, L. and Radford, J. (1990) "Nothing really happened": the invalidation of women's experiences of sexual violence', *Critical Social Policy*, 10: 39-53.

Levy, A. (2005) *Female Chauvinist Pigs: Women and the Rise of Raunch Culture*, 1st. Australian edn, London: Pocket Books.

Lewis, R, Marine, S. and Kenney, K. (2016) "I get together with my friends and try to change it": young feminist students resist "laddism", "rape culture" and "everyday sexism", *Journal of Gender Studies*, 27 (1): 56-72.

MacKinnon, C. (1979) *Sexual Harassment of Working Women*, New Haven, CT: Yale University Press.

McRobbie, A. (2009) *The Aftermath of Feminism: Gender, Culture and Social Change*, London: Sage.

Mitchell, K.S. and Freitag, J.L. (2011) 'Forum theatre for bystanders: a new model for gender violence prevention', *Violence Against Women*, 17 (8): 990-1013.

Moynihan, M.M. and Banyard, V.L. (2008) 'Community responsibility for preventing sexual violence: a pilot study with campus Greeks and intercollegiate athletes', *Journal of Prevention & Intervention in the Community*, 36: 23-38.

Nicholls, E.M.L. (2015) 'Running the tightrope: negotiating femininities in the night time economy in Newcastle', PhD Thesis, Newcastle University, UK.

O'Dell, L. (2016) 'Freedom of speech concerns as university blocks Yik Yak', *The Linc*, 24 February, <http://thelinc.co.uk/2016/02/freedom-of-speech-concerns-as-university-blocks-yik-yak/>

Phipps, A. (2016) '(Re)theorising laddish masculinities in higher education', *Gender and Education*, 29 (7): 815-30.

Phipps, A. and Young, I. (2015a) 'Neoliberalisation and lad cultures in higher education', *Sociology*, 49 (2): 305-22.

Phipps, A. and Young, I. (2015b) "Lad culture" in higher education: agency in the sexualisation debates', *Sexualities*, 18 (4): 459-79.

Potter, S.J, Moynihan, M.M, Stapleton, J.G. and Banyard, V.L. (2009) 'Empowering bystanders to prevent campus violence against women: a preliminary evaluation of a poster campaign', *Violence Against Women*, 15(1): 106-21.

Renold, E. and Ringrose, J. (2011) 'Schizoid subjectivities? re-theorizing teen girls' sexual cultures in an era of "sexualisation"', *Journal of Sociology*, 47 (4): 389-409.

Ronen, S. (2010) 'Grinding on the dance floor: gendered scripts and sexualized dancing at college parties', *Gender & Society*, 24: 355-77.

Scharff, C. (2012) *Repudiating Feminism: Young Women in a Neoliberal World*, Farnham: Ashgate.

Sue, D.W. (2010) *Microaggressions in Everyday Life: Race, Gender, and Sexual Orientation*, Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.

Tan, Q.H. (2014) 'Postfeminist possibilities: unpacking the paradoxical performances of heterosexualized femininity in club spaces', *Social & Cultural Geography*, 15 (1): 23-48.

Tinkler, J.E, Becker, S. and Clayton, K.A. (2016) "'Kind of natural, kind of wrong": young people's beliefs about the morality, legality, and normalcy of sexual aggression in public drinking settings', *Law & Social Inquiry*, doi: 10.1111/lsi.12235

Waitt, G, Jessop, L. and Gorman-Murray, A. (2011) "The guys in there just expect to be laid": embodied and gendered socio-spatial practices of a "night out" in Wollongong, Australia', *Gender, Place & Culture*, 18 (2): 255-75.

Fondacija

www.tpo.ba

Borba protiv rodno zasnovanog nasilja u univerzitetkim zajednicama: perspektiva praktičarki

Ellie Hutchinson

U proteklim godinama, univerziteti širom UK počeli su istraživati, razvijati i testirati pristupe posmatrača u okviru borbe protiv nasilja nad ženama i djevojčicama. Iako se razlikuju u pristupima, programi se zasnivaju na uvjerenju da seksističke društvene norme leže u korijenu nasilja i da može doći do promjene društvenih normi primjenom tehnika socijalnog marketinga i programa edukacije o prevenciji namijenjenih muškarcima koji ne vrše nasilje. Uključivanjem muškaraca kao saveznika, programi za posmatrača imaju za cilj stvaranje pozitivnih društvenih okruženja, usavršavanje muškaraca i žena i pružanje podrške u problematiziranju seksističkog ponašanja njihovih kolega. U samom srcu ovog pristupa je uvjerenje da se seksističke društvene norme mogu napustiti, jednako kao što se i usvajaju, problematizirati i na kraju promijeniti.

U ovom poglavlju dat je kratak pregled kako je jedan takav pristup – Get Savi (Studentska inicijativa protiv nasilja) – osmišljen i proveden u Škotskoj u periodu od 2012. do 2015. godine. Fokusirajući se prvo na širu politiku i politički kontekst u kojem je ovaj program razvijen, u ovom se poglavlju razmatra važnost političkog konsenzusa o uzrocima nasilja nad ženama i djevojčicama. Politički i konsenzus praktičara oko usvajanja socio-ekološkog pristupa prevenciji nasilja, koji je najjasnije zastupljen u pristupima nacionalne politike koju je izradila Vlada Škotske, od ključnog je značaja za razvoj inicijative Get Savi. Tadašnje finansijsko okruženje također je omogućilo organizacijama koje se bore protiv nasilja nad ženama da počnu koristiti partnerstva i ekspertizu u osmišljavanju rada na edukaciji o prevenciji. Uz širi kontekst, u ovom poglavlju se razmatra i uloga partnerstava u osmišljavanju i ponovnom konceptualiziranju programa edukacije o prevenciji za škotsku publiku, na osnovu uspješnosti pristupa primijenjenih u SAD-u. Konačno, istaknuti su neki od aktualnih izazova, kao što su problemi u vršenju dugoročnih procjena i provedbi čvrstih istraživanja o vezi između posjećenosti ovog programa i promjene ponašanja u cijelom kampusu, djelimično zbog oklijevanja ustanova da se uključe na višem rukovodnom i administrativnom nivou. Okupljajući naučene lekcije iz ovog projekta, u ovom poglavlju se daju preporuke za buduće politike i programe edukacije o prevenciji za studentske zajednice u UK i šire.

Politika i politički kontekst u Škotskoj

Nije slučajno to što je Škotska bila prva zemlja u UK koja je testirala programe za posmatrača. Mnogo toga je napisano o ulozi članica Škotskog parlamenta i feminističkih organizacija u promoviranju pozitivnog okruženja za politike kojima se problematizira nasilje nad ženama u svim oblicima (MacKay i Breitenbach, 2001). Škotski parlament je formiran 1999. godine, a do 2000. je objavljena nacionalna strategija za borbu

protiv nasilja u porodici. U ovoj strategiji je navedeno da je nasilje u porodici „dio niza ponašanja koja predstavljaju mušku zloupotrebu moći, i povezano je sa drugim oblicima muškog nasilja“ (Škotska vlada, 2000: 5), čime se pripremao teren za sofisticirano i, što je još važnije, orodnjeno razumijevanje nasilja u porodici, koje u vrijeme pisanja nije bilo zapaženo u politikama Westminstera. To orodnjeno razumijevanje je bez sumnje proizvod uspješnog lobiranja feminističkih i ženskih organizacija širom zemlje.

Ovaj konsenzus na najvišem nivou oko samog uzroka nasilja i zlostavljanja – tj. rodne neravnopravnosti – zasnivao se na analizi u kojoj su uspostavljene eksplicitne veze između rodne neravnopravnosti i nasilja, što je omogućavalo organizacijama da osmisle programe i politike za rješavanje ovog problema duž kontinuuma nasilja (Kelly, 1988). Ovaj pristup je suprotan tzv. „rodno neutralnom“ pristupu u kojem se značaj roda zamagljuje ili čini nevidljivim, i koji nije u mogućnosti riješiti temeljne uzroke nasilja. Kontekst koji se koristio u škotskoj politici je socio-ekološki model za razumijevanje nasilja nad ženama i djevojčicama. Model zasnovan na javnom zdravlju i pravima, socio-ekološki model omogućava razumijevanje nasilja nad ženama i djevojčicama kao složenog, višeslojnog problema koji se može shvatiti kroz fokusiranje na pojedince i njihove određene historije i kontekste kao što su obrazovanje, prihodi, etničko porijeklo; različiti odnosi u kojima učestvuju i koji na njih utiču; šira zajednica i njene vrijednosti, norme i prakse; te širi društveno-ekonomski faktori i politike vezane npr. za zdravlje i obrazovanje, koji stvaraju strukturni kontekst koji onemogućava ili ohrabruje nasilje i društvene neravnopravnosti između grupa.

Uzročno-posljedično objašnjenje nasilja nad ženama i djevojčicama je složeno i proizlazi iz kombinacije različitih uticaja na ponašanje. Radi se o tome kako se individue vežu za ljude oko sebe i svoje šire okruženje. Socio-ekološki model nam omogućava da se bavimo faktorima koji ljude dovode u rizik ili ih štite od doživljavanja ili vršenja nasilja (faktori rizika i zaštitni faktori) i strategijama prevencije koje se mogu koristiti na svakom nivou za razmatranje ovih faktora (CDC, bez datuma).

Socio-ekološki model prikazuje kako na svakom nivou života pojedinca postoje prilike za problematiziranje, odupiranje i promjenu društvenih normi. Za praktičarke i praktičare koji se bore protiv nasilja nad ženama i djevojčicama to znači problematiziranje, na individualnom nivou, seksističkih i rigidnih razumijevanja kako se muškarci i žene „trebaju“ ponašati i prihvatljivosti nasilja nad ženama. Ključni aspekt škotske politike o nasilju nad ženama i djevojčicama je bilo priznavanje sve tri dimenzije odgovora na ovaj problem – procesuiranja, zaštite i prevencije, od kojih je posljednja bila prilično zanemarena u UK. Sa orodnjenom analizom i strategijom na najvišem nivou za borbu protiv nasilja nad ženama i djevojčicama, Škotska vlada je izradila strategije obuke, izdvojila i zaštitila sredstva za stručnjak(inj)e za rad s djecom, izdvojila sredstva za pružaoce usluga i osmislila strategije za prevenciju svih oblika nasilja nad ženama i djevojčicama.

Početkom i sredinom 2000-ih godina, rad na prevenciji nasilja nad ženama i djevojčicama u Škotskoj uglavnom je bio usmjeren na djecu i mlade, razumijevanje djece i mladih kao onih koji se opiru, ali i doprinose uvođenju novih društvenih normi. Godine 2008, izrađen je Nacionalni plan za djecu i mlade izložene nasilju u porodici (u daljem tekstu: Nacionalni plan) u kojem se poziva na djelovanje u četiri oblasti – zaštita, osiguravanje, prevencija i opet zaštita. NSPCC je 2009. godine objavio revolucionarno

istraživanje o nasilju u intimnim tinejdžerskim vezama (Barter i sar., 2009). Ovo istraživanje je vratilo fokus organizacija za borbu protiv nasilja nad ženama i djevojčicama na iskustva mladih i oživjelo rad na politici za sprečavanje nasilja u periodu kada su djeca i mladi počeli dolaziti u fokus istraživača, praktičara i kreatora politika koji su nastojali razumjeti i problematizirati nasilje nad ženama i djevojčicama.

Upravo je u tom kontekstu proveden Nacionalni plan u narednim godinama. Iako su u planu istaknute potrebne mjere za razmatranje društvenih normi i uloge edukacije u prevenciji, nasilje nad ženama i djevojčicama nije stavljeno u širi ekonomski i strukturni kontekst. Na primjer, u Planu se rad na prevenciji u velikoj mjeri fokusirao na edukaciju, a mladi su smatrani kanalima za uvođenje promjene. Iako je ovaj pristup omogućio dublje razgovore sa edukatori(ca)ma i mladima o seksu, vezama i nasilju u porodici, nije se uspio pozabaviti uticajem širih ekonomskih izraza neravnopravnosti – na primjer, siromaštvom i jednakim plaćama, te kako to direktno utiče na percepcije o pravima i sposobnosti.¹ Stoga se veliki dio rada koji je proizašao iz ove politike fokusirao na sposobnost djece i mladih da se odupru društvenim normama, umjesto na odrasle i ustanove koje su odgovorne za njih, ili na širi strukturni kontekst u kojem se njeguju te norme.

Iako je Jedinica za ravnopravnost predvodila ovaj rad, bilo je teško raditi u različitim resorima i uvoditi druge oblasti rada – kao što su obrazovanje ili djeca i mladi. Veoma je važno to što je obrazovanje u kontekstu Škotske decentralizirano, što znači da u praksi svaki organ lokalne vlasti nedosljedno provodi obrazovne prioritete u svom području – a neka djeca i mladi imaju pristup edukaciji o prevenciji u posebno posvećenim područjima (koja imaju potrebne resurse), kao što je Dundee City (Dundee partnerstvo u borbi protiv nasilja nad ženama, 2010), dok je drugoj djeci onemogućen pristup ovom radu.

Međutim, uz jasan fokus na prevenciji, Nacionalni plan je bez sumnje stvorio pozitivno okruženje za organizacije kako bi svoj rad razvijale u pravcu promjene društvenih normi. Ovdje se tvrdi da se zaokret prema prevenciji desio i tokom perioda relativne ekonomske stabilnosti, čime su se (donekle) ublažile borbe za osiguravanje finansijskih sredstava za opstanak službi „na prvoj liniji“. U to vrijeme su grupe organizacije Women’s Aid nudile najmanje jednu stručnjakinju za rad s djecom po grupi uz vladinu finansijsku podršku, unapređujući tako rad koji su mogle obaviti s djecom i mladima u školama. Time su uspostavljene jake mreže između grupa i škola i proširena je njihova uloga u zajednici kako bi obuhvatila edukaciju i podizanje svijesti. Ranije nisu bila osigurana finansijska sredstva za veliki dio ovog rada; Nacionalni plan je učinio ovaj rad i uloge eksplicitnim i stvorio mandat za edukaciju o prevenciji u obrazovnim ustanovama.

Relativna finansijska stabilnost stvorila je okruženje koje potpomaže partnerstva, za razliku od situacije u Engleskoj gdje su zbog rezova u finansiranju službi za nasilje u porodici, kratkih ciklusa finansiranja i tenderskog postupka službe bile sve više prisiljene da se međusobno natječu za sve oskudnije izvore sredstava. Znatno drugačije okruženje u Škotskoj omogućilo je nacionalnim i lokalnim organizacijama za borbu protiv nasilja nad ženama i djevojčicama da efektivno sarađuju u oblasti politika i pružanja usluga. Organizacije poput Rape Crisis Scotland, Scottish Women’s Aid (SWA) i Zero Tolerance,² koje su kroz historiju blisko sarađivale, mogle su razviti partnerstva s novouspostavljenom White Ribbon Campaign (WRC)³, kao i Amnesty Internationalom.

Projekat o nasilju u porodici organizacije LGBT Youth i zaposlenik koji radi na ovim pitanjima sve su intenzivnije lobirali za veću podršku borbi protiv nasilja nad ženama i razumijevanju problema mladih LGBT osoba u ostvarivanju pristupa uslugama u slučajevima nasilja u porodici, te su tako uspostavljene bliske saradnje (LGBT Youth Škotska, 2011). Na neformalnom nivou, veličina ovog sektora je značila da je osoblje redovno radilo u nekoliko organizacija, imalo određene veze sa partnerskim organizacijama ili da su čak dijelili uredske prostorije, stvarajući jaku neformalnu mrežu organizacija i pojedinaca koji rade na prevenciji nasilja nad ženama i djevojčicama. Partnerstva u oblasti borbe protiv nasilja nad ženama i djevojčicama na lokalnom nivou dodatno su osnažila ove mreže, a ove veze su bile ugrađene u Mrežu prevencije koju je koordinirala organizacija Zero Tolerance. Osim toga, saradnički etos zasnovan na konsenzusu činio je temelje mnogih, eksplicitno feminističkih organizacija, stvarajući okruženje za pozitivan i produktivan partnerski rad. Ukratko, pripremljen je teren za razvoj saradničke inicijative za edukaciju o prevenciji namijenjenu djeci i/ili mladima.

U kontekstu ovog radnog konsenzusa o značaju prevencije i uzrocima nasilja nad ženama i djevojčicama širom Škotske koji pokreće politika, mnoge organizacije su do 2007. godine radile na razumijevanju da se prevencija treba fokusirati na zajednicu, s naglaskom na zdravim vezama, pristanku i pozitivnim maskulinitetima. U sljedećem odjeljku opisano je kako je ovo okruženje omogućilo razvoj programa Get Savi.

Izgradnja konsenzusa, pripremanje terena: razvoj programa Get Savi

Kao najveća i najstarija dobrotvorna organizacija koja se bavi pitanjem nasilja u porodici, SWA je dobro pozicioniran za promoviranje edukacije o prevenciji sa djecom i mladima u okviru šireg fokusa na nasilju u porodici. Kao nacionalna krovna grupa sa 39 podružnica organizacije Women's Aid u Škotskoj, mogla bi se osloniti na znanje i iskustvo radnica na terenu i utvrditi nedostatke u pružanju usluga i izradi politika. Tokom faze razvoja, svaka grupa je imala najmanje jednu stručnu osobu za rad s djecom, a neke su zapošljavale i osoblje koje se bavi obukama ili edukacijom. SWA je imenovala i službenicu za prevenciju (autorica ovog poglavlja) koja se posebno fokusirala na politiku prevencije. Ovo radno mjesto je bilo smješteno u timu za izradu politike za djecu i mlade, čime se rad na prevenciji smjestio u okvire edukativnog pristupa, uz fokusiranje na izgradnju pozitivnih odnosa od malih nogu. Za SWA, to je značilo nastavak direktnog rada sa djecom i mladima koji su preživjeli nasilje u porodici, kao i etos u zajedničkoj izradi politika i poruka za kampanje.⁴ Službenica za prevenciju u SWA bila je odgovorna za osmišljavanje odgovora politika na nasilje u vezama mladih i promoviranje zdravih odnosa i podršku radu lokalnih članskih organizacija (grupe Women's Aid), lokalnih organa vlasti i odgovornih za izradu nacionalnih politika na promoviranju pristupa koji podrazumijeva edukaciju o prevenciji kako bi se spriječilo nasilje u porodici.

Kritičari ovog zaokreta prema edukaciji o prevenciji ispravno su primijetili da je finansiranje radnica i projekata za prevenciju često bilo privremeno, te da se u ekonomski težim periodima finansiranje edukacije i službi za prevenciju često ukida, da je pružanje usluga još uvijek nasumično, a podrška tokom krize nedovoljno finansirana. Međutim, u Škotskoj se finansiranje osiguravalo putem Škotske vlade koja je radu na prevenciji dala veći prioritet nego ostatak UK, gdje su grupe Women's Aid i drugi pružaoci usluga u oblasti nasilja nad ženama i djevojčicama funkcionirali u neizvjesnom

finansijskom okruženju, fokusirajući se na preživljavanje poslovanja i krize, razvlačnije raspoloživih sredstava i preispitivanje vlastite sposobnosti da nastave raditi (Ellis, 2008). Pored toga, službe u Engleskoj su funkcionirale u političkom okruženju koje je ideološki favoriziralo rodno nevidljiv pristup (pogledati Donaldson i sar., peto poglavlje ovog izdanja) koji, kao što je ranije navedeno, ne priznaje niti se bavi uzrocima nasilja nad ženama i djevojčicama.

Inicijalni rad službenice za prevenciju u SWA uključivao je mapiranje aktualnih metoda edukacije o prevenciji širom zemlje, uz okupljanje resursa u rastućoj oblasti prevencije u Škotskoj i identifikiranje nedostataka u praksi (Ellis, 2008). U ovom istraživanju su utvrđeni nedostaci postojećih programa edukacije o prevenciji, između ostalog: oklijevanje ustanova da priznaju postojanje rodno zasnovanog nasilja i da se pozabave tim pitanjem; ograničen fokus obrazovanja o seksu i vezama, gdje se malo pažnje posvećuje pitanjima aktivnog pristanka (u poređenju s fokusom na seksualnom zdravlju i kontracepciji); i nepostojanje dosljednih, koherentnih i dostupnih odgovora politike i prakse na nasilje u vezama mladih – a ovi nalazi se poklapaju sa drugom literaturom (Ellis i Thiara, 2014). Primijećene su i nedosljednosti među lokalnim organima vlasti, gdje neki imaju timove i resurse koji rade sa organizacijama za edukaciju, zdravlje i pitanja nasilja nad ženama, dok se drugi fokusiraju isključivo na podršku u kriznim situacijama.⁵ U kontekstu u kojem se nasilje, uključujući seksualno nasilje nad mladim ženama, dosljedno ne identifikira kao društveni problem i ne prepoznaje kao takvo, postoji inherentno ograničenje odgovora na krizne situacije, jer se u ovim pristupima neispravno pretpostavlja da žrtve prepoznaju svoja iskustva kao nasilje i traže pomoć. Pored toga, takav odgovor ne postiže mnogo u pogledu rane intervencije i prevencije, što zahtijeva stalan i aktivan rad na uzrocima nasilja i zlostavljanja.

Kroz navedeno istraživanje i mapiranje, utvrđena je potreba za programima za posmatračice, kao i njihov potencijal, te je formirana radna grupa sa zadatkom da osmisli škotski odgovor, a uključivala je predstavnike organizacija Zero Tolerance, Rape Crisis Scotland, LGBT Youth, White Ribbon Scotland, Nacionalne studentske unije (NUS) Škotske i SWA. Službenica za prevenciju u SWA istraživala je postojeće dokaze o učinkovitosti programa za posmatračice i procjenjivala njihovu potencijalnu vrijednost u škotskom kontekstu. Zahvaljujući ovom pregledu postojećih intervencija posmatračica i rasprava o njima, prikupljene su informacije za razvoj okvira i sadržaja programa za posmatračice, Get Savi, koji je osmišljen u saradnji sa spomenutom radnom grupom.

Prvo je utvrđen problem ideološkog pristupa, na čemu se mogu zasnivati određene intervencije; neke intervencije se fokusiraju na promjenu pojedinca i odgovornost za interveniranje u situacijama, dok druge naglašavaju širu kulturnu promjenu. Programi koji su se fokusirali isključivo na individualno ponašanje, posebno oni usmjereni na potencijalne žrtve kroz strategije responsabilizacije, poput obuke o samoodbrani i promjene vlastitog ponašanja, odmah su odbačeni. Pristupi u kojima se nisu identifikirale niti dovoljno kritizirale šire društvene strukture koje leže u pozadini određenih djela rodno zasnovanog nasilja – na primjer, oni koji su individualizirali problematično ponašanje, umjesto da ga smjeste u odnose moći i strukturne neravnopravnosti zasnovane na hijerarhijama roda i seksualnosti – također su smatrani neprimjerenim. Uz to, pristupi promjeni ponašanja odozgo ka dole u vojnim strukturama (na primjer, kroz učenje napamet, kao što su scenariji za obuku „ponavljač za mnom“) odbačeni su kao neprimjereni za škotsko okruženje i dugoročni učinak. Radna grupa razmatrala je i pristupe koji se koriste u SAD-u, a oslanjaju se na tradicionalne oblike

maskuliniteta kao alat za smanjenje stope nasilja nad ženama i djevojčicama – na primjer, kampanje i terminologija poput „pravi muškarci ne siluju“ ili „moja snaga ne služi za povređivanje“. Nakon rasprava, ovi pristupi su odbačeni jer je zaključeno da bi njihova razumijevanja muškosti mogla reafirmirati tradicionalne modele maskuliniteta i feminiteta koji žene konstruiraju kao urođeno ranjive i u potrebi za zaštitom, a poznate muškarce kao potencijalne zaštitnike žena od neznanaca (Stanko, 1990), i na taj način podrivaju strukturni pristup okončanju nasilja koji se zasniva na kritici binarnih konstrukcija maskuliniteta i feminiteta. (Za feminističke kritike kampanja protiv nasilja koje se oslanjaju na problematične ideje o maskulinitetu i feminitetu, pogledati Escobar (2013) i Ferguson (2015)). Pored toga, poruke koje proizlaze iz dominantnih konstrukcija maskuliniteta također su pod rizikom od užeg fokusiranja na rodno zasnovano nasilje u heteroseksualnim vezama, jer zanemaruju rodno zasnovano nasilje nad seksualnim manjinama koje se zasniva na hijerarhijskim konstrukcijama roda i seksualnosti (Namaste, 1996; Cramer, 2011).

Unutar pokreta posmatrača, ključna tačka sukoba odnosi se na „orodnjavanje“ nasilja, gdje neki programi zauzimaju strateški ili politički pokrenut rodno nevidljivi pristup kako bi povećali broj učesnica i učesnika.⁶ Tvrdi se da ovaj pristup može potaknuti na veće učešće ustanova u početnim fazama u širem političkom kontekstu u kojem se rodno zasnovanom nasilju oduzima dimenzija orodnjenosti. Prema ovoj tvrdnji, kada se radi o uključivanju studenata, pristup koji – bar u početku – rod čini nevidljivim može povećati broj učesnika i učesnika i smanjiti otpor muškaraca i žena kojima je nelagodno zbog fokusiranja na rod. Takav pristup se može zasnivati i na zdravorazumskom shvatanju da svako – u osnovi – želi biti prosocijalna, a ne antisocijalna osoba, a time i aktivan posmatrač u kontekstu intervencijskog programa. S obzirom na otpor priznavanju rodne specifičnosti rodno zasnovanog nasilja, ideja roda se uvodi postepeno i oprezno, kako bi se otpor muškaraca sveo na najmanju mjeru. Međutim, jedna od kritika na račun programa za posmatrače koji zauzimaju ovaj pristup jeste da muškarci nisu „tihu posmatrači“ seksizma, nego njegovi korisnici. Negiranje krivnje muškaraca u ekonomskom i kulturnom sistemu koji je osmišljen da žene obesnaži, a muškarcima pruži povlastice značilo bi ublažavanje strukturnih elemenata koji su na sceni.

Naš pristup problemu rodno zasnovanog nasilja je bio prilično drugačiji; polazna tačka je bilo davanje prioriteta rodu u razumijevanju rodno zasnovanog nasilja i priznavanje kako strukturne neravnopravnosti leže u osnovi rodno zasnovanog nasilja i načina na koji ono pojačava strukturne neravnopravnosti. Predvidjele smo otpor zato što edukacija o prevenciji uključuje označavanje i osporavanje privilegija koje se izvode iz roda i seksualnosti. Izostanak otpora bi značio da program nije rješavao ni osporavao strukturne neravnopravnosti koje podržavaju djela i izrade rodno zasnovanog nasilja ili da su učesnici/e već preispitali ove hijerarhije i učestvovali u ovim raspravama (što je često bio slučaj kod članica feminističkih društava). Naše feminističko razumijevanje edukacije o prevenciji podrazumijeva da bi se takvi programi edukacije neizbježno – i u idealnom slučaju – provodili za učesnike i učesnice koji su viktimizirani različitim manifestacijama rodno zasnovanog nasilja, za one koji su posmatrači i možda praštaju takvo ponašanje ili biraju šutnju, te za učesnike koji imaju koristi od rodnih privilegija i aktivno ih nastoje zadržati. Došle smo do zaključka da se programi koji rod čine nevidljivim ne bave strukturnom i kulturnom promjenom, te da stoga neće moći ostvariti dugotrajne i značajne uticaje.⁷

U samom srcu našeg pristupa je bilo priznavanje da, iako su ključni za okončanje nasilja nad ženama, glasovi muškaraca ne zauzimaju centralno mjesto. Umjesto toga, u radu na zaustavljanju nasilja nad ženama i djevojčicama, prioritet se treba dati iskustvima preživjelih i žena. Nastojeći problematizirati seksističku dinamiku moći u vlastitim radnim odnosima, nadale smo se da ćemo problematizirati i seksističku dinamiku moći u učionici i šire. Iako je naš pristup prigrlio ulogu muškaraca kao saveznika, ona nije centralizirana. U praktičnom smislu, to je značilo da smo u mnogim slučajevima nastojale provesti program u mješovitim rodnim parovima, ugrađujući feminističku praksu *rada i vjerovanja*, i pokušavale stvoriti prostor i omogućiti razgovore o rodno zasnovanom nasilju koji su utemeljeni na stvarnim životnim iskustvima s rodno zasnovanim nasiljem – što je značilo favoriziranje glasova žena i seksualnih manjina koje doživljavaju takvo nasilje. U određenoj mjeri, provođenje obuke sa mješovitim rodnim parovima bilo je jedan od načina za prevazilaženje otpora muškaraca i nekih žena programskom sadržaju.

Priznavanje da se sjevernoamerički kontekst donekle razlikuje od škotskog bilo je presudno za razvoj onoga što će kasnije postati program Get Savi. Radna grupa je željela osigurati da program ne odražava samo škotski kontekst, nego i lokalni institucionalni kontekst u kojem bi se provodile obuke. Za razliku od institucionalnih okruženja na američkim univerzitetima, studenti/ce u Škotskoj imaju slabije strukture pastoralne podrške i manje prilika za razvijanje zajednica više različitih kampusa. Isto tako, trenutno ne postoji centralni izvor finansiranja za programe prevencije rodno zasnovanog nasilja na univerzitetima, koje podržava univerzitet, a finansiraju različita državna i savezna tijela.⁸ Nema bratstava ili sestinstava, niti sličnih zajednica sa smještajem, a za razliku od mnogih američkih kampusa, nema ni obavezne obuke za sve nove student(ic)e o pitanjima nasilja nad ženama. Ne postoje krizni centri za nasilje nad ženama na univerzitetima, niti službenik/ca za prevenciju u kampusima.⁹ Kada se govori o institucionalnoj podršci rješavanju (i priznavanju) problema nasilja nad ženama i djevojčicama, moglo bi se tvrditi da škotsko okruženje pruža minimalnu podršku žrtvama nasilja na samom univerzitetu. Može se tvrditi da se koledži i univerziteti nerado bave postojanjem nasilja nad ženama i djevojčicama u kampusu, posebno kada ga vrše sami studenti, a još manje kada ga vrši osoblje univerziteta (Weale i Batty, 2016). Univerziteti su donekle spremnije odgovarali kada njihovu studenticu napadne neko ko ne studira ili student nekog drugog univerziteta (NUS, 2010).

Stoga su u škotskom kontekstu odgovori univerziteta na nasilje nad ženama i djevojčicama donekle nevidljivi. Međutim, sami studenti i studentice su sve aktivnije i vidljivije u odgovorima na nasilje nad ženama i djevojčicama na univerzitetima. NUS je proveo nekoliko projekata u kojima je razmatrano rodno zasnovano nasilje u kampusu, uključujući rad na momačkoj kulturi, uhođenju i seksualnom uznemiravanju (NUS, 2010, 2012). Feministički aktivizam je oživio, a aktivizam na internetu i u stvarnom životu je sve glasniji (Lewis i sar., 2016; Lewis i Marine, šesto poglavlje ovog izdanja). Iako je ovaj razvoj događaja pozdravljen zbog rada sa feminističkim aktivistkinjama u kampusu, on je donio i izazove jer smo nastojale uvjeriti studentske unije i administratore univerziteta da nisu samo feminističke grupe odgovorne za problematiziranje nasilja nad ženama i djevojčicama, nego i da se ustanova u cjelini treba smatrati odgovornom.

S obzirom na rodno specifično razumijevanje problema u škotskom kontekstu i ideološki pristup partnerskih agencija, radna grupa je odlučila primijeniti diskurzivni

pristup znatiželje i neosuđivanja koji je utemeljen u feminističkoj praksi promjene, gdje uloga edukatorice nije da usmjerava, nego da stvara prostore koji podržavaju pojedince u razvoju znanja i vlastitom osnaživanju. Ovaj pristup se vrtio oko feminističkog razumijevanja rodno zasnovanog nasilja koje bi se moglo prilagoditi škotskom okruženju. Nakon pregleda literature o edukaciji o prevenciji i procjena programa za posmatračice, program Green Dot (Zelena tačka) i programi Univerziteta New Hampshire smatrani su najadekvatnijim modelima razvoja – jer kombiniraju institucionalnu podršku, tehnike socijalnog marketinga, dostupne modele obuke, diskurzivni pristup bez osuđivanja i, što je još važnije, čvrste i značajne ishode monitoringa.¹⁰

Okruženje u kojem je osmišljena inicijativa Get Savi uključivalo je aktivnu studentsku zajednicu punu energije, zdrav, dobro financiran, podržavajući sektor za borbu protiv nasilja nad ženama i djevojčicama i nacionalni konsenzus oko politike za podršku radu na prevenciji nasilja nad ženama i djevojčicama u lokalnim područjima, uz fokusiranje na zdrave veze i aktivan pristanak. Kombinacija ova tri vitalna faktora značila je da smo mogli eksperimentirati, inovirati, isprobavati nešto novo, griješiti, eksperimentirati i na kraju u punom kapacitetu raditi s mladima na programu koji im je potreban kako bi se borili protiv nasilja nad ženama i djevojčicama u svojim zajednicama i doveli do stvarne, dugotrajne promjene.

Osmišljavanje programa: pogrešno i ispravno shvatanje

Program Get Savi¹¹ fokusirao se na četiri ključne teme: i) rodno zasnovano nasilje postoji; ii) ono je i uzrok i posljedica seksizma; iii) možemo (i trebamo) ga problematizirati; i iv) postoje određene vještine i tehnike koje možemo koristiti da bismo to postigli. Cilj prvobitnog modela je bio da se razvije kolegijalna mreža sa mladima koji su prošli obuku za vršnjačke edukator(ic)e, a koji bi provodili program u svojim zajednicama u prvih 18 mjeseci. Planirano je da se kroz ovaj program stvori održiva mreža koju podržava SWA i/ili WRC.

Osmišljena je metoda kolegijalne (*peer to peer*) obuke, kako bi se osiguralo da poruke šalju (i primaju) pripadnici/e iste zajednice, što dovodi do boljeg razumijevanja ovih pitanja i spremnosti na djelovanje i promjenu ponašanja.¹² Inicijalnu obuku potencijalnih edukator(ic)a koji bi obučavali svoje koleg(ic)e provele su iskusne edukatorice koje rade u SWA i WRC. Prvobitni programi su provedeni za student(ic)e dobrovoljce i odmah je bilo jasno da ga žene podržavaju više nego muškarci i da je program privukao mnoge učesnice koje su se već identificirale kao feministkinje ili aktivistkinje, što se odnosi na cjelokupan rad na borbi protiv nasilja nad ženama i djevojčicama. Ovi faktori su značili da je naša početna sposobnost uključivanja muškaraca koji ne vrše nasilje (i nisu zainteresirani za tu temu) bila smanjena i da ih je potrebno uključiti na drugačije načine. Kako bismo uključile muškarce, identificirale smo predstavnike NUS-a i studentskih društava koji će podržati njihovo uključivanje, te su održane sesije sa predsjednicima i predsjednicama različitih udruženja, uključujući sportska, feministička, LGBT, BME i druge društvene grupe. Najglasniji studenti koji su pružali najveću podršku provedbi programa u svojim ustanovama često su bili povezani s nekoliko udruženja. Program je organiziran i za univerzitetsko osoblje, studentska udruženja i grupe, kao odgovor na zahtjeve nakon medijskih članaka o mizoginiji i diskriminaciji od strane mladića na liderskim pozicijama na univerzitetu.

Program se razvijao kako su učesnici/e unosili vlastita iskustva odnosno govorili o slučajevima kada su čuli kako njihova rodbina i prijatelji koriste seksističke i homofobne komentare kao npr. „to je tako gej“ i posprdno upotrebljavaju frazu „kao žensko“, te zajednički osmišljavali efektivne mehanizme za problematiziranje ovog ponašanja. Umjesto pripremljenih scenarija za raspravu na radionicama, podržali smo učesnike/ce da anonimno dostave scenarije koji su se potom koristili u raspravama. Nakon inicijalne provedbe programa Get Savi, naučili smo i da su trajanje radionice i naša očekivanja od studentica i studenata nerealni. Veliki broj njih je prvi put razgovarao o nasilju, pa je bilo previše očekivati da postanu edukatori/ce. Isto tako, postalo je jasno da radionice koje se održavaju vikendom neće biti privlačne većini studenata.

Da bi se podržala provedba programa i prevazišle neke praktične prepreke, kreirali smo „wiki“ na internetu sa pojmovima i praktičnim alatima za studente/ice, ponovo osmislili program koji će se provoditi tokom jednog dana ili dva poslijepodneva, te ga prilagodili potrebama učesnica i učesnika. Kako smo održavali sve više sesija za sve veći broj studentica i studenata širom zemlje – ukupno više od 100 – postajalo je jasno da feminističke grupe zahtijevaju drugačije teme za razgovor i uvode u orodnjenu analizu u odnosu na ostale grupe, da su LGBT udruženja željela odvojiti vremena za razgovor o homofobiji, da osoblje i studenti/ce iz sportskih i zabavnih udruženja zahtijevaju veću podršku kako bi razumjeli ova pitanja, te da se edukatorska uloga treba promijeniti od edukatorice/instruktorice u moderatoricu/posrednicu u mješovitim rodним grupama. Ova uloga moderatorice/posrednice bila je posebno važna kada su žene govorile o slučajevima seksualnog uznemiravanja, nasilja, mikroagresija i seksizma svojim kolegama. Ovi razgovori su predstavljali mnogo moćnije trenutke učenja nego što bi teoretski primjeri to ikada bili. To učenje – kako napraviti otvoren prostor bez osuđivanja istovremeno radeći na diskursima iz pozitivne perspektive – bilo je ključno u našem načinu držanja obuka za edukator(ic)e. Od samih početaka je bilo jasno da su mnogi učesnici očekivali da će im obuka „odgovoriti“ kako da problematiziraju nasilje nad ženama i djevojčicama. Stvaranje prostora za ljude da mogu sigurno razmatrati vlastita iskustva – anonimnim dostavljanjem scenarija i diskusijama u manjim grupama – omogućilo je učesnicama da u potpunosti istraže šta za njih funkcionira, umjesto da samo govore ono što smatraju da bi „trebale“ reći. Ugradnja etosa promjene fokusirane na osobu, moderiranje bez osude i feministička praksa zahtijevali su od moderatorica da aktivno slušaju i odgovaraju na probleme i daju stručan odgovor na neočekivana pitanja – to je nešto što mnogi studenti edukatori i studentice edukatorice u početku nisu znale.

Jedan od nedostataka ove rane faze programa Get Savi, koji su primijetili neki od učesnika, u tome je što ukrštanja rase i privilegija nisu u potpunosti istražena. Razlog je vjerovatno u tome što članice projektnog odbora nisu imale takvih iskustava, što je dovelo do jaza u provedbi programa. Međutim, zbog otvorenosti pristupa i balansiranja dinamike moći u učionici, mogli smo ponovo osmisliti dijelove programa na osnovu informacija koje smo dobili direktno od studentica i studenata.

Kroz slušanje, osvrt i učenje iz pozitivnih odgovora na Get Savi, produžili smo trajanje projekta na četiri godine. Na kraju tog perioda, regrutirali smo nekoliko mladih kao buduće edukatore i edukatorice za druge student(ice) iz NUS-a Škotska, sa Univerziteta Queen Margaret u Edinburghu, Univerziteta Robert Gordon u Aberdeenu i Univerziteta Lincoln. Studenti/ce koji su pohađali obuku su osmislili samostalne kampanje i programe za druge student(ice) uz podršku članica i članova akademske

zajednice. Međutim, uz promjene osoblja i organizacijskih prioriteta, bilo je teško održati razgovor sa student(i)ca)ma edukatori(ca)ma ili obučanim student(i)ca)ma da bi se dokumentovalo kako je program evoluirao tokom provedbe putem studentskih mreža tokom godina.

Monitoring i evaluacija: učenje kroz rad

Provedba obuke je bila redovna, sa četiri centralne teme: da rodno zasnovano nasilje postoji; da je ono i uzrok i posljedica seksizma; da razgovor o njemu može pomoći u stvaranju kultura koje se protive nasilju; te da postoje načini da se na siguran način govori o toj temi. Grupe koje su morale prisustvovati (posebno članovi osoblja) i neki mladići često su pružali otpor prema prve dvije teme; međutim, kako je većina grupa samostalno odlučila prisustvovati, mladići su pružali malo aktivnog otpora, ali smo uložile dodatno vrijeme i vještine moderiranja kako bismo više prostora posvetile razmatranju seksizma i incidenata nasilja tamo gdje je otpor bio naročito vidljiv. Pristup fokusiran na osobe i grupe u provedbi programa doveo je do boljeg i smislenijeg rada s grupama – to se vidjelo i po pozitivnim evaluacijama sadržaja i razvoja vještina po završetku programa – međutim, kada se radi o dugoročnijoj ocjeni programa, bilo je teže identificirati promjenu, jer je svaka sesija prilagođena potrebama grupe.

Početne planove za provedbu dugoročne ocjene programa osujetio je izostanak institucionalne podrške i nepostojanje obaveznih odgovornosti.¹³ Evaluacije koje su vršene nakon svake sesije nisu bile dovoljno čvrste da bi se mogli izvesti zaključci. Postojala su trostruka ograničenja u pogledu vrste podataka koje smo mogli prikupljati. Evaluacije nisu mjerile dugoročnu individualnu promjenu; nije bilo načina da se zabilježi institucionalna i kulturna promjena; i nije se radilo polazno istraživanje koje bi služilo kao referenca za mjerenje lične promjene. Stoga, iako smo znale da polaznici/e imaju namjeru da se promijene, imale smo vrlo malo informacija o tome kako su se doista promijenili, te kakav je uticaj ta namjera eventualno imala. Osim toga, bez institucionalne podrške, promjena ponašanja je bila ograničena na individualne postupke, bez promjene čitavih kultura u kampusima. Značajna i detaljna promjena zahtijeva ne samo da je osoba sigurna da se može promijeniti, nego i institucionalnu podršku kulturama koje se protive nasilju. Upravo je takva institucionalna podrška uglavnom izostala.

Bez prikupljanja informacija o polaznim stavovima i ponašanjima iz zajednica, nismo mogle potpuno istražiti uticaj programa Get Savi na zajednice u kampusima, niti utvrditi potrebe u pogledu daljeg angažmana.¹⁴ Iako je bilo moguće steći uvid u proces promjene ponašanja i mogle smo identificirati neke elemente kratkoročne promjene, bilo je teže steći uvid u dugoročnu promjenu ponašanja i kulture.

Zaključak: učenje i preporuke

Tokom trajanja projekta, stekle smo nekoliko uvida u teoriju i praksu vođenja programa za posmatračice za osobe starije od 16 godina u višem i visokom obrazovanju. Prvo, moramo priznati da smo program osmišljavale u povoljnom okruženju.

Orodnjeno razumijevanje nasilja na nivou vlade omogućilo nam je da prilagodimo naš eksplicitno feministički program za ustanove višeg i visokog obrazovanja. Bez ove podrške s visokog nivoa, naše mogućnosti za rad sa studenti(ca)ma ili osmišljavanje programa na ovaj način bile bi znatno smanjene. U finansijskom i političkom kontekstu, edukacija o prevenciji nije smatrana samo legitimnim područjem finansiranja, nego i neophodnim. Tako je stvoreno okruženje u kojem ne samo da smo mogle eksperimentirati s novom praksom, nego i primijeniti feminističku praksu kolektivnog rada bez straha od natjecanja za sve oskudnije izvore finansiranja.

Drugo, primjenom feminističke prakse, mogle smo zauzeti pristup fokusiran na osobu kako bismo omogućile promjenu, stvarajući sigurne prostore za osnaživanje. Potom smo omogućile grupama da razviju vlastite alate za borbu protiv seksizma i podržale ih da u okviru manjih grupa razmjenjuju iskustva života u patrijarhatu. Međutim, ovaj je pristup donio izazove u pogledu stvaranja čvrstih alata za evaluaciju. Prilagođavajući provedbu programa potrebama svake grupe, nismo mogle potpuno procijeniti dugoročni učinak programa u cjelini.

Konačno, obuhvat našeg programa i naša nemogućnost evaluacije programa dodatno su usložnjeni zbog nespремnosti univerzitetskog rukovodstva da se uopće uključi u program. Na primjer, nismo uspjele voditi detaljne diskusije u okviru programa sa muškarcima kao saveznicima, a izostanak institucionalne podrške je znatno podrivao našu mogućnost da se ciljano fokusiramo na tradicionalno maskulina društva (poput sportskih). Uglavnom, na kraju smo radile sa studentskim udruženjima i studenti(ca)ma i održale samo tri sesije sa osobljem. Nismo mogle provoditi kampanje socijalnog marketinga za cijelu zajednicu, niti podržati izradu politike i prakse za borbu protiv nasilja nad ženama i djevojčicama u kampusima. Nismo mogle provoditi polazna istraživanja, bez kojih opet nismo mogle procijeniti kakva dugoročna ili raširena promjena je eventualno postignuta.

Da bi programi za posmatrače u UK bili uspješni kao i slični programi u Sjevernoj Americi, mora postojati nekoliko faktora. Od samog početka mora postojati institucionalna podrška, koja uključuje sva udruženja, osoblje i student(ic)e. Službe za podršku studentima moraju biti vidljive i dostupne, i posjedovati stručno znanje o nasilju nad ženama i djevojčicama. Moraju se provoditi polazna istraživanja o stavovima prema nasilju i njegovoj učestalosti. Svi zaposleni i studenti/ce trebaju proći obuku za posmatrače, a uprave trebaju izraditi politike za prijavljivanje, u skladu s preporukama organizacije Univerziteti UK (2016). Programi za posmatrače trebaju biti praćeni kampanjom socijalnog marketinga koja koristi različite medije kojima pristupaju studenti/ce i osoblje. Konačno, da bi se osigurao pouzdan monitoring i evaluacija, po završetku programa moraju se provesti istraživanja o kratkoročnoj i dugoročnoj promjeni stavova i ponašanja.

Bez ovih promjena, programe za posmatrače će vjerovatno održavati samo feministička, LGBT i određena studentska udruženja koja imaju eksplicitno iskustvo sa ovim pitanjima i razvijeno razumijevanje rodno zasnovanog nasilja. Da bi programi za posmatrače bili uspješni u kampusima, ustanove moraju priznati pojavu i učestalost rodno zasnovanog nasilja. Moraju priznati da je rodno zasnovano nasilje pitanje ljudskih prava i javnog zdravlja, te da su, kao zajednice i javni organi, oni dužni zaštititi studentice i studente od nasilja i zlostavljanja koje se može spriječiti. Inovacije zahtijevaju rizik, a rizik zahtijeva podršku. Bez te podrške – finansijske, kulturne i političke

– inovativni programi za promjenu normi na nivou pojedinca, zajednice i ustanove jednostavno neće uspjeti. Apeliramo na upravnike kampusa da ulože u ovaj pristup i studenti(ca)ma pruže priliku da uče, žive i napreduju u sigurnim zajednicama koje ih podržavaju.

Bilješke

1 Pogledati „National Domestic Abuse Delivery Plan for Children and Young People“, [www.gov.scot/Publications/2008/06\(17115558/0](http://www.gov.scot/Publications/2008/06(17115558/0)

2 Zero Tolerance je dobrotvorna organizacija sa sjedištem u Škotskoj, koja radi na zaustavljanju nasilja muškaraca nad ženama promoviranjem rodne ravnopravnosti i osporavanjem stavova kojima se normaliziraju nasilje i zlostavljanje. Počeli su s radom 1992. godine serijom čuvenih kampanja sa plakatima za podizanje svijesti.

3 Kampanja White Ribbon Scotland organizira edukativne i informativne radionice za uključivanje i obučavanje muškaraca da se suprotstave nasilju nad ženama.

4 Prethodne kampanje i istraživanja sa djecom i mladima uključuju kampanju Listen Louder (Slušaj glasnije) za siguran kontakt u kontekstu nasilnih očeva i potreba za podrškom (<https://vimeo.com/128989352>) i Potrebe za podrškom djece i mladih koji su morali napustiti dom zbog nasilja u porodici (Stafford i sar., 2007).

5 Ova nedosljednost je prisutna širom UK, gdje neka djeca i mladi imaju pristup inicijativama za edukaciju o prevenciji, dok neki jedva da imaju pristup podršci u kriznim situacijama. Bez osiguranog finansiranja za prevenciju na lokalnom ili nacionalnom nivou, to je često služba koja je prva na redu za zatvaranje.

6 Ove ideje o rodu i edukaciji o prevenciji razvijene su kroz razgovore sa Sundari Anithom.

7 Za detaljniju analizu, pogledati <https://aifs.gov.au/publications/bystander-approaches/challenges-implementing-bystander-approaches-responding-and-preventing-sexual-violence>

8 Međutim, u američkom kontekstu, postoji osigurano finansiranje za takve programe na saveznom nivou: <https://fas.org/sgp/crs/misc/R42499.pdf>

9 Univerzitet Durham je uveo novo radno mjesto Službenika za podršku studentima i obuke (Seksualno nasilje i nedolično ponašanje) u Uredu za akademsku podršku 2016. godine. Vjeruje se da je to prvo takvo radno mjesto u UK.

10 Pogledati <http://cola.unh.edu/prevention-innovations-research-center/evidence-based-initiatives#BEM> za program Univerziteta New Hampshire i <https://alteristic.org/progress/> za procjene programa Green Dot.

11 <http://www.preventionplatform.co.uk/?p=3015>

12 Pogledati www.eab.com/research-and-insights/student-affairs-forum/custom/2014/09/peer-led-sexual-violence-prevention-program-operationscontent%20page

13 U mnogim ustanovama u SAD-u i nekima u UK, programi za posmatrače se provode u okviru obavezne obuke (kao npr. na Univerzitetu New Hampshire), a učesnici/e moraju popuniti ankete prije i poslije programa kako bi ispunili zahtjeve obuke.

14 Još jedan pristup u pružanju podrške promjeni društvenih normi odnosi se na spremnost zajednice. U pristupu spremnosti zajednice analizira se spremnost zajednice da uvede promjenu u pitanjima javnog zdravlja i pruža okvir za kampanje i lobiranje. Pogledati http://triethniccenter.colostate.edu/docs/CR_Handbook_8-3-15.pdf

Reference

Barter, C, McCarry, M, Berridge, D, and Evans, K. (2009) *Partner Exploitation and Violence in Teenage Intimate Relationship*, London, NSPCC:

CDC (undated) *The Socio_Ecological Model: A Framework for Violence Prevention*, Atlanta: Center for Disease Control, <https://www.cdc.gov/violenceprevention/overview/social-ecologicalmodel.html>

Cramer, E. (ed) (2011) *Addressing Homophobia and Heterosexism on College Campuses*, New York: Routledge. Dundee Violence Against Women Partnership (2010) *Our Rights: Children and Young People's Consultation Event Report*, 1 March, www.dvawp.co.uk/sites/all/files/imceuploads/Our%20Rights%20Report%20without%20pics.pdf

Ellis, J. (2008) 'Primary Prevention of Domestic Abuse through Education' in C. Humphreys, C. Houghton and J. Ellis (2008) *Literature Review: Better Outcomes for Children and Young People affected by Domestic Abuse – Directions for Good Practice*, Edinburgh: Scottish Government.

Ellis, J. and Thiara, R. (eds) (2014) *Preventing Violence against Women and Girls: Educational Work with Children and Young People*, Bristol: Policy Press.

Escobar, S. (2013) 'Why a mile in her shoes falls short and what people can do to prevent violence,' *The Gloss*, 8 May, www.thegloss.com/culture/why-a-mile-in-her-shoes-falls-short-and-what-people-can-do-to-end-sexual-violence/

Ferguson, S. (2015) '3 Reasons Why Saying "Real Men Don't Rape" Reinforces Rape Culture', *Everydayfeminism*, 28 February, <http://everydayfeminism.com/2015/02/real-men-do-rape/>

Kelly, L. (1988) *Surviving Sexual Violence*, Cambridge: Polity Press

Lewis, L, Marine, S. and Kenney, K. (2016) "'I get together with my friends and I change it": Young feminist students resist 'laddism', 'rape culture' and 'everyday sexism", *Journal of Gender Studies*, 27 (1): 56-72.

LGBT Youth Scotland (2011) *Voices Unheard: Domestic Abuse – Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Young People's Perspectives*, www.lgbtyouth.org.uk/files/documents/02_Voices_Unheard/Reports/VoicesUnheardWeb2011.pdf

MacKay, F. and Breitenbach, E. (2011) *Women and Contemporary Scottish Politics: An Anthology*, Edinburgh: Edinburgh University Press.

Namaste, K. (1996) 'Genderbashing: Sexuality, Gender, and the Regulation of Public Space,' *Environment and Planning D: Society and Space*, 14 (2): 221-40.

National Union of Students (NUS) (2010) *Hidden Marks: A Study of Women Students' Experiences of Harassment, Stalking, Violence and Sexual Assault*, London: NUS.

NUS (2012) *That's What She Said: Women Students' Experiences of "Lad Culture" at Universities*, London: NUS.

Scottish Executive (2000) *National Strategy to Address Domestic Abuse in Scotland. Scottish Partnership on Domestic Abuse*, www.gov.scot/Resource/Doc/158940/0043185.pdf

Stafford, A, Stead, J. and Grimes, M. (2007) *The Support Needs of Children and Young People who have to Move Home because of Domestic Abuse*, Edinburgh: Scottish Women's Aid.

Stanko, E. (1990) *Everyday Violence: How Women and Men Experience Sexual and Physical Danger*, London: Pandora. Universities UK (2016) *Changing the Culture, Report of the Universities UK Taskforce Examining Violence Against Women, Harassment and Hate Crime Affecting University Students*, London, UUK.

Weale, S. and Batty, D. (2016) 'Sexual harassment of students by university staff hidden by non-disclosure agreements', *Guardian*, 26 August,

www.theguardian.com/education/2016/aug/26/sexual-harassment-of-students-by-university-staff-hidden-by-non-disclosure-agreements

Zaključak: utvrđivanje programa za suzbijanje rodno zasnovanog nasilja na univerzitetima

Ruth Lewis i Sundari Anitha

Sada je u UK ključni trenutak kada govorimo o rodno zasnovanom nasilju na univerzitetima. U prethodnim poglavljima govorilo se o naučenim lekcijama i pravcima za buduće pristupe rješavanju problema rodno zasnovanog nasilja. U ovom, zadnjem poglavlju naglašavamo nove ključne teme koje proizlaze iz radova u ovom izdanju i identificiramo nedostatke i mogućnosti u trenutnim istraživanjima i praksi.

Razmatranje rodno zasnovanog nasilja u okviru kontinuuma nasilja

U poglavljima ovog izdanja, rodno zasnovanom nasilju pristupa se kao dijelu kontinuuma nasilja (Kelly, 1988) koji uključuje seksualno nasilje i uznemiravanje, nasilje među intimnim partnerima i homofobno i transfobno nasilje. Umjesto užeg fokusiranja na seksualno nasilje kao u nekim drugim radovima, posebno u SAD-u, mi smo zauzeli širi pristup različitim vidovima rodno zasnovanog nasilja. Iako fokusirano razmatranje specifičnosti određenih oblika rodno zasnovanog nasilja ima ogromnu vrijednost za razvoj našeg razumijevanja ove pojave i djelotvornih odgovora, od ključnog je značaja da ove specifične oblike posmatramo kao dio veće cjeline kontinuuma nasilja koje je identificirala Kelly. Šire razumijevanje različitih vrsta rodno zasnovanog nasilja kao dijela kontinuuma pomaže u naglašavanju veza između ovih različitih vrsta rodno zasnovanog nasilja, npr. oglašavanje događaja za bruoše u sklopu sedmice studentske orijentacije tako da se seksualno objektiviziraju i ponižavaju žene doprinosi stvaranju kulture u kojoj je seksualni napad normaliziran, a okrivljavanje žrtve uobičajeno. Ova šira perspektiva naglašava ulogu ne samo ponašanja nego i stavova i kulturnih normi u pripremi terena za seksizam i mizoginiju, kao što navodi Sundaram (prvo poglavlje ovog izdanja) u svojoj analizi konceptualizacija nasilja među mladima koje dovode do njegovog toleriranja, normaliziranja i banaliziranja. Zahvaljujući razumijevanju stavova i normi koje leže u osnovi rodno zasnovanog nasilja, lakše je uvidjeti da se intervencije trebaju baviti nizom ponašanja, stavova i kulturnih normi; intervencije kao što su *The Intervention Initiative* (poglavlje autorica Fenton i Mott), *Stand Together* (poglavlje koje su napisali Jordan i sar.) i *Get Savi* (poglavlje autorice Hutchinson) prepoznaju kontinuum i veze između različitih manifestacija rodno zasnovanog nasilja.

Međutim, neki od radova u ovom izdanju uglavnom se fokusiraju na seksualno nasilje, seksualno uznemiravanje i „pozadinu seksizma“ (Lewis i sar., 2015) u kontekstu obnovljenog interesa za „momačku kulturu“, a ne npr. na nasilje među intimnim partnerima ili homofobno i transfobno nasilje koje zahtijeva dalja istraživanja i pažnju u izradi politika. Preporučujemo da se u daljim istraživanjima i intervencijama u oblasti rodno zasnovanog nasilja na univerzitetima nastave razmatrati individualne manifestacije u sklopu mnoštva ponašanja koje čine kontinuum rodno zasnovanog nasilja.

Zakašnjela pažnja koja se posvećuje ovom problemu u UK znači da postoje značajne praznine u istraživačkim dokazima iz kojih se razvija djelotvorna praksa. Istraživanje

NUS-a (2010) predstavljalo je vrijednu polaznu tačku za prikupljanje informacija o iskustvima studentica sa uznemiravanjem, uhođenjem, nasiljem i seksualnim napadom i, što je možda najvažnije, ključnu platformu za zagovaranje promjena. Potrebna je nova nacionalna studija o učestalosti rodno zasnovanog nasilja na univerzitetima u UK kako bi se ispitali nedostaci i pružila pouzdana baza dokaza za usmjeravanje budućih politika i intervencija. U idealnom slučaju, takva studija bi se oslanjala na istraživanje NUS-a (2010) i uključivala bi: kontinuum seksualnog nasilja i nasilja u porodici, uključujući „prinudnu kontrolu“ (Stark, 2009), homofobiju i transfobiju; iskustva muškaraca i trans osoba sa rodno zasnovanim nasiljem; rodno zasnovano nasilje na internetu i u stvarnom životu, te iskustva rodno zasnovanog nasilja koje vrše članovi osoblja nad studenticama. Pojedinačnim ustanovama su potrebni lokalni podaci o „klimi“ (uključujući učestalost i uticaj rodno zasnovanog nasilja; obrasce prijavljivanja ustanovi i druge formalne i neformalne kontakte; te institucionalne odgovore), a sektoru u cjelini su potrebni pouzdani, čvrsti nacionalni kvantitativni i kvalitativni podaci, uz korištenje dosljednih definicija različitih vrsta rodno zasnovanog nasilja. Na taj način će se, između ostalog, omogućiti mapiranje kontinuiteta i razlika širom zemlje i staviti na raspolaganje polazni podaci za mjerenje djelotvornosti budućih intervencija.

Cantor i saradnici (2015) opisuju široke varijacije u učestalosti seksualnih napada i nedoličnog ponašanja u 24 ustanove obuhvaćene istraživanjem u SAD-u. Nisu jasni razlozi ovih varijacija, ali pokazuju da seksualni napad nikako nije neizbježna karakteristika univerzitetskog života i da institucionalni faktori mogu spriječiti ili omogućiti seksualni napad, a samim tim i druge oblike rodno zasnovanog nasilja. Nova nacionalna studija o rodno zasnovanom nasilju u UK pomogla bi nam da identificiramo i uzmemo u obzir sve takve varijacije u UK kako bismo shvatili kako da univerzitete pretvorimo u okruženja otporna na rodno zasnovano nasilje.

Značajan jaz u novijim istraživanjima i praksi odnosi se na nasilje zaposlenika nad studenticama, kao i nasilje među osobljem. Iako se ovom pitanju u posljednje vrijeme posvećuje medijska pažnja (pogledati Weale i Batty, 2016a, b; Batty i sar., 2017; Willgress, 2016; Pells, 2016), ono je bilo vrlo slabo zastupljeno u akademskim istraživanjima otkako su feministkinje i naučnice prvi put razotkrile „uznemiravanje na radnom mjestu“ tokom 1970-ih i 1980-ih godina (pogledati MacKinnon, 1979; Hearn i Parkin, 1987). Mnoge savremene naučnice se prisjećaju studentskih dana kada su seksualna nabacivanja i prisila od strane nekih članova osoblja bili dio akademskog terena i sa zadovoljstvom govore o promijenjenom akademskom okruženju. Međutim, istraživanje *Guardiana* (Batty i sar., 2017) i publicitet posvećen ostavci Sare Ahmed sa Univerziteta Goldsmith pokazuju da ovakva vrsta seksualnog uznemiravanja ipak ne pripada prošlosti. Istraživanja i kampanje tokom 1970-ih i 1980-ih o seksualnom uznemiravanju na radnom mjestu bile su dio šireg problematiziranja rodni neravnopravnosti, te isključivanja, marginaliziranja i ugnjetavanja žena na radnom mjestu; ono se zasnivalo na svijesti o dinamici moći u okruženjima u kojima su brojne žene bile relativno nove. Ove dinamike moći su posebno istaknute u odnosu između mentora/predavača (obično muškarca) i studentice koji se može iskoristavati, posebno ako ustanova ne poduzme korake na uvođenju i održavanju standarda ponašanja. Međutim, kako su žene postajale bolje zastupljene na radnom mjestu, bez obzira na preostale neravnopravnosti, i kako su mijenjale ta radna mjesta i kulture, da li smo mi kao naučnice prestale pratiti trajne oblike orodnjenih hijerarhija koje su možda postale skrivenije kao odgovor na napredak ostvaren u orodnjenom akademskom okruženju? Potrebno

je svježje razmatranje obima ovih vrsta orodnjenih upada u živote osoblja i studentica u akademskom okruženju, kao i institucionalnih odgovora u okviru napora na transformiranju univerziteta u okruženja otporna na rodno zasnovano nasilje.

Priznavanje roda, odupiranje rodno zasnovanom nasilju

Poglavlja u ovom izdanju intenzivno se oslanjaju na feminističku analizu rodno zasnovanog nasilja i na isti način prepoznaju značaj roda i vrijednost feminističkog intersekcionalnog pristupa ovoj pojavi. Na primjer, Klein naglašava ograničenja u istraživanjima o nasilju na univerzitetu jer ne prepoznaju rod i „seksističku mušku kulturu seksualne agresije i iskorištavanja“. U poglavljima koja su napisali Hutchinson i Donaldson i saradnici utvrđeno je da je orodnjeno razumijevanje rodno zasnovanog nasilja na nivou nacionalne politike u Škotskoj i Walesu stvorilo okruženje pogodno za inicijative koje usvajaju orodnjeni pristup. Fenton i Mott opisuju strateške napore na decentriranju roda kako bi se otpor prema intervencijama (politički i međuljudski) sveo na najmanju mjeru. Na različite načine, svi radovi ovog zbornika daju prioritet orodnjenom razumijevanju rodno zasnovanog nasilja na univerzitetima i pristupu rješavanju tog problema.

Međutim, u nekoliko poglavlja (npr., Jordan i sar., Lewis i Marine) istaknute su teškoće u vršenju intersekcionalne analize rodno zasnovanog nasilja na univerzitetima u UK. Tu je i praznina u znanju i razumijevanju ukrštanja različitih vidova opresije kao dijela rodno zasnovanog nasilja na univerzitetima. Pozivamo autore i autorice budućih istraživanja, politika i intervencija u oblasti rodno zasnovanog nasilja da istražuju i razmatraju značaj roda i njegovog ukrštanja sa npr. rasizmom, klasizmom, disablizmom, homofobijom i transfobijom. Kako ističe Phipps (u drugom poglavlju), „mo-mačka kultura“ ima različite oblike među radničkom klasom i privilegovanim muškarcima. To nas dovodi do pitanja da li ima različite oblike i među npr. različitim etničkim grupama; kako se savremene konceptualizacije mladih Azijaca kao opasnih – po nacionalnu sigurnosti i žene – primjenjuju u kontekstu maskuliniteta, heteroseksualnosti i rodno zasnovanog nasilja? Kako se homofobija i heteronormativnost ukrštaju kako bi rod održavale binarnim u trenutku kada mnogi mladi istražuju mnoštvo različitih rodni i seksualnih identiteta?

Zahvaljujući feminističkom intersekcionalnom okviru za istraživanje, teoretiziranje i reagiranje na rodno zasnovano nasilje, može se prepoznati da su osobe različito pozicionirane duž različitih osi moći; na primjer, crnci i bijelci, heteroseksualni i queer muškarci uživaju različite vrste „maskulinog kapitala“ (de Visser i sar., 2009) što može uticati na njihovu orijentaciju prema rodno zasnovanom nasilju. Takvi intersekcionalni pristupi otkrivaju kako se ovi sistemi moći međusobno podržavaju da bi održali status quo. Otkrivaju i kako muškarci različito „igraju na kartu“ maskuliniteta u zavisnosti od toga kako su pozicionirani u toj matrici moći, otkrivajući prilike za prekidanje problematičnih primjena maskuliniteta i promoviranje „inkluzivnih maskuliniteta“ (Anderson, 2005). Naglašavajući kako se rašireni, normalizirani i „svakodnevni“ seksizam različito doživljava u različitim demografskim i kulturnim grupama, feministički intersekcionalni pristupi pomažu i da se objasni zašto neke žene podržavaju mizogine stavove i kulture – bilo usvajanjem stavova kojim se „okrivljujaju žrtve“, opraštanjem i pravdanjem agresivnog maskuliniteta kao „obične šale“ ili učešćem u ocjenjivanju seksualne privlačnosti i vještine.

Kako se navodi u uvodu i poglavljima autorica Sundaram, Phipps, te Lewis i Marine, strukturni intersekcionalni feministički pristup ovo nasilje posmatra kao oblik rodnjene moći koja održava patrijarhalni, heteronormativni status quo. Takvo razumijevanje rodno zasnovanog nasilja pomaže nam da prepoznamo sličnosti među iskustvima žrtava/preživjelih i sličnosti u ponašanjima počinitelaca, na čemu se može zasnivati taktika za intervenciju. Prepoznavanje zajedničkih iskustava otkriva da je rodno zasnovano nasilje *društveni* problem, koji proizlazi iz sistematskih, strukturnih, rodnjenih nejednakosti u pogledu moći, a ne individualni problem „maltretiranja“ kao posljedice nasumično raspoređenih diferencijala moći.

Pristupi u kojima se rod stavlja u centar vjerovatno će naići na visoke nivoe otpora, a to donosi dodatne izazove koji se trebaju uzeti u obzir u budućim istraživanjima i praksi. Otpor progresivnom programu za borbu protiv rodno zasnovanog nasilja na univerzitetima dolazi iz raznih pravaca: od onih koji gorljivo žele zaštititi svoje muške privilegije (aktivisti za prava muškaraca i libertarijanci); od pojedinaca i grupa studenata koji smatraju da ih kritikuju zbog onoga što oni vide kao razumno maskulino ponašanje ili zato što smatraju da su označeni kao problematični zbog svog roda; od nekih muškaraca u akademskom okruženju koji žele zaštititi privilegiju svog statusa, uključujući nesporn pristup studenticama; od višeg rukovodstva koje nerado otkriva da rodno zasnovano nasilje utiče na njihovu ustanovu, posebno u periodima intenzivnijeg natjecanja za studentice i studente; do onih koji gaje određene simpatije za feminističku politiku, ali se plaše da se kroz fokusiranje na rodno zasnovano nasilje naglašava „status žrtve“ kojeg se žene užasavaju (Baker, 2008: 59). Aktivisti/ce, studentske vođe, uprava i administratori univerziteta i naučnici i naučnice koje se žele baviti rodno zasnovanim nasiljem na univerzitetima pažljivo gaze ovim minskim poljem otpora prema njihovim aktivnostima.

Mi ohrabujemo kritički pristup otporu. Otpor je neizbježan dio rada na razmontiranju hijerarhija moći, ali i pokazatelj uspjeha. Ipak, hijerarhije se svojevoljno ne odriču moći; opiru se pokušajima osporavanja njihovog „zasluženog“ zadržavanja moći. Oni osporavaju, negiraju i ušutkuju nastojanja da se njihova moć razotkrije. Osobe koje skreću pažnju na ovaj problem oni opisuju kao problematične (što Ahmed detaljno opisuje u svom blogu „feministkilljoys“ (feministkinje koje kvare zabavu)).¹ Rad na razotkrivanju rodno zasnovanog nasilja na univerzitetima nailazi na ovakve otpore (pogledati Hutchinson, ovo izdanje), a oni su pokazatelj da naš rad ima uticaja, iako je količina otpora disproporcionalna uspješnom osporavanju moći; kako Phipps tvrdi u svom poglavlju, „*osjećaj* viktimizacije među privilegiranimima ne znači da je do nje zaista i došlo“. U okviru otpora našem radu, iznosi se tvrdnja da se u njemu univerziteti opisuju kao mjesta „seksualne paranoje“ (Kipnis, 2017) gdje su svi seksualni susreti konfliktni i nasilni, a žene i queer studenti/ce pod stalnim rizikom od uznemiravanja i opresije. Takvi diskursi su dio širih rasprava o prirodi univerziteta (trebaju li oni biti mjesta „slobode govora“? Da li je „uskraćivanje platforme“ razumna taktika?) i karakteristikama generacija mladih (jesu li oni „delikatne pahuljice“ ili aktivisti/ce koje zamišljaju alternativna društva?). Drugi pokušaji teoretiziranja otpora – kao što je pronicljiva analiza A. Jordan (2016) „negativne reakcije“ i postfeminizma kao „aktivnog otpora onome što se smatra aktuelnim rodnim poretkom“ (s. 29) koji ima „potencijal da oblikuje, ospori i/ili pojača dominantne konstrukcije... normi o rodu i rodnoj politici“ (s. 42) – mogu se pokazati korisnim u razumijevanju i odgovoru na otpor koji naš rad izaziva.

Otpor i diskursi koje on proizvodi predstavljaju neizbježan dio rada na suzbijanju rodno zasnovanog nasilja na univerzitetima i mogu biti produktivna snaga koja doprinosi razvoju preciznijih i djelotvornijih strategija u naučnom radu i praksi. Ipak, većina tijela koja razvijaju političku misao, uključujući feminizam, razvila su se kao odgovor na kritiku i osporavanje unutar i izvan svojih krugova. Otpor radu na suzbijanju rodno zasnovanog nasilja zahtijeva dodatnu pažnju u pogledu teoretiziranja prirode otpora i razvoja strateških, taktičkih odgovora koji su efikasni u razmontiranju orodnjene moći.

Osim toga, i naš rad na zaustavljanju rodno zasnovanog nasilja može se zamisliti kao otpor; otpor prema statusu quo i patrijarhalnoj moći. Naš otpor možemo zamisliti kao znak života, energije i nade u građansko društvo. Taj otpor je dio ambicioznih napora da se destabilizira trenutni rodni poredak, da se zamisli i uvede svijet bez rodne opresije. Kako piše Foucault (1997: 167, a citira Ahmed, 2017): „kada ne bi bilo otpora... to bi bilo samo pitanje poslušnosti“.

Ključni element ovog otpora je studentski aktivizam na problematiziranju rodno zasnovanog nasilja. Kako je detaljno opisano u nekim poglavljima ovog izdanja (Jordan i sar., Lewis i Marine), u nekim američkim kampusima postoji živ feministički otpor rodno zasnovanom nasilju i savremenom rodnom poretku. Međutim, do danas je bilo relativno malo istraživanja o tom oživljavanju feminističke politike na univerzitetima. S obzirom na relativno kratak vijek i brzu regeneraciju studentskih tijela, postoji hitna potreba da se ovaj aktivizam zabilježi, a posebno da se evidentira koje studentice i studenti učestvuju u njemu, kako konceptualiziraju i pristupaju rodno zasnovanom nasilju (i drugim pitanjima kojima se bave), kako prave strategije za svoj aktivizam, kako grade odnose sa univerzitetskim osobljem (akademske, administrativne i upravne) i vanjskim organizacijama i kakvi su uticaji i posljedice njihovog aktivizma.

Razvoj slagalice strategija

Korisna posljedica ovog sporog buđenja tvorca politika i naučnica i naučnika kada se radi o problemu rodno zasnovanog nasilja na univerzitetima jeste u tome što se možemo osloniti na lekcije naučene u drugim mjestima tokom protekle četiri decenije kako bismo utvrdili pravac i fokus naših budućih nastojanja. U velikom broju naučnih radova raspravlja se o pokušajima, naročito u Sjevernoj Americi, da se univerzitetska okruženja reformiraju kroz izradu politika i primjenu zakona. U poglavlju autorica Durbach i Grey razmatra se promjena institucionalnih odgovora u Australiji. U UK postoji više zakonskih mogućnosti za problematiziranje rodno zasnovanog nasilja, koje su navedene u poglavlju Louise Whitfield, a koje bi mogle usvojiti osobe koje traže pravni lijek ili aktivistice koje nastoje promijeniti prakse na univerzitetu. Možda je indikativno to koliko rijetko se one koriste. U SAD-u, usprkos navodnom napretku u politici i zakonskim pristupima, kao što je Poglavlje IX, u ovom izdanju (pogledati poglavlje autorice Klein) i drugim radovima istaknute su zamke ovog pristupa. Ovdje se mogu naučiti neke lekcije o opasnostima koje nosi težnja za uvođenjem institucionalne odgovornosti i promjene kroz primjenu takvih mjera, čime se može proizvesti mehanički pristup koji ne stavlja dobrobit žrtava/preživjelih na prvo mjesto. U novijim radovima o rodno zasnovanom nasilju u širim kontekstima također se izražava bojazan zbog feminističkog oslanjanja na formalne pravosudne sisteme i njihovog fokusiranja na rasizam, patrijarhat, klasizam i heteronormativnost; Rentschler

(2017) npr. predlaže „feminističku politiku transformativne, antizatvorske pravde“ koja „zahtijeva preorijentiranje prakse ka modelima transformativne pravde koji su usmjereni na preživjele“ (s. 579). Međutim, s obzirom na to da su univerziteti u UK tek nedavno počeli razmatrati rodno zasnovano nasilje kao pitanje koje je u njihovoj odgovornosti, oprezne smo kada se radi o odbacivanju strategija za njihovo pozivanje na odgovornost i uvođenje mjera zaštite i pravde za preživjele. Umjesto odbacivanja formalnih sistema pravde i odgovornosti, imajući u vidu da pristupi koji se oslanjaju na formalne zakonske mehanizme nikada ne mogu bit panaceja za rodno zasnovano nasilje (djelimično zbog prepreka koje navodi Whitfield u svom poglavlju), predlažemo da se oni razmatraju kao dio slagalice strategija za suzbijanje rodno zasnovanog nasilja na univerzitetima.

Pozivamo naučnike i naučnice, aktivistice i aktiviste i rukovodioce univerziteta da istražuju, osmišljavaju, isprobavaju i procjenjuju slagalicu odgovora na rodno zasnovano nasilje. Ova slagalica strategija bi mogla uključivati zakonske odgovore (pogledati poglavlje autorice Whitfield), nacionalne okvire politika (pogledati poglavlja koja su napisali Donaldson i sar. i Durbach i Grey), institucionalne politike i procedure za evidentiranje, istrage i obradu žalbi (pogledati poglavlje autorice Klein), inicijative zasnovane na nastavnom planu i programu poput programa za intervenciju posmatrača i druge edukativne inicijative (pogledati poglavlja autorica Fenton i Mott, Hutchinson, te Jordan i sar.) i radionice o pristanku, usluge podrške žrtvama/preživjelima koje pružaju sami univerziteti, ali i u saradnji sa vanjskim agencijama, te mobiliziranje aktivist(ic)a (studenti/ce i zajednica), što bi moglo uključiti i kampanje za podizanje svijesti (poput onih koje su opisale Lewis i Marine i Hutchinson). Sa svojim različitim, ponekad suprotstavljenim strategijama, publikama, ciljevima i metodama, ovi suprotni ali potencijalno komplementarni pristupi mogu doprinijeti transformaciji univerzitet-skih okruženja u prostore u kojima se rodno zasnovano nasilje istinski ne tolerira.

Akteri koji sastavljaju komplementarne dijelove ključni su za ovu slagalicu odgovora. Ko su ključni akteri u suzbijanju rodno zasnovanog nasilja na univerzitetima? Uprava univerziteta – više rukovodstvo u akademskim i službama podrške – treba spremno iskoristiti mogućnosti razvijanja kampusa u kojima se rodno zasnovano nasilje ne tolerira. Organizacija Univerziteti UK se u svom izvještaju (2016: 58) osvrnula na nepostojanje institucionalnog liderstva u rješavanju ovog problema kroz preporuku „da svi rukovodioci univerziteta trebaju dati prioritet borbi protiv nasilja nad ženama, uznemiravanja i krivičnih djela počinjenih iz mržnje i izdvojiti odgovarajuće resurse za te svrhe“. Kako pokazuju poglavlja ovog izdanja, postoji obećavajuća, inovativna, koordinirana praksa suzbijanja rodno zasnovanog nasilja na univerzitetima u UK, koja se temelji na čvrstim empirijskim i teoretskim dokazima o problemu i efikasnim intervencijama. Međutim, ona nije dosljedna u svim dijelovima zemlje; nisu svi univerziteti uspješno reagovali na ovaj problem. Dakle, na institucionalnom nivou, univerziteti trebaju prevazići šarenilo nekoordiniranih aktivnosti među akademskim i neakademskim osobljem i student(ica)ma, kako bi se razvio, kako ističu Univerziteti UK (2016), pristup za cijelu instituciju (pogledati Towl, 2016, gdje je opisano kako je jedan univerzitet prihvatio svoju građansku i edukativnu odgovornost i razvio liderstvo u borbi protiv seksualnog nasilja).

Univerziteti se ne suočavaju s ovim izazovom sami. Visokoobrazovne ustanove se mogu međusobno podržavati kako bi razvile liderstvo i dobru praksu; kroz saradnju između ustanova, mogu se istaknuti i podijeliti iskustva iz niza postojećih dobrih

praksi u onim ustanovama koje se nisu plašile da budu predvodnice u suzbijanju rodno zasnovanog nasilja. Pored toga, ključne agencije u ovom sektoru mogu podržati visokoobrazovne ustanove u prihvatanju odgovornosti. Na primjer, nakon Radne grupe organizacije Univerziteti UK (UUK) zadužene za razmatranje nasilja nad ženama, uznemiravanja i krivičnih djela počinjenih iz mržnje, program finansiranja „Katalizator“ koji je pokrenulo Vijeće za finansiranje visokog obrazovanja Engleske predstavlja vrijednu polaznu tačku za osmišljavanje programa zasnovanih na dokazima i znanju o efikasnim intervencijama. Razvoj koordiniranog orodnjenog pristupa nasilju nad ženama i djevojčicama u Škotskoj (kako je opisano u poglavljima autorica Donaldson i sar. i Hutchinson) primjer je potrebnog liderstva. Osim toga, uprave univerziteta se mogu oslanjati na stručno znanje u svojim ustanovama; mnoge visokoobrazovne ustanove imaju akademsko osoblje koje radi na pitanjima rodno zasnovanog nasilja i može doprinijeti strateškom planiranju i potrebnoj kulturnoj transformaciji.

Akademsko osoblje može odigrati ulogu u suzbijanju rodno zasnovanog nasilja u svojstvu naučnika i naučnica, ali i pripadnika/ca univerzitetskih zajednica koji doprinose svojim kulturama. Značajan poticaj za skretanje pažnje na rodno zasnovano nasilje na univerzitetima dolazi iz naučnih radova u kojima je istaknuto postojanje i priroda ovog problema (pogledati npr. Jackson i Dempster, 2009; Phipps i Smith, 2012; Phipps i Young, 2015; Jackson i Sundaram, 2015). Konferencije, simpoziji i mreže² ključne su za razvoj znanja, ali također pružaju podršku naučnicama čiji su pokušaji da promijene svoje ustanove naišli na otpor. Ova iskustva mogu usmjeriti naše napore na teoretiziranje i osmišljavanje odgovora na nasilje, o čemu se ranije govorilo. I sindikati zaposlenih trebaju odigrati ulogu u transformiranju radnog okruženja i sprečavanju rodno zasnovanog nasilja među osobljem. Rad Unije univerziteta i koledža na nasilju u porodici, seksualnom uznemiravanju, vršnjačkom nasilju, rodnom identitetu i seksualnoj orijentaciji i ravnopravnosti na radnom mjestu³ pruža vrijedne resurse za osoblje koje problematizira rodno zasnovano nasilje na svom radnom mjestu.

Studenti/ce i njihove lokalne i nacionalne unije igraju ključnu ulogu u suzbijanju rodno zasnovanog nasilja. Vođe NUS-a su predvodili aktivnosti zagovaranja za promjene, doprinoseći tako nacionalnim raspravama i izradi politike (npr., kroz članstvo u Radnoj grupi UUK-a) i pružanju dokaza o rodno zasnovanom nasilju (na primjer, NUS, 2010). Čini se da se studentski aktivizam putem studentskih unija, feminističkih društava i drugih grupa razvija u cijeloj zemlji, ali, kao što je opisano, ne postoje pouzdani dokazi iz istraživanja o širenju takvog aktivizma; bez koordinacije i dokumentovanja takvih aktivnosti, važan dio slagalice može biti zauvijek izgubljen.

Ovi razni akteri, u saradnji ali i kao kolektivi, predstavljaju ključne dijelove slagalice strategija koje su potrebne za suzbijanje rodno zasnovanog nasilja. Oni svoje uloge vrše u kontekstu značajnih promjena u akademskom okruženju, koje predstavljaju jedinstven skup izazova. Ne samo da neoliberalne vrijednosti (kao što je vjera u tržište, revizijski pristup skoro svakom aspektu univerzitetske djelatnosti i instrumentalni pristup obrazovanju) imaju više uticaja nego ikad, nego se i priroda, svrha i uloga univerziteta u društvu neprestano mijenjaju. U trenutku pisanja ovog rada, i dalje postoji velika nesigurnost oko uticaja Brexita, čije će se implikacije otkrivati u narednim godinama. Uz promijenjenu bazu finansiranja univerziteta zbog čega imamo najveće školarine na svijetu (Kentish, 2017), nije se lako izboriti da se problemu rodno zasnovanog nasilja da prioritet, ali imamo obavezu prema našim sadašnjim i budućim studenticama i studentima da radimo na njegovom iskorjenjivanju na univerzitetima.

Sažetak

Ovaj zbornik daje doprinos razgovoru o tome kako izbjeći pogrešne korake koji ometaju napore na suzbijanju rodno zasnovanog nasilja i osmisliti produktivne, djelotvorne pristupe kako bi se univerziteti pozvali na odgovornost, unaprijedila institucionalna prevencija i odgovori na rodno zasnovano nasilje i transformirale univerzitetske kulture, kako se studentice i studenti ne bi plašili viktimizacije, niti se morali nositi s njenim posljedicama. Ovo je veliki zadatak; univerziteti ne funkcioniraju u vakuumu, imuni na šire društvene i ekonomske sile. Rodno zasnovano nasilje je normaliziran, svakodnevni aspekt šireg društva kojem univerziteti pripadaju, a, kako tvrdi Sundaram u svom poglavlju, napori na transformiranju stavova o rodno zasnovanom nasilju trebaju početi prije univerziteta, dok su mladi još u školi. Zakašnjelo posvećivanje pažnje ovoj temi u UK znači da su generacije studentica i studenata ostale nezaštićene od rodno zasnovanog nasilja i nisu dobile podršku kada ga dožive. Međutim, ovaj kasni početak znači da možemo učiti od zemalja u kojima su ustanove, aktivisti/ce i naučnice/i stvorili bogatstvo znanja o tome kako se ovaj problem manifestuje i kako ga najbolje riješiti i da to možemo iskoristiti kao odskočnu dasku u budućim istraživanjima i praksi.

Bilješke

1 <https://feministkilljoys.com/>

2 Kao što je Univerziteti protiv rodno zasnovanog nasilja: <https://uagbv.wordpress.com/>

3 Pogledati www.ucu.org.uk/publications

Reference

Ahmed, S. (2017) 'No', Feministkilljoys, 30 June, [Baker, J. \(2008\) 'The Ideology of Choice. Overstating Progress and Hiding Injustice in the Lives of Young Women: Findings from a Study in North Queensland, Australia', *Women's Studies International Forum*, 31 \(1\): 53-64.](https://feministkilljoys.com/2017/06/30/no/Anderson, E. (2005) 'Orthodox and inclusive masculinity: Competing masculinities among heterosexual men and a feminized terrain', Sociological Perspectives, 48 (3): 337-55.</p></div><div data-bbox=)

Batty, D, Weale, S. and Bannock, C. (2017) 'Sexual harassment at "epidemic" levels in UK universities', *Guardian*, 5 March

Cantor, D, Fisher, B, Chibnall, S.H, Townsend, R, Lee, H, Thomas, G, and Westat, Inc. (2015) *Report on the AAU Campus Climate Survey on Sexual Assault and Sexual Misconduct*, Rockville: Westat.

De Visser, R.O, Smith, J.A. and McDonnell, E.J. (2009) "'That's not masculine": Masculine Capital and Health-related Behavior', *Journal of Health Psychology*, 14 (7): 1047-58.

Foucault, M. (1997) *The Politics of Truth*, New York: Semiotext.

Hearn, J. and Parkin, W. (1987) *Sex At work: The Power and Paradox of Organisation Sexuality*, Brighton: Wheatsheaf Books.

Jackson, C. and Dempster, S. (2009) 'I sat back on my computer ... with a bottle of whisky next to me': Constructing 'cool' masculinity through 'effortless' achievement in secondary and higher education', *Journal of Gender Studies*, 18 (4): 341-56.

Jackson, C. and Sundaram, V. (2015) *Is 'Lad Culture' a Problem in Higher Education? Exploring the Perspectives of Staff Working in UK Universities*, Society for Research into Higher Education, Lancaster University and University of York, www.srhe.ac.uk/downloads/JacksonSundaramLadCulture.pdf

Jordan, A. (2016) 'Conceptualizing Backlash: (UK) Men's Rights Groups, Anti-Feminism, and Postfeminism', *Canadian Journal of Women and the Law*, 28 (1): 18-44.

Kelly, L. (1988) *Surviving Sexual Violence*, Cambridge: Polity Press.

Kentish, B. (2017) 'University tuition fees in England now the highest in the world, new analysis suggests', *Independent*, 28 March, www.independent.co.uk/news/education/university-tuition-fees-england-highest-world-compare-students-student-loan-calculator-a7654276.html

Kipnis, L. (2017) *Unwanted Advances: Sexual Paranoia Comes to Campus*, London: Harper Collins.

Lewis, R, Sharp, E.A, Remnant, J. and Redpath, R. (2015) 'Safe spaces': experiences of feminist women-only space', *Sociology Research Online*, 20 (4), www.socresonline.org.uk/20/4/9.html

MacKinnon, C.A. (1979) *Sexual Harassment of Working Women: A Case of Sex Discrimination* (No. 19), Yale University Press.

NUS (2010) *Hidden Marks*, London: NUS.

Pells, R. (2016) 'Sussex University let senior lecturer continue teaching after he beat up student girlfriend', *Independent*, 16 August.

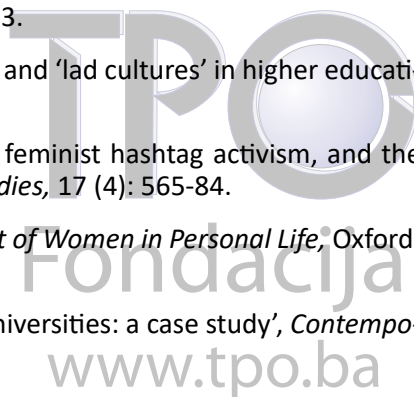
Phipps, A. and Smith, G. (2012) 'Violence against women students in the UK: Time to take action', *Gender and Education*, 24 (4): 357-73.

Phipps, A. and Young, I. (2015) 'Neoliberalisation and 'lad cultures' in higher education', *Sociology*, 49 (2): 305-22.

Rentschler, C.A. (2017) 'Bystander intervention, feminist hashtag activism, and the anti-carceral politics of care', *Feminist Media Studies*, 17 (4): 565-84.

Stark, E. (2009) *Coercive Control: The Entrapment of Women in Personal Life*, Oxford: Oxford University Press.

Towl, G. (2016) 'Tackling sexual violence at UK universities: a case study', *Contemporary Social Science*, 11 (4): 432-7.

Universities UK (2016) *Changing the Culture; Report of the Universities UK Taskforce Examining Violence Against Women, Harassment and Hate Crime Affecting University Students*, London: Universities UK, www.universitiesuk.ac.uk/policy-and-analysis/reports/Pages/changing-the-culture-final-report.aspx

Weale, S. and Batty, D. (2016a) 'Sexual harassment of students by university staff hidden by non-disclosure agreements', *Guardian*, 26 August.

Weale, S. and Batty, D. (2016b) 'Scale of sexual abuse in UK universities likened to Savile and Catholic scandals', *Guardian*, 5 October.

WillGress, L. (2016) 'Feminist studies professor resigns from London's Goldsmiths university over alleged sexual harassment of students by staff', *Telegraph*, 9 June.

Fondacija

www.tpo.ba

“Rodno zasnovano nasilje razumijevamo kao ponašanje ili stavove utemeljene na nepravednim odnosima moći koji povređuju, prijetе ili potkopavaju ljude zbog njihovog (pretpostavljenog) roda ili seksualnosti. U ovoj definiciji se priznaje da je rodno zasnovano nasilje pod uticajem rodnih odnosa i da utiče na njih, te se problematizira nasilje zasnovano na hijerarhijskim konstrukcijama roda i seksualnosti. Žene i djevojčice čine ogromnu većinu žrtava rodno zasnovanog nasilja, a muškarci ogromnu većinu počinitelja (Watts i Zimmerman, 2002; Hester, 2009). Rodno zasnovano nasilje uključuje kontinuum ponašanja i stavova poput nasilja u porodici, seksualnog nasilja, seksističkog uznemiravanja na ulici, trans/homofobnog izražavanja i ponašanja, te izražavanja na društvenim medijima kojim se normaliziraju seksizam i seksualna objektivizacija. Ovi izrazi i ponašanja povezani su kroz ono što je Kelly (1988) opisala kao kontinuum incidenata i iskustava. Kontinuum incidenata (Kelly, 1988, 1989) odnosi se na konceptualne veze između radnji koje stoje u pozadini prijestupa – ponašanja i izraza koji su toliko uobičajeni da se često stope sa sitnicama svakodnevnog života – i manje uobičajenih „silovitih“ događaja (Stanko, 1985) koji su u širem smislu prepoznati kao štetni, a temelje se na orodnjenim hijerarhijama moći koje istovremeno učvršćuju.” *Sundari Anitha i Ruth Lewis*

